ŞTEFAN PETICĂ
SCRIERI I
E di ţi e îngrijită, *studiu introductiv*, *note*, *comentarii şi variante de EUFROSIXA MOL CUŢ*
'SCRIITORI ROMÂNI
EDITURA MINERVA *Bucureşti*, *1970*
STUDIU INTRODUCTIV

Ştefan Petică nu poate fi sustras cunoaşterii publicului, el nefiind numai un scriitor la care suntem obligaţi să facem mereu apel pentru a explica un întreg moment istorico-literar, ci şi un scriitor care, datorită culturii excepţionale şi realului talent, inaugurează procesul de modernizare a literaturii noastre, fiind primul poet simbolist autentic şi, în acelaşi timp, teoreticianul jarofund şi subtil al acestui curent. „E surprinzător cât de modera era.Petică, simplu fiu de răzeşi din satul Bucești", constata G. Călinescu, conchizând că „ideile lui sunt din toate punctele remarcabile şi solide, superioare epocii sale".

Or, unul din criteriile fundamentale de evaluare îl constituie tocmai contribuţia scriitorului la revoluţionarea literaturii, spiritul -ae-vator, dozajul de inedit pe care acesta le ataşează peisajului literar.

Deschizătorii de drumuri nu pot fi neglijaţi chiar dacă n-au avantajul de a fi mari creatori, împrejurări tragice l-au împiedicat pe scriitorul de care ne ocupăm să-şi perfecteze personalitatea artistică, înainte însă ca Arghezi să fi marcat, prin ampla-i creaţie, o nouă treaptă evolutivă, comparabilă doar cu revoluţia poetică eminesciană, Ştefan Petică, printr-o strălucire da O- elipăy-ammţă uriaşe răsturnări şi strălucite evoluţii viitoare. Setea aproape supraomenească de ahiolut şi febrilitatea căutărilorintelectuale, generatoare de suferinţe secătuitoare, îşi fac loc în literatura noastră prin Ştefan Petică. El e primul poet autentic modera, dându-ne o lirică densă prin concentrarea sensurilor şi a semnificaţiilor şi totodată cel care introduce la noi teatrul de atmosferă şi de idei, realizând de fapt în *Solii păci*} cea dinţii dramă a absolutului.

Ca inovator, însă, ca deschizător de noi direcţii poetice, acesta a întâmpinat rezistenţă, izbindu-se de opacitatea contemporanilo

VII

(şi nu numai de a lor.). Eliminarea narativului, a descriptivului

sau anecdoticului şi suplinirea lor prin-poe*ia-4e. — suges,tie_şj cea--intelectualizantă, care utiliza expresiile polivalente pentru condensarea sensurilor multiple, şoca prin eforturile pe care le impunea pe plan spiritual.

S-a depăşit de mult, însă, momentul când dificultăţile de percepere a unui anumit gen da poezie, pretinsa impenetrabilitate, puteau constitui pretexte de repudiere a acesteia; ca atare, motive pentru perpetuarea unei pete albe pe un loc-cheie din istoria literaturii noastre nu mai există.

I

Ceea ce e fundamental caracteristic pentru personalitatea lui Ştefan Petică, manifestându-se încă din faza incipientă a formaţiei sale, este o aviditate de a se instrui şi de a se realiza cum numai la cei excepţional înzestraţi – dar împiedicaţi de condiţia umilă să-şi manifeste aptitudinile – se poate întâlni.

Fiul răzeşului lanache Petică din Buceşti1 încă de la prima încercare de a se smulge pământului e bruscat de ostilităţi neînţelese, ce încep să înscrie dur perspectiva unui destin sumbru.

Nimic nu i s-a oferit cu uşurinţă; totul a fost obţinut prin eforturi teribile, viaţa lui însemnând o permanentă opoziţie făcută greutăţilor şi renunţării.

într-un moment de criză, în care Ştefan Petică se simţea forţat de împrejurări să părăsească ascensiunea începută, printr-o retrospectivă cu tentă de duioşie şi amărăciune ne sugerează lacunar dificultăţile începuturilor sale şcolare.

Viziuni mohorâte, impresii disparate, oscilante se izolează pe pelicula amintirii, fixând imaginea unei cete de copii care, neavând şcoală primară în satul natal, porneau „iarna pe viforul cel mare", „cu ceva merinde într-o basma", spre şcoala din Lieşti, unde, întârziaţi de obicei, se aşezau în fundul clasei, tăcuţi şi umili.

„Pe fiecare l-a apucat nevoia înainte de vreme, cum stă să mă apuce şi pe mine acum", conchide Ştefan Petică, parcă permanent urmărit de spectrul lipsurilor materiale.

Bravarea dimineţilor rebarbative din primii ani de şcoală îşi află, însă, o imediată recompensă în perioada tecuceană, care-i deschide larg porţile spre o existenţă superioară; sensibilităţii sale fruste şi inteligenţei native fiindu-le dat să cunoască de timpuriu rarele bucurii ale intelectualităţii autentice, care avea să-l seducă definitiv.

l Ştefan Petică se naşte la 22 ianuarie 1817 în Buceşti, insă nu In actuala aşezare, ci In „satulvechi" părăsit datorită inundaţiilor frecvente ale Şiretului.

VIII

Contrar aşteptărilor, datele inedite furnizate de profesorul C. Solomon din notele sale la *Documentele tecucene* ne prezintă această fază – puţin cunoscută şi de altfel sumar expediată de cercetători – ca având o importanţă capitală în formaţia lui Ştefan Petică, în casele patriarhale ale Smarandei laconachi, unde Ştefan Petică a f acut prima clasă gimnazială (1888), apoi în noua clădire a gimnaziului real „D. A. Sturdza" funcţionau pe atunci profesori cu o excepţională pregătire profesională. Ion Mazăre, care preda,de exemplu, materiile principale ale şcolii – matematicile, contabilitatea şi desenul constructiv – şi care a fost un timp şi director, studiase matematicile la Viena şi ingineria la Şcoala politehnică din Munchen.

Notele mici ale elevilor apar astfel ca rezultat al unei exigenţe maxime, şi nu ne surprinde deci că Ştefan Petică, deşi unul din cei mai buni în clasa întâi gimnazială (1888-1889), nu obţine decât o medie anuală de 6,83. Surprinzător ni se pare doar că cel care avea să devină scriitor şi să cunoască principalele limbi străine a obţinut note mai mari la matematică decât la limba română şi la celelalte limbi (clasa I: matematici, 7,03; limba română, 6,34; limba franceză, 5,17 şi limba germană, 5,84; clasa a Il-a: limba română, 6; limba franceză, 5,63; limba germană, 5,75, iar la matematici 6,75).

După relatările scriitorului însuşi, pa la 13 ani participa în fiecare ssară la discuţiile „pasionante" din casa de pe strada Branişte, un.de nişte intelectuali de factură cu totul remarcabilă – unul studiase la Paris, alţii la Bucureşti – înfiinţaseră un cenaclu dominat de figura iluminată a institutorului Ghirvăsuţă, care „era una din puţinele inteligenţe cu adevărat strălucite din câte am întâlnit"1.

In contact cu această minte aleasă şi demnă, izolată în tăcutul oraş moldovenesc, spre care Ştefan Petică, chiar mai târziu, în momentele sale de amară dezolare, se îndreaptă „cu speranţa cu care se duceau oli.iioară pslermii Ia Roma"2, s-a format desigur gustul său pentru litsratura bună. Aici se dezghioacă setea sa de ideal, care avea să-i inunde spaţiile sufleteşti devenind coordonata esenţială a personalităţii sale.

în climatul acesta „de înflăcărare nobilă şi avântată", se pare că

lui Ştsfaa Petică i so relevă, pentru prima dată, seducătoarele făgăduieli ale socialismului.

Primii paşi siguri spre alba promisiune, care avea să devină noua sa credinţă, îi face însă în perioada brăileană, cu prilejul efectuării *yrub*(^*ratalitatea'* în *România jună*, II, nr. 137, 28 aprilie 1900, p. l, (semnat:

2 *Ibidem*. .... — -.

IX

cursului supsrior al gimaaziului real „N.Bălcescu", la care se înscrisese după ce absolvise gimnaziul real din Tecuci (1892).

Sentimentul profundei obligativităţi faţă de ţăranii din mijlocul cărora se ridicase, cât şi convingerea că singura posibilitate de a-i smulge din „viaţa ticăloasă" nu i-o oferă decât socialismul îl determină să înceapă o activitate febrilă în cadrul acestei mişcări. Ca elev al liceului real „N. Bălcescu" din Brăila, e alături de I. Nădejde şi Morţun în fruntea manifestaţiilor socialiste din acest oraş; vorbeşte la întrunirile muncitorilor din port şi mai ales participă activ la organizarea clubului acestora sub îndrumarea profesoarei Izabela Andrei, una dintre figurile reprezentative în procesul de coagulare al mişcării muncitoreşti din oraşul dunărean.

Remarcabilă e îndeosebi insistenţa cu care Ştefan Petică atrăgea atenţia conducătorilor asupra necesităţii extinderii mişcării socialiste la sate.Scrisorile adresate lui I. Nădajde atestă seriozitatea întreprinderii, cât şi presiunea pe care o exercită asupra acestuia, rugându-l să vină prin satele moldoveneşti, pentru că, fiind mai în vârstă, ar putea fructifica mai rapid simpatiile create printre ţărani. Proiectează de asemenea crearea unui club muncitoresc la Tecuci, pentru ca „cei de la ţară să aibă un punct de reazim în capitala judeţului."1 După mărturia contemporanilor, colinda cu un fanatism de apostol satele moldoveneşti, adresându-se cu înflăcărare ţăranilor, pe care-i chema la lumină, îndemnându-i să constituie cluburi, putând astfel să lupte organizat şi mai eficace pentru obţinerea drepturilor lor. „... Mai ales în vacanţe trebuia să-l vezi pe el şi pe tovarăşul lui, T. Corodeanu, călcând pe jos zeci de kilometri, sub ochiul bănuitor al administraţiei, şi cu maldărul de broşuri şi manifeste sub braţ, pentru a-ţi putea face o idee de puterea de muncă şi abnegarea acestui tânăr idealist."2

Primele sale articole politice publicate în *Lumea nouă* (1896)

sunt de fapt un reflex al acestei activităţi prodigioase, scriitorul fiind la curent cu întâlnirile din „Lieşti, Buceşti, Diecheni, Blăjeni, Iveşti, Torceşti". (De fapt el încercase să-si anexeze ziaristica, modalitate eficientă de propagare a ideilor sale, încă din 1894, publicând în *Munca*. în primăvara anului 1895, conform precizărilor profesorului Liviu Macedonescu, elevi fiind, au scos chiar o revistă de coloratură socialistă, intitulată *Propăşirea*, din care n-a apărut însă decât un singur număr.)

1 Ms. 1.659, f. 70, Biblioteca Academiei.

" P. Crăescu, St. *Petica* In *Freamătul*, Blrlad, II, nr. l – 3, ianuarie-martie 1912, p. 71.

X

Propagarea asiduă a socialismului nu era însă numai rezultatul unei spontane aderări la interesele păturii din mijlocul căreia se ridicase. Perseverenţa, care nu e stăvilită nici de măsurile represive ale autorităţilor (lui Petică şi prietenului său, T.Corodeanu, li se intentează un proces la tribunalul din Tecuci, fiind acuzaţi de „ultragiu"), e si rodul unor convingeri de ordin raţional. Actul, cerându-se la el controlat şi verificat de«inteligenţă, îl determină spre un cumul impresionant de cunoştinţe filosofice, sociologice, economice, care-i formează o gândire politică şi-i permit să opteze în cunoştinţă de cauză spre anumite forţe sociale ale momentului istoric.

Coroborarea dintre aspectul practic al activităţii sale şi asimilarea elementelor fundamentale teoretice, transformându-se într-o necesitate permanentă, devine pentru el un puternic stimulent intelectual.

Rigurozitatea documentării mergea atât de departe, încât până şi pentru discutarea în faţa sătenilor a unor probleme adiacente mişcării ţărăneşti de pe atunci simte nevoia de a fi la curent cu ideile care vehiculau pe această temă în presa socialistă din Franţa, Germania etc.

Există chiar mărturii ce întăresc impresia că seriozitatea aceasta, care-i impunea oroare de frazeologie şi-i dicta o stringentă scrupu-lozitate în informaţie, l-a determinat să-şi însuşească temeinic franceza, germana şi engleza, pentru a putea parcurge în original principalele publicaţii străine. *Vere nouvelle*, revistă universală de socialism ştiinţific, *La revue socialiste*, publicaţii apărute în Societatea „Fabian", printre care: „*Socialism Essays*" *by I. Bernard Shaw*, *Sydney*

Olivier etc. şi *Capital and land*, apoi „*The labour anual*. *A year Book of industrial progress and social Welfare*, *Socialism V*. *Individualism*", *public debate in the mechanics'hall*, *Nottingham*, „*Socialism*" *by Robert Blatchford*, „*The moral aspects of the economic Question*" *by Thomas Davidson*, cât şi numeroase cataloage ale marilor librării din ţările apusene, aflându-se încă în biblioteca fratelui său, Tache Petică din Bucureşti, ne vorbesc de premisele extrem de solide care au prilejuit acea armonioasă dezvoltare a personalităţii lui Ştefan Petică.

Prezenţa, în original, a poemelor lui W. Whitman, Robert Burns, Lord Tennyson, ca şi a unor lucrări din Kant, Schlegel, Spindler, Ib-sen, Shakespeare, Gogol, Puşkin, Lermontov, Dostoievski, Machia-velli, Diderot, Lamartine, Beccaria, care se află încă în fondul de cărţi rămas de la Ştefan Petică, nu constituie decât o mărturie în plus a unei autentice polivalenţe intelectuale, care se extindea cu bucurie parcă asupra tuturor zonelor cunoaşterii.

XI

Notaţii fragoi3ntare, rămase în manuscris, denotă că mult timp Ştefan Petică a fost solicitat în egală măsură de ştiinţe şi arte, iar paniularea între cele două tendinţe divergente genera o scindare dramatică, pentru care nu vedea nicio soluţie.

nî aflăm în acea fază a existenţei sale când energia afirmativă cunoaşte elanuri de-un patetism impresionant, când spiritului adolescentin îi e străină noţiunea imposibilului, el înţelegând să depună eforturi grava peatru a armoniza propria-i perfectare cu perfectarea oaiaairii îatregi. „813, sus, să ne ridicăm şi să facem din epoca aceasta una naaiiî-itoire. Căci se daştaaptă lumaa întreagă si e gata pentru renaştere. L'.bsrtatea vaai-va şi va face uitată lumea cea veche. Şi inteligenţa se va deştepta şi toate vor lupta pentru gloria lumei."1

Această temarară escaladare spre idealuri înalte nu era însă ne însoţită de inconveniente.

Registrul miti-icol al liceului real „N.Bălcescu" din Brăila pe anul şcolar 1392 – 1393 ni-l atestă a f i angrenat într-un flagrant con flict cu mediul profesoral. B imposibil de conceput că, în mod normal, cineva poate fi notat la aceeaşi materie, germană, de exemplu, cu *1* la oral, iar la scris cu 8, apoi cu l şi 9 la oral şi 4 la scris; sau să ia la limba română pe trimestrul II nota 9 la scris, iar pe trimestru! III, nota 1. E stranie, de asemenea, prezenţa notei l ca medie trimestrială la ştiinţe naturale,

dar mai ales notarea cu O la lucrarea scrisă pe trimastrul al Ill-lea la, matematici geometrice, când e evident că notele anterioare, cât şi preocupările de mai tirziu dovedesc existenţa unor anumite predispoziţii peatru această materie.

De altfel, neprezentându-se la examenul de sfârşit de an la 5 dintre obiectele predate, este declarat repetent, intrând deocamdată doar prin aeest act îa nobila compaaie a mirilor noştri scriitori.

Mntivale? Parţial reies dintr-o scrisoare a lui Liviu Macedonescu, datată 17 mai 1894, îa care, raferindu-se la găsirea unei locuinţe pe care Petică o solicita psatru parioada examenelor particulare, desigur, îi reproşează cu oarecare ironie, dar şi cu gravitate: „Sunt sigur că vei da un examen, examen de propagandă la ţară, căci nestatornicia ta a fost provaaită din energia ce ai pus-o în a face propagandă. Ei bine, aceasta îţi aduce laudă, şi dacă toţi tinerii ar face numai cât tine, am putea zice că suntem pa calea caa draaptă". Alte cauze ne sunt semnalate de C. Graur, care praoizează că profesorii „nu pricepeau de ce favoritul lor «se stricase»"... „de ca-i trăsnise tocmai lui prin cap că lumea e rău alcătuităşi că trebuie el'săpuie umărul cas-o îndrepte"2. Scriitorul

1 Ms. 1.658, *t.* 161, Biblioteca Academiei.

2 C. Graur, *Câţiva* inşi, Biblioteca „Dimineaţa", ed.

.Adevirul", 1931, p.41.

XII

însuşi, printr-o notaţie inserată în fragmentul *Neînţeles*, rămas în manuscris, luminează o altă faţetă a adevărului. „Cărţilor oficiale, earn le zicaa el, nu le da prea multă importanţă. O ochire generală îi era de ajuns. Nici nu avea răbdare să le studieze mai mult. Ceea ce îi plăcea era dificilul"1.

Atitudinea aceasta comporta desigur riscuri, care l-au făcut să travarseze o criză serioasă. Gel care înţelegea să se mişte în afara normelor obişnuite, fiind la „curent cu literatura şi filosof ia lumei întregi"2, dar neînţelegând să „tocească" o lecţie, se menţine tot în afara legii şi în anul de repetenţie, când învaţă engleza şi germana3 şi face lecturi multe şi variate (Hoffman, Schiller, Heine, Goethe, Shakespeare, Ed. Poe, V. Hugo, H. Murger, E. Zola, P. Bourget, Daudet, Renan, Ibaan, Tui-gheniev), dar care separe că nu ia examenele proiectate în mai, sau nici nu s-3 prezintă la ele, deoarece se păstrează, printre manuscrise, o cerere, datată 24 august 1394, în care Ştefan

Petică solicită direcţiei liceului „a fi înscris printre elevii preparaţi în particular, voind a da examenele de clasa V-a şi a VI-a”4.

Se poate să fi dat chiar în toamnă examenele pentru clasa a V-a şi să fi urmat regulat clasa a VI-a, deoarece pe anul şcolar 1894 – 1895 figurează în foaia matricolă a liceului.

Deşi pe viitor situaţia şcolară nu va mai fi dezastruoasă, nota l hemaiapărând decât din când în când la purtare, Petică va rămâne totuşi corigent cu regularitate la câte o materie (în clasa a VI-a la germană, în clasa a VI I-a la matematici algebrice). Bacalaureatul îl ia la Bucureşti (5 februarie 1898, consemnează f oaia matricolă nr. 71)5.

O altă sursă de amărăciune, care puncta din când în când sumbru ascensiunea strălucită pe care Ştefan Petică o realiza dincolo de nor mele obişnuite, fiind desigur şi una din cauzele incidentelor cu oficia litatea diiââtică, este spectrul mizeriei, care începe să-l urmărească din ce în ce mai fidel.

Camerele reci şi foamea îi devin familiare, iar crizele pecuniare, care se deschideau ca nişte hrube, amenințându-l cu stagnarea, îşi înteţesc frecvenţa, determinându-l să-şi piardă timpul dând lecţii unor elevi incapabili să conceapă o frază normală în ilustratele trimise cu

1 Ms. 1.657, f. 324v., Biblioteca Academiei.

2 P. Crăescu, *art. cit.*, pp. 69 – 70.

3 Intr-o scrisoare din 19 mai 1894, Liviu Macedonescu li spune: „S-au mai auzit că ai învăţat limba nemţească şi englezească. Ce, de asta ti-erusine, teteo?

Te renegi, teteo?”

4 Ms. 1.657, f. 382 v., Biblioteca Academiei.

5 P. Crainic (C. Graur) atestă pierderea examenului de bacalaureat la prima încercare (chitanţa nr. 47 din 13 septembrie 1896 confirmă şi ea acest fapt).

XIII

dezinvoltură în timpul vacanţelor din Elveţia, Spania, Germania, Italia.1

Uneori se vede nevoit să accepte incidentalele ajutoare ale prietenilor sau invitaţia de a locui periodic la ei (L. Macedonescu mărturiseşte a-l fi găzduit pentru un anumit timp în decursul clasei a V-a), sau să apeleze chiar la autorităţi pentru a se salva de mizerie şi pentru a putea continua studiile2.

Iniţia], însă, guerila aceasta continuă cu lipsurile materiale n-a

fost o sursă de tragism, cum s-ar putea crede. Dincolo de privaţiuni, intelectualitatea pe care o aspira prin toţi porii ca pe o lumină năvalnică îi dădea satisfacţii fără egal. „Eram pe atunci elev în liceul din Brăila şi adesea n-aveam drept pâine, împreună cu alt prieten, decât un studiu de Spencer şi drept cină decât o poemă de Walt Whitman.

Dar dacă prânzul şi cina erau aşa de creştineşte resemnate, încât reduseseră trupurile noastre la cea mai curată expresiune a simbolurilor mistice, în schimb inima era caldă, sângele curgea vijelios în vine şi creierul avea o pjftă siriampalică de idsinouă... O ingenioasă teorie ştiinţifică ne mângâia de toate lipsurile zilnice şi o poemă armonioasă na făcea să binecuvâatăm lumea cu gesturi largi, de tineri prooroci."3

Era epoca în care vitalitatea înfrângea firesc orice dificultate, în care excepţionalele calităţi native se dasfac într-o eflorescentă uimitoare, surprinzând pe elevi („era îndumnezeit de colegi"), dar şi pe profesorii şooaţi de o parsoaalitate atât de tranşantă, pe care nu se sfiau însă s-o admonesteze.

Sărăcia putea f i atât de categoric sfidată şi prin faptul că Ştefan Petică, care ancorase în terenul fertil în visuri al socialismului, era în pragul unor mari aşteptări.

Curând însă se creează o discrepanţă între aspiraţii şi realitate.

Prima mare dezamăgire i-o furnizează chiar mişcarea în care se angrenase cu o credinţă absolută, arzând ca o flacără pe altarul unor noi transformări.

Din colaborator statornic al *Lumii* «oi (în anii 1896, ca elev în ultima clasă liceală, şi în 1397, concomitent cu satisfacerea stagiului militar la Tecuci), devine în 1893 redactor la oficiosul zilnic al P.S.D.

1 E cazul fiului Măriei AngUeleşcu, aceasta profilându-se, din corespqn denţa cu Petică, ca o intelectuala fini şi o participantă sinceră la mişcarea socia listă, purtlnd Insă balastul unui copil extrem de comod sau intr-adevăr sărac cu duhul.

2 La Biblioteca Academiei există o cerere In care se solicită ajutor primaru lui Brăilei (A 258).

3 Ms. 1. 657, f. 2, Biblioteca Academiei.

XIV

al Muncitorilor din România, având prilejul să cunoască mai profund structura focarului în jurul căruia gravitase până acum. Contradicţii ireductibile nu întârziesase iveascâ,

căcierasurprinzătorsăconstatecă, deşi, dup ă efectuarea celor 7-8 ore de muncă în redacţie, organiza, seara, conferinţe sau întruniri şi ţinea discursuri, reuşind „prin căldura şi însufleţirea cu care vorbea să încălzească sufletele muncitori lor şi să entuziasmeze asistenţa”,1 nu oferea „tovarăşilor” decât un prilej de amuzament, de superior sarcasm, pe care cei prematur blazaţi ş i dej a prof ilaţi pe parvenire îl opuneau entuziasmului său sincer, gesturilor sale largi şi „frazelor patetice”, izbucnite dintr-o puternică convingere. G. Graur, care ne furnizează aceste explicaţii, precizează de fapt clar că „el se înrola în mişcare pentru cucerirea unei lumi viitoare, atunci când dezer-ţiunile începură afi din ce în ce mai numeroase, când aniide luptăfără rezultat pipăit osteniseră pe cei mai mulţi, când şefii şi soldaţii cari mai susţineau «asaltul cetăţii capitaliste» o făceau în silă, mai mult dintr-o aparenţă de convingere, care în realitate era inerţie, decât din-tr-un avânt cald al inimii”.

„Peste idealul socialist ce umplea încă unele inimi se lăsase o brumă de scepticism”. „Strigătul de revoltă fusese înlocuit de zâmbe-tul sceptic”.2

Că Ştefan Petică se sustrage dezamăgit unei mişcări pe care conducătorii o ghidau cu precizie spre eşec nu e surprinzător. După cum nu e surprinzătoare nici afilierea lui la boemai artistică a *Literatorului*, unde fantezia îşi permitea să sfideze realitatea, instaurând o fabuloasă (ordine, cu aer sacerdotal şi rituri solemne, în care_ajta_însemna totul. De fapt, astfel se realizează o concordanţă între specificul structurii personalităţii sale artistice, pronunţat jaogiLecnă, şi orientarea literară pe care o adoptă, devenind redactorlarevistal/j’to’atoTOZ şi unul din intimii serilor macedonskiene, seducătoare prin ambianţa „esteţi – _zantă şi magia cvietistă degajată de „amfitrion”. Căci se constată că, deşi listele de cărţi comandate în străinătate denotă a aviditate unică de informaţie, mobilul selectiv alunecând vertiginos de la literatură la filosofie, de la sociologie la economie, psihologie, istorie sau matematică, de la beletristică la estetică, de la critică la istoria artei sau folclor, sau, în cadrul aceleiaşi zone, pendulările de gust deplasându-se dezinvolt de la *Vila nuova* a lui Dante la Mallarme sau la ultimele culegeri lirice ale lui St. George, de la Aristotel la fenome-

.! C. Demetrescu, *Unnume fatal*, în *Freamătul*, B triad. II, nr. l – 3, ianuarie-martie 1912. p. 22.

2 C. Graur, ioc. cit., pp. 41, 42 şi 43.

XV

nologie, sau de la tragicii greci la *romanceros* spaniol, preferinţele lui Ştefan Petică se peUarjzează JgtuşLliL^iu'.ul literaturii noi,

Având un pronunţat simţ al contemporaneităţii, era la curent cu tot ceea ce însemna valoare în diversele zone de cultură europeană. Cataloagele mai tuturorlibrăriilor mari din lume, păstrate încă în număr impresionant, ne oferă o mărturie incontestabilă a angrenării sale organice în actual. De altfel, chiar exigentul Ilarie Chendi, atestându-i ^solida cuIţuraV, afirmă că „citise multă literatură mai nouă, franceză şi italiană, şi m-a uimit cât de bine cunoştea pe tinerii germani, dintre cari îşi alesese de model pe cei mai eterici, pe Hugo von Hof mann^ ^sthal şi pe Ştefan Gaorge"1. Serie la care' D. Karnabat ataşează lungile „lecturi şi meditaţii asupra operilor lui Baudelaire, Mallarme, Yer-Maine, Verhaeren, Samain, Moreas"2.

Frecventarea pasionată a scriitorilor moderni generează firesc acel proces da rafinare.V talentului său nativ, adaptindu-i perfect sensibilitatea la subtilităţile anexate literaturii de noua orientare simbolistă.

Pactele de contact, deşi profunde, se pare că prezintă totuşi dezavantajul unilateralităţii, deoarece Ştefan Pdtică nu figurează ca redactor la *Literatorul* decât între 20 februarie 1393 şi ianuarie 1900. Probabil lui Petică nu-i era suficientă cultivarea propriei subtilităţi de gân-dire şi a rafinamentului senzorial, întreaga experienţă anterioară îl obişnuise să se sustragă actului de pur narcisism, îutorcând spre viaţă -tet-cooa cq e&tcăsese din cărţi, într-un efort continuu de a-şi înţelege epoca şi de a se constitui ca o forţă activă a ei.

Parţial astfel se explică colaborarea la *România jună* (1900), *Apărarea naţională* (1902) şi sporadic la *Sâmănătorul*, el dşţinând însă o poziţie aparte în cadrul orientării promovate de aceste publicaţii, deoarece nu concepea evoluţia naţionalului fără. p?fn – Atitudinaa pronunţat personală faţă de tendinţele sociale şi literare la care a aderat, a generat contradicţii şi animozităţi, constituind o permanentă sursă de amărăciune pentru scriitor.

Bxtre.m de sigur dep jâibilităţile sale intelectuale, neadmiţând să fie contrazis, ripo^tând dur oricăror încercări de bagatelizare a ideilor în care credaa, exprimâadu-şi fără menajamente dispreţul

pentru obtuzitatea intelectualului incapabil să se ridice la nivelul unei inteligenţe superioare, a creat în jurul lui un vid şi inamiciţii intolerante.

1 II. Chendi, *Ştefan Petică* In *Freamătul*, Blrlad, II, nr. l – 3, ianuariemartie 1912, p. 50'.

2 D. Karnabat, Şt. *Petică*, In *Freamătul*, Bârlad, II, nr. l – 3, ianuariemartie 1912, p. 37.

XVI

Nitura ratwturilor cu oamanii e totuşi în bună măsură inexplicabilă căci Petică cel de acum nu mai era novicele de la *Lumea nouă*, -care putea fi bijitslizat pentru că nu-şi concretizase încă disponibilităţile intelectuale.

'intre anii 1900 – 1902, personalitatea sa, realizată mai mult pe act de viaţă, cunoaşte o împlinire rapidă în zona creaţiei. Aptitudinile reale exersate grav şi cu tenacitate se exteriorizează concomitent, niiscându-se sigur pe o partitură generoasă: *Fecioara în alb*, *Cindvioa-rele tăcură*, *M^iriea visărilor*, lirică gravă, de o rară subtilitate, apare iniţial în periodice, apoi în volum (1902); piese de teatru, *Soliipăcii* (1901 – 1902),.FVa;is(1903);

şi *România ilustrată*; studii sociologice băgat informate, de-o transparenţă de cristal, suprafeţe noi anexate poemului în proză şi articolului politic, devenit de o abuaiaaţă dwariruntă (*România jună*, *Dipeşa*, *Apărarea naţională*, *Darabantul* etc.).

Importanţa obiectivă a unor asemsnaa realizări creează suspiciuni faţade caracterul legitim al atitudinii refractare manifestate de o parte din intelectualitatea timpului în raporturile cu scriitorul.

Desigur că tran?pare aici şi ceva din atitudinea clasică a inteligenţelor msiiocre, ignorante faţă de contemporanii valoroşi. Chiar atunci când intenţionalitatea meschină era absentă, persistau atitudinile de rezervă, deoarece oamenii de obicei se lasă captaţi de aparenţe. Or, discrepanţadintre aspiraţiile sublime şi de altfel excepţionalele posibilităţi intelectuale şistridenţa vagabondă a ţinutei vestimentare, la care ataşa întotdeauna, ca expresie a necesităţii de eleganţă, mănuşi impecabile şi o floare la butonieră, cât şi crearea legendelor *ad-hoc* pentru a-şi masca mizeria, pe care o ascundea cu o mândrie de hidalgo, sau poate din dorinţa de a se msnţine o clipă în ambianţa fastuoasă a acelei *sorcellerie* simboliste, nu pledau în favoarea lui Ştefan Petică.

Chiar cei ce-l simpatizau sau erau neutri îl considerau o apariţie bizară, ’asociindu-l – pentru a-i defini specificul – lui Mefisto sau Don Quijote.

De fapt, Petică se simţea un neînţeles, un blestemat; iar inadec-vările de diverse naturi nu sunt decât răsfrângeri deviate şi incomplete ale unui divorţ mult mai profund cu lumea.

Iniţial, discrepanţa dintre existenţa lui şi a celorlalţi oameni Şi-o explica prin diferenţierea de preocupări şi prin absenţa flagrantă a resurselor materiale. „Şi mergeam la douăzeci de ani, întunecat şi posomorit, în mijlocul ruinelor viselor. Şi aceste ruine creşteau, se înmulţeau, îşi întindeau hotarele şi mă lăsau pe mine singur, despărţit

XVII

r de toată lumea. De departe veneau zgomote de viaţă – – un râs cristalin auzitseara – un cântec vesel înălţat în libertate, şi tot ceea ce face viaţa frumoasă. Toate acestea nu erau pentru mine.

îngropat în mormanele de cărţi, având vecinie înainte grija zilei de mâine, căutând s-ajung cât mai degrabă la liman, mie nu-mi erau îngăduite plăcerile. Banii, pe cari cu mare greutate îi puteam strânge» abia-mi ajungeau ca să nu mor de foame. Şi mă apuca atunci o desperare adâncă, fără margeni, văzând că viaţa mea va fi pentru totdauna lipsită de tinereţe, cum a şi fost.”1

Brusc, însă, prăpastia dintre el şi ceilalţi îi apare de o materialitate înspăimântătoare. Bucata *Fără adăpost’2’*, rămasă în manuscris şi concepută pe viziuni de un tragism straniu, constituie una dintre cele mai interesante transf igurăriliterare ale acestui moment de maximă derută. Combustiile interioare ale celui chinuit de absolut, de setea de perfecţiune, cu forţa imperativului căruia nu i te poţi sustrage,, sentimentul că asupra ta cade crucea care te leagă de suferinţele întregii omeniri, dar totodată constatarea imposibilităţii de a comunica cu oamenii pentru care eşti destinat să suferi generează o acuitate a durerosului ce deviază în traumatism psihic. *Fără adăpost* e primul ţipăt în literatura noastră al omului care se simte singur,în univers, faţă în faţă cu adversităţi ce-i creează impresia de absurd, de monstruos, de-clanşând viziunile de coşmar şi de teroare care ne situează parcă în plin expresionism.

în permanenta tensiune intelectuală, în stridenţa neliniştilor interioare e tentat să vadă, uneori, prezenţa unor incontestabile trăsături demonice,ale personalităţii sale. „Pe mine focul mistuitor care

ardea înTuFIet şi acel orgoliu demonic şi posomorit… mă ţineau vecinie la o parte, plecându-mă sub jugul îngrozitoarei mele personalităţi, de care nu puteam scăpa nicio clipă."3

; Imagina o carte de o densitate spirituală generatoare de nocivităţi pentru cuminţi şi comozi. „Intelectualism voluptos" trebuia să devină „o flacără ucigătoare"… pentru „acei cari şi-au găsit cdihna în-tr-o singură idee". „Ea este făcută pentru cei cari au alergat de la o idee la alta fără a-şi putea stinge setea arzătoare din sufletul lor, dar bucuroşi că nu şi-o pot stinge. Ea este făcută pentru cei cari în nopţi de vijelie au rătăcit în întunerec şi ploaie… râzânoNtefnonic de cer şi de toate…"4

i *Fără tinerele* In *Lumea nouă*, IV, nr. 1.186, 3 iulie 1898, p.l.

a Ms. 1.657, 266 – 272 v., Biblioteca Academiei.

3 Ms. 1.659, f. 96, Biblioteca Academiei.

* Ms. 1.657, I. 192 – 192 v.. Biblioteca Academiei.

XVIII

emat" pe

Ştefan Petică trăieşte astfel ipostaza «§|

coordonate de excepţională autenticitate şi forţă. Uneori are nietzscheene, de profeţi tragici,purtând aprinsă torţa tuturor marilor nelinişti şi sfidând vulgul.

Acelaşi Petică avea însă momente de blândeţe domestică rară, de prietenie caldă şi delicată. Se pare că erau multe circuitele prin care.stabilea o comunicare afectuoasă cu cei din jur. Oameni superiori îj căutau prietenia şi-l stimau; un necunoscut îi trimite una din cele mai sensibile scrisori, mulţumindu-i pentru poezia lui aleasă, de intelectualitate distinsă. Băicoiann îl sprijină, iar el e plin de atenţie şi deferentă pentru acesta. De Chirvăsuţă, D. Popa, P. Crsescu l-a legat oamiciţiefrumoasă şi profundă, iar Gr. Tafeacaru i-a păstrate prietenie pecare nici moartea n-a înfrânt-o, dovadă manuscrisele pe care le-a păstrat cu pietate şi însemnările vibrând cald în jurul imaginii luminoase f celui care încetase de mult să mai existe.

Suspiciunile de mizantropie sau, satanism ostentativsunt contrazise şi de natura relaţiilor familiale. Părinţilor, veneraţi cu căldura pe care ţi-o dă sentimentul sacrificiului săvârşit de cineva, le trimitea – -după ce aceştia decăzuseră din starea de fruntaşi ai satului – la riadul lui, cu mari sacrificii, câte 10 franci pe lună.

Contradicţiile cu ceilalţi nu rezultau deci din deficienţe de carac.

ter şi nici nu ţineau de poză, de artificiu. Conflictul cu lumea se des. f ăşura pe probleme mari şi era în acelaşi timp un conflict cu sine-însuşi, un gen de scindare organică prezentă în mai toatefaţetele existenţei sale.

Infirmând existenţa plată, comoditatea, setea pentru bucuria ime.

diată, pentru fericirea de suprafaţă, el nega violente parte din propria-j vtructură, opunându-i viziunea spaţiilor dense ale unei existenţe elcsate, de-o autentică intelectualitate. i,,-a-A

— ^Şi^ajibiJItaifi-şi teropiar,ajnent,de tip_ antip^odic. Ştefan Petică chiar îiyiubire refăcea original vechiul conflict dintre.apolinia „şl-teJwhr. îEl oscila între magdalene şi madone, între ţipătul carnal al pasiunii exasperate şi sybjimarea-extremă a acesteia, aspirând însă ca halucinat spre zonele unei purităţi selenare şi absorbind totul într-o ambianţă sanctificată.

Petică ne apare astfel ca un lucifer blând, un Mefisto apostolic, un iluminat care a realizat un echilibru armonjps pe crestele tuturor disperărilor şi neliniştilor. ” ’.

Fundamental caracteristic pentru Ştefan Petică este, în fond, tocmai stoicismul cu care a înfrânt vicisitudinile, forţa morală de a ră-mâne deasupra hărţuielilor zilnice şi a tentaţiilor permanente.

XIX

Relatările contemporanilor asupra ultimei perioade a existenţei saie ni-l prezintă într-adevăr devenit parcă insensibil la suplicii, perseverând cu îndărătnicie pe calea atingerii idealului său de artă.

C. Demetrescu pentru 1902, II. Chendi pentru 1903 fac mărturisiri similare asupra tragismului existenţei lui Şt. Petică1, impresionaţi fiind de ţinuta sa demnă, de capacitatea de a se sustrage conjuncturii ostile, anihilatoare. „Stasăptămâni întregi închis într-o cameră mică,, umedă şi întunecoasă… din strada Sf. Apostoli… Lipsit de cel mai strict

— necesar, Petică nu dispera însă: citea şi scria, în biblioteca «Reklam»

— a citit în limba germană pe toţi autorii clasici şi moderni.”2

Ilarie Chendi ni-l prezintă „într-o hrubă din Dealul Spirii”, con-semnând aceeaşi „viaţă de lipsă completă”, agravată de prezenţa iminentă a bolii, dar dominată de aceeaşi tendinţă de a-şi depăşi condiţia. „Aici, cu pieptul încovoiat de tuse, dar cu mintea senină, scria

studii frumoase de sociologie… A mai scris şi câteva versuri «satanice», fără a se plânge însă de suferinţele omeneşti prin care trecea. „*

Dacă ţipătul este exclus, amărăciunea surdă persistă însă, iar sentimentul morţii, permanent prezent, deşi, de obicei, doar aluziv sau sibilinic exprimat, deschide hrube întunecoase îndărătul textului. Viaţa de muncă şi de echilibru se extindea calm peste prăpăstii.

în camera de pe 13 Septembrie, cu ferestrele schiloade, prin crăpăturile cărora, o dată cu răbufnirile vântului, intrau şi fulgii mari de zăpadă, „sobă…nu era; şi am avut un adevărat fior de groasă \'ă-zând strălucirea pereţilor înfloriţi… de brumă" scria G. Tutoveanu. „După câteva minute, deşi nu mă dezbrăcasem de palton, frigul mă. fulgera prin oase.

Fără nicio vorbă alta, Petică s-a aşezat pe un scaun, a scos din sertarul mesei un teanc de foi şi-a început să citească.

Mă uitam la dânsul: era alb-străveziu… faţa suptă, buzele vinete… şi numai ochii, furişaţi în fundul orbitelor, îi străluceau ca nişte sfredele de foc.

Privindu-l cum citeşte astfel, ca-ntr-un extaz biblic, mă gân-deam: oare este vreo deosebire între omul acesta şi martirii care au suferit atâtea chinuri pentru apărarea noilor credinţe?"4

îndărătnicia de a se realiza, care pare a ţine în cazul lui de domeniul supraomenescului, sfârşeşte, însă, prin a ceda brusc. Tubercu-

1 Totuşi acesta este anul şcolar pentru care foaia matricola consemnează singurul examen luat: liilă. aibă la Or. G. Tcciiescu (antichităţi – instituţii greceşti şi romane). Iu carnetul de student bile albe apar şi sub semnătura lui

C. RSduiescu – Jlotru si Pcmpiiiu Eliade.

2 C. Demetrescu", *Un nume fatal*, *loc. cit.*, p. 24.

3 II. Chendi, *loc. cit.*, p. 51.

* G-. Tutoveanu, In *Freamătul*, Bârlad. pp. 8 – 10.

_- xx loza avansată, care-l determină să părăsească postul de bibliotecar la Ministerul Domeniilor şi, în ultimă instanţă, chiar capitala, pentru a căuta alinare printre ai săi, îl pune, de fapt, irevocabil în faţa morţii.

A încetat din viaţă la numai 27 de ani, umilit, strivit, cu crisparea tragică pe care ţi-o dă sentimentul neîmplinirii. Era în 17 octombrie 1904,

Desigur că nu întreaga substanţă umană din care era constituit Ştefan Petică se reduce la filonul de aur, degajabil ca schemă structurală. AtewMteaţele interioare comportă, de obicei, c'wn-pteitati şi mai ales coni»a4iftţi«*în care grandoarea şi mizeria se presupun şi se subliniază. Pe Macedonski l-a adorat, fără să ezite a-l persifla uneori; pe socialişti i-a înjurat după revirimentul din 1898 cu aceeaşi ardoare cu care-i venerase anterior; el, care avea „fulgerări de mândrie sălbatică", ascunzând îndărătul „legendelor" mizeria sufocantă, alteori era gata „să îndure orice insultă pentru o cafea şi o ţigară"; iubea femei distinse, suave, superioare, dar era îndrăgostit şi de Carmen-cita, steaua teatrului bulevardier de pe atunci; pe cel mai bun prieten nu se sf ia să-l admonesteze dur dacă-l deranja felul de a gândi al acestuia; era irascibil, acut intolerant. Deci fisuri de comportament şi după unele indicii chiar un oarecare cameleonism.

Labilitatea de conduită intervine, însă, frecvent în cazul celor care nu se complac în expectativă, ci se angrenează organic în convul-siunile epocii, metamorfozările având uneori cauze de-o obiectivitate dezarmantă.

Acum, când avem suficientă perspectivă pentru a privi lucrurile detaşat şi pentru a realiza o reducere la esenţial, dialogăm cu o spiritualitate de elită, nemaiîmpiedicându-ne de micile concesii şi cedări, de tristeţea mânuşilor noi, contrastând cu pelerina roasă, care-au încetat, desigur, de mult să mai existe în mormântul singuratic de lângă biserica din Buceşti.

Pe adevăratul Ştefan Petică ni-l va releva însă opera sa. Silueta conturată pe actul de viaţă nu constituie decât profilul personalităţii sale, care, pe măsură ce vom înainta în creaţie, îşi va ataşa profunzimile necesare, proiectându-ne în zonele cele mai intime ale fiinţei sale.

Prima perioadă a creaţiei lui Ştefan Petică (1894 – 1898) se situează sub auspiciile orientării socialiste. *Munca*, *Lumea nouă*, *lite*-XXI

rară şi ştiinţifică, dar mai ales *Lumea nouă* constituie primele punţi de legătură între el şi cititori, găzduindu-i aproape cu exclusivitate-producţiile aparţinând fazei iniţiale.

O atentă cercetare a materialului apărut în *Lumea nouă* denotă,. dincolo de interesul documentar, şi o certă valoare literară.

încercarea de a comenta sumar conţinutul colaborării lui Ştefan

Petică la *Lumea nouă* implică serioase dificultăţi, atât prin varietatea materialului apărut aici (peste 200 de articole), cât şi prin multitudinea problemelor abordate.

O tentativă de sistematizare a mozaicului jurnalistic surprinde diversitatea personalităţii artistice încă din faza incipientă; articolul politic, cronica literară sau plastică, schiţa, poemul în proză reprezintă direcţii constante, interferându-se permanent şi intersectând accidental chiar stadii embrionare de poezie.

Abordează literatura prin reportajul politic – s-arputea spune – deoarece, pornind de la o problemă generală: spolierea ţărănimii, fără a se angrena în discuţii teoretice, face apel la concretul convingător al unor situaţii reprezentative, dând numele exact atât al localităţilor, cât şi al celor intraţi în conflict, ca apoi, în alura notaţiei seci a registrului de contabilitate, să fixeze graficul neînţelegerilor flagrante dintre cele două tabere. E impresionantă, deocamdată, scrupulozita-tea de informaţie, capacitatea de-a evoca, prin câteva nume, cifre şi sumare schiţări de conflicte, o realitate cu care comunici prin ascendentul pe care-l are fiorul autenticităţii asupra sensibilităţii cititorului (*Cum se face averea*, *Pieirea satelor răzeşe*, *Din portul Brăila*, *Barbariile din portul Brăila etc*.).

Cu timpul, articolul său politic îşi amplificăregistrul, anexându-i şi noi modalităţi de expresie.

De remarcat e gândirea sintetică, capacitatea de a ordona şi de a reduce la esenţial şi mai ales informaţia exactă în domeniul teoriei ma-târiiliste a societăţii, care dă articolelor sale o surprinzătoare tentă de contemporaneitate.

Interdependenţa dintre bază şi suprastructură, relativa independenţă a unor forme ale conştiinţei sociale faţă de existenţa socială, invocarea luptei de clasă, a internaţionalismului proletar sunt pilonii pe care se sprijină dezbaterile sale referitoare la aspectele cele mai variate ale vieţii politice. Adoptarea unor principii fundamentale nu înseamnă însă la el exclusivitate dogmatică. Ca inteligenţă neaservită_ ^~u-ner-tez~e”ă~părent rigi4e, el explică ingenios necesitatea caracterului naţional al revoluţiei de la 1848, sau, implicând în angrenajul polemixxn cii un eşafodaj impecabil de argumentaţii, realizează o demonstraţi *sui generis* pentru a face vizibiiă obligativitatea asocierii luptei economice cu ceapjHticăşi, m ii ales, manifest ă o sensibilitate rară la inter” dependenţe, dateotâadu-le

în cele mai diverse conjuncturi.

Deşi obiectivele sale, adscvate în linii generale specificului mişcării muncitoreşti de pe atunci, aveau un caracter temperat, subsumân-du-se integrării paşiice în orî.iduirea respectivă, „luptei legale, civilizate, singura omenească”1, ceea ce se viza era atacat într-o manieră tranşantă şi energică, articolele distingându-se prin nerv şi temeritate-Referindu-se, de pildă, la cauzele adinei ale răscoalelor ţară” neşti, ce începeau să devină simptomatice, realizează un gen de filipică împotriva conducătorilor, care, pentru a găsi subterfugii, căutau cu orice preţ diversionişti. „A, vă trebuie numaidecât un duşman, domnilor stăpânitori?

Vă trebuie unul pe care să aruncaţi relele de care suferă societatea? Ei bine, vinovaţi sunt înşişi oamenii voştri, dacă nu chiar voi singuri! Şi acum loviţi firă a tromura, drepţilor judecători”2.

Deşi disputa iacrâncanată în general e sobră, există însăşi articole, si printre cele mai reprezentative, în care atitutindea lirică e prezentă din abundenţă, amplificând sensurile poematic.

Rechizitoriul are uneori în tonalitate ceva din gravitatea biblică. Mitul lui Gain şi Abel se reactualizează în reproşuri amare la adresa forţei sociale care oprimă şi năpăstuieşte. „Ce am făcut cu fratele meu? EI m-a hrănit, Doamne, şi eu l-am lăsat să flămânzească; el mi-a dat să beau, şi eu l-am lăsat să se stingă de sete; el m-a îmbrăcat, şi eu l-am lăsat gol; el mi-a clădit palate, şi eu l-am lăsat să se târască pe pământ-tul umed şi rece; el mi-a făcut viaţa veselă, şi eu l-am ucis”3.

Alteori rezonanţa lirică are, însă, strălucire, luminozitate caldă. Glorificarea. reypluţiei.deJa 1848 serealizează pe o coardă de exaltare vibrantă, deşi reţinută, difuzându-se într-un halo de admiraţie şi recunoştinţă. „Atunci, o mână de oameni entuziaşti, beţi de visul eroic al unei Românii civilizate, setoşi de a vedea înflorind pe tărâmurile Dunărei flamura nobilelor principii egalitare şi umanitare, porniră curajoşi lupta împotriva unor instituţii aproape barbare, a unor obiceiuri învechite şi a unor oameni mărginiţi”4.

în funcţie de gravitatea problemelor tratate, tonul sentenţios, solemn sau elevat şi entuziast alternează uneori cu poanta şi notaţia persiflantă.

l *Anarhismul în scenă*, In *Lumeanouă*, IV, nr. 1.235, 2 septembrie 1898, p.l. 3 *Duşmanii societate*!, In *Lumea nouă*, IV, nr. 1.180, 25 iunie 1898, p. *l*.

3 Solidaritate, In *Lumea nouă*, IV, nr. 1.196, 15 iulie 1898, p.l.

4 *Serbarea revolufiunei*, In *Lumea nouă*, IV, nr. 1.156, 27 mai 1898, p.l.

XXIII

Lacune de administraţie sunt semnalate cu o causticitate abia mascată prin intermediul unor amuzante scene fictive care ar avea loc cu«- prilejul bilanţului de activitate al primăriei, în preajma alegerilor1.

Alături de articolele de fond sau relatările extinse, sunt prezente şi notaţii mai succinte, care prezintă, însă, interes în dublu sens. Pe de o parte, suprapunerea rapidă de impresii alcătuieşte un gen de pa-nopticum al vieţii politice, cu sugerarea acelei dialectici hâde din zona treburilor obşteşti: guverne impotente afişând pretenţii, alegeri arbitrare bazate pe principiul violenţei, o oficialitate în general abuzivă,, barbaria anchetelor, bătaia în armată, brutalitatea patronilor, atitudinea faţă de răzmeriţele ţărăneşti şi de grevele muncitorilor etc. Pe de altă parte, uneori, aceste microarticole reţin atenţia pe planul realizării, punând în circulaţie procedee surprinzător de moderne, în *Discurs*, *nu glumă*!, de exemplu, pentru potenţarea unor stări de fapt,, pentru relief area unor aspecte ce ţin de conduita tipică a politicianului fanfaron, se recurge la un procedeu ingenios, care ar putea fi numit realizarea ” stridentului prin omisiune. „Şedinţa de ieri a Camerei:

D.Preşedinte: D.Cantacuzino, ministru de finanţe, are cuvântul. D.Cantacuzino:

(în locul discursului se intercalează un vast spaţiu alb.) Voci: Bravo, bravo! (*Aplauze prelungite*.)

D.Cantacuzino e viu felicitat în urma acestui magistral discurs2”..

Introducerea acelui spaţiu alb, care izbeşte retina, sugerează mai bine ca orice vidul absolut ce caracteriza discursul.

Alteori, pentru sensibilizarea stadiului nevralgic al anumitor situaţii, se face apel la alte mijloace inedite. Conjunctura critică în care se afla partidul guvernamental, care nu putea găsi printre conducători un om capabil să răspundă unei interpelări, e scoasă în evidenţă printr-o originală dramatizare. Replicile sunt suprimate, fiind substituite prin efectul scos din combinarea ingenioasă a semnelor de punctuaţie, care traduc cu o exactitate de nuanţă fluidul mişcărilor sufleteşti.

Asistăm astfel la o grafie modernă a stărilor afective, excluzân-du-se cuvântul şi sugerându-ni-se conţinutul acestora pe calea unei interesante combinări a semnelor de punctuaţie şi a indicaţiilor scenice.

Erics

1 *Viitoarele alegeri*, in *Lumea nouă*, IV. nr. 1.190,.8 iulie 1898, p.l.

2 Discurs, *nu glumă*! In *Lumea nouă*, IV, nr. 1.087, l martie 1898, -semnat:

XXIV

Originalitatea de structurare a articolelor sale de dimensiuni res-trânse nu se transformă însă în sistem, în funcţie de inspiraţie, ele sunt alerte şi strălucite sau terne şi expeditive.

Deficienţe se pot identifica, de fapt, în întreaga arie a articolului său politic, şi nu numai datorită f aptului că ne situăm în perioada incipientă a formaţiei sale, ci şi pentru că Petică, fiind presat de dorinţa de a se realiza, dar şi de stringente lipsuri materiale, scria mult. Or, cantitativul nu totdeauna face casă bună cu exigenţa.

Fisurile de fond sau lacunele de orientare i se pot mai puţin imputa, ele fiind proprii întregii prese socialiste de pe atunci. Insuficienţele de realizare, însă, da. Notaţia e uneori superficială şi grăbită, scriitorul suprasolicitând într-un registru inexpresiv, pe o temă banală; sunt depistabile de asemenea anumite preţiozităţi şi intermitenţe de stil emfatic şi de grandilocvenţă.

în ziaristică însă improvizaţia fiind genul, ir.eviicbilul haltst nu deranjează prea mult.

De fapt, Ştefan Petică trecea drept un ziarist dotat. (A fcst pentru un timp secretarul Uniunii Ziariştilor.) Referirile lui Kamabat la arta sa jurnalistică coincid cu opiniile contemporanilor competenţi şi imparţiali, constituind o caracterizare sobră şi fermă a virtuţilor sale de gazetar. „Era un ziarist de mare talent, avea temperament, cultură, spontaneitate la scris, combativitate… utilizând o frază clară' concentrată şi masivă".

Literatura din *Lumea nouă* (poeme în proză, crochiuri lirice, crochiuri satirice etc.) oferă o imagine globală pronunţat caleidosco-pică. Ne aflăm în prezenţa unui gen de secvenţe nesudate, surprinzând aspecte disparate din viaţa Bucureştilor; scene diurne sau nocturne, siluete fixate pe străzile capitalei, profilate discret pe un fundal citadin, imagini de periferie în care bucolicul coexistă cu

imensitatea furnalelor şi cu şuierul strident al sirenelor, baluri în săli arhipline, unde tinerii dansează ţinând fetele de talie cu batista, defilări model sub o caniculă insuportabilă, cucoane ce privesc încântate si soldaţi -ce leşină de prea multă oboseală şi căldură; oameni solitari trăind drame neştiute, copii în zdrenţe culcându-se în zăpadă, salahori ce se prăbuşesc din înălţimea schelelor, hoinari visători şi singuratici…

E o diversitate surprinzătoare prinmobilitateaunghiului de vedere, dar dificil de disciplinat pentru o prezentare cât de cât sistematizată. Aparent, aglomerarea eterogenă e rebarbativă oricărei unificări.

Având în vedere însă că în literatură nu protestul în sine interesează, ci modalitatea lui de manifestare, accentul va fi solicitat în comen-XXV

v tariu de analiza notei proprii pe care o aduce Ştefan Petică in rechizi toriul întreprins, ataşând unghiuri noi posibilităţilor consacrate de atacare a sistemului social.

Indiferent deci de ierarhiile ce se pot stabili în raport cu scriitorii contemporani sau premergători, caracteristică lui Şt. Petică e tendinţa de admonestare a unui întreg sistem prin prisma „cazului" ridicat la valoare de generalitate, a incidentalului convertit în simbol.

Fiind o natură problematică, excesiv de sensibilă, lui Ştefan Petică realitatea îi vorbea complex şi continuu, îndărătul unor date ale existenţei inobservabile pentru alţii, el surprindea rezonanţe grave *şi* sensuri majore.

în cadrul modalităţii semnalate ca f iindu-i proprie se disting două direcţii principale de concretizare. Cultivarea unui gen de instantaneej ce fixeazăsumar conturul unor portreteacuzatoare,şisurprinderea prin-tr-un detaliu a contrastului brutal dintre uritul, mizeria citadină şi frumosul natural.

Figurile ce se succed patetic, constituind galeria de portrete acuzatoare, sunt recrutate cu predilecţie din lumea celor umili şi năpăstuiţi, din zona periferică a învinşilor şi dezmoşteniţilor.

S3riitorul nu-şi prezintă însă eroii din interiorul acestui univers, constituind caractere sau făcând investigaţie psihologică, ci,fixează în manieră impresionistă profiluri, care obsedează şi ridică probleme. Dintr-un colţ sumbru o mână şovăitoare se întinde spre trecători, mişcările însă şi întreaga atitudine a celui ce se masca în întuneric

trădează imensa jenă a omului demn, pe care disperări mute îl împing spre cerşit; pe o ploaie torenţială, un bătrân bolnav, istovit, abia se târăşte… gesturi mecanice, halucinatorii ale unui om singur pe o stradă pustie; de pe un minunat cer de vară se detaşează o expresie împietrită de martir obosit… şi o voce stranie, amară constată cu groază că n-a cunoscut din viaţă decât bătrâneţea…

Sunt crochiuri lucrate în linii sensibile, care nu reţin însă atenţia prin fabulaţie sau anecdotică, ci prin seismograful vibraţiilor interioare în raport cu un dat exterior. Chiar atunci când epicul primează, e puternic punctat liric, căci la Ştefan Peticărelatarea implică necondiţionat participare. Bucata *La colţul străzei* este edificatoare în acest sens. „Sub ploaia ce cădea potop, bătrânul cobora încet strada Câmpi-neanu… Pe trotuare apacurgea în valuri. Bătrânul,cu capul descoperit, cu pletele ude, legat la tâmple desigur, din pricina unei răni, părea bolnav şi istovit…" Ritmicitatea interioară a frazei, gravă şi reculeasă, anihilează neutrul. Afectivul discret, insinuat prin nuanţe şi cadenţe, este potenţat apoi de intervenţia comentatorului, care se organizează

XXVI

contrapunctic cu relatarea. „Dar acestea sunt figuri cari trec şi cari se uită", conchide amar rezoneurul. Sporită cu această constatare, cu efect de accentuare a solitudinii, urmărirea faptică se continuă.

Prăbuşirea definitivă a unui om sub ploaie şi rafale de vânt, nepăsarea sergentului care îl târăşte de picior pe trotuarul celălalt, convins. fiind că un sărac în nesimţire nu prezintă nimic îngrijorător, sunt acumu. lari de date disparate, care, prin natura lor reţinut tragică, cât şi prin modalitatea caldă şi directă de comunicare, suscită o profundă compasiune, susţinută şi întărită de noua intervenţie comentatoare. „Bătrî-nul care muncise o viaţă întreagă muncă de rob stătea acolo, în colţul străzei, în părăsire".

în general, însă, narativul, oricâte posibilităţi de infuzare a sensibilului ar oferi, nu-l seduce pe scriitor ca procedeu de conturare a figurilor umane. Profilurile nu se compun din dense tuşe epice, ciurmează o altă modalitate de constituire, care rămâne în mare aceeaşi pentru majoritatea cazurilor.

Trăirile declanşate sunt proiectate puternic în exterior, scriitorul reconstituind prin presupunere universul sufletesc al indivizilor care l-au impresionat, ca în final reflecţiile să le confere

valoare generalizatoare. Aceasta e posibil deoarece Şt. Petică încorporează cazurile unei serii, unei categorii mai largi, făcând ca prin modalitatea de prezentare acestea să-şi piardă din excepţionalitate, devenind etalon.Chiar atunci când aspectul compoziţional ar părea cel mai puţin adaptat pentru o asemenea tratare, scriitorul îşi creează prilejul de-a extrage semnificaţii tipice din particularitate.

Schiţa *Fără tinereţe* ne oferă un asemenea exemplu. Surprinde deschiderea ei pe un monolog, cititorul neştiind cui îi aparţin cuvintele care se mişcă greoi, urcând parcă din străfunduri obscure, dureroase şi dspănând monoton avatarurile unei vieţi de mizerie. Tonalitatea accentuat confidenţială e întreruptă însă brusc, iar scriitorul, trecând la conturarea figurii celui ce vorbeşte prin determinativele atribuite, inserează discret generalitatea în individual, conferind cazului largi semnificaţii simbolice. Cuvintele bătrânului, care avea în expresie ceva din împietrirea chinuită a figurilor profetice, „concentrau întreaga durere a celor ce n-au cunoscut din viaţă decât bătrâneţea". Cazul a devenit deci reprezentativ, iar prin ultimul accent al finalului e dilatată, până la dispariţia limitei, sfera celor presupuşi în situaţii similare, între producţiile comentate până în prezent şi integrate suitei de profiluri, Şi între cele ce vor urma să fie discutate – ca axându-se pe cealaltă direcţie semnalată – există, după cum s-a precizat anterior, asemănări între liniile mari ale modalităţii de realizare.

XXVII

De data aceasta scriitorul se pronunţă direct asupra resortului intim al mecanismului său creator. Chiar în schiţa *Spre larg*, care deschide noul ciclu, Ştefan Petică emite consideraţii asupra principiu---. lui fixat deja anterior, precizând că printr-un detaliu i se deschid perspective largi şi i se luminează sensuri majore.

Ceea ce este aici programatic va fi convertit în imagine literară în restul lucrărilor care vor dezvolta tema enunţată.

^*Ewn si praf*, *Iad şi* r^îlixează succesiv un aspect diurn şi un altul nocturn al peisajului-limită între urban şi rural, repercusiunile nefaste ale dezvoltării industriale asupra frumosului natural fiind mai evidente în această zonă.

— in prima schiţă frumosul, iniţial elogiat entuziast, devine inestetic când se constată că e un produs mirific, dar insalubru „al furnalelor citadine.

Scriitorul obsedat de nostalgia bucolicului are pentru o clipă

impresia că a găsit pe colinele Filaretului ceva din frăgezimea, din far-rnscul inegalabil al vieţii de la ţară. Plopi foşnind în vânt, case ascunse de abundenţa Vegetală, o cupolă ce străluceşte în primele raze ale soarelui, iar sus, un nor străveziu, care amintea parcă de ţara iui Oisian prin negura diafană pe care o răspândea deasupra văii. „Şi iluzia asta ne-ar fi rămas dacă din întâmplare preamărea mea dragoste de natură nu m-ar fi făcut să mă aplec pentru a-mi răcori mâinile în iarbă. Un praf negru îmi rămase pe mâini şi atunci constatarăm cu tristeţă că verdele-închis de pe vale era datorit unui strat de praf de cărbuni care se depusese pe iarbă. Chiar nouraşul subţire de deasupra nujera altcavadecât fum – fum de la o fabrică din apropiere.

Şi acest fum se făcea din ce în ce mai gros şi se înnegrea până ce în puţin timp întinse peste toată valea un zăbranic posomorit… ţara lui Ossian pierise. Industria moderna alungase totul, fără milă".

Frumosul aparent £ deci repudiat prin prisma morbului conţinu^ prin ameninţarea la adresa vitalului. Nu e mai puţin adevărat că starea de suflet finală evocă parcă şi ceva din acea „-ţeligi.e a frumosului" «-arWrjoHn Ruskin şi mai ales din pasajul acela în care scriitorul englez, reîntors după mulţi ani în Elveţia, trăieşte o reală disperare la vederea locurilor, pure altădată, profanate de zgură şi praf, de deşeuri şi mormane de gunoaie.

în cealaltă schiţă amintită, intitulată *Iad si rai*, accentul cade de data aceasta pe ceea ce e respingător, procedându-se chiar la o reliefare a acestuia. Prin prisma muncitorului exploatat, marile mecanisme în plinăfuncţiune devin şi pentru scriitor ostile, ameninţătoare. Pentru â exterioriza cu mai multe şanse de autenticitate impresia de infern pe

XXVIII

care i-o lăsa munca în fabrică, Ştefan Petică alege un moment nocturn,, propice imaginilor halucinatorii, viziunilor de coşmar. Proprietatea întunericului de-a ascunde obiectele pentru a le releva brusc, cu proporţii denaturate, desfigurate, este exploatată în sensul obţinerii efectelor de oroare şi respingător. Liniile uriaşe şi oscilante ale hornurilor, amalgamarea corpurilor de clădiri, haoticul activităţii febrile din interior, sugerate sumar, se integrează într-un tablou sumbru, în care luminează dureros incandescenţa de-un roşu crud, cu pâlpâiri fantasmagorice de negru, ce absoarbe oamenii şi lucrurile, nimicindu-le parcă.

Alături de lucrătorii prinşi în flăcări, care hrăneau „gâtlejul fără fund al uriaşului de fier – un gâtlej fără fund deschis în întuneric" – răsare ostentativ un pavilion, plasat într-o grădină feerică; femei elegante şi fericite, copii fără griji. Contrastul izbitor fixează intenţionat prea aproape antipodurile Unei lumi nedrepte, sugerând – poate chiar fără intenţionalitatea scriitorului – că urâtul citadin e apanajul doar al anumitor categorii.

Producţiile analizate până în prezent, ca inserându-se în cele două direcţii tematice distinse în cadrul aceleiaşi modalităţi creatoare, nu epuizează în întregime materialul literar apărut în *Lumea nouă*. Există articole care au coloratură aparte, realizându-se ca un gen de meditaţii lirico-filozofice pe mari probleme ale existenţei: *Moartea*, *Bunătate*, *Cruzime*, geniul ce mistuie (*Demonul*), deruta (*în întuneric*), *Nevoia de a urietc*. Sunt prezente, de asemenea, şi lucrări care nu ilustrează suficient de clar particularităţile scriitorului de care ne ocupăm, ele conţinând aluviuni de provenienţă străină şiputând fi grupate în două cicluri: cel caragialesc (*Suliman*, *Cărturăresele*, *La parodie*) şi cel de nuanţă Bacalbaşa (*Voie de la comenduire* şi *Defilarea*).

Cu aceste observaţii au fost atinse uneori tangenţial, alteori cu tendinţe de interiorizare, mai toate problemele importante pe care le ridică producţiile literare ale lui Ştefan Petică apărute în *Lumea nouă*. Desigur că nu au putut fi angrenate în discuţie absolut toate lucrările de factură beletristică, finalitatea nefiind prezentarea exhaustivă a colaborării sale literare la periodicul socialist, ci extragerea semnificaţiilor majore, impunerea sensurilor care deschid o nouă perspectivă asupra personalităţii lui Ştefan Petică, stabilind şi pentru dezvoltarea artistică a acestuia oprimă ipostază protestatară.

Dupăravirimsntul din 1393, forţele creatoare ale l-;. l^efan Petică fiind solicitate îndeosebi de lirică, teatru sau critică literară, proza publicistică pare oarecum căzută în dizgraţie prin absenţa scrupulozităţii pentru cuvântul scris, j»rin slăbirea efortului de perfec-XXIX

tare care opera acum îndeosebi în zonele ce stăteau în centrul atenţiei scriitorului. Cu excepţia unor poeme în proză, care, datorită prevalării substanţei poetice, intră sub altă zodie, proza alunecă într-un gen de notaţie fulgurantă, făcută cu degajare, care fixa superficial diverse aspecte ale realităţii bucureştene, uneori chiar fără

pretenţii de realizare artistică. „Voi să prind în treacăt schiţe fugitive din viaţa bucu-reşteană, figuri care dispar, gesturi ce pier o dată cu momentul, scene apărute în scurta fulgerare a viziunei, contururi vegi pe csre cei de mâine n-o să le mai vadă.”1

Cronicarul cotidian nu reţine însă din această’aes-*poetica* dimensiu-,nea profunzimii, ci doar rapiditatea notaţiei, fetişizând expeditivul. Poarte multe din articolele publicate la rubrica „Viaţa bucureşteană” a ziarului *Dspeşa* nu sunt decât relatări anodine ale unor fapte diverse: *Balurile mascate*, *Cum petrecem*, *Iubita studentului*, *Magdalenele tragice*, *Telefonul salvator*, *Plăcerea de a ucide* etc. Uneori se încearcă degajarea unor sensuri mai largi şi se fac simţite chiar unele valenţe satirice, supuse însă unei estompe conştiente, *înplină criză*, deexemplu, bagatelizează aşa-zisele crize politice, însă aproape imperceptibil; totul e fixat neutru, eliminându-se şarja sau comentariul acuzator.

B o permanentă oscilare de la tonul cu virtualităţi patetice, elevate, Iacei bagatelizam, dar nu cu finalitatea de a genera o ironie amară, ci mai curând de-a comunica amuzanta recunoaştere a unui indiscutabil adevăr, acceptarea vieţii aşa cum e.

Dacă în ipostaza de cronicar cotidian al ziarului *Depeşa*, mesajul scriitorului se anemiase uneori până la dispariţie, prin crochiurile satirice din *România junâ*, inserate la rubrica „Din moravurile noastre”, proza sa publicistică, deşi fără virtuozităţi de realizare, mai păstrează ceva din densitatea anterioară.

în maniera vechilor crochiuri, scriitorul fixează o suită de profiluri de genul schiţelor de caracter, cu scopul de a admonesta opinia publică, atrăgând atenţia asupra unor deficienţe de conduită şi comportament, asupra unor evidente lacune ale moralităţii contemporane. Pseudonimul *Catort* ales pentru semnarea acestor diatribe e de natură să atragă atenţia asupra caracterului programatic al intenţiilor sale moralizatoare, cât şi asupra intransigenţei şi inflexibilităţii atitudinii adoptate în calitatea sa de apărător vehement al valorilor etice. De data aceasta, însă, „tonul” nu face muzica.

Violenţa rechizitoriului, pentru a se susţine, trebuie să se sprijine pe o problematică importantă şi de stringentă actualitate, altfel l *înainte de reprezentaţie*, In *Depeşa*, *I*, nr. l, 10 ianuarie 1901, p. i (semnat: *Trubadur*).

XXX

lipsa de idei accentuează caracterul exterior al sonorităţii, dând impresia de inconsistenţă totală, agravată prin devierea involuntară într-un registru fanfaron. A perora cu pretenţii pe tema individului cu tupeu, a falsei prietenii, a visătorilor sau a pozitiviştilor fixat1 caricatural, a viza caustic diverse specimene de parveniţi, a ridiculiza tărăncile care se machiază, uzurpând ingenuitatea şi frăgezimea frumosului rustic, a demasca pretinsa sensibilitate a unor impostori sau tendinţele cosmopolite ale snobismului bulevardier, a schiţa rapid fizionomia birocratului sau a vânătorului de miraje, fără a-i raporta la contextul social din care i-ai detaşat, mai ales f ară ale adăuga dimensiunea simbolică care-i poate face reprezentativi pentru anumite stări generale, înseamnă a te menţine într-o zonă satirică minoră, în care vehemenţa exagerată ar putea părea uneori deplasată.

Judecătorul care nu-şi plătește prompt consumaţia, complăcându-se în semiescrocherie, cei doi jobenaţi bătându-se şi muşcându-se ca nişte pitecantropi în plin centru pentru un fleac, exemplarul masculin reuşit, adulat cu fervoare, deşi îndărătul epidermei lui strălucite boncăne prostia, sportivi imberbi şi tonţi la culme constituie o faună jalnică care nu avea cum solicita virtuţile unui Caton. Indignarea sa era demnă de cauze mai mari.

Totuşi, articolele acestea, în care scriitorul trece de la moralizarea directă, discursivă, la cea dedusă dintr-o sumară fabulaţie sau anecdotică, se salvează uneori din mediocritate prin intermitenţele reuşite de realizare şi mai ales prin unele observaţii de certă acuitate, care aruncă o lumină crudă asupra unor tendinţe ce se cereau stigmatizate. Deşi constatările se fac dintr-un unghi restrâns, caracterul lor implacabil este evident, iar adevărurile relatate cu energie sunt incontestabile şi surprinzătoare uneori prin incisivitate şi profunzime.

Poemele înproză aparţinândacestei perioade în general nu cunosc, însă, o desubstanţializare. încărcătura problematică generată anterior de reflecţia amară asupra inechităţilor sociale e acum absentă. In schimb, ele oferă satisfacţii prin restrângerea în jurul unui nucleu pur poetic. Uneori monologul „plimbăreţului solitar" declanşează emoţia tocmai pentru că nu are nimic spectaculos, ci se mişcă interiorizat şi grav, f ară a afişa pretenţii de sfâşietoare scindări sub apăsarea problematicii. Stările de suflet de o rară sensibilitate, având ceva din fragilitatea desenelor chinezeşti, sunt înregistrate cu

simplitate şi firesc, aroma poetică rezultând mai mult din suprapunerea prin succesiune a unor trăiri suprasaturate de emoţie decât dintr-un efort de elaborare artistică complicată.

XXXI

Caracteristica trăirilor fiind delicateţea, aceasta îşi asociază spre expresie nuanţa, tonul minor, specific fluctuaţiei sentimentale, care, alunecă vag, fără să se fixeze în stridenţe şi disonanţe.

Discontinuu intervin şi tuşe mai energice, dar nu ele dau tentu specifică, ci o anumită ambianţă difuză, realizată din predispoziţii nostalgice, vagi tristeţi, dureri surde, nemulţumiri care urcă, apoi se frâng, impresia fundamentală fiind că totul se consumă într-o spa-ţialitate oarecum vidă, cu suprafeţe gri şi tonalităţi minore.

Discretele modulaţii elegiace sunt generate îndeosebi de un pronunţat sentiment al perisabilităţii. Prezentul e tot niaidescontrapunctat cu retrospective melancolice, care se asociază treptat într-un laitmotiv esenţial, conferind un pronunţat timbru nostalgic întregii sale creaţii.

Tecuciul depărtat va rămâne o bucată antologică pentru multiplicitatea unghiurilor din care e trăit sentimentul tragic al ireversibilităţii timpului. Prin prisma regretului, oraşul îi apare sub o aură arhaică de poezie, căpătând aerul ciudat al unei cetăţi de legendă, cu contururile atât de estompate, cu suprafeţele aşa de difuze, încât lasă impresia unui straniu peisaj scufundat sub apă.

B un oraş împietrit sub timp, abia distingându-se fantomatic îndărătul unor mari tăceri şi tristeţi, „în ceaţa alburie ce atârnă uşoară şi fină din bolta străvezie, turnurile oraşului se estompează nedesluşite, joa-ntr-o gravură germană medievală, peste care vremea a pus praful veacurilor sale…

Totul e depărtat, şters, învelit în culori ce se pierd pe nesimţite, şi cu un parfum de lucruri moarte, de rochii iubite şi scumpe dezgropate din lăzi vechi. S-ar zice că e un oraş privit sub apă – o apă în cares-au vărsat parfumuri ce nu se mai găsesc astăzi".

Momentele care se detaşează de asemenea, impunându-se sensibilităţii, sunt cele însufleţite de o tendinţă permanentă spre candoarea absolută, aducând parcă cu ea un suflu din suavitatea şi puritatea astrală a *Micului prinţ*.

Uiesri S3 lasă ghicită o densitate subterană. Nelinişti se tălă-zuiesc în zone obscure şi ca rezultat avem aspiraţia spre liniştea

completă, spre pacificarea totală. Asistăm la o caldă deschidere a sufletului spre o miraculoasă acalmie a crispărilor intelectuale.

Foarte multe din poemele acestei perioade, fără a spune nimic deosebit, uneori spun enorm, fiindcă cele mai diverse stări de suflet, decantate îa catarsisu! artei, satisfac acea cerinţă imperioasă de frumos care eliberează şi procurăbucurie. Ele se constituie de fapt ca un apend ice al poeziei, care începuse să-l preocupe pe Şt. Petică tot mai intenst xxxii:

devenind piesa cea mai rezistentă din întreaga lui contribuţie Ia dez. Toltarea literaturii noastre.

Poezia lui Ştefan Petică, deşi lasă impresia unei creaţii aparent pur-gate de elementul social, cunoaşte o fază incipientă, delimitată între anii 1894-1898, în care scriitorul exersează grav pe teme umanitaristice. Din producţiile acestei epoci, nu s-a publicat decât cu to tul sporadic; ni s-au păstrat însă manuscrise care atestă o extinsă elaborare de esenţă lirică, care dincolo de interesul informativ prezintă parţial şi valoare în sine. Selectateşi introduse inactuala ediţie la capitolul/nedt'te, poeziile primei perioade – supuse de noi unei cercetări atente în *Note ţi comentarii*, – sunt încercări grevate de deficienţele inerente începutului. E opoezief ărăpretenţii, uneori o f ireascăpoemizare a stărilor de suflet, reţinând atenţia prin autenticitatea sentimentului şi delicateţea notaţiei, dar alteori intenţionat şi poticnit construită pe un motiv căutat pentru finalităţile-sale «tice.

Adevăratul talent poetic al lui Ştefan Petică nu se manifestă însă decât după 1899, când, în ambianţa stimulantă a *Literatorului* şi tn contact cu cuceririle cele mai noi ale poeziei moderne, descoperă for-raulacare-i permite să-şi exploateze cele mai adinei resurse creatoare.

Despre revirimentul pe care-l realizează Ştefan Petică în poezia noastră prin substituirea poeziei descriptive, anecdotice sau analitice printr-o lirică de sugestie, de factură pronunţat intelectualizantă", cât şi despre dificultăţile generate de acest act deesenţializareapoeziei,care implică efort în receptare, s-a vorbit deja cu prilejul schiţării contribuţiei sale la dezvoltarea literaturii noastre.

Trecând acum la o încercare de analiză aprofundată a celei mai importante zone a creaţiei lui Şt. Petică, se impune de la început constatarea că scriitorul nu s-a complicat deliberat. O asemenea

formulă de manifestare i-a fost impusă de condiţiile specifice în care s-a format.

Pe când Eminescu suporta tragedia unei premature morţi intelectuale, în Franţa, sub presiunea unei noi conjuncturi, se constituie, simbolismuipuna dintre cele mai interesante mişcări literare, care va avea repercusiuni asupra întregii poezii a timpului.

Macedonski, receptiv la înnoiri, îşi dă întreaga adeziune acestui curent, pe care-l anticipase pe plan mental, şi-l promovează, fără a-l înţelege însă complet şi transpunându-l doar sporadic în practica fenomenului artistic.

Dacalajul între intenţie şi realizare s-ar putea explica prin faptul că Macedonski aparţine prin formaţia sa altei etape literare. Cel care

XXXIII

3 – Scrieri vol. I – Ştefan Petică absoarbe însă avid ecourile, asimilându-le organic, e discipolul său, Ştefan Petică, a cărui personalitate artistică e supusă procesului de cristalizare chiar în această epocă.

Excepţionala facultate de a-şi însuşi rapid şi temeinic principalele limbi străine (germana, engleza, franceza, italiana, spaniola), cât şi aviditatea lui de a se instrui provoacă o rapidă maturizare si-i permit să se-HHşt«,p.a,a_per3peciiyă largă, formându-se într-un climat cultural şi spiritual european care contribuie la rafinarea sensibilităţii sale native, dsschizându-i receptivitatea şi gustul pentru acuităţile spirituale şi.senzoriale specifice sufletului modern.

Concomitent, forţe interne coroborează, orientându-l în aceeaşi direcţie, deşi se aplicau structurii sale temperamentele de pe alte planuri şi poziţii.

Sunt indicii că la modelarea aparte a profilului său moral a contribuit nu atât ambianţa depresivă a liricii posteminesciene, cât anumite momente nodale ale experienţei sale de viaţă.

După ce mişcarea socialistă, în stadiu de efervescenţă pe atunci, îi formsază mirifice iluzii, prin dezagregarea ei îi produce nu numai o amară decepţie, ci şi o -nelinişte învecinată cu angoasa prin imposibilitatea de-a se sustrage unui moment de accentuată derută şi confuzie.

Drami provocată de momentul social se agravează însă prin asociere cu cea a condiţiei vitale. Tuberculoza, care îl împingea fataî

spre un zid de întuneric, îi exacerbează nervii, dezechilibrându-l şi generând o sensibilitate de-'o rară acuitate".

Deşi intensităţile sale interioare se menţin pe o linie deasupra obişnuitului, trebuie remarcat, totuşi, că scriitorul se grefează pe o direcţie firească a evoluţiei noastre spirituale, exprimând-o mai pregnant. Ştefan Petică reprezintă momjntul în care structura intelectuală începe să se resimtă de rapida civilizare şi culturalizare a ţării noastre, cât şi defrecvenţa transformărilor în conjunctura istorică, şi să ofere indiciile unui proces da subtilizare şi de adaptare la complexitate. Fenomenuf „Bmin333U" este edificator în acast sens. Saltul pe care l-a marcat acesta în literatura română echivalează cu secole de evoluţie lentă şi nein-spirată. GH se vor fi deosebit valenţele mentale ale celor ce se formează *n lumina uriaşei eflorescente de cei care au crescut recitind din Bolin-tineanu, nu e dificil de presupus. Ştefan Petică fiind un spiri^-profund^, şi-sintetic, tentat ds permanente sondaje, sesizează undele vibratorii ale unei conştiinţe în proces de formare, pe care el o cristalizează, an-ticipând asupra trecerii spre o nouă ipostază spirituală,de o mai accentuată reflexivitate şi de o nuanţare a trăirilor inidentificabile anterior.

'^;:r-'~"

XXXIV

Semne de decadenţă? se întreabă criticul sub presiunea unei opinii cu circulaţie. Psihologie morbidă? Logică morbidă? Negurozitate şi misticism' sau conştiinţă nouă? Este cu neputinţă ca o întreagă epocii, să greşească: deci nu caz morbid, fii conştiinţă.nouă". ^

Si'mptoms de transformare a poeziei noastre pentru exteriorizarea adecvată a noii ipostaze a sufletului modem începuseră deja să se manifeste în trama tradiţională a liricii îndeosebi la scriitorii formaţi la scoală *Literatorului*. Insă cu excepţia lui Macedonski şi a lui Traian Demetreseu, la care intermitenţele de poezie modernă au incontestabile accente de sinceritate, la poeţii minori gravitând în jurul *Literatorului* (Al.ObedenarU, Mircea Demetriade, G.I.Orleanu, Constant Can-tilli etc.) izbeşte o tendinţă de conformare la aspectele facile ale modei. Macabrul şi lugubrul, satanismul minor, de extracţie Maurice Rollinat, se interferează cu o poezie a evaziunii într-o formulă care devine aproape contagioasă. Chiar şi T.Arghezi, care publicase Sn *Liga ortodoxă*, *Rivista modernă*, *Viaţa nouă* (1893) etc. poezii de-o muzicalitate excepţională, bazate pe aliteraţie şi instrumentalism

verbal (*In regiuni bizare*, *Noapte*, *Versuri*, *Clara noapte*), este dominat de o tendinţă spre strident şi ostentativ. „Noul curent literar", care, prin jurul lui 1900, se reducea la aceste elemente de suprafaţă, îşi găseşte prin Şt.Petică dimensiunea lui interioară şi gravă, în volumul de poeme *Fecioara în alb* (1902), pentru prima dată tendinţele incidentale spre modernism din poezia anterioară sunt ridicate la rang de sistem şi încorporate într-un tot organic, volumul constituind cea dintâi manifestare autentică a simbolismului românesc exprimat deja în liniile lui cele mai specifice.

'Tehnica sugestiei, cheia de boltă a simbolismului, se pare că a devenit principiul fundamental de la care Ştefan Petică a plecat în realizarea poeziilor sale.

După propriile-i mărturisiri, lirica sa se constituie ca expresie a unui moment istoric de derută maximă. „Am scris aceste poeme într-o Vreme de zbuciumare tăcută şi de deznădejde tragică. Era vremea când
sesfărâmauidealurilecupornireafurioasăcucaretrebuiesăsefidărâmat odini oară idolii de pe altarele lor de marmoră albă. Conştiinţa obştească păIea; omul privea încruntat şi trist". „Mulţimea privea înfiorată, căci apropierea întunerecului este totdauna înfiorătoare... Eu n-am fost decât un glas din mulţime". Nimic însă din ceea ce intenţiona să ne comunice nu este exprimat direct, clar, explicit, ci doar aluziv, prin intermediul sugestiei.

Zbuciumul tragic, căutările dureroase şi febrile se prelungesc în braţe ostenite, înălţate patetic spre cer, iar o nelinişte permanentă se

insinuează în oameni şi lucruri, suprasensibilizându-le şi contaminâH-du-le de amare nostalgii.

Gestul anemiat, apariţiile vaporoase devin însă elocvente pria persistarea îadârjită în aceleaşi atitudini, care, datorită frecvenţei lor obsesive, dobândesc o gravitate de ritual şi certe semnificaţii simbolice. Braţele înălţate într-o supremă invocare, privirile într-o continuă elevaţie spre un depărtat plan transcendent, peregrinii ce năzuiesc spre culmi sau fecioarele în alb mişcându-se fantomatic pe un fundal de orizonturi triste, cerând neîncetat ceva depărtărilor, nu sunt decât echivalentul poatic al uaei puternice aspiraţii spre ceva pur, înălţător, spre o idealitate imprecisă, dar total absorbantă.

Căutările acestea oarecum confuze, dar permanente şi intense, *în* loc de a soluţiona dezorientarea, contribuie, dimpotrivă, la agravarea ei.

Scriitorul, în acest moment de crfză acută refugiindu-se în zone-abstracte, nu reuşeşte să-şi mai reprezinte clar idealul spre care tindea cu atâta fervoare. Iar rezolvarea pe care ar fi putut-o aduce timpul e străină celui care, subminat de o ftizie avansată, trăia acut sentimentul înfrângerii şi al damnării. Derutase converteşte astfel în prăbuşire zgomotoasăşi definitivă, într-o confuzie totală a lin iilor şisensurilor" careanihilează orice coordonată sau punct de reper. Asistăm în *Moartea visurilor* la conştiinţa tragică a idealurilor pierdute şi a imposibilităţii de a mai atinge altele. („Sprecare zeu nălţa-voi în umbră alba-mi faţă, / La ce altar de raze genunchii să-mi închin / în noaptea fără stele şi fără dimineaţă?").

Dapistarea acestor semaificaţii, schematic prezentate momentan,, sugerează însă n3C8sitat3a unui efort de penetraţie, atrăgând atenţia asupra unei structurări aparte a liricii lui Şt. Petică.

Vizualitatea prerafaelită a scriitorului, cât şi excepţionala sa muzicalitate sau abundenţa parfumurilor, aspecte detectate cu fineţe de critica dedicată lui Ştefan Petică, constituie doar un prim contact cu opera acestuia ş i aparţin explorării orizontale, care se cere completat s cu cea verticală, pentru a ataşa aparenţei elementul ei lăuntric şi definitoriu.

Pentru reala înţelegere a creaţiei lui Ştefan Petică, pentru stabilirea masajului inererit oricărei creaţii autentice, explorarea celei de a treia dimaasiuai, cum o numeşte Soherer, se impune necondiţionat, deoarece ssriitorul, care asimilase profund tehnica simbolistă şi o» considera una dintre cele mai mari cuceriri ale artei moderne, e tentat să se menţină cu stricteţe numai în limitele poeziei de sugestie.

XXXVI

Sensurile proiectate în profunzime converg toate spre o traiectorie unică; tendinţa de elevaţie, de permanentă aspiraţie spre idealitate, spre absolut, constituie elementul fundamental definitoriu al liricii lui Ştefan Petică pe planul ideaticii.

Caracteristica semnalată, cât şi particularităţile de expresie ale acesteia îl circumscriu dintru început în zona cea mâi pură a simbolis mului poetic. \

Romanticii, din austera lor înălţime, aspirau spre un paradis tarestru, spre o armonizare cu frumosul real al lumii comune. Atitudinea simboliştilor e antipodică. Ei refac drumul în sens contrar, proiectându-se total în verticalitate.

Sub raportul realizării artistice e de remarcat, de asemenea, că s.33astă aspiraţie nu-şi găseşte corespondentul într-o anecdotică luxuriantă sau într-o fabulaţie fastuoasă, cu declanşări de imense energii care deschideau i.iEricojătoare traiectorii spre infinit, cum se întâmplă la romantici. Simpla evitare a modalităţii romantice nu are însă latitudinea de a-i coaferi originalitatea care rezultă îndeosebi din diferenţierile faţă de elementele categoriei în care se circumscrie, adică din delimitările faţă de poeţii de factură similară aparţinând aceleiaşi şcoli literare. Raportat la Mallarmâ, considerat ca exponent tipic al simbolismului pur, se observă că Ştefan Petică nu apelează pentru sugestie la simbolul absolut, încărcat cu semnificaţii pânăla refuz şi devenind aproape ininteligibil.

Bxploatând virtuţile plastice ale simbolului, el tinde spre o reprezentare spaţială a aspiraţiei, făcând să comunice permanent planul terestru cu dspartatele sfere celeste. Aceasta o realizează renunţând la simbolul unic, stringent abstract, cu turnură hermetizantă, şi recurgând îa ceea ce s-ar putea numai imagine simbolizantă; o suprafaţă lirică mai extinsă şi eterogenă, în structura căreia sunt omogenizate simboluri multiple şi de diverse naturi, aparţinând unor serii diferite.

Finalitatea acestei modalităţi e de a permite elementelor poetice să se plaseze pe o perspectivă cosmică.

Imensitatea distanţelor, închise în simbolul dilatat, permite îitr-aiavăr să se sugereze mai pregnant ideea de puritate, de perfecţie, de idealitate imposibil de atins.

Limita de jos a acestei perspective, planul terestru, indiferent de mixtura secvenţelor (scene erotice, ambianţă proprie unor interioare, profiluri fixate în psisaje straniu stilizate), e de aşa manieră structurat, încit, fără ostentaţie, degajă electrizant un unic sens, totul fiind dominat parcă de nostalgia altitudinilor. Fecioarele în alb, tinerii înaintând extaziaţi spre zare, „înmâini cu albe flori de crin", pribeagul sau pere-XXXVII

grinul, prinţul trist şi cavalerul tind toţi spre aceeaşidepărtatătrans-cendenţă, care exercită parcă asupra lor o

atracţie hipnotică.

Spre ce se tinde cu atâta impetuozitate, deşi nu e clar, se poată deduce totuşi din natura elementelor constitutive ale simbolurilor analogice care marchează limita de sus a perspectivei cosmice. „Mângî-ioasa stea de sus", „stelele de aur", dar mai ales „culmile senine",, „cerul azuriu", „bolta luminoasă", „albastra depărtare", prin sugerarea acelei diafanităţi de limită extremă a realului, care se constituie ca o-punte de alunecare în inefabil şi necunoscut, cât şi datorită impresiei de puritate şi inaocesibilitate, au fost alese ca echivalenţe ale absolutului. Raportate la context, valoarea lor funcţională se poate reverbera si în alte arborescente luminoase de semnificaţii: aspiraţia spre desăvâr-şire, spre frumuseţe şi armonie, poate spre o lume absolvită de inechităţi, spre o existenţă demnă, de un înalt eticism şi o rară imaculare sufletească.

De altfel, limita superioară luată ca simbol (azurul, steaua, cerul, bolta) nu este concepută decât ca o simplă prezenţă, care caracterizează, fixând obiectiv, proiecţiile sufletului uman, căci la Ştefan Petică ceea ce ocupă aproape întregul câmpal conştiinţei este intensitatea aspiraţiei, desprinsă de orice alte implicaţii. Nu surprinde deci că predominant în mişcare, în comunicarea dintre cele douăplanuri, e sensul ascendent, ideea de înălţare singuratică, de chemare chinuită, de invocare a unui sprijin exterior, probabil a unei idealităţi care să dea sens existenţei… „…în magică lumină, / Rotunde braţe albe întinde-vom spre stele/ Din viaţa-nnegurată de vise-adânci şi grele".

„Braţele întinse" devin un laitmotiv, o dominantă ce indică aspiraţia neîncetată, continua elevaţie spre zone superioare. „Şi braţele-obosite de rugile asfinţite / în umbra care cade topită în azur / Din nou în invocare se-nalţă-nvineţite, / Iar ochii trişti şi umezise uită: împrejur". Sau „… un gând uşor se mlădiază… / Ga două braţe ostenite-şi îndreptate către cer.". Mişcarea interioară e cu regularitate convertită în act, în gesticulaţie, iar aceasta prin tipicitate se încarcă de certe-semnificaţii simbolice. Motivul braţelor întinse se transformă, astfel, într-un simbol al invocării, al chemării permanente, îngheţată parc* în gestul care traduce intensitatea aspiraţiei, darcarecomunică, concomitent cu disperarea şi aşteptarea încordată, poate o vagă speranţă.

Uneori scriitorul inoculează chiar arhitectonicului un patetism

pronunţat al invocării printr-o notaţie care permite să se introducă vibraţia umană în staticul plastic, accentuând astfel ideea de invocaţie şi de chemare deznădăjduită. „Şi turlele părură ca braţe desperate / / întinse-n frământare spre cerul azuriu;/ Străvechea frumuseţe murea

XXXVIII

înserate / Şi sufletul cetăţei se plânse-ntr-un târziu". „Ah, cântul răzvrătire! în seara somptuoasă /Şi turlele-nălţate spre cerul cel senin…" Linia elevată a goticului se complică aici, pentru accentuarea expresivităţii, cu neliniştea şi turmentarea specifică expresionismului pictural Turlele ca braţe disperate întinse-n frământare spre cer… amintesc de tragicul dinamismului cosmic al lui Van Gogh, de cipreşii sumbri ce se prelungesc în spirale chinuite spre infinit.

Tendinţa de autodepăşire, de spiritualizare operează cu atâta exclusivitate la Ştefan Petică, încât până şi dionisiacul este convertit la V3rticalitate, scriitorul inoculându-i morbul unei nedefinite tristeţi care-l mistuie lăuntric, făcându-l să vibreze de nostalgia apolinicului. „In noaptea clară ce vibrează / De irizări ambroziace, / Pe gânduri faunul veghează / Peste-a frunzişurilor pace". „Şi tragic faunul se plânge / Cu braţe-ntinse, rugătoare, / Spre slava albă ce se stinge / în noaptea toamnei care moare".

Spre deosebire desenzualismul debordant, de vigurozitateainstinctuală şi de semiconştienţa pasiunii păgâne, are loc o spiritualizare a faunului, infuzându-i-se nedefinite nostalgii, îndemnuri neînţelese spre elevaţie. Probabil pentru că e un simbol al omului, pe punctul de a renunţa la ipostaza de degustător al bucuriei carnale, când faunul din el moare, învins de reflexivitate şi de dorinţa de introvertire.

Se impune de asemenea constatarea că specificul aspiraţiei la Ştefan Petică e de natură dramatică. „Căci viersul meu e viersul pierdut al unor psalmi / Gântat sub grea povară din lumile de vise" e un vers-ehsie pentru îatrsaga lui lirică. Idealitatea, spre care aspiră ca sub impariul unei ba^ii, devine aproape imposibil de suportat prin referirea Ja real sau prin gradul de perfecţie care i-a fost conferit, prin intensitatea frumosului materializat în acest concept, care scapă parcă de sub control, itrivindu-şi zămislitorul. „Lumina e un chin care ne-apasă, / Iar cerul nasfânşit ne dă fiori" precizează Ştefan Petică într-o altă poezie, care e punctul maxim al aspiraţiei spre spiritualizare, fixând momentul de apogeu al setei de absolut. Viaţa, cu

tot ce are ea esenţial ca existenţă miterială (mişcare, lumină, parfum) sau ca existenţă amiaâ (trăire intensă, structură problematică,ancorarepreaputernică în cotidian), împiedică, după Ştefan Petică, structuralizareaunui ideal solid. Paatru sristalizarea definitivă a idealităţii sunt necesare condiţii Inumane, de supremă renunţare, de completă detaşare: „Şi când vom fi streini de orice viaţă, / De stele, de parfum, de flori albastre, /O roză, ca pe-o insulă de gheaţă,/Va creşte sfântă-n sufletele noastre".

Miraculosul trandafir de gheaţă, care trăda impulsul spre o claustrare absolută pentru obţinerea unei spiritualităţi cu purităţi glaciale,

XXXIX

deşi a fost corectat de o pondere instinctivă, a rămas totuşi suficient d& puternic pentru a se propaga cu intensitate în întreg universul său poetic. E un aspect asupra căruia vom reveni când vom urmări consecinţele superlativei lui Şt. Petică în toate zonele liricii sale. Deocamdată e necesară precizarea că, dacă aspiraţia spre ideal fixează una din coordo-natelepoaziei lui Ştafan Petică, imposibilitatea de a acţiona în virtutea acestuia trasează cealaltă direcţie.

Spre deosebire de ciclurile *Fecioara în alb* şi *Cind vioarele tăcură*, în *Moartea visurilor* nu va mai fi trăit cu intensitate sentimentul elevaţiei, ci cel al prăbuşirii, al derutei şi al confuziei sufocante.

E probabil momentul în care scriitorului i se relevă brusc şi dureros prezenţa unei duble morţi.

Morţii unor idealuri anume, se pare a celor sociale, i se juxtapune fatala apropiere a însăşi morţii poetului, care era firesc să angreneze: cu sine amputarea bruscă a tuturor perspectivelor şi să provoace-sistarea tragică a aspiraţiilor sale febrile spre elevaţie şi perfecţiune.

Contrar impulsurilor ascendente, pure arcuiri spre înalturi, care impuneau în poezia anterioară o sublimă verticalitate imaginilor, acum predomină senzaţia de apăsare, de sufocare. Totul *e* cădere, prăbuşire, alunecare tragică în neputinţă şi moarte.

Nu mai e posibil niciun gen de comunicare; se trăieşte cu intensitate sentimentul însingurării extreme, angoasa omului care se simte singur în faţa universului. „Ah, gândurile triste, ah, visurile mele f //Ca facle-ngălbenite pe-un alb sicriu uitat / în cripte neumblate, pe-sfeşnice de-aramă,/ Ard singure în noapte sub astru-ntunecat".

Poetul se simte victima unor ostilităţi incomprehensibile atât *de* categorice, încât nici nu încearcă măcar să şi le expliciteze. întreg potenţialul lăuntric e captat în trăirea patetică a unei grave drame-intelectuale, generată de totala neputinţă.

E interesant de remarcat, însă, că deşi actul de dramatică intro-vertire e indiscutabil si caracteristic ciclului, explorările analitice ale mişcărilor interioare lipsesc.

Analogiile frapante, cu o deosebită forţă de sugestie, organizân-du-se în stranii serii poetice, constituie modalitatea artistică fundamentală. Păsări negre cu un fâlfiit metalic străbat un cer întunecat, bătăi sinistre, grele se aud din turle părăsite, lămpile se sting, umbrele devin de plumb, gamete lungi şi jalnice se preling pe lespezi reci, iar peste toate se prăbuşeşte un întuneric dur, masiv, exercitând o reală impresie de apăsare, de strivire.

Izbeşte îndeosebi prezenţa întunericului, noaptea devenind pentru* Ştefan Petică simbolul care condensează negativul la apogeu.

XL

Deşi întunericul, utilizat de scriitor ca purtător al temei înfrân-serii şi al împotmolirii într-un marasm moral şi intelectual, e prezent încă din ciclul *Când vioarele tăcură*, de-abia cu ciclul acesta îşi transformă accidentalitatea în permanenţă gravă. *Moartea visurilor*, chiar din primul poem, îl introduce pe cititor într-un univers dominat de tenebre,f ară a-i lăsa impresia de şoc şinici desuspiciune. Sinceritatea atitudinii trăite e definitivă şi nu surprinde cădepresivitatea amară, ideea de fatalitate, de absolut al deznădejdii şi dezorientării îi dă poetului senzaţia că totul nu mai e decât o „noapte fără stele şi fără dimineaţă".

întunericul nu e resimţit însă numai sub aspectul său de extindere şi permanentizare asupra.întregii lumi. Concomitent cu expansiunea, din necesităţi expresive, noaptea e supusă unui act de granitizare şi dramatizare.Apare un fantastic „cer al morţii", „greoi şi-ntunecat", sub care umbra devine de plumb, iar întunericul cunoaşte violenţe, declanşări bruşte de forţe distructive. „Bătând din aripi grele, trecu grozava noapte, /Plutind demon iacă în valuri lungi de şoapte". Sau: „Furtuna viforoasă, în noaptea fără stele,/ Trecu ca o fantomă cu aripi mari de fier,/ Pe turnul singuratec veghind sub negrul cer,/ Şi smulse crucea veche în noaptea fără stele".

Pentru Ştefan Petică noaptea reprezintă ceea ce ploaia va

reprezenta pentru Bacovia: simbolul cu cea mai puternică încărcătură afectivă fixând acuităţile unei excepţionale drame interioare, dar făcându-se concomitent şi purtătorul unor sensuri sociale.

Glii,-1 limitându-ij rie numai la strofa finală a primei poezii din ciclul *Moartea visurilor*, e clar că ea conţine suficiente date pentru a sugera că întunericul absolut consemnează momentul de derută completă a unei conştiinţe, care, nemaiputându-şi fixa cauze cărora să le servească şi nici finalităţi care să dea un sens existenţei, are sentimentul amputării tuturor ieşirilor.

Pentru extragereaaccepţiilor multiple ale întunericului şi mai ales ale semnificaţiilor sociale trebuief acute însă mereu raportări la context, căcinumai astfelse degajă accepţiile mai specioase. Particularizarea se produce datorită interacţiunii în cadrul căreia nu numai substratul întunecat se reverberează asupra întregii atmosfere lirice, ci şi valenţe specifice ale acesteia intervin pentru a produce determinări. Această completitudine reciprocă e posibilă deoarece întunericul, care, din n ecesităţiexpresive,câştigăomniprezenţă,situându-se îndărătul tuturor J u erorilor, se transformă într-un element de fundal, pe care se plachează hieroglific contururile unei lumi ciudate. Aerul criptic al acestei lumi solicită la descifrare, iar efortul de a identifica sensurile ascunse nu

XLI

face dscât să confirme că neliniştea e trăită cu atâta intensitate,încât se dataş3ază parcă de poet, transformându-se într-o angoasă a întregului univers.

Mataţia e posibilă daoarece scriitorul recurge la utilizarea unor corespondenţe *sui gensris*. Simbolul analogic, acel clasic „peisaj ca stare sufletească", cunoaşte o complicare în spiritul structurii contorsionate a lui Ştefan Petică.

Scriitorul nu selectează purşi simplu un peisaj, drept corespondent al stărilor sale de suflet, ci îşi ilustrează starea de spirit printr-un paisaj confecţionat după categorice imperative lăuntrice.

Simbolul analogic devine la el viziune: peisaj straniu, cu deschi-dari fantasmagorice, care, fără a avea un echivalent exterior, impune realităţii un univers creat după coordonate interioare.

Turlele singuratice, profilate pe un fundal de tenebre, păunii ce se-ndepărtează cu strigăte de jale, „alba lampă" ce se stinge, palatele-n

ruină îngheţate-n tăcere, care adăpostesc scene ciudate între oameni derutaţi, îngroziţi, turnurile părăsite spre care se năpustesc corbii croncănind… nu constituie un peisaj cu echivalenţe obiective, ci doar o scenografie simbolică, o modernă punere în scenă a ideilor şi afectelor.

Datorită acestei modalităţi, fiecare element al ambianţei stranii are ua cifru. Certa semnificaţie simbolică a tuturor secvenţelor acestui montaj ciudat generează însă acea dificultate proprie liricii lui Ştefan Petică.

Poeziile lui, rezistente la prima lectură, se cer recitite pentru aprofundare şi de-abia la o atentă reluare oferă date ce permit punerea în ecuaţie a poeziei.

Pentru intuirea dramei cu implicaţii multiple, obiectivată în acest decor straniu, e necesar un exerciţiu de descifrare nu totdeauna prea dificil, deoarece prin anumite precizări scriitorul sugerează existenţa unei chei a poeziei, obligându-ne, astfel, să găsim accepţiile simbolice.

Poezia *IX* din *Moartea visurilor* poate constitui un exemplu pentru modul în care cititorul este implicat în procesul de colaborare cu scriitorul, fiind obligat parcă să recepteze acea rezonanţă gravă a sensurilor ascunse. „Se stinse alba lampă, căzândpe piatra tare / Cu geamăt lung şi jalnic de suflet chinuit,/ Şi umbra fu ca plumbul în turnul urgisit,/ Iar corbii s-adunară, strigând în depărtare”. „Ha, corbii s-adunară strigând în depărtare,/ Căci pradă lor gătirăm din trupul prihănit / Ce sta întins şi rece în turnul părăsit: / Şi mortul era visul suprem de aşteptare”.

XLII

Ultimul vers al strofei ne oferă un gen *depasse-partout*, pentru că, din moment ce „mortul era visul suprem de aşteptare”, înseamnă că toate componentele ambianţei sau ale sumarei fabulaţii încetează de-a mai avea o existenţă reală, ele nefiinddecâttermeniicareconsemnează, fixând obiectiv, diversele aspecte ale unui complicat proces lăuntric.

Având, însă, în vedere că, prin specif icul său, elementul simbolic e ambiguu şi are apanajul de a concentra o pluralitatedesensuri,poezia nu se limitează numai la o unică linie de soluţii, ci poate primi mai multe accepţii pentru fiecare element constitutiv. Poemul conceput pe mai multe circuite logice, prin angrenajul simbolurilor polivalente, conferă, astfel, o excepţională densitate poeziei sale, dând posibilitatea sugerării concomitente a sensurilor obscure, generate de o inteligenţă

şi o sensibilitate profund dislocate şi rănite.

„Alba lampă" ce se stinge, de exemplu, sugerează neantizarea unui luminos principiu călăuzitor, după cum indică şi sistarea tuturor speranţelor, sfărâmarea idealului, prăbuşirea tuturor certitudinilor intelectuale sau chiar sfârşitul tragic al existenţei, moartea, cu tot ce are ea grav, iremediabil.

„Turnul urgisit", în care umbra e ca plumbul şi spre care corbii se năpustesc croncănind, poate semnifica un promontoriu izolat de existenţe supuse tuturor vicisitudinilor, fie o omogenitate de existenţe Umane strâns unite prin afinităţi esenţiale, care atrag după ele oprobriu] societăţii, dar şi starea de conştiinţă a creatorului damnat.

„Turnul părăsit", cu tinerii îngroziţi străjuind tăcuţi trupul „visului suprem", ucis chiar de ei, pare a semnala o atitudine în faţa vieţii abandonată, o platformă comună trădată, sau poate numai opoziţie părăsită, un gen de cedare, de lipsă de persistenţă în atingerea idealului.

„Corbii", prin poziţia pe care o au în context şi prin relaţiile cu restul eşafodajului ideatic, pot simboliza, în general, sumbrul ostilităţilor exterioare, dar pot indica şi adversarii de idei, avizi de a anihila complet idealul abandonat de cei învinşi, după cum n-arfi exclus să sugereze şi o materializare a forţelor negative ale spiritului, care sunt tentate parcă permanent spre subminarea realizărilor.

Nu toate poeziile aparţinând acestui ciclu conţin explicarea parţială a unui simbol care angrenează firesc dezlegarea întregii serii simbolizante. Chiar în asemenea cazuri,însă, conglomeratul rămâne deschis receptivităţii,deoarecesimbolurile nu sunt plasate discontinuu, cu suspensii ce nu permit stabilirea de sensuri comune, ci sunt cuprinse tn pasta unui simbol analogic, care le coordonează fără a le impune totuşi un sens unic, ci lăsând liberă polivalenţa de semnificaţii.

XLIH

Un angrenaj poetic similar ni-l oferă majoritatea poeziilor din *Moartea visurilor*, exemplificarea putându-se face fără un efort special de selecţie. Ni se pare necesar doar un sumar comentariu al păunilor ca simbol, pentru că ei deţin altă funcţie decât aceea de decor pitoresc eu oare sram obişauiţi la simboliştii francezi şi chiar la Ştefan George» ai cărui păuai cu pene albe împodobesc auster împărăţia subacvatică creată de Algabal.

„Păunii sub arcade, visând, plângeau în somn" la Ştefan Petică

au finalitatea de a consemna tragismul aspiraţiilor neutralizate, căzute parcă într-un soma hipnotic, al speranţelor amortizate consumându-şi drama, dar şi eventualitatea unor idealuri abandonate care cunosc subconştiente reverii.

Polivalenţa intuită e, de altfel, susţinută şi de versuri aparţinând altor poazii. „Păunii verzi plecară în noaptea solitară/ Cu strigăte de jale ca nota care trece/ Plângând sub ceruri triste", ataşează ideea de exod jalnic al speranţelor, de îndepărtare a aspiraţiilor, ca ultimul acord al aceluiaşi poem – „departe trec păunii cu strigăte de jale" – să implice în distanţarea dureroasă a idealurilor şi nota de atracţie retroactivă, de chemare nostalgică pe care o exercită încă idealul asupra umanului frustrat de mirajul viselor. Este evident că o altă ipostază a emoţionalităţii depresive a poetului îşi fixează mobilitatea convulsiilor printr-ua transfer în impersonal, scriitorul mizând pe virtuţile plastice ale simbolului, pe asociaţiile pe care le poate declanşa penajul de ireală frumuseţe, aducând cu sine ideea de vis înalt, de idealitate fascinantă, dar care, prin coroborare cu sinistrul şocant al ţipetelor, facilitează concomitenta impresiei de iminenţă tragică, de insatisfacţie amară.

Dacă iradiaţiile sumbre ale stărilor sale sufleteşti şi-au găsit exprasia adacvată îatr-o simbolistică sistematică, ceea cedă valoare poeziei nu e îasă atât inaditul asamblării acestui univers hieroglific, care ar fi putut rămâne doar ca o curioasă aglomerare de piese cabalistice, 'ci modul în care aceste clişee sunt făcute aderente la sensibilitatea cititorului.

Simbolurile ar fi putut rămâne închise, reci, neelocvente poetic, dacă ar fi fost doar confecţionate. Artificiul.elaborarea, e însă aici act de spontaneitate şi de trăire autentică. Fluxul emoţional este cel care generează şi vehiculează simbolurile, făcând ca încărcătura lor noţi-onală să aibă virtualităţilegândirii devenită deja poezie şi să-şi găsească O rezonanţă gravă în intelectul şi afectul cititorului. Chiar dacă datorită inarentului aer criptic, degajarea tuturor virtuţilor implicitului emoţional, cât şi a celui raţional devine uneori problematică, trebuie precizat că gravitatea versurilor, imagistica sumbră, lirismul conţinut

XLIV

si dens, ce percutează dureros suprafeţele sensibile, creează o stare de suflet, în care sensurile neîntrezărite eventual pe cale

raţională sunt intuite însă de afectul intens solicitat. Suprapunerea de iremediabile ~ tristeţi care creează impresia de stagnante ape blestemate ce trag totul la fund; perspectiva morţii, care planează ca un soare negru asfixiind spaţiile cu emanaţiile sale sumbre, nu pot decât să conducă la concluzia că poezia aceasta e o armonie neagră, scoasă de pe nervii exasperaţi de apropiereasfârşitului inexorabil şi de prăbuşirea tuturor idealurilor. Iar intensitatea cu care e trăită pe parcursul întregului ciclu, oroarea de tenebre face ca indirect în beznă să strălucească mirific idealul, spre care s-a aspirat până-n ultima clipă.

Da altfel poezia lui Şt. Petică, sub orice faţetă ar fi privita, tot la idealitate se raportează în ultimă instanţă.

Lirica erotică, din care s-au decupat spre comentariu doar secven-ţelecare comunicau tranşant aspiraţia spre ideal luată în totalitate, nu e decât o altă ipostază a aspiraţiei spre puritate şi perfecţiune.

Modelarea substanţei erotice în sensul oferirii unei noi modalităţi de manifestare a setei de absolut a fost posibilă deoarece el n-a conceput poezia de iubire numai prin prisma funcţiei sale pur erotice.

Ştefan Petică se detaşează cu pregnanţă, pe fundalul liricii erotice româneşti, tocmai prin introducerea unei viziuni noi, în cadrul căreia poeziile sale de iubire sunt încărcate de sensuri care depăşesc existenţa lor limitată, concretă, conferindu-le o dimensiune simbolică prin prelungirea semnificaţiilor mult dincolo de text.

Conform principiului său general de structuralizare a creaţiei lirice, în angrenajul poeziilor de dragoste sunt introduse frecvente elemsnte de imagistică polivalentă, care, pentru a fi complet înţelese, solicită o permanentă propulsionare a sensibilităţii şi receptivităţii în spaţii noţionale plasate dincolo de primul plan.

Interacţiunea între accepţia imediată, directă şi profunzimile în vederea cărora scriitorul a imaginat adesea o fabulaţie de suprafaţă se realizează de aşa manieră încât, fără a pierde din vedere esenţa erotică a acestei poezii, suntem permanent obligaţi să luăm în consideraţie ambele posibilităţi de interpretare, atât pentru a aprofunda sensul ascuns prin cel aparent, cât şi pentru a explica specif icul imagisticii concrete prin sensul subînţeles vizat.

Chiar atunci când poezia poate fi înţeleasă perfect doar ca un

imn de adoraţie înălţat femeii, cum e cazul poeziei *l V din Fecioara In alb*, remarcăm că textul, cu inexplicabile obscurităţi, capătă transparenţe,

XLV

luminându-şi aparentele confuzii, imediat ce acceptăm şi coexistenţa unor referiri la idealitate. Se pare că admiterea construcţiei ambivalenţe a poeziei se transformă în obligativitate, deoarece doar adoptarea acestei duble perspective e de natură să deschidă accesibilitatea spro următoarele versuri: „Căci obosit am fost şi-n minte / Torturătorul vis himaric / M-a îndemnat mereu-nainte /Pierdut în marea de-ntu-neric".

în poezia *VIII* din *Moartea visurilor*, sensul erotic pare, de asemenea, a fi imediat şi cel mai apropiat de interpretarea autentică. Există, totuşi, date care tulbură suprafaţa calmă a unei interpretări lineare. La o lectură mai atentă se creează chiar impresia că suntem puşi în prezenţa unui poem *double face*, construit conştient de aşa manieră, încât, dacă dorim, putem alege reversul cu aceleaşi şanse de menţinere în intenţiile autorului şi de detectare a raţionamentelor şi a trăirilor sale esenţiale. Aplicându-ne însă receptivitatea asupra planulu i care se detaşează îndărătul textului, realizăm un plus de perspectivă deoarece sensurile apar ca fiind mult mai profunde şi originale. „Fecioara dspărtată" („Ce plânge şi m-aşteaptă privind albastra zare;/O floare sângeroasă cu foile amare / Pe rochia sa albă luceşte ca o pată") poate fi o întruchipare a extremei fidelităţi erotice, fără a ne spune prea mult sub această alternativă, dar poate semnifica perfect idealul care solicită intens, deşi conţine sumbre prevestiri pentru escaladatori şi care emană o paralizantă inaccesibilitate prin menţinerea lui într-o totală izolare. S3 pare chiar că pentru a reliefa atracţia mistuitoare pe care o exercită idealitatea, utilizează parabola frumoasei credincioase care, împietrind îatr-o eternă aşteptare, cu toate simţurile sub tensiune, electrizează parcă spaţiile cu percuţiile dorinţelor şi chemărilor ei.

Deşi, cu rare excepţii, în lirica lui erotică concretul poetic e gân-dit concomitent cu accepţiile lui generalizatoare şi abstractizante, în raportul dintre particular şi sensul lărgit se remarcă parcă o tendinţă spre sporirea procesului de abstractizare.

în momentul poetic *XI* din *Cini vioarele tăcură*, de exemplu, generalitatea prevalează net asupra caracterului concret al imaginii,

care pare a fi mai curând un vehiculator de semnificaţii decât o entitate de sine stătătoare, cu o evidentă existenţă obiectivă. „Ci norul fin se şterge în pete cari curg / Pe-stinsa frumuseţă a zilei care moare,/ Iar umbra de fecioară se pierde în amurg / Şi niciun ton de flaut nu plân-ge-n depărtare”. B cert că, în procesul de intensă invocare a idealităţii, „umbra de fecioară” ce „se pierde în amurg” are rolul de a sugera ne-XLVI

antizarea treptata a speranţei, stingerea lentă, a tuturor nădejdilor şi aspiraţiilor.

De altfel, etern prezenta fecioară în alb, concepută ca o sinteză de purităţi, la un moment dat îşi pierde atât de mult natura corporală, încât devine ea însăşi o emblemă a idealului si a purităţii. „Albe fecioare şi pale,/Albe fecioare-ngropate / Sub grelele stânci ideale,/ Din vise adânc zbuciumate,/Păşiră în giulgiuri închise,/ Păşiră în ceată-argintie./ închideţi mormântul! Sunt vise / Ce-omoară în noaptea târzie”. Valoarea pur funcţională a fecioarelor în alb este evidentă aici, ele constituind doar o modalitate de evocare dramatică a aspiraţiilor decedate şi apărând ca un preludiu vizual la *Moartea visurilor*.

Pragul procesului de abstractizare e cu atât mai ridicat cu cit fecioara devenită emblemă îşi multiplică faţetele simbolice prin accentuata mobilitate a raportului cu restul elementelor contextului liric. „Nebunele fecioare” din „Târziu, târziu veniră nebunele fecioare,/ Ah, uşile închise cu grelele zăvoare!” exprimă simultan întrezărirea sensurilor existenţei şi imposibilitatea de a mai acţiona în virtutea acestora, actul clarificării săvârşindu-se prea târziu, dar şi revolta împotriva stavilelor care baricadează calea cunoaşterii f ăcând imposibilă atingerea adevărurilor superioare.

în funcţie de unghiul în care ne situăm, însă, se poate remarca o turnură hieroglifică, aducând o suprapunere de sensuri ce creează o densitate noţională în cadrul căreia avem coexistenţa unor semnificaţii antipodice ce par a se exclude reciproc. „Târziu se tânguiră nebunele fecioare,/ Ah, sunetele clare din vesela serbare!” pot exprima fie regretul pentru forţele intelectuale risipite-n van, pentru nerealizarea posibilităţilor sale spirituale care nu şi-au găsit la timp chemarea,fie părerea de rău de a nu fi trăit momentele de plenitudine ale existenţei atunci când potentele sufleteşti erau incontestabile.

Tragismul examenului de conştiinţă materializat în „tânguirea

nebunelor fecioare" e generat de recunoaşterea dureroasă a greşelii de a nu fi avut suficientă forţă să persiste pe calea idealului, sau pentru că nu s-a deschis la timp bucuriilor vieţii, impunându-şi o asceză intelectuală care i-a frustrat viaţa de autentic şi farmec?

Tocmai ambiguitatea aceasta ne ancorează în plin simbolism, demonstrându-ne că „nebunele fecioare" n-au mai păstrat aproape nimic din natura lor feminină, ele apărând foarte puţin probabil ca soliile unei iubiri fatal întârziate, încărcându-se în schimb cu o excepţională iradiere de sensuri ce depăşesc cu mult zona limitată a eresului.

Chiar atunci când poemele de iubire nu degajă tranşant o supra-impresie, conţin particularităţi de expresie care prin caracterul lor de

permanenţă ne atrag atenţia asupra unei esenţe pe care sunt destinate să o fixeze, în derularea lirică totul concură parcă spre a ne sugera că îndărătul celor mai diverse manifestări e permanent prezentă o tendinţă deautodspăsire, de permanentă elevaţie spre superior şi perfect.

Pe plan formal, impulsul ascendent determină în primul rând o sistematică stilizare în sensul gravului şi pateticului.

Fizionomia umană e supusă unui proces de accentuată spiritualizare, scriitorul reţinând doar elementele care au apanajul unei accentuate expresivităţi – mâinile, ochii, fruntea – si care, fiind resimţite prin prisma materializării luminozităţilor sau combustiilor sumbre ale fluidului interior, îşi pierd natura corporală, încărcându-se de semnificaţii simbDlics. Mişcarea, gesticulaţia, atitudinea se resimt de nostalgia înălţimilor fie prin atitudinea extatică, delicată deschidere spre infinit, fie prin ţinuta cucernică sau gestul pios, recules, care denotă orăsfrângere calmă asupra unor imensităţi interioare.

Tendinţa spre o accentuată spiritualizare a figurii umane îşi asociază uneori şi elementul sacru ca fundal de amplificare a rezonanţelor grave.

Bolta înstelată a bisericii din care coboară o blinda pace, fecioarele îngenuacheate pe lespezile reci, ochii martirizaţi ai sfinţilor, privirile chinuite „aplejate/paste file de psaltire", făcliile de ceară arzând în faţa altarului, „arcul oval" care încadrează „melancolia profilurilor sfinte", murmurul Unor fictive liturghii sau al imnurilor

dureroase se contopesc toate într-un halo sanctificat, într-o ambianţă impregnată de pioşenie şi evlavie.

Ambianţa sacră asociindu-şi caracterul hieratic al plasticii umane, preferinţa pentru o anumită rigiditate a liniilor, o anumită tipicitate ritmică a mişcărilor dau impresia unui ritual ciudat, săvârşit de fecioare liliale, în cadrul unei naturi concepute ca un templu imens.

în setea lui de a transfigura până la idealitatea totală, poetul dspăseşte 3hiar stilizarea excesivă si sistematică si, pe fundalul grav al aromelor sacre, trece la sublimarea figurii iubitei până la o totală eterizară.

Purităţi stelare se insinuaază în lucruri şi fiinţe, generând o iubire cu suavităţi nspământene şi determinând o rară delicateţe de viziune. Siluetele abia conturate au transparenţe de vis, totul devine translucid, intrând în domeniul vagului abia perceptibil.

D3licateţea imaginilor e unsori atât de pronunţată, încât lasă impresia Unor suave suprapuneri de inconsistenţe. („O, palidele umbre pe albele perdele”...) S3riitorul ne apare ca un degustător de insolite subtilităţi, fiind parcă permanent atras spre zonele rarefiate ale vapo-rozităţii.

XLVIII

Setea de pur, de imaculat operează cu atâta forjă, încât, pentru a accentua candoarea, suavitatea şi fragila delicateţe a apariţiilor *te*-/ minine, în afara crochiurilor cu transparenţe de filigran, poetul apelează frecvent la elementul floral, analogiile cu universul vegetal aducând ca un laitmotiv luminos îndeosebi prezenţa crinului, luat ca simbol al purităţii. Tipul feminin preferat de Ştefan Petică e iubita cu palori liliale, având de predilecţie faţa suavă de crin, sau e „floare de vise”, având fragilitatea fizică a lianei sau supleţea neliniştită a trestiei. „Fecioarele trecură cu mijloace de trestii / Plecate-n tremurare… Râdeau privind nainte albastra depărtare”… Când închinătoarele anei religii naturiste sunt substituite prin fecioarele claustrate, acestea, inerent, devin „întristate, graţioase /Se înclină ca un crin”, sau: „Crini cu florile deschise / Plâng în umbră de altar”.

întreaga spaţialitate a liricii sale erotice, de altfel, datorită infuziei de tente albe, capătă o luminozitate difuză, ireală, cu unduiri de omăt afinat, care învăluie totul într-un suflu de neprihăniri selenare.

A încerca să explicăm acest specific al poeziei erotice prin

consemnarea prezenţei în existenţa lui Ştefan Petică a unei femei frumoase claustrate în mănăstire, după cum atestă contemporanii, e insuficient. Convingerile sale estetice, admiraţia excesivă pentru prerafaelism intervin, desigur, pentru a-i modela gustul şi pentru a-i canaliza preferinţele spre iubirea spiritualizată a evului mediu. Indiferent de factorii care au intrat în concurs, sau de modul în care s-au realizat contactele, formarea conceptului de iubire sub înrâurirea mentalităţii specifice secolului al XIII-lea este incontestabilă.

Scriitorul nu s-a sfiit să-şi recunoască maeştrii, manifestându-şi deschis entuziasmul: „Sfânta botticelliană / E-adorata şi-al meu vis /Ga o fragedă liană, / într-o rugă s-a deschis"; sau: „De sub greaua -boltă parc-a / Tresărit în mine lin / Visul blândului Petrarca / îmbătat de cer senin". De altfel, cu un moto din Dante, „*Vedi che del desio lei mipisgy*", îşi inaugurează Ştefan Petică publicarea primei serii de poeme din ciclul *Fecioara in alb*, nu întâmplător intitulată iniţial *La creatura di bianco vestita*.

Trebuie precizat, însă, dintru început, pentru a nu se crea echi-vocuri, că eventuala idee a originalităţiifrustrateprin perspectiva filiaţiilor ce se pot stabili e inoportună, deoarece marile distanţe temporale, implicit deci si cele structurale, nu permit comunicarea decât pe anumite aspecte ce ţin de eternul uman, care se manifestă diferit, conso-nând ca spasificul contextului istoric, care-şi plachează cu obligativitate profilul epocii pe permanenţe. Poetul însuşi, transpunând liric

XLIX

mobilul intim al admiraţiei sale pentru suavii florentini, ne sugerează f actorul prin care se simţea legat de depărtaţii săi predecesori.„Botticelli întristatul,/ Mult vestitul florentin… Urmărit de viziunea / Sfântă-a lumilor de sus,/ Măiestrit-a fin minunea / Idealului apusj Şi fecioarele lui pale,/Visătoare frumuseţi,/ Pe noianuri de petale / Plâng de dorul altor vieţi". Din text transpare clar că fecioarele acestea delicate,melancolice sunt înţelese de poet ca plângând „de dorul altor vieţi", deci ca o transpunere a unor dramatice trăiri interioare ale creatorului, ca întruchipare a unor înalte aspiraţii. Ceea ce era însă esenţial în oficierea cultului „*donnei angelicata*", ca o stranie excrescenţă a epocii, nu e reţinut de poet.

Ştefan Petică se dispensează de adorarea oarbă a frumuseţii imposibil de suportat prin strălucirea ei, cât şi de cea a purităţii

nonaccesi-bile, deoarece pentru el comunicarea cu divinitatea nu mai constituie o finalitate supremă, ca în cazul creatorilor noului stil florentin, sica atare singurele modalităţi consacrate de atingere a acesteia – sfinţenia creştină sau platoniciana contemplare a frumuseţii – n-au cum să-l dirijeze şi nici să-l handicapeze.

Ceea ce reţine el de la creatorii „*donnei angelicata*" nu este excesiva madonizare a femeii, transformarea acesteia în înger maiestuos şi distant, ci procesul de abstractizare a femeii concrete, transformarea acesteia în simbol. „... femeia surdă rugăciunilor ca un ideal, inaccesibilă dorinţelor oamenilor care încă urcă spre ea reprezintă clar forma sub care poeţii perioadei danteşti şi predanteşti concepeau idealul, spune Remy de Gourmont. *Danna angelicata* este idealul, fericirea vag întrezărită spre care poetul, ca artist, tinde f ară încetare şi pe care nu-l va atinge niciodată", într-adsvăr, Beatrice, luminoasă apariţie extraterestră, călăuză supremă şi fermă a lui Dante, devine chiar şi pentru posteritate o întruchipare a idealului însuşi, cunoscând prin prerafaeliţii englezi şi îndeosebi prin Dante Gabriel Rosetti un moment de exuberantă apoteozare.

N-ar fi exclus ca obsedantele apariţii ale Beatrices în cea de a doua fază a creaţiei lui Dante Gabriel Rosetti, fervoarea ascetică, traducând, sub inepuizabilele ipostaze ale aceleiaşi fiinţe, neliniştile italianului! autohtonizat în ceţurile celtice, să-l fi iniţiat în cultul evului mediu,! în general, şi al creaturii *di bianco vestita*, în special. Cert e însă căi Ştef aa Petică, cu toată admiraţia pentru D. G. Rosetti şi pentru curentul j promovat de el, nu alunecă în fetişizarea acelui *îl mistero del amor platonico*. Constatăm, dimpotrivă, cu surprindere că Dante este corectat prin Baudelaire.

3-ar părea că aliajul se exclude, având în vedere ostentativa degustare auritului şi răului, acţiunea sistematică de compromitere a purităţii şi mii ales plăcerea perversă de profanare a datelor consacrate ca nobile, pure, intangibile prin definiţie, întâlnirea între Dante şi Baudelaire devine însă posibilă tocmai pentru că exagerarea acestui „geniu al răului" conţinea atâta forţă, încât nu mai făcea posibilă conceperea iubirii unilateral. După Baudelaire, senzualitatea, floarea miraculoasă a carnalului vibrant, se cerea prezentă ca o necesară completare.

Ponderea, fără a vedea în aceasta un merit, este însă evidentă la Ştefan Petică, căruia îi e propriu tocmai faptul că dă o poezie în care,

printre purităţi selenare, se insinuează inconştient, aproape cu candoare, savoarea păcatului.

La el „*donna angelicata*" coexistă cu „femeia fatală" emanând efluvii ce răscolesc si tulbură, suscitând voluptatea prin forţa inexplicabilă a pasiunii pe care o degajă.

Cele două entităţi nefiind simţite ca contradictorii, triumful castităţii nu se transformă într-o problemă şi femeia apare ca o sinteză organică între păgân şi celest, între Magdalenă şi Madonă. Femeia» deţinătoare de otrăvuri dulci care subjugă cu toată conştiinţa caracterului malefic al iubirii nu e totuşi insensibilă, demonică, ci generoasă, impresionabilă şi capabilă de compasiune. „Nu plânge, iubită"… se adresează cald poetul femeii căreia lacrimile îi cad „încet printre gene" şi la care anterior se referise în termeni ce o fixau ca o deţinătoare de voluptăţi ascunse, de tainice otrăvuri filtrate. („Cu farmecul straniu al buzelor tale / Vărsat-ai în cupa iubirei venin/ Şi totuşi mi-e sete de buzele pale…/ Şi totuşi mi-e sete de dulcea otravă.")

Caracterul fatal al iubitei cu transparenţă florală nu se circumscrie însă nicio clipă în sfera răbufnirilor instinctuale, care te înlănţuie iremediabil în păcat, ci e conceput ca o sinteză care uneşte gingăşia, daâicateţea cu unduiri da adâncă voluptate şi de excepţională intensitate a trăirilor.

Prin perspectiva morţii, iubirea devine de o tristeţe implacabilă şi totodată de-o largă generozitate, şi, deşi intensă, e plină de solemnitate şi duioşie. E o iubire stranie, de o suavitate extremă, cu discrete unduiri de morbideţe, în care pasiunea exasperată se izbeşte paralizant de moarte. „Iubito, tu floare aleasă/Eu mâine în zori am să mor;/ Dasfă-ţi al tău păr şi ţi-l lasă / Pe umeri. O, tristul fior!// Iubito, tu floare-nfocată, / Rsvarsă-mi al tău cald parfum; /In tina de sânge udată/ Dormi-voi eu mâine pe-acum.// Iubito, tu floare de vise/ Ah, când în pământ voi dormi,/ Cu buzele vinete-nchise,/ Ce singură-n lume vei fi l".

LI

Pretutindeni planează parcă un verdict, care face ca gestul sără-mână suspendat, actul neduspână la capăt. *Ca* presentimentul sfârşitului,. poetul stă în dubiu dacă mai trebuie să declanşeze magia vechilor păcate, a căror aromă persistă cu efect retroactiv. „Vinul dulcilor păcate!/ Să-ţi mai torn, iubito, oare,/ Cu reci mâni tremurătoare / în pahare cizelate / Vinul dulcilor păcate?"

E necesar de asemenea să se remarce că la Şefan Petică păcatul este consemnat cu seninătate şi firesc. El nu încearcă anxietatea baude-laireană în faţa păcatului văzut ca sursă supremă de plăceri, dar şi de remuşcări feroce care-l devoră ca nişte şerpi interiori. La el presupusul exces e scutit de anatemă prin prisma pasionalităţii care înnobilează, opinie situată la antipodul conceptului baudelairean, conform căruia „pasiunea tinde mai curând sa degradeze sufletul decât să-l înalţe".

La el pasiunea nu se sprijină pe resorturi de miraculoasă, dar detestabilă animalitate, ci apare ca proiecţie a unei extreme temperamentale („A dragostelor ce omoară / într-o supremă-mbrăţişare").

Se vizează permanent extremele, insaţietatea, intensitatea romantică a pasiunii. „Ci arsă e-a mea frunte de aprigă dorinţă / Şi buzele setoase de dulcea suferinţă / A caldelor săruturi vibrând de voluptate".

Poezia de dragoste a lui Ştefan Petică nu ne reţine atenţia, însă, numai prin caracteristicile consemnate până în prezent ci şi prin anumite particularităţi de expresie care impun elemente cu totul noi pe planul realizării artistice a poeziei româneşti. Ca mod predilect de expresie a liricii erotice se introduce „poezia de senzaţie". Cu rare excepţii, Ştefan Petică va evita expresia nudă a sentimentelor. El nu va mai cultiva o lirică erotică declarativă. Sentimentul e con. ţinut, implicit, şi de cele mai multe ori comunicat indirect, prin intermediul senzaţiei.

Parfumurile şi muzicalitatea, care încep să deţină un rol precumpănitor în sugerarea stărilor de suflet, îl situează pe Ştefan Petică în plin modernism. „Ceea ce caracterizează tehnica poetică a simboliştilor e izolarea senzaţiilor şi darea lor printr-un echivalent de imagine – spune Ştefan Petică – echivalent care e determinat şi el prin modul de a se impresiona al artistului". Că St. Petică intuise elementul fundamental al specificităţii noului curent ne-o atestă majoritatea cercetărilor recente. M. Raynal simte pictura modernă ca un rezultat al dezvoltării principiului senzaţiei picturale. Octave Nadal consideră senzaţia ca principalul pilon pe care se sprijină structura comună atât a impresionismului pictural, cât şi a celui muzical şi literar, iar Guy Michaud pedalează mai insistent asupra ideii, definind modernismul

ca o „tiranie din ce în ce mai marea senzaţiei, emoţiei,a tuturor forţelor inconştiente”.

In privinţa modului în care este utilizată senzaţia ca sursă de poezie, o primă constatare care se impune este că Ştefan Petică nu vizează prin intermediul ei atingerea simplităţii, a naturalului şi firescului, asemenea lui Paul Verlaine.

Ga rezultat al unui popor care, pe o rigurozitate necultivată, făcea miraculoase eforturi de sincronizare, Ştefan Petică avea nostalgia rafinamentului. De aceea el nu ne va da o poezie de notaţie, în care senzaţia primară să treacă pe prim plan, vizând autenticitatea şi aroma frustului.

Inteleitul său contorsionat şi supraîncărcat nu se putea menţine la pragul pur senzorial, la el senzaţia resimţindu-se permanent de pulsaţia neliniştită a fluxului spiritual. E o senzaţie intelectualizată, din a cărei cristalizare sint excluse directeţea şi spontaneitatea, ea organi-zindu-se preconceput în funcţie de multiple şi alambicate procese ale gândirii abstracte.

Pentru a sugara, da exemplu, specificul unor stări de suflet transmise prin intermediul sorturilor, apelează uneori la elementul cult, recurgând chiar la termeni tehnici de specialitate: „o simfonie-n *re minor*”, „tragic *Miserere*”, „veşnic *de profundis*”, „triste cantilene” etc.

Poarte rar muzicalitatea se constituie din sonorităţi naturale. Şt. Petică n-are intuiţia muzicii concrete. Vocile naturii aproape nici nu se aud; foşnetul, suflul, murmurul sunt ale unduirilor interioare. In schimb, în spaţiu sunt afundate invizibile instrumente, care atacă partitura, emanând un fir melodic precar şi discontinuu, impresionant t33mii prin siagalarizarea sonoră, care, neavând extensie, cade profund $»e sensibilitatea deschisă a cititorului, cu o rezonanţă în adâncime nebănuită.

Prin planurile aerate ne parvin ecourile unui „flaut ce plânge-n depărtare”, receptăm tonalitatea suav-elegiacă a unor „viori ostenite”. ^Duioase note de ghitară vibrează în zarea depărtată”, dealul e învăluit în „blânde note de la trişcă” sau de sunetul nostalgic al cornului, iar „amurgul ce cade alene” e vrăjit de „acorduri de vechi cantilene”. Ades distonant cu clapele de fildeş ale flautelor sau ale acordurilor „murmurate de negre pianine”, intervine melodicitatea stranie şi inefabilă a doinei.

Deşi izvoarele muzicale sunt profund diferenţiate şi e prezent

romanticul corn sau autohtona trişcă, prevalează totuşi instrumentaţia simbolistă: pianina şi îndeosebi f Iau tul şi vioara, probabil tocmai dato-LIII

rită gingăşiei şi delicateţei sunetului lor, datorită inflexiunilor nostalgice.

Specif icul rezultă însă mai ales din natura deosebit de fină a percepţiilor muzicale. Prin graţie şi fineţe, prin rafinamentul discret, Ştefan Petică se apropie în felul său de impresionismul muzical de nuanţă Debussy. Delicateţea la el însă nu se manifestă, ca în cazul marelui muzician, prin multitudinea irizărilor de o subtilitate rară, prin captarea unor instantanee infinit nuanţate, ci prin tonalităţi izolate, cu ceva trist, straniu în ele, aducând ideea unor fragilităţi sonore ce se frâng… „tremurată,/ O notă stângace sălta peste clape"… „Şi nota uşoară lovea în perdele".

Tălăzuirea simfonică e substituită la el prin sonoritatea limpede, lineară, care de obicei izolează o notă ce parcurge tonalităţi clare şi grave. „Şi nota fu din nou sonoră / Şi gravă ca o invocare", ca apoi intensităţi muzicale din ce în ce mai pronunţate să se succeadă, fixând momentele de apogeu ale unei pasiuni. E o stilizare pe acuităţi solemne a duetului de arderi supraumane al Isoldei şi al lui Tristan.

De obicei, însă, reducerea la un singur fir muzical e resimţită ca insuficientă pentru realizarea acelei arte a aluziilor şi a inefabilului şi atunci el plasează linia melodică în depărtare, o afundă în spaţiu, pentru a o f ace să străbată în modulaţii abia perceptibile şi deprimante. „Şiniciun ton deflautnu plânge-n depărtare", sau: „Seritristecoborârăpe visu-mi Vechi şi sfânt,/ Seri triste ca un flaut ce plânge-n depărtare".

Aceste tente detectate ca fiind proprii armonicelor sale ne pun deja în prezenţa altei trăsături caracteristice a senzaţiilor sale sonore. Ca şi Debussy, care, sub influenţa prerafaeliţilor, atrăgea atenţia prin caracterul extatic al impresiilor, Ştefan Petică are şi el ceva din aerul de religiozitate gravă, dar nu luminoasă, ci cu răsfrângeri de litanie, cu rezonanţe melopeice, contaminate de monotonia sacră a ritului. „Căci viersul meu e viersul pierdut al unor psalmi".

Dar, ca de obicei, prerafaelismului i se juxtapune autohtonul, înfiorările hieratice conjugându-se cu tonalitatea deprimantă a bocetului nostru popular („Şi n-a fost tânguire vreodată mai amară"). Accentele de jale neprelucrată, exprimate direct, ca nişte gemete, sunt

utilizate de scriitor cu cele mai diverse finalităţi. Uneori, pentru *o* excepţională evocare muzicală a toamnei, în care predomină sonurile elegiace cu prelungi unduiri funebre, alteori pentru a sensibiliza tragicul ambianţei unei cetăţi în decădere, concepută de fapt cu valoare de simbol analogic, ca proiectare a unei deprimante stări de suflet, a unei epuizări de moarte. „Cântări voievodale sunară-n amurgire

XIV

/Gu glas de altădată umplând singurătatea,/ Şi-n notele lor grave de-adâncă tânguire/ Colinele-ascultară cum moare-ncet cetatea".

De remarcat e totuşi că nu elegiacul brut, de extracţie populară, predomină, ci cel comunicat printr-un proces mai complex de sugestie. Epitetul sumbru aplicat instrumentelor implică brusc nuanţa de tragic („negre pianine, „„negrele vioare", „negrele ghitare"), atrăgân-du-ne atenţia asupra existenţei lor fictive. Uneori instrumentele a-proape îşi pierd identitatea, ele nemaiexistând în text cu sensul de consemnare, de denumire a unei realităţi, ci de ilustrare sensibilizată *a* unor date interioare, devenind astfel semn, simbol, echivalenţă si generând un impresionism muzical existent doar prin aluzie şi analogie şi pronunţat abstractizat prin multitudinea sensurilor conţinute. „Vioarele" care-au tăcut pe neaşteptate, „orga obosită", „negrele pianine" semnifică concomitent secătuirea forţelor creatoare suprasolicitate în actul de dăruire totală a artistului, dar şi înfrângerile lui intelectuale, eşecurile sentimentale, neputinţa de a se mai bucura de viaţă şi de-a înălţa eşafodaje spre noi idealuri.

Motivul viorii revine mai ales ca un preludiu al morţii cu diverse accepţii, ca o prevestire şi o anticipare a unor sfârşituri inexorabile. *Cind vioarele tăcură* (*I*), considerată de G. Gălinescu opera capitală a -creaţiei lui Ştefan Petică, are ca idee tocmai prăbuşirea bruscă a energiilor sufleteşti şi a tendinţei de reactivare a vechilor elanuri, care eşuează în neputinţă şi tristeţe. De data aceasta, însă, pentru potenţarea impresiei, scriitorul nu se limitează numai la sugerarea unor sensuri multiple prin fixarea unui moment de sfârşit dintr-un straniu concert, ci îşi asociază efecte de muzicalitate interioară şi mai ales se lasă purtat de „demonul analogiei". Printr-o cezură dur introdusă si neaşteptat plasată, creează o atmosferă de frângeri bruşte. „Vioarele tăcură. O, nota cea din urmă / Ce plânge răzleţită pe

strunele-nve-«hite, / Şi-n noaptea solitară, o, cântul ce se curmă / Pe visurile stinse din suflete-ostenite". Verbele, la rândul lor, aduc atât prin sens, cât şi prin specificul expresiei sonore senzaţia de sugrumare: „tăcură", „statură", „se curmă", „murise"... Apoi, prin utilizarea comparaţiei modernizate, juxtapune elemente total diferite pe baza unor asociaţii neaşteptate tocmai pentru a da mai pregnant senzaţia de aşteptare, de tăceri suspendate. „Arcuşurile albe în noaptea solitară/ Statură: triste paseri cu aripele-ntinse, /Păreau c-aşteaptă semne..." Şi, în sfârşit, prin intermediul acelui „demon al analogiei", scriitorul recurge Ia asociaţiile succesive, care, prin etajarea unor impresii muzicale adiacente, generează o suprapunere de viziuni,care Amplifică şi modelează sensibilitatea în sensul dorit, creând o impre-LV

sie acută de tristeţe însingurată, de solemnitate dezolantă. Degetele aplicate pe coarde îi apar ca nişte clape, la rândul lor aparţinând unor flaute de aur care răsunau cândva în liniştea templelor. Agila lunecare pe diverse instrumente îşi anexează în final, pentru accentuarea ideii de solitudine amară şi neputinţă, acel chip „de fecioară" însingurată şi chinuită de dorinţe. „Murise însă cântul de veche voluptate,, /Şi triste şi stinghere vioarele părură / în noaptea-ntunecată de grea. singurătate / Fecioare-mpovărate de-a viselor tortură".

Tehnica sugestiei prin intermediul senzaţiei sonore, care cunoaşte-deci la Ştefan Petică un pronunţat proces de diversificare, nu se limitează însă numai la aspectele semnalate până în prezent.

înraport'cu specif icul stărilor de suflet, uneori nu se maiproce-deazăla calchierea mişcărilor interioare prin aplicarea directă a echivalentului muzical, ci prin fixarea ambianţei specifice unui interior, pe care scriitorul o realizează însă apelând aproape cu exclusivitate numai la muzică. Aceasta e posibil deoarece în cazul la care ne referim muzica se materializează, sunetul capătă vizualitate, permiţând ca sinuozităţile melodice să fie percepute spaţial şi să fixeze o ambianţă de o-vrajă stranie şi de-o inefabilă jale, în care sentimentul extatic al iubirii e ca o emanaţie firească a interiorului: „Şi flautul magic vorbi: tremurată/ O notă stângace sălta peste clape/Ca vocile stinse în murmur de-ape,/Şi-ncet simfonia căzu întristată./ Plutea o durere ca-n tainele sfinte/ Pe sala cea veche, şi-n flăcări aprinse/ Murea ziua albă pe stofe-e-ntinse,/ Iar flautul magic plângea înainte./

Mănunchiuri albastre de mici viorele/Lăsară parfumuri subtile şi clare/ în preajmă: o dulce şi caldă-ntristare,/ Şinota uşoară lovea în perdele./Ea sta glorioasă ca-n razele sfinte,/Şi iată! în vraja de note uşoare/Iubeam pe frumoasa etern visătoare;/ Iar flautul magic plângea înainte".

Alteori parfumul este elementul fundamental al paletei scriitorului, prin intermediul căruia se creează un interior ca stare de suflet. Deşi se pare că Ştefan Petică era convins de necesitatea „muzicii înaintea tuturor lucrurilor", n-a pierdut din vedere nici forţa de sugestie a parfumurilor.

O floare ce se stinge într-un vas scump, o undă de parfum subtil creează o ambianţă vagă de interior distins, în care s-a statornicit o atmosferă de iremediabilă tristeţe şi a încremenit parcă înspăimântat un reţinut presentiment al morţii. Tehnica e a detaliului izolat, fixat central şi făcut să genereze atmosferă. „O albă crizantemă se stinge-ndu-rerată/ în vasul de Tanagra; caliciul închis/Păstrează-n fund parfumul iubit de altădată/Şi blând ca o cântare şoptită într-un vis."… „Oh, psalmul pasiunei din palidele file,/Parfumul care plânge pe vasul fin sculp-LVI

tat/ Şi floarea care moare de dorul altor zile!/Ci eu închid psaltirea pe visu-ndurerat".

De cele mai multe ori, însă, senzaţia olfactivă ne sugerează doar anumite stări de suflet, fulgurante dispoziţii momentane. Prezenţe permanente, parfumurile alunecă pe o gamă pronunţat diversificată, pro-vocând o delicată degajare de trăiri sufleteşti adecvate.

Sunt „parfumuri subtile şi clare", sau „reci" si „vechi", după cum există şi un parfum „cald" sau altul „iubit şi dulce", în ambianţă persistă o aromă somnolentă de „parfumuri adormite în file de psaltire"' sau „de flori pălite şi uitate", de „albe crizanteme", ca alteori să nu vibreze decât o undă vagă de „parfum subtil de iacint".

Sporadic e prezentată şi puternica emanaţie odorantă a parfumu-rilor excitante: „Parfum păgân de nard", „parfumuri tireene", „parfumul cald şi ameţitor" sau „irizările ambroziace", care nu sunt decât simbolurile unei iubiri senzualizate. Balsamurile acestea de intensă voluptate n-au însă senzualitatea morbidă şi nici torpoarea carnală a par-fumurilor baudelaireene.

în schimb, scriitorul introduce categoria parfumurilor generatoare-de stări sufleteşti exasperate, alunecând într-un gen de

manierism facil (rozele „au pus în parfum suprema tortură”..., „Voi să mă îmbăt de fericirea torturătorului parfum”...„imnuri dureroase/ Ca o tortură de parfumuri” etc.).

Parfumurile cunosc deci la el bipolarizări, ctntiâr.du-se în juiu a doi antipozi şi vizând fie pasionalitatea dusă la extrem şi intensitatea excepţională a trăirilor, fie suavitatea şi o delicateţe rară de sentiment. Aceasta denotă că spre deosebire de senzaţiile sonore, cele olfactive sunt resimţite de Ştefan Petică mai multca simbol al emoţiilor decât al ideilor.

Nu diferenţierile contează însă, ci faptul că senzaţiile, care alcătuiesc sistemul molecular al liricii sale şi pe care uneori le comunică direct, alteori le izolează redându-le printr-un echivalent de imagine, nu fac în ultimă instanţă decât să semnaleze o realitate mai profundă.

E incontestabil că Ştefan Petică are evidente merite, raportat la peisajul nostru literar, marcând începutul unui nou stsdiu de dezvoltare a literaturii şi constituindu-se ca promotor sigur de valori poetice inedite, ca un deschizător de drumuri.

în privinţa valorii intrinsece a poeziei sale, sunt detectabile bucăţi perfect antologice, reţiaând atenţia fie prin fineţea excepţională

— a trăirilor interioare, fie prin concentrarea emoţională capabilă săşccheze sensibilitatea cititorului, dezvăluindu-i perspective spre

^nţelesuri nebănuite anterior.

LVII

Există bmăţi cu aparenţa uaor mici capodopere, pe care însă o simplă fisură le împiedică să fie complet realizate: „calvarul sângerat”, „arcul cărunţit” etc. rămân ca disonanţe în cadrul ansamblului armonios.

Daficienţele acestea incidentale, cât şi prezenţa altor intermitenţe lacunare îşi au parţial explicaţia în faptul că uneori scriitorului îi lipseşte o intuiţie sigură a limbii, el neposedând perfect arta alegerii cuvintelor rezistente la timp, abstrase procesului de învechire.

Derivările forţate, expresiile poetice depăşite, asociate cu o anumită edulcoraţie a expresiei şi mai ales cu tonalităţi desuete şi uşor leşinate {„blonde visuri”, „visuri blonde”, „blonzii crini”, „roze blonde”, „blondă înamorată”, „pală crizantemă”, „aur pal”, „duioase note”, „plâns

duios” etc.) creează senzaţia de uşoară caducitate. La aceeaşi impresie de vetust contribuie însă şi excesul rezultat din frecventarea prea asiduă a u.iei recuzite literare care viza rafinament cu orice preţ. Stăruie după lectura ciclului, afirmă cu justeţe Matei Călinescu, „o impresie de preţiozitate obosită, de stilizare efeminată. Aureolările de veche icoană, poleială abundent obosită, extazurile mimate după o formulă prea «literară» supără prin exces şi acea autentică nostalgie a purităţii se însoţeşte cu accentele unei sensibilări artificioase, câteodată de-a dreptul iritantă”.

Orientarea spre un estetism steril, în care poetul crede că află o compensaţie, o «salvare», limitează uneori semnificaţia şi valoarea versurilor lui Ştefan Petică”.

Lacunele de inspiraţie şi de realizare se manifestă cel mai frecvent tnsă prin incapacitatea de a-şi stăpâni ideile sau sentimentele, pentru a le comunica în formula cea mai adecvată şi conformă cerinţelor stringente ale artei. Uneori scriitorul lasă chiar impresia că are „fugă” de idei, sensurile scăpate unei expresii ferme alunecând într-o suită confuză.

Alteori asistăm la un gen de derapare prozodică, manifestată într-o anemică expunere spiralată, în care ideea, nemaiavândforţa necesară pentru a fixa atenţia, alunecă într-o rodomontadă fără sens şi fără aderenţă emoţională.

Ansamblul structural al liricii lui Şt. Petică prezintă sporadic şi fisuri de cenzură. Reminiscenţele eminesciene apar din când în când, atestând o oarecare toleranţă faţă de ecourile care în spontaneitatea actului creator răzbăteau la suprafaţă: „Şi-a mea frunte idolatră / Am plecat-o pocăit…”,„răsărind adânc din valuri” ca o statuă de dreap tă”, „… marmoreicul tău sin” etc. Reminiscenţele acestea inciden tale nu sunt decât rod al unei neglijenţe, al unei inegale severităţi pe

LVHI

planul travaliului poetic. După opinia academicianului Perpessicius – care a semnalat pentru prima dată câteva din reminiscenţe – la Petică e dificil să vorbeşti propriu-zis de o influenţă eminesciană, căci „nu e poet mai puţin eminescian ca trubadurul *Fecioarei în alb*”.

Deşi e cert că deficienţele degajă episodic un aer tern, că inabili-tăţile de montare şi conceptualitate poetică banalizează uneori sensuri mari şi imagini rare, intermitenţele mediocre nu deranjează

prea mult, căci esenţa e constituită din momentele unor „stranii interludii",, în care filonul de aur străluceşte pur, vorbindu-ne de prezenţa unui. talent autentic.

Şt. Petică nu a spus totdeauna strălucit ceea ce avea de spus, dar a comunicat-o într-o manieră care-i este proprie numai lui. Universului ideal creat de cărţi el i-a ataşat o zonă de care nu se poate f ace abstracţie. Şi aceasta e cu atât mai demn de remarcat cu cit Şt. Petică nu e un izolat care dă voce unei individualităţi nemodelate de contacte. Din lirica lui se simte că a trecut prin transparenţa peisajului verlainean, prin acea stranie lume concepută exclusiv muzical, că a fost atras de forţa tragică a necunoscutului lui Maeterlinck şi că – aşa cum altădată „ochii lui Eminescu întârziaserăpe floarea lui Novalis, albastră"1 – s-a oprit şi el fascinat de „întunecata, mare loare neagră" a lui Stefan George. Şt Petică se împărtăşise de aerul sacerdotal al poetului german, cât şi de cel al luiMallarme, desigur din pasiune pentru valorile abstracte ca surse ale poeziei, şi, îi era intim universul prerafaelit, împietrit hieratic, sub prestigiul picturii naive şi pure a lui Giotto şi Fra Angelico. Rezultatul este însăflc-grant deosebit de orice individualitate pe care a frecventat-o. Şi tocmai aerul atât de insolit al universului său poetic, această originalitate pregnantă este punctul maxim de rezistenţă al operei lui Şt. Petică.

Cea mai reprezentativă piesă a lui Şt. Petică, *Solii păcii2*, iniţial derutează. Asistăm la o acţiune stranie într-o temporalitate vag stabilită şi într-o ambianţă la fel de imprecis sugerată. N c aflăm în plin basm, atât prin nomenclatură, cât şi prin natura conflictului schiţat. Atâta timp cât suntem tentaţi, însă, să vedem în piesă numai elementul de poveste, conflictul pare a fi pueril, iarprinţul – bicisnic, neliniştit, abulic – figură neadecvată eroicului folcloric.

i Ion Barbu, *Poetica d*. *Arghezi*, In *Ideea europeană*, IX, nr. 205, l noiem-.brie 1927.

ÎApare în *Literatură ţi arlărimână*.*V*, r.umerele 2,3,4,5,6,7, între 25 decembrie 1900 şi 25 mai 1901.

LIX

Scriitorul introduce însă pe parcurs, cu abilitate, suficiente elemente pentru a ne face să înţelegem că intriga nu e decât un pretext, întreaga anecdotică fiind o imensă ficţiune,sică,exploatând sursele alegorice şi simbolice, pe un fundal de basm şi de legendă, face să se mişte un conflict de idei. Conflict de idei, şi nu încă piesă de idei, per..

tai că în dezbaterile cu implicaţii filosofice nu pletora speculativă prevalează, ci înfruntarea, prin intermediul personajelor simbolice, a două concepţii antipodice, a două modalităţi esenţial diferite de a înţelege viaţa. Suntem în plină dramă simbolistă. Similitudinile cu Wagner au fost deja semnalate, însă oarecum şi exagerate. „Influenţa poeziei noi, cu întregul ei idealism, şi în special a celei germane 4e atunci şi apoi a lui Wagner, ca folositor al legendei şi ca interpret personal al ei, constituie însuşi fondul dramatic al poeziei lui Ştefan Petică, topită în toată firea lui şi trăită astfel aidoma, cu gândul, cu sufletul şi cu ţinuta."1

înţelegerea legendei ca pretext şi modalitate de punere în scenă a ideilor atestă într-adevăr prezenţa unor analogii, „fondul dramatic" însă nu numai că diferă, dar contrastează flagrant cu cel wagne-jian, situându-se la antipodul acestuia.

în timp ce la Ştefan Petică se aspiră cu febrilitate spre condiţia intelectuală, resimţită ca o sursă de înălţare a umanităţii, Wagner aduce un entuziast elogiu sufletului primitiv, frust, salvat de pervertire printr-o existenţă complet izolată în cadrul unei naturi de-o virginitate edenică, capabilă de a-i infuza ceva din candoarea primelor vâr-şte ale omenirii, modelându-i şi conservându-i o puritate absolută.

Forţa de a salva ţara Graalului şi de-a oficia slujba dezvelirii „potirului sfânt" – permanent generator de energii – nu o are de-«îât sublimul, dar semisălbaticul Parsifal, datorită desăvârşitei ima-culări sufleteşti.

La Ştefan Petică conflictul nu se grefează însă pe ideea obţinerii forţei prin atingerea inocenţei perfecte, dobândită prin abstragere şi ascetism, cum se întâmplă la Wagner sau chiar la Stefan George (*Pelerinaje*). Drama, în cazul lui, e rezultatul unei scindări dureroase intre puternica tentaţie de a-şi închina viaţa febrilelor căutări intelectuale pentru atingerea unei înalte idealităţi şi între tendinţa de a se smulge contemplativităţii pentru o existenţă firească, eliberată de angoasa absolutului şi care, deşi plată, obişnuită, are apanajul de a pacifica spiritul prin farmecul bucuriilor pe care le oferă.

i N. Davidescu, Prefaţa la volumul *Ştefan Petică*, „*Opere*", Fundaţia pentru literatură şi artă, 1938, p. 17.

LX

Nu e nici măcar o „wagneriană punere în scenă", căci nu avem strălucirea actelor de vitejie, zăngănitul temerar al săbiilor şi nici

sufluî eroic al supraumanelor tălăzuiri simfonice. Epicul viguros şi fabulosul masiv nu sunt caracteristice pentru Ştefan Petică, după cum acestuia îi e străină şi robusteţea monoloagelor wagneriene, care exasperează prin durată.

în modalitatea de realizare a piesei se resimte mai curând influenţa concepţiei teatrale a lui Maurice Maeterlinck. Ca şi acesta, culti-vând un teatru simbolist, Şt. Petică neglijează acţiunea şi caracterele,, nefiind preocupat de individualizarea personajelor şi nici de precizia psihologică, ci de introducerea unui autentic fior tragic. Pe când la Maeterlinck, însă, tragicul, de esenţă metafizică, e generat de spaima, în faţa necunoscutului şi se exteriorizează prin „modurile lirice ale sensibilităţii" umane, la Ştefan Petică sursa tragicului se află în permanenta tensiune intelectuală, cu dezbaterile ei dramatice, grevate dur de povara problemelor irezolvabile.

Dacă mobilurile tragicului, cât şi tehnica realizării acestuia diferă, Ştefan Petică reţine în schimb de la maestru ideea necesităţii augmentării sentimentului tragic prin întreţinerea permanentă a unei nelinişti subterane.

De altfel, chiar în privinţa arhitectonicii piesei, în ansamblu, se remarcă că scriitorul nu vizează o construcţie perfect dramatică, cu elemente de succesiune absolut necesare, eliminarea uneia din verigi: aducând cu sine prejudicii întregului edificiu. Soliditatea conflictului rezultă din intensele ciocniri pe planul conştiinţei, obiecti" vate în două personaje simbolice (Ileana şi Simina) de factură antipodi-că, ca replică fidelă a dualităţii ireductibile a eului.

Drama se declanşează în momentul în care eroul, în contact cu frumuseţea şi farmecul lumii obişnuite, reprezentată de Ileana, se-vede eliberat de povara unui trecut de ratate aspiraţii temerare, de abstragere spiritualizată într-o existenţă austeră, închinată acţiunii de perfectare fără limite.

Frumuseţea, seninătatea şi blândeţea Ilenei n-au însă decât un efect simptomatic, deoarece în clipa în care se săvârşeşte ireparabilul, nunta, anestezia provocată de iubirea care se interpune ca o stavilă tentantă între creator şi „piscurile mari de piatră" îşi pierde efectul, şi asupra lui Viorel începe să opereze regretul pentru modul de~ viaţă anterior.

Iniţial, tentaţia e aproape inconştientă, pentru a se contura apoi clar prin ispititoarea apariţie a primei iubite, Simina, simbol al vieţii de

voluptoasă intelectualitate.

LXI

Opune totuşi rezistenţă atracţiei puternice a trecutului, deoarece acesta-l îngrozeşte încă prin zbuciumul căutărilor intelectuale, prin acea atracţie imperioasă şi supraomenească pe care idealul o exercită asupra lui, îneât îi lasă impresia că e mereu minat înainte de „un demon fără milă".

Iniţial, dialogul cu Simina nu e decât o încercare de sustragere de sub ameninţările reactivării unei intelectualităţi prea intense. Personajele aproape dispar ca prezenţe fizice, în orice caz sunt uitate, şi cititorul asistă la opoziţia flagrantă între două concepţii diferite.asupra vieţii.

Mulţumirea şi pacificarea, intuite ca ascunzând îndărătul apa-.renţelorstrălucite tristeţea decăderii sufleteşti, a complacerii în mistificare, reprezintă unul din versante, celălalt constituindu-se ca zonă a intelectualităţii înalte, a raţiunii zbuciumate în asaltul ei cognitiv.

Deşi se înfruntă valori inegale şi optarea ar fi normal să nu ridice problems, Viorsl manifestă însă puternice reţineri la gândul supliciilor pe care ţi le impune o asemenea existenţă.

în actul al II-lea, faza opoziţiei, a ezitărilor, a acceptărilor semi-conştiente este depăşită, tentaţia spre viaţa închinată unei totale spiritualizări transformându-se într-o obsesie chinuitoare. Remuşcarea, neliniştea renunţării se încorporează parcă lucrurilor din jur, mustrân-du-l permanent, iar efortul Ilenei de a-l sustrage prin sincere ademeniri zbuciumului intelectual, care atinge insuportabilul prin intensitate, nu reuşeşte decât să-i facă şi mai dificilă desprinderea de bucuriile autentice ale vieţii pentru a se mişca sub imperiul unei mistuitoare idealităţi.

Intervenţia promptă a Siminei, în ipostaza clară de demiurg feminin, îl eliberează însă de chinurile scindării, atrăgându-i atenţia asupra caracterului perisabil şi a deficienţei valorice a bucuriilor terestre, făcându-l să înţeleagă că genialitatea, deşi implică suplicii supraom3neşti, nu poate îi evitată de cei ce, prin firea lor problematică, sunt structuraţi pentru o altă existenţă decât cea obişnuită.

Optarea e totuşi procesuală, iar o tensiune dramatică de altă natură se interpune ca rezultat al confruntării, într-un dialog rapid -şi

de strustură contrapunctică, a două modalităţi diferite de receptare şi evaluare a aceleiaşi realităţi.

Simina, prin geom3tria ei perfectă, prin suprema abstractizare, 'Care exclude orice zvicnire de viaţă, îi apare Ilenei ca o întrupare a – renunţării similară cu moartea, pe când în viziunea lui Viorel ea se «constituie ca un izvor suprem al vieţii.

LXII

Energica alternare a replicilor antipodice extinde prăpastia dintre Viorel şi Ileana pâtiă la totala necomunicabilitate, creează însă concomitent o punte către culmile spre care-l cheamă Simina, smulgân-du-i acel: „A.I tău sunt spre vecie" care hotărăşte implacabil totul.

Optarea nu rezolvă însă problema, ci de-abia o pune. Actul al Ill-lea nu e decât o transpunere alegorică a suişului spiritual, a dificultăţilor enorme pe care le implică escaladarea spre perfecţiune-Scena se deschide pe un momsnt critic sugerat atât prin decorul cu valenţe simbolice, cât şi prin dialogul dramatic de construcţie con-trapunctică.

Munţi insurmontabili „se înalţă necontenit şi-şi pierd vârfurile-în csaţă", iar alături de cuirasa sălbatică pe care Viorel o escaladează cu mare efort se deschide ameninţător prăpastia.

Viorel, complet epuizat, e pe punctul de a rata ascensiunea, se intervenţiile entuziaste ale Siminei pentru a-l susţine în lupta disperată pentru atingsrea finalităţilor superioare se dovedesc ineficace,, deoarece lipsa de rezistenţă a structurii umane l-a trădat deja. Trupul i-a devenit o povară, picioarele nu-l mai susţin, setea feroce îl devoră. Brusc, realizează imposibilitatea de a se supune prohibiţiilor ascetizării, şi Iam3ntaţiile se coatrapun dramatic stimulărilor de înfrângere a verticalităţii.

Pentru complicarea conflictului se recurge la elemente ce ţin de ciclul interdicţiilor. Viorel, sufocat de sete, cedează ispitei şi bea apă din „izvorul durerilor de jos" deşi Simina, care plecase s ă-i aducă apă de pa culms, îi atrăsese atenţia asupra pericolului. Din izvor se înalţă glasul Ilenei, apoi apare umbra stranie, fantastică, a. acesteia şi a craiului Glad şi se operează brusc o schimbare de perspectivă pentru cel căzut din zona absurdelor ambiţii intelectuale, Simina apărând ca element ostil si potrivnic vieţii.

Lupta sufletească între orientări divergente sistează momentan,

dar intriga continuă să se dezvolte. Cam forţat, însă, sprijinindu-se pe inconsecvenţe şi ilogism. Contrar aşteptărilor, autorul nu urmează imboldul ascensionist, afirmat cu atâta ostentaţie, ci, convins că „mart e-n mine totul", S3 precipită spre prăpastie. Spre surprinderea noastră, în partea a doua a actului al IV-lea, îl găsim teafăr, deşi melancolizat, reîntors printre ai săi. Secătuit, ultragiat sufleteşte,, aspiră deznădăjduit spre liniştea salvatoare. Nu e capabil însă de-o autentică reintegrare în lumea pe care a părăsit-o şi căreia-i cerşeşte-alinare. Contrapunctul de idei realizat prin interferarea cântecelor celor două femei, care din nou şi-l dispută, denotă persistenţa sciziunii interioare. Actul se încheie pe momentul dramatic de dureroasă.

LXIII

luciditate a lui Viorel, care-şi dă seama că nu-i mai poate fi accesibilă nici uaa din lumile între care oscilase. Cortina cade pe un sumbru presentiment al morţii.

Ceea ce aduce nou actul al V-lea este o schimbare a raportului [de forţe implicate în conflict, pe primul plan trecând apariţiile anterioare episodice (Cavalerul Negru, Solii păcii), a căror prezenţă intermitentă avea mai mult funcţia de a genera nelinişte şi mai ales de a anticipa tragismul prin sentenţiozitatea unor sumbre prevestiri. Apariţiile stranii, de factură demonică, care, prin limbajul lor sibilinic, iântreţineau confuzia şi contradictoriul, cultivând echivocul în privinţa structurii şi finalităţii lor, acum, pentru prima dată, îşi enunţă clar esenţa („Noi suntem solii morţii, veniţi din adâncime").

Cei care puteau fi consideraţi fie ca sumbri soli ai morţii, fie ca reprezentanţi ai atracţiei malefice spre zona meditaţiei absolute – care, însă, prin prisma incompatibilităţii dintre act şi vis, apărea ca văduvită de suportul vital al acţiunii, constituindu-se ca o zonă.a sigurei pierzanii – îşi asumă o accepţie clară, considerându-se ca purtători ai „odihnei" şi „păcii", ca simbol al mariitainea morţii, -opuşi mişcării şi eternei frământări.

E suficient însă un moment de ulterioritate a textului ca aceştia să scape din nou linearităţii şi monovalenţei, deoarece ca soli ai.lui Negru Voievod – care, cu oastea lui stranie, plutea deasupra culmilor, înaintând maiestuos şi nostalgic „spre himerice luciri de idealuri" – prin ricoşare se contaminează totuşi de anumite enigmatice accepţii, care par a nu-i fi fost clare nici scriitorului însuşi. Cert e, însă, că „Solii păcii", echivalent românesc al „florii negre", care în *Algabal*.al lui

Ştefan Gsorge constituia o altă modalitate de materializare a aspiraţiei spre moarte, exercită asupra lui Viorel o atracţie care pare.a deveni irezistibilă. Opoziţia se realizează totuşi, însă doar datorită miraculoasei intervenţii a Siminei, care fiind ucisă din cauza intransi-.genţei cu care şi-l disputa, şi-l asociază în moarte, lăsându-i impresia – că îşi dă sufletul într-o adevărată apoteoză.

Finalul piesei întreţine însă ambiguitatea, deoarece nu rezultă iniei o clipă clar cine a învins: Simina, căreia i-a rămas consecvent până în ultima clipă, aspirând spre o viaţă subsumată unei înalte idealităţi, sau Solii păcii, care-i dau sentimentul eliberării? „O, te simt, dorită liberare!... Dorita, sfânta pace / E-n moarte". Sau poate există şi una şi alta din posibilităţi ca rezultat al unei.simple armonizări a contrariilor?

Secvenţa cea mai reuşită a piesei e reprezentată de partea întâi a actului al IV-lea, de care s-a făcut complet abstracţie în comen-LXIV

Ecaterina Petică, mama poetului.

Vasile Petică (1882 – 1905), fratele poetului

Tache Petică (1894), fratele poetului, cu soţia (1898)

Nicolae Petică (1891 – 1962), fratele poetului

Casa părintească din Buceşti

Aspectul actual al locuinţei părinteşti

Faţada liceului „Dimitrie A. Sturdza" din Tecuci, unde Ştefan Petică a urmat gimnaziul real (1888 – 1892)

tariu, ea nefii.ad absolut jiacesară pentru explicarea datelor esenţiale ale ca.itaxtului dramatic.

Deşi din punctul de vedere al arhitectonicii acest amplu episod părea fisuperfluu, considerat aparte, se circumscrie perfect în specificul genului, introducând un excelent teatru de atmosferă într-o piesă de idei. Se realizează o remarcabilă tensiune a stărilor de suflet şi a atmosferei pe motivul unei aşteptări apăsătoare, deznădăjduite, care nu e numai a unor indivizi concreţi, ci a unor grupuri largi sau a întregii omeniri în anumite ipostaze ale sale.

Tensiunea se realizează într-un crescendo viguros, cumulând elemente din ce în ce mai sumbre, până ce absoarbe totul într-un vârtej de nelinişte şi groază.

O tăcere paralizantă a încremenit întreg palatul într-un doliu îngheţat, făcând din fiecare element al său o expresie a durerii, iar gemetele stranii, ce bântuie plângând înăbuşit, prelungindu-şi so-narile elegiace în invocări deznădăjduite, se constituie ca o voce

dinafară cadrului, c 3 -dă o extremă sensibilizare decorului, strivit de „ceaţa grea” care-l izolează complet de lumină şi soare.

Cu scena a IlI-a în statismul sufocant intervine mişcarea, dar nu pentru a produce o am3liorare, ci psntru a exaspera şi mai mult stările de suflet sub permanentă tensiune.

Prin referirile pe care le face luga, cel trimis în căutarea prinţului pribeag, la sfirşitul sumbru al acestuia, brusc se realizează un salt în tragism şi suntem plasaţi pe un moment critic de maximă intensitate. Reacţia bătrânului e susţinută şi potenţată de intervenţia stridentă a unei stranii voci exterioare: „Furtuna, ah, furtuna!”, devenită laitmotiv obsedant.

Glasurile devin din ce în ce mai ameninţătoare, lamentându-se tot mai accentuat, transformed întreg ţinutul într-un imperiu al spaimei. Asistăm la o vertiginoasă dramatizare a peisajului, în care S3 tălăzuieşte parcă durerea, amărăciunea, spaima şi întreaga groază existenţială a celor claustraţi. Se ajunge la o suprasaturaţie de straniu şi ameninţător şi se cere cu deznădejde soare, lumină, linişte. Prin contrast apar referiri la întuneric, furtună, tenebrele sufocante fiind ’ resimţite ca o condiţie a lor dintotdeauna.

r Calamităţile se precipită, concurând toate spre limita de sus a [traicului irezolvabil; turnul e lovit de trăsnet, furtuna sfarmă lanital ruginit al punţii de la poartă, iar moartea se extinde ca un lin-kţoliu negru asupra întregii ambianţe.

, E un final sumbru, care aduce izolarea definitivă acelor rămaşi prin sf ărâmarea oricăror legături dintre ei şi cel plecat şi care îşiata-

\ LXV

5 – Scrieri vol. I – Ştefan Petică şează pe plan simbolic ideea amputării oricărei posibilităţi de comunicare a omenirii cu sensuri pe care le întrezărea „dincolo de culme”.

Drama *Fraţii*, realizată ulterior *Solilor păcii* (1903), aduce puncte de vedere fundamental noi, deşi similitudini de diverse naturi circulă de la o piesă la alta.

Se pare că aderarea lui Ştefan Petică la orientarea naţionalistă îi impune în mod firesc anumite puncte de contact cu mişcarea sămănătoristă, scriitorul realizând, în piesa care apare, parţial, chiar în *Sămănătorul*, un elogiu al valorilor rurale.

De remarcat e însă că, deşi în unele pasaje transpare un optimism factice, confecţionat la comandă, fiind evidentă tendinţa spre

poleire, spre crearea unei viziuni paradisiace a ţărănimii, psalmodiindu-se pe motivul avuţiei agonisite prin continuu efort, accentele ambianţei idilice sunt estompate şi uneori chiar contrabalansate prin fiorul grav, degajat de atitudinea ţăranului care-şi vrea răsplătită munca sa de rob. Iar elogiul datinii străbune – al atitudinii sacramentale faţă de „pământul sfânt", de „brazda strămoşească" – pierde din stridenţa reclamei pe o anumită temă şi se sprijină pe câteva elemente solide de etică ţărănească tradiţională şi îndeosebi pe conceptul cinstei.

De fapt scriitorul nu face decât să plaseze într-o fragedă ambianţă'! campestră un conflict etic care depăşeşte cu mult cadrul strict al' universului rural. Prin Pârvu, purtătorul uneia din direcţiile majore ale conflictului, se apărau nişte valori certe, consacrate prin tradiţie – munca onestă, cinstea, loialitatea în relaţiile dintre oameni – resimţite ca superioare atitudinii demonice a fratelui său Neagu, reprezentativ pentru aşa-zişii „oameni blestemaţi", „neînţeleşi", care, situân-du-se cu orgoliu „dincolo de bine şi rău", nu f ac decât s ă genereze suferinţă şi moarte, tulburând existenţa altora prin atitudinea lor temerară de răzvrătire împotriva normelor.

Construcţia dramatică, de data aceasta, se priveză de stuf ozitatea si contorsiunile piesei precedente, fiind sobru, dar solid structurată. Premisele conflictului nu se constituie ca rezultat al unui efort laborios; scriitorul lucrează îndeosebi prin intermediul sugestiei, apelând la câteva indicaţii vagi şi la anumite elemente de atmosferă. In ambianţa sărbătorească ce domnea la sfârşitul secerişului, singura notă discordantă o of eră TSSeagu, fratele stăpinului, un personaj straniu, interiorizat şi pasional, incapabil a se smulge unei mâhnite şi accentuate nelinişti, care-l fcce dur şi necomunicativ.

Faţetele întunecate ale personajului conţin şi promovează tragism, căci ele reprezintă stigmatul unei iubiri nefericite, care, după ce l-a

LXVI

determinat să pribegească în căutarea împăcării cu sine însuşi, cu forţa obsesiei l-a readus pe locul supliciului. Conflictul se declanşează în momentul în care se descoperă că iubirea mistuitoare, invocată drept scuză pentru atitudinea sa refractară, este de fapt o dragoste nelegiuită, eare-l leagă cu forţa irevocabilă a patimii de cumnata sa Dochiana.

în actul al II-lea,prin contrapunctareatextului cu aluzii, scriitorul obţine o tot mai accentuată tensiune, care generează încordarea şi propagă neliniştea de la personaj la personaj,făcându-i parcă pe toţi participanţii la serbare să intuiască nelegiuirea săvârşită tacit de frumoasa lor stăpână, Dochiana. Numai soţul înşelat nu se lasă contaminat şi reacţionează violent atunci când bătrânul Cobuz, care-i surprinsese pe cei doi îmbrăţişându-se, pentru a nu deveni complice, îşi părăseşte mâhnit stăpânul, sfătuindu-l să-şi păstreze casa „în cinste nepătată". Astfel se creează însă posibilitatea unei augmentări în salt a tensiunii, căci reacţia acestuia va fi cu atât mai intempestiva cu cât contactul cu o realitate dureroasă se va face mai brusc. Intr-adevăr, cum, în ambianţa în care ameninţările se precipitau, dragostea exasperată a celor doi sfidează precauţiile, aceştia sunt surprinşi de Pârvu, care, uluit şi zdrobit, asistă la pateticul duet erotic, în care propria-i soţie, în ipostaza amantei pasionate a fratelui său, era consolată de acesta, Neagu simţindu-şi iubirea împărtăşită atât de puternică, încât îşi permite să o situeze cu temeritate deasupra moralei şi a păcatului.

în manifestarea indignării spectaculosul este evitat; se produce însă o trecere prea rapidă de la mânie la milă, insuficient motivată, căci evocarea morţii timpurii a tatălui său, care i l-a dat în grijă pe Neagu, poate f i interpretată mai curând în defavoarea fratelui nerecunoscător.

în raport cu modul în care scriitorul şi-a structurat eroii, conce-pându-i legaţi prin iubirea incestuoasă ca printr-un blestem, înţelepciunea biblică a fratelui mai mare nu face decât să intensifice criza. Măsurile luate de el – izgonirea fratelui, însă păstrarea soţiei, sub pretext că are copii, „mai sus de orice păcat" – se dovedesc nu numai a fi insuficiente, dar sporesc tentaţia celor ce doresc a se uni, împotriva oricăror oprelişti.

Aproape întreg dramatismul actului rezultă din procesele de conştiinţă ale Dochianei, care, deşi accept ă entuziasmat ă ideea pribegiei împreună cu Neagu, nu se poate sustrage neliniştii pe care o generează certitudinea gravei culpe comise, căzândpradă unei tenebroase obsesii. „Dar stă în întuneric o vecinică mustrare, /Mai neagră ca blestemul făcut la neagra cruce, / Şi ea mă urmăreşte oriunde eu m-aş duce, /

Iar zbuciumul acesta nicicând nu se mai curmă". Acest intens zbucium pe planul conştiinţei este, în bună măsură, sursa tensiunii în următorul act al piesei, în care revine ca un laitmotiv obsesia păcatului. Dislocarea psihică e cu atât mai pregnantă cu cât scriitorul creează discrepanţe, noncomunicare între Dochiana şi natură. Peisajul constituit din delicate accente bucolice, cu o nedefinită undă de poezie generată de farmecul naiv al scenelor campestre, îi apare acesteia intens ostil prin sumbrele-i proiecţii interioare, extinse şi infuzate în întreaga ambianţă.

Neliniştea apăsătoare, emanată de certitudinea imposibilităţii de a se salva din remuşcările ce-o apasă ca un „blestem", atinge la un moment dat asemenea intensitate, încât e de natură să schimbe aproape cursul întregii acţiuni.

Scindarea sufletească nu se mai poate rezolva în sensul întoarcerii acasă, deoarece între timp s-au declanşat elemente care precipită evenimentele spre un final implacabil. Cu apariţia în scenă a lui Pârvu, care, aflând de dispariţia celor doi, îi urmărise, hotărât să-i ucidă, conflictul cunoaşte o bruscă mutaţie, de pe planul conştiinţei în exterior. Scena înfruntării între personaje este extrem de restrânsă, dar cu surprize ce dau contorsiuni totale şi \in ritm halucinant. După un prim moment de încordare, se creează parcă o detentă prin atitudinea de superioritate sufletească a lui Pârvu, care, văzându-şi fratele repezindu-se cu cuţitul la el, îi răspunde deziluzionat: „Eu n-omaivoi, păstreaz-o!" Ultima frază a acestuia însă: „Micuţi, orfani copii…" are o asemenea repercusiune asupra Dochianei, încât aceasta, smulgând cuţitul, se înjunghie. Automat, Pârvu îşi ucide fratele.

După descărcarea precipitată de fulgere, ca un comentariu al momentului de inconştienţă, asistăm la derularea crizei de nervi a lui Pârvu. Abundenţa monologică are crispări de coşmar şi, sub obsesia priviri i neîndurătoare a celui ucis, ca un nou Cain, îşi strigă disperarea.

Piesa se încheie pe o replică prelungită a lui Pârvu, de o sf îşietoare omenie şi de un dens tragism conţinut.

In drama *Fraţii* nu mai poate fi identificată o deviaţie flagrantă de la conflictul principal; se remarcă, totuşi, pe o spaţialitate mai restrânsă ca în *Solii păcii*, acelaşi puseu spre teatrul de atmosferă.

Scena celor doi copii rămaşi singuri în întuneric, după ce au fost părăsiţi de mama lor, deşi nu e superfluă, prin anumite tangenţe cu *Orbii* lui Maeterlinck, ne lasă totuşi impresia de efectuare intenţionată,

izvorât ă din dorinţa scrii torului de a f ace variaţii pe o temă de prestigiu-LXVIII

Asistăm la aceeaşi senzaţie de spaimă pe care o produce întunericul, adaptată însă la instabilitatea mentalităţii infantile, care determină pe copii, când să-şi augmenteze programatic frica prin ecourile povestirii „celor doi fraţi pierduţi într-o pădure", când să-şi atenueze teama prin fixarea unor cauze materiale pentru acele prezenţe stranii care suprasaturează atmosfera.

Prin precizările făcute de copii, însă, spaima-şi pierde fiorul metafizic. Nu mai întâlnim frica aceea conţinută, care se condensează în tăceri, în suspensii stranii şi înfiorări comunicate laconic. S-ar mai putea stabili şi anumite analogii cu *Pelleas şi Mellisande*. Punctele da contact nu sunt însă decât total exterioare, ele constituind mai curând un prilej de constatare a originalităţii pe un motiv oarecum similar decât unul de detectare a influenţelor.

Ştefan Petică a luat drept pretext mediul rural şi pentru o altă lucrare teatrală a sa, intitulată *Prietenii poporului*, care avea ca finalitate bagatelizarea mişcării socialiste la sate. Ea a rămas însă ca o neizbutită încercare de parodiere.

Piesele comentate până în prezent nu acoperă însă întreaga activitate de dramaturg a lui Ştefan Petică. Teatrul reprezintă una din constantele eforturilor sale creatoare, iar înainte de a da piesele sale capitale, a exersat perseverent pe cele mai diverse teme.

Dintre bruioanele păstrate, numai piesa într-un act intitulată *După*. *logodnă* poate fi valorificată, deoarece, deşi prezintă lacune parţiale, în sensul nedezvoltării complete a unor idei enunţate în paranteză, este bine structurată şi mai ales interesantă.Consideraţiile asupra acestei piese, cât şi asupra celorlalte fragmente rămase în manuscris pot fi parcurse de cei interesaţi la capitolul de„Note şi comentarii", rezervate teatrului.

Conchizând deocamdată asupra acestui sector al activităţii sale, trebuie relevat faptul că Ştefan Petică, f ară a da realizări remarcabile, ne-a lăsat piese care conţin momente efectiv impresionante şi mai ales

. au apanajul ineditului în dramaturgia noastră, atât prin problematica aparte, cât şi prin genul nou de teatru pe care-l introduc.

Poet şi prozator, dar şi excepţional om de cultură, având idei – după părerea lui G. Călinescu – „din toate punctele remarcabile şi solide, superioare epocii sale", Ştefan Petică s-a exprimat cu

competenţă şi în diverse domenii teoretice, incluse sferei artei sau numai tangente acesteia. Filosofia, estetica, sociologia şi psihologia, dar mai ales critica literară l-au solicitat, unele din ele prilejuindu-i lucrări care

prin înalta ţinută intelectuală, cât şi prin eleganţa şi sobrietatea stilului, se păstrează neatinse de caducitate, interesând încă prin caracterul major al problemelor abordate.

Ceea ce uneşte diversele zone de activitate ale scriitorului, dându-le unitate, este puternicul spirit novator. Tendinţa de a introduce elemente noi şi de-a ataşa inedite unghiuri de vedere problemelor puse în discuţie este evidentă, mai ales în sectorul cel mai important al activităţii extrabeletristice a lui Ştefan Petică, în activitatea sa de critic literar.

E cunoscut că în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, prin activitatea lui T. Maiorescu şi Gherea, încercările sporadice şi neorganizate de critică literară românească sunt ridicate la nivel european. Prin lucrările celor doi reprezentanţi, create adesea cu destinaţie polemica, se cristalizează treptat, dar net, două tendinţe fundamental opuse, pe care se vor fixa majoritatea esteticienilor şi criticilor, optând în funcţie de interese şi de concepţie pentru una din direcţiile trasate.

Polemica sobră, însă inflexibilă, a şefilor, cât şi cea efervescent zgomotoasă a discipolilor, după o fluctuaţie care dă câştig de cauză partizanilor criticii ştiinţifice, intră în jurul anului 1895 într-o fază de acalmie. Motivul victoriei momentane a stângii literare ca sursă de reflux polemic pare a fi de suprafaţă. După toate probabilităţile, procesul de pregătire a trădării generoşilor făcându-se deja simţit, combatanţii gherişti se docilizează, nemaigăsind în viitor poziţiile categorice pe care le părăseau. Cealaltă direcţie cedează doar formal datorită destinului în declin al *Convorbirilor literare*, explicat atât prin detaşarea de revistă a scriitorilor mari, cât şi prin abdicarea corifeului de la rolul de estet şi îndrumător literar, conducerea fiind concesionată lui M. Dragomirescu, încă insuficient format ca personalitate intelectuală. După E. Lovinescu, *Convorbirile literare* „îşi încheie propriu-zis ciclul, continuând să existe postum încă o jumătate de secol".

In anii de derută imediat următori trădării generoşilor (1900 –

1901), momentul istoric nu mai poate fi al radicalismelor esenţiale, după cedare noile forţe devenind firesc mai elastice şi mai aderente la tonalitatea oficialităţii.

Simbolismul şi sămănătorismul, expresie pe plan literar a noii conjuncturi, deplasează ciocnirile pe un teren în care accentul nu mai cade pe vechile antinomii, ci pe conflictul între promotorii noilor cuceriri ale literaturii străine – moderniştii – si între adepţii tendinţei naţionaliste, de angrenare exclusivă în autohton, în momentul acesta de confuzie-, Ştefan Petică e singurul critic care, pe lâhgă faptul că

LXX

încearcă să dea o soluţionare judicioasă noilor conflicte declanşate, nu pierde din vedere elementele esenţiale ale opoziţiei, el preluând dintr-un unghi nou problema artei pentru artă şi a artei cu tendinţă şi dând aparentelor antinomii dintre etic şi estetic o rezolvare care marchează o treaptă superioară în comparaţie cu poziţiile anterioare.

Deoarece Şteâan Petică, în comentarea fenomenului literar, n-a practicat analiza de opere sau creatori, ci a tins întotdeauna să ia concretul doar ca pretext de teoretizare, cultivând rnai mult o critică cu funcţii de estetică, cercetarea activităţii sale în acest domeniu se cere întreprinsă pe probleme.

încercând o selecţie a laitmotivelor construcţiilor sale ideatice în funcţie de contribuţia la dezbaterile noastre estetice, cât şi în raport cu elementele încă actuale ale soluţiilor propuse, în centrul obiectivului se plasează problema raportului dintre estetic şi etic.

O primă etapă necesară în clarificarea aspectului pus în discuţie este fixarea atitudinii adoptate de critic faţă de cele două direcţii deja trasate de critica noastră anterioară, deoarece cu prilejul acesta este expus şi propriul său punct de vedere.

Deşi referirile lui Ştefan Petică asupra criticii practicate de Gherea şi T. Maiorescu sunt disparate, nu e necesar un efort de sistematizare a observaţiilor, deoarece se poate identifica un articol care polarizează fragmentarul, constituindu-se caun act de sinteză atât prin definirea lapidară a sistemelor estetice ale celor doi, cât si prin prezentarea poziţiei adoptate faţă de aceştia.

într-una din secvenţele studiului *Arta naţională*, care îndeplineşte acest oficiu de sinteză, T. Maiorescu apare ca reprezentativ pentru faza imediat postpaşoptistă, când idealurile

prăbuşite nu fuseseră încă suplinite cu altele, iar breşa creată permitea introducerea unei orientări caracterizate de scriitor ca având un substrat idealist. Conducătorul „Junimii" promova, conform afirmaţiei sale, „estetica metafizică absolută, după care esenţa artei era de a fi o ficţiune ideală care scoate pe omul impresionabil în afară şi mai presus de interesele lumei zilnice. Frumosul există, independent de voinţa noastră, în lumea ideală a esenţelor pure, iar artistul în care trăieşte amintirea lumei transcendentale a esenţelor are misiunea dea ne face să contemplăm acest frumos". Şi criticul depistează în continuare restul componentelor principale ale sistemului maiorescian (gratuitatea artei, iraţionalismul creaţiei, evitarea intelectualităţii etc.), considerând întregul eşafodaj ideatic ca o premisă necesară deducerii esteticului. „Din această definiţia, nevinovată în aparenţă – precizează Ştefan Petică – d-l Maiorescu, cu subtila sa logică, scoate toate încheierile; trebuincioase

Lxxr artei pentru artă. Artistul n-aresăse intereseze de valoarea moralăşi socială a operei sale, pe dânsul nu-l privesc durerile şi bucuriile mulţimei, pentru că e o fiinţă de esenţă divină şi opera sa trebuie să fie cu totul impersonală. De aceea patriotismul şi toate tiradele filosofice şi sociale n-au ce căuta în arta pură, care nu trebuie să se ocupe decât de frumosul în sine".1

Nonadeziunea lui Ştefan Petică la conceptul purismului maiores-cian este evidentă, deşi tonul comentariului rămâne permanent deferent şi intens colorat apreciativ.

Referitor la Gherea, articolul ales ca reprezentativ nu mai vizează – ca în cazul lui Maiorescu – întreg ansamblul concepţiilor acestuia, ci doar aspectul metodologic.

Sub influenţa determinismului lui Hypolitte Taine, care şi-ar fi dorit să fixeze cauzele cu exactitatea botanistului sau a chimistului, Dobrogeanu-Gherea era şi el tentat să dea prioritate studierii factorilor extraliterari, ceea ce nu scapă observaţiei ascuţite a criticului, care-i aruncă obiecţii tocmai din acest unghi. Necesitatea studierii operei în baza celor trei principii clasice, asupra cărora atrage atenţia Gherea în primul rând,fărăafi respinse, datorită f aptului că permiteau stabilirea unor „legături necesare" şi „foarte drepte", conducea, după critic, la o insuficientă explicare a fenomenului artistic, care era luminat puternic doar ca act psihologic, pierzându-i-se specificitatea, „…ceea ce uita această critică era diferenţa specifică, acea diferenţă care făcea

diatr-un anumit fenomen psihic un fenomen artistic şi nu altceva".2

Metodologia, suspectată ca deficientă sub acest raport, este atacată şi sub motivul introducerii unui „tendenţionism exagerat". Deşi afirmaţia rămâne în cazul de faţă nedezvoltată, referirile anterioare la aceeaşi problemă3 permit să se deducă că rezerva criticului era generată de caracterul nesigur sau chiar eronat al judecăţilor apreciative.

Obiecţiile acestea, care vizau aspecte parţiale ale sistemului gherist, se circumscriu perfect unei observaţii restrânse, dar cu largă valoare generalizatoare, conform căreia„ceeace afăcut greşala studiilor lui Gherea, pe lângă multele şi eminentele lor calităţi, a fost şi faptul că la artist se ocupa totdauna mai mult de partea sa etică decât de cea estetică".4

Modalitatea de rezolvare a raportului etic şi estetic, considerat ca esenţial pentru dezvoltarea literaturii, nu l-a preocupat pe Ştefan

1 *Arta naţională* IV, *România*, *ilustrată*, *I*, nr. l O, (septembrie) 1901, p. 123.

2 *Ibidem*", p. 124.

s *Critica literară* In *România jună*, nr. 188, 18 iunie 1900, p. *l*. * *Estetismul lui Kuskin* In *iNoua revistă romană*, *I*, nr. 3, l februarie 1900, 44 (suplimentul II).

Petică numai în critica noastră, ci şi în cea apuseană, dorind ca în lumina ultimelor fluctuaţii să poată sugera anumite soluţii. După Ştefan Petică, „criticii ştiinţifice", care exagera în direcţia supralicitării sociologicului şi a factorilor extraliterari, îi succede critica estetă sau simbolistă, care îşi afirmă, dimpotrivă, indiferentismul social, concentrându-şi întreaga atenţie pentru perfectarea tehnică, formală, elementele de conţinut fiind neglijate deasa manieră, încât „tot mândrul palat, aşa de fin, de strălucitor şi destrăveziu, ameninţă să se dărâme"1.. Soluţia care i se impune categoric lui Şt. Petică, considerând-i» ca cea mai indicată, este realizarea unei fuziuni superioare între este-^ tic şi etic. „Datoria esteţilor viitori e să nege negarea ultimilor esteţi^ adică să răstoarne cele ce s-au susţinut în sprijinul indiferenţei sociale a artei şi să adauge, pe lângă perfecţia tehnicei, valoarea sa morală. Adevăraţii esteţi sunt cei cari îşi vor îndeplini aceastădatorie artistici şi socială, împăcând într-o sinteză superioară antinomiile aparente de astăzi."2

Pentru a convinge că disocierea este artificială, firească şi necesară, fiind doar integrarea în cadrul aceleiaşi unităţi a celor doi factori arbitrar separaţi, utilizează argumentele din *L'art au point de vue sociologique* de M. Guyau, sugerând, într-un subtil arabesc ideatic, că. în artă eticul nu poate exista decât prin estetic, iar acesta, la rândul său, nu poate fiinţa în stare pură, desprins de contingenţe, deoarece „conştiinţa individuală e mai degrabă o conştiinţă socială" şi ca atare „emoţia estetică are un caracter social".

Dacă prin rezolvarea judicioasă a raportului dintre etic şi estetic Ştefan Petică aduce un punct de vedere nou, avansat în critica noastră, retuşându-l necesar pe Gherea, prin referirile la natura eticului, el se demarchează de asemenea de acesta.

Gherea făcea distincţii în sfera tendenţiozităţii după criteriul nocivităţii sau al eficienţei morale, dându-şi adeziunea la vehicularea în artă a celor mai înalte idei ale veacului. Ştefan Petică nu emite însă consideraţiile asupra componentelor eticului, referirile sale asupra acestuia fiind generalizatoare şi reducându-se la principiulfundamental al legăturii indestructibile dintre creaţia artistică şi popor. „Această; cunoaştere a poporului e marea şi greaua condiţiune care se cere tuturor artiştilor mari. Bae punctul de unde trebuie să plece orice artist adevărat dacă ţinteşte la altceva mai trainic decât succesul de librărie şi de ziare ieftin câştigate, ieftin pierdute."3 Nu se teoretizează însă nici în,

1 *Estetismul lui Ruskin* in *Noua revistă română*, *I*, nr. 3. 4 februarie 190Oi

P. 44 (Suplimentul II). ... — *2 Art. cit.*, p. 45.

'«» Arta nalională, *loc. cit.*, p. 124.

Lxxin acest sens, dezbaterea de idei fiind suplinită prin comentariul unor aspecte concrete ale fenomenului artistic, considerate de scriitor ca exemplare pentru creaţia autentică.

Criticul condiţiona realizarea marii literaturi de oglindirea realităţilor specific naţionale, considerate de el ca neglijate pe nedrept de curentul gherist. „Şcoala aceasta lăsase la o parte influenţa realităţei, uitând că sunt simţiminte, credinţe, tradiţiuni şi o mulţime de alte ideologii peste cari nu se poate trece."1

Raportându-l pe Şt. Petică la peisajul criticii literare din jurul anului 1900, remarcăm că el nu se distinge numai prin introducerea unei viziuni noi asupra relaţiilor dintre etic si estetic, ci se impu ie mai

ales prin faptul că se constituie ca un reprezentant al spiritului novator în literatură.

Criteriile de apreciere a scriitorilor operează la el în funcţie de gradul în care aceştia au contribuit la revoluţionarea literaturii.

E simptomatic faptul că referindu-se la *Transformarea liricei* române nu se ocupă decât deEminescuşi Macedonski, cei doi creatori de geniu impunându-i îndeosebi prin faptul că reprezintă un moment crucial în literatura noastră prin marcarea actului de geneză a poeziei moderne, infinit superioară poeziei vechi, în profunzimea sondajului sufletului uman, în modificările fundamentale survenite în modul de exprimare, în structura imaginilor sau a frazelor, care renunţă la simetria şi linearitatea şcolărească în favoarea unei construcţii complex orchestrate; în subtilitatea alegerii valorilor plastice şi mai ales în introducerea unor ritmuri extrem de diversificate şi complicate sau în descoperirea valorii muzicale a cuvintelor, Ştefan Petică identifică transformări atât de tranşante şi de importante valoric, încât le echivalează cu o adevărată'revoluţie. Dintr-un medalion rămas în manuscris, dedicat poetului „nopţilor", rezultă că Ştefan Petică era partizanul actelor de curaj în efortul de înnoire a câmpului poetic, ironia amară la adresa prezentului literar vizând tocmai nonacceptarea temerităţii. „Dar la 1870 îndrăzneala nu era împovăratul păcat de la 1900."2

într-adevăr momentul 1900 – 1905 se caracterizează printr-o accentuată cramponare în tradiţionalism, printr-o atitudine pronunţat refractară faţă de orice încercare de schimbare.

Spre deosebire de cei angrenaţi în mişcarea sămănătoristă, dominantă la începutul secolului al XX-lea, Ştefan Petică e sensibil la valorile estetice şi receptiv la înnoiri. El realizează contribuţia

1 *Arta naţională* IV, *România* ilustrată, I, nr. 10, septembrie 1901, p. 124.

2 Ms. i.659, f. 87, Biblioteca Academiei.

simbolismului la dezvoltarea liricii, şi deşi se integrează după 1899 direcţiei naţionaliste şi colaborează sporadic la *Sămănătorul*, ia atitudine împotriva exagerărilor chiar înainte de a se contura cu claritate aceste tendinţe obstrucţioniste.

împărţirea artei în cosmopolită şi naţională, cit şi actul creării unor curente pe acelaşi calapod îi apar ca rezultat al unei optici

simpliste, conform căreia creaţia n-ar avea alte alternative „decât sau să se închidă într-un patriotism peste măsură de tendenţios, sau să etate streinătatea şi minunatele sale podoabe”.1 Criticul, dând cosmopolitismului accepţia de influenţă exercitată din exterior spre interior dej literaturile străine, consideră că e complet eronat a „se f ace d in naţionalism şi cosmopolitism două entităţi absolute, între cari există o vecinică antinomie, în realitate, însă, noţiunile aceste sunt departe de a îmbrăca, acest caracter hotărât absolut şi relaţiunile dintre dânsele sunt mult. mai complexe decât s-arpărea la întâia vedere.”2 Chiar dacă argumentaţia nu rezistă, eşafodajul teoretic fiind constituit din subtile, dar discutabile speculaţii de natură logică sau filosofică, concluzia se impune prim evidenţa adevărului circumscris perfect în zonabunului-simţ. „Naţionalismul şi cosmopolitismul [influenţă străină, *n.ns*.], cari au atâtea elemente comune, fie că acele elemente sunt în totul identice, fie că unele sunt negarea altora, sunt în strânsă apropiere,şi antinomia dintr-însele nu e decât o antinomie aparentă; mai curând ele ar trebui considerate ca două momente concordante ale aceluiaşi proces logic.”*

Conceptului artei cosmopolite, opusă artei naţionale, îi neagă existenţa, el neavând un corespondent în realitate, deoarece nu se pot constata nişte forme ideologice internaţionale şi ca atare „noţiunea de artă cosmopolită este o entitate scolastică, întemeiată pe forme ideologice falşe”.

Optarea pentru direcţia modernizatoare a literaturii, atât *d*& controversată în epocă, nici în cazul lui Ştefan Petică nu s-a efectuat. rapid şi fără probleme. Manuscrisele criticului poartă amprentai unor procese sufleteşti ca ecou al dezbaterilor exterioare. „Semne de-decadenţă? se întreabă criticul. Psihologia morbidă? Logica morbidă?’ Negurozitate şi misticism, sau conştiinţa nouă? este cu neputinţă cai o întreagă epocă s ă greşească: deci nu caz morbid, ci conştiinţă nouă.”1 Abundenţa interogaţiilor, cât şi alternarea lor cu raţionamente eliptice, sumare, denotă tocmai căutarea, întrezărirea de sensuri cu sclipiri de certitudini şi incertitudini.

1 *Arta naţională l*. *Remania ilustrată*, I, nr. 4 (martie) 1901 p. 50.

2 Idem.

_- *3 Ibidem*,

LXXV

Clarificarea pare a se fi săvârşit definitiv în perioada în care

Ştefan Petică trece la publicarea sistematică a articolelor sale critice, deoarece, printre primele lucrări de acest gen, se înscrie şi studiul *Poezia nouă*, act public de apărare a simbolismului de atacurile calomniatorilor săi. Cu toate că e structurat în funcţie de finalităţi polemice (contracararea acţiunii denigratoare a lui Camille Mauclair), articolul deţine un rol important in istoria noastră literară, fiind prima lucrare amplă şi documentată asupra simbolismului. Macedonski îl anticipase prin *Poezia viitorului* şi/repragul *secolului*, dar încercările sale teoretice păreau mai cur înd nişte crochiuri şi denotau doar o parţială înţelegere a mişcării, pe care, de altfel, o promova. Discipolul, avantajat de cristalizarea personalităţii sale sub înrâurirea noii orientări, se pronunţă cu competenţă asupra procesului de constituire a simbolismului, detectind fragmentar cauzele acestuia şi mai ales explicându-i specificul modalităţii artistice, particularitatea actului novator.

Se impun atenţiei, în primul rând, observaţiile care corijează erori ce s-au perpetuat şi în unele cercetări posterioare lui Mauclair, Ştefan Peticărefuzând anul 1884 ca moment de geneză a simbolismului şi fixând pe baza unei informaţii bogate şi a unei gândiri nuanţate procesul deformare a simbolismului cu mult înaintea acestei limite temporale… „Pentru ca să se poatăaf irma în linii şi contururi hotărâte, o mişcare trebuie s ă existe de multă vreme, săfacămult drum.sănumere mulţi oameni. Şi de fapt aşa şi este. Mişcarea simbolistă franceză s-a dezvoltat cu începutul de la Charles Baudelaire”1, care l-a asimilat creator pe uimitor de modernul Edgar Poe, oferind premisele „marei treimi: Jules Laforgue, Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, ale cărei momente de strălucire ating culmea pe la 1873, deci cu mult mai înainte de epoca fixată de Mauclair.”2Valabilitatea afirmaţiilor este confirmată de altfel de majoritatea investigaţiilor asupra simbolismului (Andre Barre, Georges Bonneau, Guy Michaud etc.).

Indicarea anului 1873 ca moment de efervescenţă, corespunde de asemenea seismografului vieţii artistice. Acum se comite actul de rebeliune împotriva parnasianismului şi se deschid zgomotoase porţi către perspective literare inedite, *Arta poetică* a lui P. Yerlaine afir-mând tranşant principiile noii estetici, iar *Une saison en enfer* a lui A. Rimbaud socând prin introducerea unor inovaţii mult mai temerare decât ale lui P. Verlaine.

Se detaşează de asemenea din ansamblul consideraţiilor asupra poeziei noi încercarea de stabilire a rolului pe care l-a avut prerafae-

1 Poezia nouă I, *România jună*, II, nr. 65, 13 februarie 1900, p. 1.
8 *Poezia nouă* II, *România juna*, II, nr. 68, 16 februarie 1900, p. 1.

LXXVI

lisinul englez şi revoluţionarismul muzical al lui Wagner în constituirea mişcării simboliste franceze, criticul fiind astfel edificat asupra complexităţii genetice a fenomenului pus în discuţie.

Deşi fluctuaţiile polemicii l-au împiedicat pe scriitor să detecteze cauza fundamentală a noului curent, tot ele îl împing de la periferic spre esenţial, determinându-lsăse pronunţe asupra specificului modalităţii artistice a simbolismului.

în efortul de stabilire a particularităţilor autentice ale noului curent, Ştefan Petică respinge categoric afirmaţia lui Mauclair, conformi căreia trăsătura caracteristică a simbolismului pe plan formal ar fi „deasa întrebuinţare a alegoriei, a legendei şi a metaforelor în literatură". Motivul contestării este evidenţa utilizării aceloraşi mijloace de-expresie şi în cadrul celorlalte şcoli. Firesc fiind a nu căuta noul în. elementul comun şi general valabil, criticul îl depistează în procesul de specificare a imaginii poetice.„Ceea ce caracterizează tehnica poetică, a simboliştilor e izolarea senzaţiilor şi darea lor printr-un echivalent de imagine".

Actul de originalizare este urmărit în straturi şi mai profunde, criticul înssrcând să surpriadă particularităţile redării senzaţiei în diferite curente. „Pe cind la clasici modul cum e dată senzaţia e adecuat cu senzaţia, pe când la romantici senzaţia e hiperbolizată, la simbolişti ea e dată printr-un echivalent care e determinat şi el prin modul de a se impresiona al artistului". Senzaţia e redată deci obiectiv, in coordonatele sale reale, în clasicism, subiectiv-normathr la romantici, tendinţa de hipertrofiere dominând, şi subiectiv-diferenţial în simbolism, imaginea fiind fixată în raport cu impresia fiecărui creator.

Referiri asupra simbolismului mai pot fi identificate şi în alte studii sau articole – *Noul corent literar1*, de ex. — , interesante sunt" însă, îndeosebi cele conţinute *în Estetismul lui Ruskin*, deoarece Ştefan. Petică, nemaifiind angrenat în polemică, posedă detaşarea necesară consemnării şi unor aspecte simţite ca deficitare. Se remarcă indiferen-tismulsocial alsimbolismuluiconsideratcaodeficienţă a eşafodajului său ideatic, ameninţat, după părerea criticului, cu

prăbuşirea fărăi introducerea elementelor sociale, care fuseseră neglijate în favoarea; excesivei perfectări formale.

Perspectiva critică nu infirmă, însă, nicio clipă adeziunea profundă, care poate fi dedusă şi din faptul că uneori, chiar dacă nu i se oferă l *Literatorul*, *XX*, nr. l, 20 februarie 1899, p. i (interesant prin faptul ca. semnalează structura de vizionar a lui Macedonski, acesta prevăzind „de timpuriu toată imensa schimbare ce era să se facă mai tirziu în arta apuseană").

LXXVII

ocazia, criticul îşi creează singur prilejul de a muta obiectivul spre simbolism, prinzându-l dintr-un unghi avantajos şi conferindu-i astfel strălucire, în *Stavropoleos*, de pildă, comentând particularităţile stilului bizantin, printr-o firească asociaţie de idei, alunecă motivat spre şcoala prerafaelită, pentru a trece la consemnarea ecourilor târzii, dar puternice, ale acesteia în preraf aelismul lui J. Ruskin, ca săajungă, în sfârşit, la simbolism, punctul terminus al cronicii plastice.

Aceeaşi tendinţă de a introduce elemente noi este vizibilă şi în încercările sale de contribuţie la dezvoltarea esteticii şi teoriei noastre literare. Problemele circumscrise acestei zone prezintă interes, deşi au rămas în majoritatea cazurilor în stadiu de manuscris.

Finalitatea artei, natura şi caracteristicile ei, ritmul ca o componentă comună diverselor domeniiale artei, esteticafragmentului, raportul dintre conţinut şi formă, specificitatea diverselor genuri literare, explici-tarearămânerii în urmă a unora din acestea, selectarea esenţialului ca obligativitate a actului creator sunt aspecte care-l incită la reflecţie. Conceptul] frumosului şi al specificului naţional, îndeosebi, par a-l preocupa pe critic, transformându-se într-ungen de laitmotiv al însemnărilor sale critice.

Din păcate, observaţiile inedite, pe care nu avem răgaz să)e consemnăm momentan, n-au putut intra în circuitul criticii contemporane, moartea prematură împiedicându-l pe scriitor să-şi perfecteze crochiurile schiţate rapid în vederea unor finisări ulterioare.

Deşi articolele cu profil teoretic la care ne-am referit anterior ocupă un loc de prim plan, critica aplicativă nu e nici ea absentă. Aria e însă cu mult mai restrânsă. Individualităţile creatoare îl interesează doar în măsura în care oferă prilejul dezbaterii unor probleme care-l preocupau în mod predilect. Studiul dedicat lui J. Ruskin este un

exemplu clasic în acest sens.

Restul articolelor destinate unor literaţi de seamă sau unor pictori: L. Tolstoi, Mistral, Brandes, Hans Holbein, Felicien Robs, Pătraşcu şi Vermont, au mai mult alura unor medalioane, fără a se impune prin densitatea conţinutului sau prin ineditul observaţiilor.

încercarea formulării unei impresii de ansamblu asupra activităţii de critic literar a lui Ştefan Petică conduce la concluzia că acesta deţine un loc bine precizat prin elaborarea unor articole care satisfac, în general, înalte exigenţe, denotând judiciozitate şi pondere în tratarea multor probleme dificile.

Privitor la specificul modalităţii sale critice, e interesant de reţinut, în primul rând, că cel care era un poet atât de dotat nu lăsa să

LXXVIII

transpară aceasta în critică. Nu se pot identifica la el „analize poetice" intenţionat delicate, fine, sau sistematice nuanţări emotive cu finalitatea de-a impresiona şi nici frecventul apel la imagine pentru a da accesibilitate şi pitoresc abstracţiunilor. Ştefan Petică înţelegea critica dr3pt o dissiplină riguros ştiinţifică, în care disocierile sunt în primul rând de ordinul raţiunii şi apoi de cel al sensibilităţii, al afectului. EJ are pasiunea dezbaterilor de idei, f ară imixtiuni de altă natură. Avantajat de existenţa unor premise, Şt. Petică marchează o etapă nouă a criticii noastre, distinctă prin faptul că adeseori în dezbaterile întreprinse reţeaua argumentării este constituită din fine teoretizări, care se impun atenţiei prin distincţii de nuanţă şi minuţioase explorări verticale. E inaugurat ă, astfel, direcţia subtilelor argumentaţii ştiinţifice, susţinute de inteligente asocieri de idei, cu scopul de-a impune cu evidenţă adevărul. Chiar polemica sa nu e colorată, pitorească, ci dânsă, având tăişul fin al raţionamentelor implacabile, ceva dire atmosfera tare a „jocului ielelor". E o zonă alpestră a critic ii, în care se menţine nu numai atunci când lucrează cu termeni siguri, cu [noţiuni asimilate profund şi creator, ci şi când îşi axează discuţia pe locuri comune şi banalităţi,

Reflectând la ceea ce ar fi putut realiza Ştefan Petică, dacă moartea prematură nu ar fi curmat o forţă în plină ascens iune, dincolo de crisparea de moment, încercăm sentimentul unei ireparabile pierderi pentru literatura română. Cumulul de explicabile amărăciuni se augmentează prin raportarea scriitorului la o serie în care „acesta se cerea firesc încadrat. Andre Chenier, Lautreamont, LarmontoY, J.

Laforgue, Georg Trakl, N. Labiş încetează mai toţi din viaţă în mod tragic înainte de a fi împlinit 30 de ani, punându-ne în faţa aceluiaşi absurd, dar revelându-ne cu gravitate că „fatum”-ui ostil şi implacabil face parte constitutivă din existenţă şi că dincolo de ceea’ce e dat, e inutil să disoutăm.

Ştefan Petică se afiliază, astfel, figurilor aureolate de legendă, reţinute de noi cu tristeţe şi bucurie, cu o căldură delicată, ca în preajma florilor „predestinate morţii”.

decembrie 1965

EUFROSINA

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Ediţia de faţă, concepută în două volume, oferă cititorilor o viziune de ansamblu asupra creaţiei lui Ştefan Petică.

Volumul I cuprinde poezii, poeme în proză, crocliiuri lirice şi evocări, iar la Addenda poezie şi proză inedită;

Volumul II: teatru, critică literară, publicistică, studii sociologice şi corespondenţă.

Poeziile au fost grupate în modul următor: a din volume b din periodice c postume publicate d postume păstrate în manuscrise

Poeziile tălmăcite, nefiind publicate în timpul vieţii scriitorului decât incidental (două bucăţi), nu au constituit un capitol aparte, ci au fost integrate la capitolul „Din periodice”.

Cu excepţia poeziilor reproduse după volumul *Fecioara în alb*,

Cină vioarele tăcură, *Moartea visurilor*, *Poeme*, Bucureşti 1902, apărut sub îngrijirea scriitorului, pentru restul producţiilor lirice s-a respectat, pe cât posibil, criteriul cronologic al apariţiei. Acelaşi

’ ’Criteriu a fost aplicat şi în alcătuirea celorlalte capitole ale ediţiei:

poeme în proză, crochiuri lirice, teatru, critică etc. ’

în *Addenda* au fost reproduse postumele – originale şi traduceri -^ care până astăzi n-au văzut lumina tiparului.Excepţie fac doar câteva traduceri lirice, care au f ost publicate de un aplicat cercetător al lui Şt. Petică, G.G. Ursu, în *Analele Moldovei*, II, nr. 3 – 4, iunie-decem-brie 1943, în studiul intitulat *Un caiet de versuri inedite ale lui Ştefan Petică*,, după o transcriere a folcloristului Tudor Pamfile.

LXXX

Am procedat astfel, deoarece aceste poezii, inierferâridu-se cu alte tălmăciri, fac parte dintr-un ciclu de traduceri sistematizat de

autor în vederea publicării, aflat într-un manuscris cu caracter definitiv (1.658 f. 19 – 25, Biblioteca Academiei).

Ineditele pe care le includem la *Addenda* au fost depistate de noi cu prilejul cercetării atente a tuturor materialelor păstrate în momentul de f aţă la Cabinetul de manuscrise al Bibliotecii Academiei, în câteva caiete masive (Ms. 1.657 – 489 f.; Ms. 1.658 – 243 f.; Ms. 1.650-105 f. etc).

Descifrarea a implicat dificultăţi, deoarece Gr. Tabacaru, păstrătorul manuscriselor, nu le-a organizat după criterii ştiinţifice. Adesea acelaşi material figurează în pagini disparate, ceea ce a implicat efortul unei parcurgeri repetate pentru a se putea introduce o anumită ordine şi a se fixa anumite legături iniţial nesesizabile. Esenţial rămâne faptul că Gr. Tabacaru, conservând absolut toate hârtiile primite de la tatăl scriitorului, ne-a dat posibilitatea de-a cunoaşte uneori în bruioane lipsite de orice importanţă (chitanţe, poliţe, liste de cuvinte, cereri etc.) notaţii fugare de versuri, care nu sunt neglijabile. Astfel au putut fi detectate 35 de poezii inedite, care dincolo de o certă valoare documentară, prezintă parţial şi valoare în sine. Autenticitatea sentimentului şi sinceritatea de atitudine, acea dezordonaiiLjipndulare între o lirică tonică -ŞJ_o_jiQ£iirL_a_ depfesivităţii dau jjn „fior incontestabil acestor poezii.

Tot la *Addenda* am integrat şi 9 proze inedite, care, cu excepţia unei extinse bucăţi importante doar sub aspect documentar (*Neînţeles*), prezintă interes şi ca realizare artistică.

Alegerea textului. Ga ediţii de bază am folosit în primul rând cele câteva volume apărute în timpul vieţii scriitorului, sub supravegherea acestuia: *Fecioara în alb*, *Clnd vioarele tăcură*, *Moartea visurilor*, Poeme, Bucureşti, 1902, drama Fraţii, Bucureşti, 1902, *Morfologia socială*, Bucureşti, 1903, şi *Sociologia veche si sociologia nouă*, Bucureşti, 1903.

Restul textelor au fost reproduse din periodice sau din manuscrise. Deoarece am remarcat că uneori producţiile publicate în periodice conţin particularităţi de limbă nespecifice lui Şt. Petică, explicabile parţial prin profilul aparte al publicaţiilor, am căutat, în limita posibilităţilor, să le reconstituim după manuscrisele autografe păstrate la Biblioteca Academiei.

în *stabilirea textului* ne-am ghidat după următoarele principii de transcriere:

— e are drept corespondent în transcriere pe î – vânt, pământ etc. şi nu vent, pământ etc.

LXXXI

— *e* sau e au fost redate prin o în cazul prenumelor posesive (teu, meu etc.) sau al cuvintelor prefixate prin *re* sau *res*: remas, per, resărit, restignire, respinteni, resuflă etc.

— *eh a*. fost redat prin *h* în cuvinte ca: technică, psichologie, cherubim etc.

— s este transcrisprin zcând ocupă o poziţie intervocalică: realisabil, desamăgit, parisian etc. şi când se află înaintea oclusivelor sonore. L-am păstrat pe s în *fantasia*, cuvânt de origine grecească, deoarece există unele indicii că pe atunci acest cuvânt comporta o pronunţie reală a lui s.

S-au păstrat neschimbate cuvintele-,ce conţin diferenţieri de pronunţie faţă de limba literară, dar a căror realitate fonetică e atestată: adecă, blândeţă, dedeau, mâne, mânile, paseri, paseri, răspinteni, sară, todauna, Vreu, vro, vecinie, pacinic, revoluţiune, religiune etc.

— S-au păstrat, de asemenea, formele morfologice caracteristice epocii:

— genitivul şi dativul substantivelor feminine în *ei*: tristeţei, lumei, concentrare!, uşei etc.

— s-a conservat pronumele relativ *cari* pentru plural şi forma adjectivului *nonă* pentru actualul noi (dorinţi nouă).

— s-au respectat diferenţierile de conjugare a unor verbe: simtă, dedeau, vreu etc.

în cazul dubletelor (strein/ străin, monastire/ mănăstire, întunerec/întuneric, vecinie/veşnic, sară/ saară, sâdt/sunt, sin/ sân etc.) n-am recurs la unificări, deoarece n-avem niciun indiciucare să ne probeze că numai din neatenţie sau neglijenţă se perpetuează alternanţele. Sonorităţile diferite putâau fi prea bine cerute de o anumită muzicalitate a frazării sau de o anumită disponibilitate a afectului care se voia uneori mai dură, mai închisă, alteori mai atenuată, mai deschisă spre fluidităţi.

Greşelile de tipar s-au corectat în mod tacit.

Aparatul critic al ediţiei este constituit din studiu introductiv, note, comentarii şi bibliografie.

Sistemul de note şi comentarii coaţine referinţe de istorie

literari: perioada de elaborare, cu urmărirea atentă a genezei, cu stabilirea filiaţiei motivelor poetice, consemnarea anumitor surse, a anumito r înrâuriri, cât şi comunicarea unor concluzii asupra procesului de elaborare. Se precizează, de asemenea, mamantul şi locul publicării diverselor scrieri şi se indică textul după care se face reproducerea.

LXXXII

Am efectuat şi o confruntare a poeziilor din volume, periodice şi manuscrise pentru consemnarea variantelor.

La note am introdus şi fragmente ale creaţiei lui Şt, Petică, nefinisate, dar care ne îngăduie să urmărim evoluţia personalităţii artistice a scriitorului şi să intuim anumite faţete ale universului său spiritual care altfel ne-ar fi rămas necunoscute.

De un real folos pentru întocmirea bibliografiei ne-au fost mărturiile contemporanilor lui Şt. Petică (Or. Tabacaru, Ilarie Chendi, C. Demetrescu, D. Karnabat, dar mai ales indicaţiile bibliografice furnizate de N. Davidescu în ediţia sa din 1938, prima încercare serioasă de publicare mai cuprinzătoare a creaţiei lui Şt. Petică.

E. M

6*

POEZII

din volume l

FECIOARA IN ALB

CIND VIOAEELE TĂCURĂ – MOARTEA VISURILOR Poeme

FECIOARA ÎN ALB

o u

ARGUMENT

Am scris aceste poeme într-o vreme de zbuciumare tăcută şi de deznădejde tragică. Era vremea când se «fărâmau idealurile cu pornirea furioasă cu care trebuie să se fi dărâmat odinioară idolii de pe altarele lor de marmoră albă. Conştiinţa obştească pălea; omul privf a încruntat şi trist. Când conştiinţa supremă ss stinge, se face noapte în suflete. Şi soarele sta gata să apună. Razele sale din urmă întindeau pe cerul odată limpede o mantie de purpură şi aur. Mulţimea privea înfiorată, căci apropierea întunerecului este totdauna înfiorătoare. Pe buzele sale vinete rugile – triste- – etan, şopti-te – eu – teenttft7”car într-o biserică veche. Eu n-am fost decât un glas din mulţime.

AUTORUL

l

La Sinaia-n mănăstire De sub arcul cărunţit Luminos Zboară' cintul

Către

Se înalţă aruâicând Blondul văl de poezie „PesTe" straniul meu gând.

Pun făcliele de ceară

Intr-o vie, caldă pară Ca-ntr-un nimb de aur clar.

Si pe frunţile plecate

*~ A. * A~-_ – – –, – In

'olup ta.lt;'

Din adâncii ochi de sfinţi.

La Sinaia-n mănăstire «tJQjdb.ii trişti şi chinuiţi Peste file de psaltire Se apleacă liniştiţi.

Peste toţi s-abate clipa Albelor înfiorări;

cj'iî^" – – " --

Din

Stinsă-i flacăra de utui gTFu şi"înirar: ni cu/nome deschise ITS la umbra de altar.

Şi din:boKa înstelată A bisericei, încet Cade Peste

La Sinaia-n mănăstire Sub căruntul arc ova In de aur poleir Apăru profilul pal.

^^

Pală-n

Sta fecioara ca un crin: întrupare fină, dalbă Dintr-un vis de herubin

De sub greatta boltă parc-a Tresărit în mine lin Visul blândului Petrarca îmbătat de cer senin.

"Şi-a mea frunte idolatră Am plecat-o pocăit Peste recea, veche piatră De sub arcul cărunţit.

II

'Ochii majj_şj_jrjLeJjiLcoJi_c_i. Trişti de visele duioase, M-au privit odată^dxinuni Pe sub gene mătăsoase.

Şi în calda tremurare Din adânca lor ispită, păreau o rugă care Se înalţă tăinuită.

Faţa pală ca petala Rozelor de primăvară Se-nclină cu ideala Bafaelică fecioară.

De-al său zâmbet, ca şi blândul Suflet îmbătat de rouă, înflorea

extatic gândul Fermecat de vjata nouă.,

Iar cu zbor de aripi fine Cobora pe raze clare J) in inalturi

Şi dorintafchiî

» -^*e*. *» ^ _ ^, w mea ae altădată, o^ umbrăjăiăcită Peste-o,s£ară__parTumată.

III

Botticelli întristatul, Mntrwstitul florentin, Suflet dulce ca-nstelatul Ger de-al nopţei farmec plin,

Urmărit de^ viziunea

Sfântă-a lumilor de__SJis.

”c=rHăiestrit-a fin mimuaea- TjTJdealului apus.

Şi fecioarele lui pala,

Visătoare frumuseţi, Pe noianuri de petale Plâng de dorul altor vieţi.

întristate, graţioase Se înclinarea un crin; Ge-o fi rilânŞj în nopţi duioase Mult vestitul florentin!

_._ b.otticellianăr – – E-adorata şi-al jbou vie o fragedă liană *y*- -O – T

mtr-o rugă s-a„deschis»,

Plin de graţia tristeţe/ Feciorelnice, mă-nchin

7 – Scrieri voL I – Ştefan Petică

Ibei flori a tinerelei (ia vestitul florentin.

(t

Aprind grelele arfum păgârT deTa£d

IV

Melancolia a_dorârei

Cu mâni întinse, obosite, în ceasul sfânt al înserare!

”ape liniştite»,

Eu o cunosc. Odinioară, In vremea.negrelor vedenii^ Simţeam ce dulce mă doboară Cu-o tremurare caldă-a genii.

Căci obosit am fost şi-n minte Torturătorul vis himeri M-a îndemnat mereu-nainte Pierdut în marea de-ntuneric.

r-icirei

.La poarta

Acuma bat ca-n aiurare; Doritul ceas al mântuirei L-aştept în caldă tremurare.

Mi-e fruntea^arsă si-nnegrit; De-aşa de lungă aşteptare.”

;»i gura mea e ofilită ikejmân

/ Melancolia adorărei l G.u mâni întinse, _

\ O simt ca în Ceasul taserărej-ţărm de ape~Tmâştite.

^ «

/ O, marile pasionate, / O, tragicele Magdalene, / Femei etern îndurerate Ga nişte triste cantilene,

Au urmărit pe drumuri grele, -Ca o lumină ce s-aprinde In noaptea neagră, fără stele, Ceea ce nu se poate prinde.

Cu mâni întinse înainte, ii negri de păcate,._ Au rătăcit purtând în minte i tremurând în_adoxarea eatelor abisuri, _

S-au depărtat în căutarea De

^MLA^xfSo

Le-am însoţit; erau frumoase, Şi gestul lor de stăpânire Punea pe buzele-mi setoase A voluptăţei amăgire.

Dar mă întorc din lunga cale, De plin de jale,

Mi-e dor de-un

De-o agţieje, părfmSjtar”

S-ascult cuvintele grăite

Ga într-un imn de fericire,

Asemeni rugilor-şoptite

Sub vec_hiul arc din mănă&tira^

”Pe când deasupra aplecata} In semn de veşnică iertare, Va coborî înseninată Privirea albelor

— f

VI

Tu estkji albă rugăciune \

Nălţată-n templul sfânt al vieţei\

Ge-n ceasul clar al dimineţei Zâmbesc de rouă trernurânde.

Tu eşti o blinda Asemeni Binecuvântărei Ce din nălţimea azurie” Goboară-n faptul înserare! Pe-un val de lină armonie.

Tu eşti o caldă rugăciune, Cu o privire de madoft«pL_.._ Iar vorba ta înaripată^ E un parfumde «anemoj; La o icoană intrist

Tu eşti o sfântă rugăciune Găzând pe frunţi în umilinţă. O, de-aş putea cunoâşte-odată, Pierdut în dulcea Misterul rugei fără pată!

VII

.jrisufi înstelate, ~

e-ampuftat orgolioase Ca pe-o mantă purpurie.

De-a lor caldă strălucire de FJtimillor molatec e-mbăta visarea tristă Din trecutu-mi singuratec.

mai ele-au pus pe frunte-mi

Dar acum regala mantă Purpurie, dinainte Ţi-o aştern în tremurarea Aşteptare i cjipjjijifinte.

Mina ce-a făcut odată Largul gest de cucerire Se apleacă sfiicioasă Cu adâncă umilire.

Tu să treci surâzătoare, -n rochia ta clară,

”i /^SUJUJ

VIII

Stingheră, tinereţă

Ea n-are roze-n plete, nici râsuri fericite, Şi amforele-s goale de vinuri strălucite, Iar faţa ei e faţă de zbucium şi durere.

în noaptea-ntunecată se-nvăluie-n tăcere ^Gu straniu văl himeric pe doruri chinuite; Pejiolfijungi şi jtriste, cu glasuri aiurite, Porneşte slngulat e c un tragic *Miserere*.

Eu nu am cântul vesel din temple larg deschise, Nici fruntea-ncunuriaTa de Verzi cununi de palmi, Căci viersul meu e viersul’pierdut al unor psalmi

Cântat sub grea povară din tjmile__ deCv-liţh---

— – _ …_ –”.*’’

/Ci trec ca^jumbra-n giulgiu în noptide rătăcire,

”’ Nălţând ’ ’” -- – – – – – – – «-Sub paşii mej^patale de florihidurerate

, Se sting în

5^1^^7^^^

IX

Era odată-un jjrinţ „vestit,, „Cu Qghii_ţristiJ_„cLu_.£a.ţa.. — Jjlâiidăr; Un viers de cinieo-j^tăcit Doinea în^^vorba-i tremur ind^i ciî~ochii mari

_

S£rejie^rii_codri solitari U-Jndemna cu viclenie. Ah ^pală-i floarea_jje^ cicoare, Ca floarea dorului ce

Un cal şi-o spadă.şi-a gătit

Şi s-a pierdut ’

V ai, Jbl îndu l,. JjTgiu ^ prinţ, Ce trişti suntCcrinii) pe cărare! In urma lui, îrigândurat, Privea un chip alb de fecigară_ Dar numai coitmL_.argintat Se joacă-n r_aj£le-de seară. Ce tristă-i floarea de cicoare, Ah, floarea dorului ce,

Trecut-a timp şi s-au lăsat Dureri.p^jLtarLSA-mpărăţie

De^nd^ullcelui ce-a plecat Pe~lung.ul~dr-uaa~.de pribegie, Iar ochii candizi şi albaştri

Ge-au/plân^pe urma frumuseţei PăreaSl-ţSe ceruri nişte aştri Pierind în zarea dimineţei. Şi plânge floarea de cicoare, Ah, floarea dorului ce moare!

Târziu de tot a revenit, lntr-un amurg de toamnă rece.

Va i _J»1 în H n \ *ƒ* triat.n 1 prinţ VCStit

Era o umbră care trece * Trifăşurată-ntunecat

Domnea tăcere-Fecioara^jialidă Uscată:i floarea de cicoare. *Ah*, floarea dorului

X

Sijie'kerfu din noji sonoră Şi gravă ca o invocare

La.

Părea o mare-nvăpăiată Măreaţa b^Jta purpurjg-Scăldată-n 'aurul de searăî UrT-C er:::d-e^mcâi

Plutea o-ntinsă dezolare, Ga o mânie aruncata în şoapta vânturilor triste; zbuciumată.

„Tristan! Din ceasurile sfinte Tortura dulce mi-o revarsă; Din lanţuri grele îţi apleacă Spre mine fruntea ta cea arsă!"

Şi nota fu şi mai sonoră Şi gravă ca o renunţare,, La dragostile ce-au fost'ţ. în cea din urmă îmbrăţiare.

„Isolda!

O, lasă zilele-asfinţite;

to

VI'

E noapte ineagră-ij al meu suflet Şi plâng ctntanje iubite!"

Şi nojta fu şi mai sonoră Şi gravă ca o blestemare

„Tristan! O, lasă gândul aprig

Spre stinse zile să mă poarte;

Iubirea noastră arzătoare -^

Mai grea îmi pare către moăftej*

Şi bHa$$-albe} zbuciumate Spre cer se-ntind în a lor^urji 5-ăcî ^vr~băuTreroâtâragî ermecata băutu.ră«^

Şi nota fu si mai sonoră Şi gravă ca o evocare A

într-o supremă-mbrăţişare.

Vl/l

XI

Fecioarele îngenuncheate '

Pe^espezi reci în mănăstiri Au jrunţile încununate l

Fecioarele cari se închină In liniştea din mănăstiri Au în privirea lor senină Ceva din tristele iubirH'3

Fecioarele cari visează. în învechite mănăstiri Strălucitoare-s ca o rază

Dar sunt fecioare zbuciumată,. *Q l*

Ce plâng în negre mănăstiri./ *M«^P~%v&*A*'*

i, tragicele adorate / * '

XII

Apune soarele pe dealu:_ în slava purpurei de sm Şi răsunând adânc din valuri PQineşte-iin glas şi parc-ajrfplânge; De simţi o caldă adiere Trecând pe fruntea ta cuifată, Ga şi o şoaptă care piere Sub bolta seret înstelată, Să ştii că-i ruga mea senină, Ca visul nopţilor de vară, Ce se înalţă-n unvbra lină In ceasul jjjjci£eâOr de seară.

/De y^zj_|ilutind pe blonda rază j O^jiânbTaaTTrăj visătoare,

TcreZt-ră^îângerul de pază Cu j^rrpTTuTâgi;, ocrotitoare, ~Sa nutBTâşeli, căci(ylsp-mi trece său primăvăratec Şi-i Tot aşa de alb^sj^ _rece Când se înalţă ^iogur§l£C Spre marea boltă luminoasă, Fac în d djirj^rejujiiai_§mJjă Şi amintirea mai duioasă In ceasul jertfelor de seară.

Şi dacă rouă clară cade, Frumoşii ochi adânci_de-i scaldă Gând treci sub aggiâLe^arcade:» In parfumata noapia_caldă. Nu-i roua^rozelţŞ1 îrufloare Căzutâ-ii nopţile cu lună, Nici plânsul dulce de izvoare, mari şi tăinuite, Ga rbiMt limpede şi rară, Coboară-ncet şi liniştite In ceasul iartfelor de seară.

. — V"

XIII

Coboară agara blinda umbrind (albastra cale^î acea lin se lasă în gândurile taleŢ""" 5ţa ta J.risJ^ţa^£-aducerejjynințe__^

sfinte preajmă stă veghind. erfJSurT bTofldâ văzut-am eu murind!

Ci arsă e-a mea – £m n t r de aprigă dorinţă

Şi buzile-s setoase d^duj^_a_sjiigrintă)_. ....

fA caldelor săruturi vâErând de voluptatea e plângeji^ noaptea sfântă vrăjind singurătate q care flori albalfjfeLyiseazăjadormind! /

Ah câte visu'rTT)londe văzut-am eu murind./

^

ce puse în nopţi de duioşie Pe ~ fruntea mea^^emiţă^gununi de

poezie Spre tineTca o raza mă-mbTe~şl~m”ă cheamă, Dar lacrimile triste mă turbură de teamă Să nu vădCvJsuTTgâEg^ în negură pierind. Ah, câte visurT blonde văzut-am eu murind!

Şi-acum când întrupată frumoasă înainte

Te am, ce văl de ceaţă coboară pe-a mea minte

Şi-ntunecă privirea de tremur să nu piară

Vedenia-ţi ca faţa ^nălucilor deseară în dulce^snrurg de~vătă~îant5Mâce~p”lutind?

Ah, câte visuri blonde?ăzut-em eu murind!

25 Sub farmecul din juru-mi lin dreapta mi-aş întinde Si mijlocul subţire în braţe l-aş cuprinde. Ah, mijlocul ce pare o ramură-nflorită, De albe_£QzgjM^a_ln noaptea-nvăluită In nţTantia ’albastră de stele strălucind!

30 Dar ctte ^visuri blonde văzut-am eu murind l

XIV

Ga să-ţi vrăjesc Venii cu cânturi Suspină liragezi pe Ah, iese luna ”^

an-ncet

Şi ca s^L dau_jivânt_. Din tfâauy note argintii Se-nalţâbn sgara^-parfumată-Strălucitoare şi zglobii.

Iar ca să dau serbărei mândre Din vremi păgâne dulci fiori, Pusei pe fruntea mea senină Cununi de.crini mirositori.

Peste balconul de ghirlande Te-apleci şi stai pierdută-n’ Ga o c^4oa.ală-_de-4«aună- – Intr-un amwg-Tie paradis.

r,-r,

Dar de-ai lăsa să-ţi cadă ro^a *J* Ge sângerată-ţi stă în mâini5-’ Şi-ai tremura din-înălţime Privirea ochilor stăpâni,

Pe-ncordate ^trunidje__ţiarpj, G e plâng un, doFabia^nflorit

S-ar veştezi sărmana floare G-un vaietjxrist _gi_j»relungit.

— n qar e

-

înfiorat nebunul cânt S-ar pierde-n umbra viorie Pe aripi sprintene de vânt.

XV

io

Din valea Şirazului cald, Iar ochii tai ascund, curată,

Lucirea mărei de Smarald.

^.

In părul tău ca diamantul
D e flăcări^ negre-ntune
Şi-a
Misterul antic şi
..
Şi când în sjyiLji]& ju*inravar-ă-Treci singuratecă încet, Pari_o_visare albă, clară, ’
— „ u sunt un imn duios__c£_pllage Pe triste note de” viori, ___ ^~ ~ e” când în zări, prâBeag, se stinge Amurgul rece de fiori.
Şi în grădina cejdaeazăSub adierile de vânt E numai un jiarfurujn rază Şi viersul lin al unui cânt.
XVI
Noaptea ocEâlor~ââbaştri ţi se-ntunecă şi cade Liniştită şi măreaţă, cu încete, dulci sacade, In adâncul lor de patimi şi de doruri nepătrunse, Cari zac întunecate în adâncurile-ascunse Ale y.isului_de aur din hibirile-asfinţite,
\ Cu icbane-abia zărite şi cu nume cald şoptite.
\ Şi din„faână lor ce vine arzătoare şi profundă *Ca*. un^-sol primăvăratec, ca un glas încet de undă, Eţrună patima răsare, cu-nţelesuri vechi, păgâne, DV înfioară-n voluptate ruga nopţilor bătrî Vântut~sefenşT trimise ilând şăgalnicâT fiori Printre frwtzeie~de~^ipiii&i, peste tinerele flori
— -^FFSElaiiijS scuturat-au-&ing.eiâtel«- petale
~Ge cgzură-nvineţite de cruzimea buzei tale Şi pieriră risipite pe cătarea fermecată De luciri -ift-istenioase şi de ^jfegă – par
Numai tu rămâni pe gânduri, fără veste înţeleaptă, Şi surâzi neştiutoare, ca o statuă de dreaptă, Templu alb, stăpânitoare către care se-ndreptară In zadar cerşiri din ochii ce-al tău farmt’c îndurară. Căci mă^tar~bu£Î ca şi noaptea ce imensjL-jnesfliaiLă, îşi desfăşură (ănfftfpeste lumea adormită, De sculpt e aza^rTumbra neagră mawuoreieul tău sin Şi-a mea frunte ce se-nclină ca un
’Afa dnina
Sună pg
N£aptea se-ntinde-n singurătate, PesTe~”adâncuri veşnic stăpână. vise)Cresc pe-noptate.
Vântul prinjrunze palide trece,
Rouă se lasă limpede^ rară
Peste -nvech.it a v m aţ mjiâCjrecsi- – – – i calde în noaptea

clară.

curg adormite, zâmbeşte,Jblondă şi dragă

BE

— Numai durerea-mi plânge pribeagăy

|^ ^- – – –|-- – -1 -’*. — C*---

Temă noaptea argim /Pribegind^ plT drum rn Mă privea adânc mirată MângâioasaPslIâi de~sns)

Jus!

m^aaJ^ – Tremurând încet (visa; Din petale jBEastra’’ floare.

, /^ tt\

\ Ţrist^lacrmii curg în noapte./ \Din frutetâfii ochi cjrniţi,, / Eu mă duc. Duioase şoapte – teâi, Inflor

XIX

O, ceasul trist ’al renunţărei Pe frunţi a pus mjşlancoiii Şi-n glas fiorul înserare i Cu dureroase_n_qstalgii.

E oare *A*

_a f î rş ’ t e r

_

Sau e durere^yiitoare Găzând ps (fâsurâj chinuite? _

\- ^ -- – ’ ’~~~~ ’ Ah, de-am fi mers pe drumul v în mâini cu albe flori de crini, Pierduţi în zarea dimiââeţei, Gu visuri blonde-n ochi seniml

~ – „””

Ne-am fi pierdut în adorarea Eternei sfinle__aimfx»nii Ge-ar fî~vărsat-o ^ŞpâHSres^-Pe fruntea noastră de copii.

G i tu rămâi figura clară Şi albă-n r_acMa-ta--pală-r-O fină marinoră-ntr-o seara De oitristeţă idealăi”

3t

La care-n calea d^părtaâă~» In ţnjţunerec_mă inch-in, ~ Năltând prj^jrea-ntimecata,, D e Crâkt -si-SorriicIpjelierî

XX

Puţin parfjim-în umbra lină,

Surâsulflorilor de seară,

O rugăc iune-ab ia şoptită,

Un (yis pierdut înnoapjea clară,

^ d senină,

In cadrul său e prmvar, Se pierde-n jne_gurji vrăjită

De (aâfe e~~sonTirr-ete~”JjK

\ ------ „^ – -- «-
r
CIND VIOARELE TĂCURĂ

Vioarele tăcură. O, nota cea din urmă Ce plânge răzleţită pe strunele-nvechite, Şi-n Ir^cjyjţeA-golitarăJ o, cânlul ce se curmă Pe (visurile stmseSdinisuflete-ostenite.

Arcuşurile albe în noaptea solitară Stătuta: ttriste/păseri cu aripele-ntinse, Păreau c-aşteaptă semne, şi strunele jdbrară. Ah, strunele, ce trenmtaH – viataTle cuprinse!

Şi degetele fine, în umbră, sclipitoare Păreau ca nişte clape de fildeş, ridicate *JY** Pe flaute de aur înseri de evocare ^ A~~imnurilor \tristelfin templele uitate.

Murise însă cântul de veche voluptate, Şi triste şi stinghere vioarele părură In noaptea-ntunecată degreasingurătate Fecioare-mpovărate de-a/ viselor] tortură.

II

Şi tremurată,

J – -. ţ-J ___7_____ f

O notă stângace sălta peste clape Ga vocile stinse în murmur de ape, Şi-ncet simfonia căzu întristată.

Plutea o durere ca-n tainele sfinte Pe sala ceaxgche, şi-n flăcări aprinse MureaVziua alb& pe stofele-ntinse, fl Iar Jlautul magitr^pHagelt) înainte

Mănunchiuri albastrede mici (fiorele preajmă: o
£_&i
L_ Şi nota uşoară lovealn perdele?
glorioasă ca-n \gaz3le_sjintje.
Şi iată! în vraja de”
Iubeam pp-fmmoaaa etfirn visătoare.;
Iar ^flautulmagic plângga înainte.
*-:\
.. — -ii i/Hi* 1+5 Ni *’ m*
»
i j i-
’ 4 3.:
m
*’ 0U *£ * ’ ÂM&*. &&*
&

*$ fj
3 &*
^”!»*
l -l *i*
”-’e
4f%-^.’* H? 3 s
J i*. *^L, W ii
C
’li”
^ /^,.1-.»
*:|”
i» * t *’i.**
a
O cerere redactată de Şt. Petică în numele unor ţărani din Bucesti care solicitau o’ anchetă agricolă împotriva boierului M. Balş, acuzat de a fi încălcat legea „tocmelelor agricole (Biblioteca Academiei, ms. 1.659, f. 81)
tf.OUA
M MUMIFICĂ
Pagina de titlu a revistei *Lumea nouă, literară şi ştiinţifică* (II, nr. 51, 26 octombrie 1896), în care e publicată poezia
Cin tec.
/ l (*fi t*: *11,1-111*:
hhira»«*i*«»»*n*«*i nir it i t n it I nnn*. \» «- *ii*.
KSTKTICA POZITIV V
! i a-liliihil iii uu’lt«,] «ln n -im n ţ i- ’ it h i i, |
i -.ni t’itimu i,111 |iu» ni n! iii i i n i,t,», t» i. i-u-titbtU d jl(l/l»\,i \ *l* IU HvHliI ţn l îl ||i \ l l || l, iU j,u, j t – i «i» U ” IIH’Sl imflll. … f.n!«l, *l*”! l „l,, J mj.’,lllM,«,. tl.| IU…«««*
llll l v (111., n t, s l|.|l-tl IM «inttl;1 v„!t» i.iiillll.il l’i tl„lili,l^ iUIWf «vvoUih i»t -i iii t ih dii”! ti t in iK»,,n,(,i a» i’ji^.i 11 Fua«î”u i,t — !*»’”»’ i»t i In. — li’’ ti mii tm-,M..» jj,,,,ţ,im”, „.,.,, „,.,,,,,,rt«
(«i/ili. \iit -.1 i|ti mi „t, inuix si- ^1«ll|t j,, (,, „ţ (ţ,, m, it l! t! f. M l, ft t! II l Hi! tt iii. Mil i l-- ţllâtltt l| l [U l IIH l «’.’
/i(l (UI l! \ i U! îi i l io I’ i hi lit t M l i Uft! t. i i ţ j j, l *tl,p*.
’”’iT’i’l’i» „’, ”. ’ ’ „’”i’ l,,, „ti,”,’” „»«’” ’’ Ul!1
ii u in! iâk i i (m \ i t * t 11 (t’i (t im i,u î, t (ij ((Ii(
1 „’ «”»;„«,i,i…,. — «

«iriii-t î’V’l”! t!»”

, t iini.t»» u1 «v «i „it i i”tti’l«

iu ţintiţi I. DMitt’t Un.întâii k ^itiis,i t, jr.itura «*tat*«.srU ţi;

Poezia *Câniec de toamnă*,^ publicată sub pseudonimul *Erics* în *Lum?a nouă*, *literară şi ştiinţifică* (III, nr.3,17 noiembrie 1896,

’ P- 4)

l

«v

’d *’ZI61* i ’g – *i* -au ’ uip ojaonpojday – (99 ’J ’6S9’l ’sui ’toţuiop -Boy Boaţoifqţg) eţ^s b[eţsitBjo -;ţOB Bţţjoţ Bp lE’juojui ţsojB-iaJBO ţainsboojd infajud no eoitoj u«jaţ§ iii[

:, UJ.VXID

Cântarea care n-aJFpst spusă E mai frumoasa ca „oricare; /5âisTeruTeTe o^

în Vota sfân»a care piere, în tremurările sfioase A unor/rugi de Magdalene GursKclare Ictcrimi preţioase,

J^ -v^ *y*,

Dar îajnntarea’ fără nume AscunslTn negrele vioare ’ E-o tragedie” tăinuită; Plâng albe vise moarte-n floare

Tristeţa lor neprihănită Atât e de chinuitoare, Ga pune-n suflete pătate O mistică înfiorare.

Şi o chemare (za«â în ele De-o iţdj’obitoaj’g nostalgie:^,

— Scrieri vol. I – Ştefan Petică

Şi cel menit să ducă dorul Cântărei sfinte si alese îşi simte inima cuprinsă De suferinţi neînţelese.

în flacără nemistuită S-aprinde sufletul şi arde Si moare dornic de misterul___ Gântării stranii de pe coărHeT

/’’Ah, când în inemi zbuciumate f Orice dorinţe-ncet se curmă, V Zdrobiţi y4«aqja fftrjjft£^atăj___^ \tjrozav e Icânteculdiiiurmă P)

fc3 – 10

IV

„Iubito, tu floare fatală Cu faţa suavă de crin, Sărută-mi blind fruntea mea pală Şi şterge-acea umbră de chin.

Iubito, tu floarea cea rară Pe tine am vrut să te am;

în YJrlj0 *do* nrmn.r»iiT.i rin gnnrn -- _

Spre tine-al meu suflet-nălţam.

’

Iubito, tu floare-nfocată_ Revarsă-’mi al tău csŞ în tina de sânge

udată Dormi-voi eu mâine pe-acum.

Iubito, tu floare de vise Ah, când în pământ voi dormi, Cu buzele vinete-nchise, Ce singură-n lume vei fi!

Iubito, tu floare aleasă Eu mâine în zori am să mor; Desfă-ţi al tău păr şi ţi-l lasă Pe umeri. O, tristul fior!

~

Iubito, tu floare fatală Sărută-mă lung şi duios, Sărută-mi blind fruntea mea pală Şi mângâie-mi părul lucios".

Iubita-l ascultă pierdută

Nu spune o vorbă, în braţele-i albe îl s,^, – ^, 11 mângâie tristă,-! sărută, Sărută-n neştire v

Vai „chinul nopţilor de

Şi groaza razelor_dej[unăl Misterul lor e o povarlf

Şi pacea lor e o minciună. ^_-^^-~~^

încet un înger pal revarsă Din fina mână-nvineţită Visări ce cad pe fruntea arsă De rfme» grele t

Iubiţii dorm. Deasupra pare Că trece dragostea pierdută; Un glas de clopot e-o chemare în noaptea clară şi tăcută.

Le-ligălbeneşte faţa luna Cu dureroasa-i poezie; Ei dorm mai strânşi ca totdauna în somn fără să ştie.

vi întinde-mi iubito, suava ta gură, în *w*

Cu farmecul straniu_jiip-jdaicea-ti făpTură. vjGi Ccii*i piQctCci Sa.ru uct"'9Sci „trişti i

Cu farmecul straniu al buzelor tale

Vărsat-ai în cupa iubirei venin,

Si totusi_mi^_set£__de_buzele pale.»

Cei cari pleacă s ar ut ă-aş ă~TxrâsT!

Si totuşi mi-e sete de dulcea otravă Din ochii-ţi ca marea-n amurgul senin A' zilelor clare din stinsa-ne slavă. Cei cari pleacă sărută-aşa trist!

Ca-n zilele moarte tu lasă-ţi alene

Pe pieptu-mi să cadă blând fruntea-ţi de crin;

O lacrimă-ţi cade încet printre gene.

Cei cari pleacă sărută-aşa trist!

O lâcrinâjă-ţi cade. Nu plângo, iubită-y-Şi blra^u priveşte cum stă înainte Iubirea pierdută sub flori adormită. Cei cari pleacă sărută-aşa trist!

Iubirea cea moartă, o sentimentală Romanţă uitată şi fără

cuvinte, Se pierde în noapte: poveste banală. Cei cari pleacă sărută-aşa trist!

în calda voluptate din Wrile-argintme_ __ – -V' \^ Fecioarele trecură cu mijloace de trestii Plecate-n tremurare, iar farmecul povestii Cânta în_jioie~«lftre-pe culmile senine.

Râdeau privind nainte a!l»astrjLjifipăriar& – ' Cum tremură în raza de purpură-nfocaţ Căzută-ncet din bolta înaltă şi sculptată In cerul singuratec dormind pe larga zare.

lor ritmată pe forma făurită din temple urca în vântul serei lââriti*«rtir calda noapte-a verei fericite

Ca stoluri rătăcite pe frunza_&e_Jasara Suspina – prelungite în«£loaid_e__nx»ţ(D»stinse: 15 în umbră-nfiorate cu aripele-ntinse

Plângeau romanţe triste pe coarde de ghitară.

VIII

Femei cu flori de slogg_în păru-ntunecat. Femei cu flori aprinse trecură pe-nr Şi paşii lor de umbră pe căi nemaiumblate Sunară trişti ca viersuri din cântecul uitat..

Mantile fluturate în pacea tristei seri, Mantile fluturate ca visuri uşurele Lăsară vechi parfnmnri pe visurilajnele, 'rezind din nou suspinul trecutelor dureri.

luU^

Seri triste coborâră pe visu-mi vechi şi sfânt, _Sjexi-triste ca^4]J

Păreau o liturghie la v ____

Şoptită-n dulce tremtrf' la umbră deThormânt..

Acorduri rătăcite din imnul părăsit, Acorduri rătăcite ca suflete-osândite Căzură greu ca stoluri de paseri pribegite, Iar sufletu-mi se plânse pe-amurgul ostenit..

,Şi ea veni cu braţe lăsate trist în jos, ţ/^"1' Şi ea veni: din negurio_umbră_evocată, *ţj* \ Un cântec dg-iăi4-ea1^e~pe-o o Tnimă-ntrist Pe ^aE^^mu^erre un blind copil sfios.

IX

Icoane Jeinadone uitate-n mănăstiri,

Parfumuri adormite în file de psaltiri,

Ce trist le port în suflet în nopţi adinei şi grele!

ii. U^AIAV^U J. A-L J.JL1_r LS UJ. U.VA iii^-l di fi±£ V/ Jlf *»

raţede negre pianmgjj cv^*\ Ice de rnâmi ce-au tresărit

Atinse-ncet si dulce

Sub visul care, palid, o clipă-a răsărit

Sunt lacrimi neştiute în tainice suspine.

ŞiTHalna__d_iafa

Trezind din somn de veacuri FjJ^ţjrnrMŢji^a v^-h,O mpi silf, Iar ochii par o mare de-adânci si

Şi lampa ce veghează! Albastra ei lumină Găzând pe frunţi plecate sub caldul vis tăcut / Vesteşte v*ei^â,_pace^.aarjLiriă_-d,iD,--tce««4i – - – -*f* – * Ga Suiga"lâB-&&-ftaiţâr4n seri de lună plină. /

Afarăr-e-ntunaric. încet măruntajQyură/ ^in ce^^iVgrei^a^lumbul se „cerne ambrţiu, ar ftaagj^^jâa moart5a~pe sufletul pustiu,\ i eu măduc~nainte pierdut îijf^?eăţck sură. \

^

Cum, palidă, cântase eternei (cantilene1

De dragoste apusă, senină „"'

— A-JHQi4fti-techinate în purpură şi slavă, Mâni triste revărsară parfumuri tireene,. Vrăjind în întunerec ciudata voluptate Ce umple seara caldă de imnuri blestemate^

— Zădarnice-fanfare cu ante triumfale Sunau beţia luptei din turnuri majestoase, Lărgind viteze gesturi spre flamuri luminoase^ 10 Unjmn păta albastrul şi pacea de pe vale:

jflrile-ostenite 'e~?oarde tremurate durerile rănite.

„Săruturi exilate în^tărjje *t\e*» vise^ Şi nopţi provocatoare ca mantii desfăcute 15 Pe sinuri de princese abia întrevăzute, O, glorii dăruite de florile deschise! Vom merge-n pribegie pe-aducerile-aminte' Şi buzele curate vor fi de-orice cuvinte.

măi

'"" – ^\ Ga blonzii crin/i de noapte, îr^magjc:

20 Rotunde^fetaţe^lbe. întinde-vom spre ___

Din Vta*a=mregurată de vise-adânci şi grele. Rbman'ţăJ^ră_gesturi ^cjaţată-nNimb, „*slj* tL§ -.coarQg^QŞJ:Pjiâe'

iot e

Muri-vor tremurate durerue rănite".

XI

Tin (vis/dejtanmrg'de-scară-incadrul lui de aur Palpita: (fantasupaşa de arzătoare Că pune pe-arinea frunte cununa cea de laur, Pe când în_siiflei_tiagic(speranţaJtristă moare.

5 Şi braţele-obosite de Augil£ asfinţite în (umbra care cadje_bgpitg în azur__^ Din nou în invocare se-nalţă-nvineţite, Iar ochii

trişti si umezi se uită împrejur.

Ci norul fin se şterge în pete cari curg tO Pe stinsa frumuseţă a zilei care moare, i^^

'Şi niciun ton de \flajjf nu_pj±age-n depărtare t"5

Nimic. Doar unparlurn_aiLbiiLdei yacint îş^ktsă~s^pl^aI^e^pje^âj^fiMerin

:Şi-n seara întristată unferin/plăpând de-argint

Profilul şi-l arată. O, duvfcea mea dorinţă l fXIIJ

flori pălite şi uitate,

_

Te stingi în dureroasa-ti voluptate In seara singuratecă şi pală, Parfum din flori pălite şi uitate.

Visare-a unei roze gânditoare, Te stingi – un cântec leneş care Gi-nvie din uşoara-ţi tremurare în._siLfJletu-mi o stranie durerey unei roze gânditoareX

Jiere – 15

De vechile par fumuri rătăcite In m4fte. se topiră dezmierdări, Şi norun/ vechi rămase adormite DinNreri de ţoluptoase-ndurerări-,-De vechile par fumuri rătăcite.

N _

îşT plân"g djntărgg' lor neisprăvită. 'Grăbiţi-v'âTTJm fr6rââe~5itâffe Curând s-a stinge vraja tăinuită, Viori cari-aţi tăcut pe neaşteptate t

XIII

f parfumul ei se-nalţă-ncet/tremurător în seara clară, trrtfjje blondă visătoare într-un amurg de

" primăvară,

Ge-adoarme lin şi întristat pe-un cer de purpură şi aur. în taina păcei vesperale ce-a resfirat al ei tezaur De-a£u£_^i_râ^fî-£^nălţime, parfumul cald si-ame_ţitor^ Se rasp îndes te înnolir~ctere: o aMfrfrjfne^ri *re* minof~ Pe care un zeu, poet şi trist, a făurit-o-n deşteptarea Dintr-o visare depărtată şi nepătrunsă ca şi marea. Sub vraj a cântului de-argint s-aprind pe culmile albastre

Surâzătoare şi senine blând scânteierile de astre, Făclii ce ard din vecinicie în sfântul templu închinat, Gu-n gest de veche adorare, strălucitorului păcat; De pe altaru.1 părăsit pe care moare amintirea a 5

_

— Zaimf de vis fluturător, un gând uşor se mlădiază Spre tremurările de stele ce jertfa patimei veghează, ostenite şi îndreptate _căire cer,. ^

^ – In – evOc ar eTT4iâffltiiuâajyî_jş^j:hjJW

Parfumul ei se-nalţă trist^O, sărutarea depărtată, Ger reînvie vplup_ţoasăcu gingăşia de-altădată, ŞF ochii mari, glauci sT-adtmrr-rae undolo nfi-orătoare Şi-mbrăţişerile nebune-n fuga lor istovitoare, 25 Si dulcii crini ce surâdeau peste petalele lor albe, flCfţTlfyrn mmfp frpalct *a*] pnp;ta]lSfi |!

seara clară,.

blondă-namorată-ntr-un amurg de primăvară.

v

XIV

Am palida tristeţă a apelor ce/plâng / Pe jgheabul clar şi rece al albeWjMtâni, Sculptate-n întunerec de meşterelg mâni – Am palida tristeţă a apelor ce/jimng^

Pe faţa-blondei unde încet_şi trr Ga umbra unor aripi, o (doină Ce cade ca unjj;e.amăt… In cari mor/legende şi,

— abate, bătrâni, ăgâni aţe.

to

Pe marmura cea rece se lasă un amurg

De toamnă-ntârziată ca negura pe vale,

Şi sufletul se plânge pribeag pe vechea cale.,.

Iar lacrimi, calde lacrimi, ca roua-n seară curg.

Adâncul întunferjc se-ntinde ca-ntr-un Şi nicio licarirelBLzare nu s-arată ” Vestind speranţa palăXie. Tturbură si-mbată –,.Fintina e o noapte, tăcere^un abis.

XV

^Amurgul are astăzi luciri ca de mătasă e care lunecară mâni albe de princese, Şi-n faldurile cari pe-albastre culmi se lasă Scânteie pietre scumpe din stofe vechi şi-alese.

Ci mândră de durerea-i în purpura de seară, Cetatea arde facle pe turlele-nnegrite Pe cari vechi coroane de slavă seculară Topeau de aur raze în zile fericite.

Pe surele frontoane a vechilor palate Un vis de răzvrătire a pus o-nfiorare, Iar florile-n grădină stând pale şi uitate Se plâng în invocarea lucirilor de soare.

Cântări voievodale sunară-n amurgire Cu glas de -altădată

umplând singurătatea, 15 Şi-n notele lor grave de-adâncă'vtânguire …,-Colinele ascultară cum moare-ncet cetatea.

Şi turlele părură ca fo»a-fcejie»p«fate -. ^-- /

JLuJâiise-ţHTăiainiar&jspi^eceriri-azuxin-; – Si sufletul cetăţei se plânse-ntf-un tir?

Ah, cântul raivratirj&i' în se ara (somptuoasă^ Şi turlele-nălţate spre cerul cel sfeirin Când pacea cade lină din fal Şi limpede ca rouă pe

XVI

Mandolinjle^ntristate!

i-ţi invoc, iubito, oare, cântară fermecate \Mandolinele-ntristate?

flori însângerate!

— Să mai plâng, iubito, oare,

Gă-n a visului splendoare

Pun apusuri depărtate

Roşii flori însângerate?

Vinul dulcilor păcate!

— Să-ţi mai torn, iubito, oare,

Cu reci mâni tremurătoare în pahare cizelate Vinul dulcilor păcate?

Nopţi de iarnă-nstreinate!

— Vin, iubito, prin ninsoare în chilia unde moare

Dorul trist care străbate Nopţi de iarnă-nstreinate!

___. XVH

j Apleacă-te spre cântecele mele: 5=1 Sunt gingaşe şi triste şi duioase)

Şi singure ca palidele stele t în nopţile de iarnă friguroase.

Şi lasă-a ta privire de mătasă ca o seară-mbălsămată ParuaNcare tremură sfioasă plânse altădată.

Parfumul din grădina fermecată A visurilor mele-ucigătoare Se-nalţă ca-n taină şi le-mbată ' De vraja ta în veci torturătoare,.

Sunt arse de văpăile apuse

Şi zac aşa de pale şi-ntristate,

Pe când o umbră-n preajma lor le puse

Podoaba crizantemelor uscate.

Ci nu le mai atinge-a Cu mânile de sânge-mpurpurăEe7 Căci flăcări izbucni-vor cu putere Din noaptea rătăcitelor păcate.

XVIII

arzătoare a nopţilor senine, Un psalm încet se lasă pe sufletul sfios In note tremurate pe ritmul de suspine; E noaptea-ntârziată şi psalmul dureros.

O albă crizantemă se stinge-ndurerată In vasul Ue-^Pânagra; caliciul închis Păstrează-n fund parfumul iubit de altădată Şi blind ca o cântare şoptită într-un vis.

Şi eu închid psaltirea pejdxago*4ea-figropată, Pe visul clar de roze, pe^^dujcele parfjĂr; Zadarnic invocare-as trist ochii mari de fată Pe murmuru-p^«j^raa a notelor de-acum, _,

Oh, psalmul pasiunei din palidele file, Barfumul care plânge pe vasul fin sculptat Şl floarea care moare de dorul altor zile! Ci eu închid psaltirea pe visu-ndurerat.

XIX

Pe harpa învechită o ultimă cântare încerc, la miez de noapte, cu mâna tremurata

Şi strunele cuprinse de-adâncă-nfiorare

Ynr qp. — nvJQ iiLbirpa-nmnrniântată.

bătură-n uşă nebunele fecioare, Ah, candelele stinse, speranţa care~moare!

Ci-n murmurul de note plâng dorurile-ascunse Si-şi chinuie o roză potiru-nsângerat; Din tainice adâncuri de gânduri nepătrunse Un veşnic *de profundis* se-nalţă-ntunecat.. — Târziu, târziu veniră nebunele fecioare, Ah, uşile închise cu grelele zăvoare!

(t rodată raai

Şi n-a fosttân

__ ai vnrhp-nflflfarat.fi pacea nopţei,_astiej_jou răsunară cengr.ozava (cftrftTiei' voii '"~^

De

— Târziu se tânguiră nebunele „fecioare,

Ah, sunetele clare din vesela serbare!

E psalmul pocăinţei ce picură pe strune Ca plânsul cel din urmă al_ palei Magdalene^ Şi-n n^tele_-ntrişţate_din (cjnjjul re^apugff Simt lăcrirmle-âmare cum tremură în gene.

— Târziu vărsară lacrimi nebunele fecioare,

Ah, mirul care cade pe albele picioare,

XX

Floriltf/roşii/tnuriră, Flori oe-gkerghine în vânt, Vise în stoluri resfiră Pale trintrtLrtp mnrmânt

Umbra păru alinare, Umbra pe fruntea trudită, Ge-nchide grozava visare în racla pe veci tăinuită.

Ghe căzu-n tremurare, din fanfare urere trecute.

fecioare şi pale^ Albefecioare-ngropate ISuto grelele--sâălrfJî Din

Păşiră în giulgiuri închise, Păşiră în ceată-argintie.

i.moj^runţul! Sunt vise

Ce-omoară în noaptea târzie.

67.

MOARTEA VISURILOR

E ceasul negru-n care se face crucea grea Pe umeri slabi şi vineţi de Crist îndurerat, Urcând cu paşi de spectru calvarul sângerat, Pe când pe cerul morţii încet s-aprinde-o stea.

Din cerul greu de vise încet se stinge-o stea. Ah, zilele grozave de suflet zbuciumat, Aripi de paseri negre ce-n sombra boltă bat, Ga veacuri lungi trecură pe tristă fruntea mea.

Din fund de suflet veşted se urcă un suspin. Ce plâns strein s-abate pe sloiuri reci de gheaţă,, Ce Grist zdrobit priveşte din nou pocalul plin?

Spre care zeu nalţă-voi în umbră alba-mi faţă, La ce altar de raze genunchii să-rni închin In noaptea fără stele şi fără dimineaţă?

Furtuna viforoasă,

Trecu ca o fantomaT~cu~aripi mari de fier, Pe turnul singuratec veghind sub negrul cer, Şi smulse crucea veche în noaptea fără stele.

io

(

In clopotul din turlă bătjy^şiţkistre, grele, Ca lacrimile-amare din (rugile)ce pier Sub bolţile-nvechite zadaYnie^mila cer. Ah, gândurile triste, ah, visurile mele!

Ga facle-ngălbenite pe-un alb sicriu uitat în cripte neumblate, pe sfeşnice de-aramă, Ard singure în noapte sub astru-ntunecat.

O, de-aş putea pe braţe duioase tâmple reci

Să reazim, sub căldura din dulcii ochi de mamă,

Şi-ncet s-adorm în pacea din somnul cel de veci!

III

O, _

Pe marmora în ritmmT'evocată De blond«ie^fecioare iSe

iMhige-n raze roze de la soare.

clar în note curgătolâr^" Vestalul vis cu fruntea-ncoronatăr^ O mână ce se-ntinde tremurată în clipa voluptăţei arzătoare.

Trec lebede visând pe albe unde

Şi dorul înfloreşte-acolo unde

Un cântec ca un freamăt de suspine'

Din zările ascunse-n umbre line Vibrează în amurgul clar şi-albastrusy Şi-n sufletul ce arde ca un astru.

IV

O, moartea glorioasă de antic luptător Căzut în manta roşă a sângelui cel cald Sub vechiul cer elenic de aur şi smarald: O purpură în flăcări pe-un soclu lucitor!

întins pe scutul sacru, cu braţ cutezător, Sub haina încreţită în magicul său fald, Viteazul e-un zeu tânăr cu-obrazul alb şi cald, Iar gestul, gestul falnic se-nalţă orbitor.

Eterna mare blondăvcu tragicul ei cânt Vestefte-ir'gââs de valuri misterele_de-apoi, Şi harpele lui Eol se tânguie în vâiât.

Ye sus, măreţ, Apollon, şi mândru şi senin,

Trimite raze clare spre grupul de eroi. ^

Ah„?visul, meu de-a pururi,;povara mea de chiiM

A')

Eu voi muri în una din zilele aceste, PurtândTplPumeri crucea Calvarului amar; Pe lespezi reci cădea-voi cum cade-n visul rar Din minţi pierdute-n noapte o veştedă povesj^_

5 J^arfumuri vechi, uitate încet să cadă peste ' Trudită faţă rece, şi-n murmurul lor clar Se simt că se înalţă ca-n anticul altar, Pe straniu glas de imnuri, etern dorita veste.

Nici rugi adânci şi calde, nici plânset zbuciumat 10 Din ochi duioşi în lacrimi şi nici în josul portei Lumini şi facle roşii sub cerul înstelat.

Ci faţa mea-ndrepta-voi spre falnicul abis De-albastru şi de taine în care asinul morţei J Lucejie singuratec: o culme-a unui vis!

VI

Noi stăm cântând în noapte în turnul fermecat Ge-si nalţă fruntea sură din negrile ruine, Iar viersurile noastre, ciudate şi streine Deşi voiau să râdă, plângeau un vechi păcat.

"5 Stăm singuri, şi cum cerul

Părea o carte veche „tJâTTraine sibiline, Noi glasul ridicarăm în

cântece senine, Ghemând uitarea sfântă în tragicul palat.

Bătând din aripi grele, trecu grozava noapte, *3.0* Plutind demoniacă în valuri lungi de şoapte, Iar ios, zăcând în umbră, stau roze la picioare.

Păunii 4ub arcade, visând, plângeau în somn, rozele păliră ca albele fecioare Ce mor chemând zadarnic al visurilor domn.

VII

ti plecară în noaptejLjaolilară

_ de jale ca nota care trece

Plângând sub ceruri triste; iar sus în turnul rece Trei lacrimi umeziră pe coarde de ghitară.

Şi palidele trupuri de roze s-adunară Pe marginea-n ruină încet să se aplece Murind ca nişte albe columbe-n noaptea rece. O, visele, poema de vise-n noaptea clară!

Şi noaptea cea muiată în aurul de lună Părea apoteoza fantastică şi vagă.Căzî.nd J?e frunţi de ceară în taina lor nebună.

Poeme dulci de vise, poeme de petale,

Ce mor în tremurarea din mintea-ne pribeagă!

Departe trec păunii cu strigăte de jale.

_ scrieri voi. I – Ştefan Petică

VIII

jŞi_ rozele-Hmrjră pe marmora stelată, __ Plecând petale roşii cu blinda tremurare; Parfumuri dulci şi scumpe lăsate in uitare, Suspin ce trece singur prin noaptea întristată.

Ci eu vedeam în minte fecioara depărtată

Ce plânge si m-asteaptă privind albastra zare; O floare sângeroasă cu foile amare Pe rochia sa albă luceşte ca o pată.

c ^~"*1'- C* /^~~}

Suspinul melancolic alwântului de seară I-atinge alba^frtmte, siseaxse înfioară De flacăra de visuri, de lungă suferinţă.

în pacea serei blonde trist braţele îşi fringe Şi lacrimi stau în ochii aprinşi de grea dorinţă, Iar noaptea se coboară şi visul clar se stinge.

IX

Se stinse alba lampă, căzând pe piatra tare Cu geamăt lung şi jalnic de suflet chinuit, Şi umbra fu ca plumbul în turnul urgisit, Iar corbii s-adunară, strigând în depărtare.

Ha, corbii-S-^adunapă-stFigând în depărtare, „Căci pradă lor

gătirăm din trupul prihănit Ce sta întins si rece în turnul părăsit: Şi mortul era visul suprem de aşteptare.

Si noi omorâtorii stăm palizi şi tăcuţi, Privind cu ochii turburi în noapte, aiuriţi. Ah, nopţile din suflet ce triste şi amare-s!

Simţirăm plini de groază o mână nevăzută Stând gata ca să scrie în noapta grea si mută, Cu slove arzătoare sinistrul: *Teckel*, *Phares*.

„Vor înflori iar trandafiri!" încet, un glas tremurător Se înălţă sfios şi trist ca adierea unui vânt Şi-o frunte largă lumină întunecatu-ne mormânt; He, încă unul-nnebunit de chinul crunt şi-ameţitor!

Noi îl priveam. Era frumos şl-avea ceva stăpânitor In ochii dulci înflăcăraţi de melancolicul avânt, Şi glasul lui suna ciudat, ca melodia unui cânt. „Vor înflori iar trandafiri!" Ge-adânc parfum îmbătător!

Şi ne surprinserăm şoptind sub neagra mantă de-ntuneric: „Vor înflori iar trandafiri!" Şi dorul nostru vag, himeric, Părea din lumea unde duc ascunse tainicele căi.

Va tremura din nou parfum în şoapta dulce a blândei firi, Va flutura iar visul alb ca floarea misticelor văi, Şi noaptea tristă va pieri. „Vor înflori iar trandafiri!"

DIN PERIODICE

CÂNTEG

după Heine

Gade-n mare umbra Iar eu stau la maJ'"vî Vântul suflă, pase _ Valul trece spumegârfd.

Am iubit odată fete Şi prieteni mulţi la rând, – Unde sunt? Ah, suflă vântul, Trece valul spumegând.

«4

SEMIORIENT

io

Se mişcă apa-ncetişor Şi pânzile s-au ridicat In vânt, uşoare fluturând: E totul gata de plecat.

în ochii bieţilor pribegi Veniţi din mândre depărtări Sclipeşte vag melancolia Şi nostalgia altor ţări.

Hrănit de-albastrul nesfârşit Din luminatul firmament, Nedesluşit îmi fluturează în minte-un vis de Orient.

EXOTIC

ao

Lumină, soare şi senin Vestesc în viers fermecător Acele cânturi

ce ne vin Din depărtatul arzător.

Lumină, soare şi senin Cer, când se chem tânguitor, Acele paseri ce se duc Spre sud cu gândul călător.

Lumină, soare şi senin îmi cere sufletul în dor – i Nu vă miraţi când mă vedeţi'. Privind cocorii visător…

GÂNTEG

Noaptea-s cântece şi râsuri,\ întâlniri şi voie bună,

Ocrotite -*d*? seninul jjilad – aJ-fazelor de lună.

Pe cărările vrăjite Trec perechi îmbrăţişate: Eu simţesc cum fermecată In piept inima-mi se zbate.

Şi mă simt fără de voie Govârşit de-un_jalnic-dor_ Ce se-nalţă singuratec îndemnat de viaţa lor.

NECUNOSCUTA

Necunoscută!

Te-am întâlnit într-o seară;

Privirea ei pierdută

Avea ucigătoarea pară

A visului zdrobit pe totdauna.

O, tristul vis, zdrobit pe totdauna l

Tu erai singură pe cale,

Aşa cum într-un asfinţit de soare în negrul cadru plin de jale

Pe marginea întunecoasă de cărare

O cruce se-nalţă singuratecă,

O, crucea albă sj_singuratecă!

Părul tău tremura

Ca o superbă noapte orientală

In care s-ar înflăcăra

Splendoarea tragică din vechea sală

A.orgiilor de cjir-tezaffe7~

Orgii aprinse de curtezane!

Faţa ei avea

Torturătoarea suferinţă

A unui înger ce-ar cădea

Din culmile albastre de credinţă

.ptea grea si fără visuri apte enK»râtofe~Tâe~visurfr^)

Un crin de-argint plângea

Pe alba tunică de fecioară

La pieptul în care murea

Suspinul visului de seară
Ca imnul unei religii dispărute,
Sfâsietorul imn al unei religii dispărute.
Şi întreaga ei făptură
Părea vedenia mistică, duioasă
Şi dulce-n magica natură
Din seara tristă şi frumoasă
A unei sfinte îndurerate
Şi a unei lumi apuse şi uitate.

Eram un peregrin pierdut în pulberea viselor mele spulberate Şi am trecut Ga peste nişte foi uscate e dinainte-ţi, palidă madonă, palidă, si tristă, şi tânără madonă!'

Mă torturează acum

_

«^fâşiet jSttavul şi delicatul tău Şi toată strania-ţi voluptate Ca imnul unei religii dispărutej ____ fâşietoruT~imri al uneTreTâgii dispărutei

Şi mă apasă greaua povară
A visului nesfârşit întâlnit în cale
Sub chipul tău, fecioară, în seara caldă şi plină de jal§.____-
O, tristul vis zdrobit pe îotdauna!
Ispititorul vis pierdut pe totdaunal
SONET

Am palida triatflfo-a applnr_re pling Pe jgheabul clar şi rece al albelor fântâni Sculptate-n întuneric de maestrele mâni, Am palida tristeţă a apelor ce plâng.

f_5 Pe faţa blondei unde^incet Ca umbra unor aripi, Ce cad ca o poveste In cari mor legende şi vis ist se frâng, sting.

irmora/cea rece se lasă un amurg neg*«erj}e_jnuntLcrinai, caldef lacrimi ca roua-n seară curg.

De jgheab doi spectri gârbovi se reazâmărcar unt i, Fântâna e o noapte, tăcerea un abis.

in NEGURĂ,

Lumină de crepuscul pe cer. In depărtare Din pajişti se desprinde un[cânţec de păstor} Se pierde-o lume-ntreagă în sunetele clare Şi tainic cavalerul în iââegujta* dispare, In ţjegflraPvitejii se zbuciumă şi mor.

Păstorul cântă dulce: sirena însă cântă Pe-un ţărm ce nu se vede,

şi cântu-i E lumjnos_amurgul, dar_negura-nspăimântâ^

Şi tainic cavalerul în negură s-avântă,

In negură vitejii se zbuciumă şi mor. /

Visători, spre în gondolă ei plutesc; Vearsă farmecul uitării Stelele cari clipesc.

De pe mal zefirul vine Miros dulce să le-aducă, Să-i îmbete, să-i închine, Dorul iojl «ă HJ conducă.

ape lin,'coboară *f* Fiori de singurătăţi^^. Luna, palida fecioară,

Iar pe când dinanandoUfta' Zboară dulcea ţjtoe&efda, El şi-apleacă fruntea lină Peste sânu£i_aje__z.ăp_adă.

LA O

Plăpândălfloare -zâmbitoare, Parfumul tmf de mângăieri îl poartă pe-aripa-i zefirul In calmul dulce-al unei seri.

Tu porţi în alba dimineaţă Doi stropi din lacrimile tale: *J* E plânsul tău duios în noapte, / Doi stropi pe-albastrele-ţi petale.

Şi când voi fi şi eu ţărână, Albastră floare zâmbitoare, Atunci mânuţa ei cea mică Te-o smulge-ncet, alinătoare.

Şi te va duce-nduioşată Pe-al meu mormânt de tot uitat, Te-o creşte muma-n lacrămi triste întotdauna pe înserat…

12*

Dormi! o, pală crizantemă, un cer _e_tsrn albastrUj

Raze blonde se coboară Din al serii blândul astru.

In petalele-ţi pălinde Au ieşit trei lăcrămioare; Dormi, pe când zefiru-n noapte Iţi dă lin o sărutare.

Dormi, tu, floare,-semn de Nimeni somnul nu ti-TTBis Dar din deal o să te-jLlinte Blânde note de l

AMINTIRE

r (

(d^e-altădată \

Mai ţii tu minte (jie-altădată Acel cuvânt „întotdaunăT"

Şi ne privea cu zâmbetTunaT"

Păceajunvis din altă lume, ŢesutaTâTTaze de lumrna^_..x Păreai o rază luminoasă Pierdută-n zarea cea senină.

O floare-am rupt de pe o creangă Şi-am pus-o-n bucla-ţi aurie, Tu mi-ai răspuns cu zâmbet dulce, -O rază de-astră viorie.

Şi-acum, târziu, te-ntreb, iubito, Când nu mai ne zâmbeste luna: Mai ţii tu minte de-altădată;, Acel cuvânt „întotdauna"?

ROMANŢĂ

după Hugo Salus

Vorbii către rege: „Ascultă-mi cântarea Şi-asculte-o regina cu suflet dorit!" Şi-un semn mândrul rege făcu obosit, Cântai despre ochii adinei ca şi marea.

„Sunt ochi blânzi şi dulci şi căşti şi curaţi Şi totuşi au taine şi-adânci întristări, Căci plâng sub atingeri de pale-nserări, De doruri nocturne ades turburaţi.

Şi cine-i pricepe îi vede-n lumină De caldă iubire şi dor tăinuit, De nopţi zbuciumate, de vis chinuit… Aceasta-i cântarea-mi, o, dulce regină!"

Privii înspre rege, şi regele-alene Mi-ntinse în aur răsplata regală. Dar blinda regină? De ce-i aşa pală Şi-i tremură-n lacrimi frumoaseJe-i gene?

DUIOASE NOTE

Se pierd în zările albastre Duioase note de ghitară; E-un pfirnsrTdTrnŞs adus pe-aripa Unui î^fk-tte primăvară.

Natura, orgă obosită, Trist scoate note ca-n surdină, E-acordul dintr-o rugăciune In calmul unei seri senină.

In jur pluteşte melancolic – – Par-£«4âuil_LLQrilor de seară, Pe când din cer revarsă luna Etern lumina ei cea clară.

Acordul notelor duioase Târziu se stinge în tăcere, E-un plâns, un dor al unui suflet Ce moare singur în durere.

"If

[ACI GROZAVUL ÎNTUNERIC]

Aci g¥ozayjil_j|

Omoară visul;

Şi-un chip de- Crist răsare vecinie

Cu glas de mare-adormitor.

O umbră de îndurerare Pe frunţi cunună e de spini; Un geniu pal spre înserare Se-nalţă dornic de lumini.

Aci în/hoapt£/: se întinde Pustiu dereci singurătăţi; Doar 'numai geniul aprinde Tortura tristei voluptăţi.

Şi în amurg îndurerează Cuyântul geniului pal, Iar toţi cu ochi deschişi visează Necunoscutul ideal.

Aci visări martirizate Aşteaptă-al lor mântuitor, Puţine însă-nfiorate Urmează gestul nălţător.

Dar cei ce-ascultă pe-nserate Pe solitarul visător Se-nalţă în singurăjt*kte, Se-nalţă tragici,

POEMĂ

Voi merge către munţii ce stau (albaştri;;! zare, Voi merge către munţii în veci mingâietori, Să-mi plec pe stânca rece^ trist tâmple arzătoare, NălMgdx din Janze pale ^To^^Qsaaa__cântare Ga lumul unei jertfe-n ajun~oe sărbători.

Intrând în vechiul templu cu-altare părăsite, Intrând în vechiul templu de stinsă fericire, Răsună paşii singuri pe lespezi înnegrite. O, psalmul care plânge din rugile-asfinţite, 10 O, candela aprinsă pe trista amintire!

r~\

Visând în^-pacea nopţei sub bolţile albastre^) – Din clara înălţime deţargint învestmântâ£jL^ Pe fruntea-mi chinuită cădea-va parfumat

Visând în pacea nopţei la V4aţa stele\

Cu ochii supţi de visuri sub pulberea de Cu ochii supţi de visuri cata-voi peste deal Cum iese tuna plină din negrele vâlcele, Pe când eu trist şi singur cu-xisurile mele Clădesc altar de rugă spre noul ideal.

SERENADE DEMONICE

_

Unde YJsul blind întârzie spre seară, îndemnat de-albastra umbră ce se lasă Liniştită pe-acest colţ de primăvară,

Peste care roze roşii, împletite în ghirlande,-nflăcărate-si risipesc Preţiosul lor parfum pe poleite Trepte largi_de=alabastru-mpărătesc.

Beat de cerul ce-n amurgu^nTKeărat Somptuos e ca o purpură derTyr

O romanţă se înalţă-n depărtare, Pătimaşă ca o dragoste târzie, Şi-n adânca sa durere arzătoare E o lume zbuciumată ce mă-mbie.

Ci vrăjit de voluptoasa înserare, i

Leneş mâna mea subţire-o las să cadă, Netezind în călduroasă dezmierdare Eleganta şi lucioasaL»sâustradă.

Găci_de plânge pasiunea-n_depac£are, n/lsulpteu la umbra $tE TrrtFăţâtu-s-a cucTJbloiicla-Sub sii£îayI_Jilâiid al serei care cade.

II

O ceată-ntunecată s-a oprit, Tăcută şi răzleaţă la răscruce; Atât de grea îi cade-n asfinţit Tortura de-a nu sti-ncotrc s-apuce.

5 Cât fuse ziua clară s-a-mbuibat

Cu cântece si joc în loc de pâine, Şi beată de plăcere a uitat De

grija zilei groaznice de mâine.

Dar seara se coboară răcoroasă

10 Şi-amurgul sărbătoarei e amar

Ca drojdia cea neagră ce o lasă Năspritul must pe fundul de pahar.

Cu trândavi ochi priveşte spre apus,

Mirată că nu poate să-l priceapă;

15 O rugă pare c-ar avea de spus,

Dar nu ştie măcar nici cum s-o-nceapă.

Ci stă îngrămădită ca o turmă

Şi tremură de taina ce-o-nfioară

Cu moartea zilei blonde care curmă

20 Şi jocul şi cântarea de vioară.

Şi tristă de pierduta fericire, Tăcută stă, cu fruntea încruntată, Ghemând ceva din stinsa strălucire S-aprindă facle-n noaptea-ntunecată.

V”

— – /’ W.

.„_. —-.”, ^

Coperta revistei *Literatorul* (XX, nr. 3, 20 martie 1899), în care Ştefan Petică publică poezia *Curtezana*, devenită apoi piesa XVI din ciclul *Fecioara In alb*

.’CIS K ITTCMltt

TORE

fc;.t-Pagină din *Literatorul* (XX, nr. 6, 10 mai 1899), p. 4, în care apare poezia *Necunoscuta* l

Coperta exterioară a revistei *Literatură şi artă română* (III, nr. 10, 25 august 1899), în care sunt publicate câteva din poeziile ce vor alcătui ciclul *Moartea visurilor*

IM

Ci-n zbucium stăm\cu braţe-ncrucişate,

Cu ochii pironiţi spV-alT^stml *cetj*

Rostind blestem câ_jm_fiuiem -st-răba*e-Gu mintea-ngrozitorul \au_J

IV

Aruncă, (noapte^ mantia-ţi regal; Pe slabirrrofEri umeri gârboviţi Sub sarceni de păcate şi-ndoială Pe cari le purtarăm răzvrătiţi.

Şi pune vălul tău de umbră deasă Pe ochii-noştri-n veci întrebători: Lumina e un chin care ne-apasă, Iar (cefoT^nesfârşit ne dă fiori.

întunecă luminile din stele; Şi murmurul din ape-l amorţeş Punând tăcerea, Doamnă, pest^/ele, Aromele din flori le risipeşt

D i n __injjnjL-s4ftg6tate_|ă_săt_p i ar ă

=[i_jninj£ – Şi flacăra ce Alături cuV

Şi când vom fi streini de orice viaţă, De stele, de parfum, de flori albastre, O rază, ca pe-o insulă de gheaţă, Va creşte sfântă-n sufletele noastre.

I

v pfiităreţii de vioar /^ X'Gu lungi note turâTurara *f* în acorduri arzătoare / Seară tainică de vară.

Şi chemară râsuri calde, Sărutări şi voie bună, Palpitânde să le scalde Fine razele de lună.

Pe cărarea parfumată Trec perechi îmbrăţişate Eu simţesc cum fermecată în piept inima-mi se zbate.

Şi în umbră, furtunatec, Mă vrăjeşte-unjtainic dor __ Ce se-nalţă singurăteu îndemnat de viaţa lor.

VI

Demonic cmtăreţ de serenade^ Zâmbind îmi înstrunez încet ghitara La umbra unei albe colonade Pe care-o-nvesmântează-n taine seara.

, Cântarea mea e cinică, trufaşă,

Şi minte-n_jao±a_je „i ^sentimentală-,

Dar noaptea este vechea mea părtaşă Şi-i dă o duioşie ideală.

De-aceea, ca să turbur fericirea Fecioarei cu vis alb ca de hermină Şi-n umbră s-o atrag, unde pieirea îşi picură cântarea în surdină,

.^ Fiorul unei limpezi nopţi de vară Ce tremura pe zările înalte li dau, ca blândul suflet de fecioară De doruri fără nume să tresalte.

Arunc un colţ al mantiei de stele,

Ca visurile sale-amăgitoare

Să plângă-ncet pe cântecile mele.

Şi-nvinsă, palpitândă,-nfiorată, *J^u* nervii biciuiţi dQ flhnpinT"nrn, – Fecioara-ntinde-n noaptea-ntunecată Spre mine braţe albe, rugătoare.

t î

POSTUME

I. PUBLICATE ÎN VOLUME

ClNTECUL TOAMNEI

I

— Melancolia adozală – – AtoămneT'pare al tău cânt;
*=- -Plângi oare graţia-ntristată De recea batere de vânt?
— O, lasă toamna care piere
Ga graiul dulcilor poveşti,
S-ascult vrăjita adiere
Din vechi teii moldoveneşti.
— în ochii tăi e
Adâncă-asemeni unei mări;
Ţi-e milă de singurătatea
Ce cade-ntinsă peste zări?
— O, nu, dar dulce, mă-nfioară.
Un vis crezut de mult apus,
El plânge trist ca o vioară
Splendoarea vremei ce s-a
-
— Pe buza ta o rază pală
Iţi pune-un^zâmbet aurit;» E oare raza ideală
20 Vestind al toamnei asfinţit?
— O, nu, dar crudă amintir
. *ft** Mai grea se face de acum, „
^/./-jfx(j^i^'Voi să mă-mbăt de Tericif&sr fTt4 V^Torturătorului parfi
— Pe fruntea ta o-ncreţitură De suferinţă s-^brâzdat; Eşti trist că şi-a-ngropat? cfar «torul ~*de* nu
— O."
In al meu suflet s-a aprins Amici, uitaţi-vă în „Irâsţ~nâă~clie£lmă
Bătui la ^a£tiie_strei In lovitura meaplângea i în ruine, ce-apunea
Bătui la porţile streine Şi-nchise portile-au rămas.
Rugai icoane-ndurătoare;
în ruga mea se ridica
Singurătatea unui soare
In clipa de-a se-ntune_ca

3^ vechi reyOtte:hăbuşit9^r' \
ji reci icoanele^au rămak
^ -. — „"
. Mă-nţprc din drumurile mele
^ -thr

Grădina albă-a amintirei Şoptește psalmul mântuirei. Mă-ntorc «ii*r^drumurile mele; Un singur/visAni-a mai rămas.

III

Mai ţii oare minte, frumoasa pribeag5» Acele nopţi clare în aur scăldate,
Când caldă privirea de visuri stelates
Cădea tremurândă şi-atâta de vagă?

Doinind ca din flaut, trecea cristalină O dalbă poemă din vremile stinse, Vărsată pe valuri albastre şi-ntinse, Din note cântate în imn de lumină.

Cădea clar argintul pe teii în floare, Un suflet ce vine din lumi asâinţ Un stol alb de visuri pe frunze-adormite, Sub Juna pribeagă şi-n veci visătoare.

\

O, nu tremurase în inemi vrodată Un tremur mai dulce ca-n inima noastră Şi nici se-nalţase spre bolta albastră O^î-ugă mai sfântă în noaptea-ntristată.

E toamnă. Plâng teii pe trista cărare; Şi lor li-e dor poate de nopţile-albastre Pe gloria albă a dragostei noastre Suspină-o romanţă pe note amare.

^ţ^l *j/*

IV

O, iacul m apus de soare E trist ca ochii mari şi grei Ce-au plâns în nopţi turburătoare Sub mângâieri de* flori de teivs

Priviri adinei ca o chemare Şi voluptoase ca un vi|i. Cu-o negrăită-nfiorare Pătează limpedele-abi^

O amintire-ndurerată De graţii albe ce-au murit Adoarme-n unda tre Ca ruga pală-n asfinţit.

Tăcerea urcă liniştită Ca într-un templu părăsit. O, dulcea taină adq In lacul trist în asfinţit!

Să nu-ncepi/corn fermeca Căci viersul TaTi'TnaT înt Gând cade greu si^ arzător Precum cădea (iclinioa
In cântu-ţi|

Ă pus tot chinu-nflăcărat Din slava dragostei în floare.

Ca ochii verzi ce mint luoirei Sub ^ene lungi şi mătăso^e.

în (fibaptea^clară ce vibrează De irizăji ambroziace. Pe gânduri faunuT veghează Peste-a frunzişurilor pace.

Pe socul rece,Q ToHjurTdiri

Şrcheamă vara_depărtat, C Şi vraja sfintelor

_^ în umbra

Su~sj)in8Po_dp_iiifl3i depărtare. D7 glasul d5jne~i rătăci O, rwJfâ'trista^i înserare!

De străveziul Cyal de visţrrr

Ge-şi plâng durere'a loFân şoapte desîinse;

«Şi_tragic fa

2Or

Jba ce sejtinge care moa:

14*

VII

în parcul tortufei se sting crizantes«!, Se sting ca uitate şi triste poeme, __Şi.rozele moarte în brazde-ofilite «Au pus în parfumuri suprema torTu:

— Eu văd ochii limpezi ai dulceTTubite

Şi-n albe petale suava-i făptură.

n sunet de clopot din turlă se Iar toamna-ntristată cu clopotuLpTIrige Şi-n crengi cântă^ţfiâuî; un imn oe=ngropard Pe când ca-ntr-un giulgiu se-nvăluie dealul". — „Sud şoapta dulce din teii în floare Şi glasu-i în care răsună cristalul.

E rece^amurgjjl ce cade alene,

Vrăjit jte~3£o£4uri de

Şi-n ceata seWlânge un \£ra_tr_ist.|i£_coard^e»

Pe coarde-nvechite de qtSgre ghitj

— Ah, versul acesta în sufTeTu-mi arde

Şi-n notele pale e-o-ntreagă serbare!

f

*

r"-

VIII

Măreţ precum e-un rege în zile glorioase, Oraşul se-ncununâ cu purpură şi aur Pe turle ruginite, pe creştete de case Şi albe capiteluri brodate-n foi de laur.

5 Şi mândru de podoaba de raze sclipitoare
A sculelor regale, norocul îl îmbată Şi gloria-l tâmpeşte. El râde către soare: Un râs de poftitoare femeie-ndestulată.
Nici Tyrul şi Sidonul în vechea lor mărire,
10 Când ţările de basme făcuseră din ele
Altare frumuseţei bogate-n strălucire, Nu-şi puseră-n cunună podoabe-atât de grele.
De-ar sta pe totdauna în^pacea sa tâmpită,
Rizind în fericirea beţiilbTtrecute,
15 Ar fi ca o poemă de nimeni siluită,..".
Căci marmorase albă şi pietrele sunt mute.
Dar furnică mulţimea în colbul de pe uliţi
Şi ochii ei ce poartă mocirle de păcate
Aruncă răutate asemeni unor suliţi
28 Ge-ntind zăbranic negru pe albele palate.
Serbare zgomotoasă rCa-n Mici. Decor banal: –- O boltă luminoasă «,,.Scăldată-.n, aur pal,...,
Pe culmeaazurie *l.*; Chi;ar.,rsparele de^aramă: Se_p,are-o jucărie. — ;,De proastă melodramă..
. ^Mulţimea îmbătată, \. — .De-pulbere şi soare.; ^.i,-. IntQarce,-n.fierbântaă. — – care îl farmecă org
Din' _"
Din ^aj/gi măiestria"
Din/tornurî
. Ge-naltă-orgolioasa bolta-nflăcărata-PrQS~tră~gTorâoasă.
Mulţimea se aprinde Şi râde, strigă,-njură.
c J
Paiaţa se desprinde Din gloată. O figură
Ciudată; meseria
I-a pus pe buze-un rânjet,
Pe care sărăcia
Mereu i-l schimbă-n scâncet.
în ochi îi arde para
Durerei care creşte. Ar plânge, dar ocara Mulţimei-l îngrozeşte,
Ce, crudă, îmbuibată,
, Vrea glume, joc, plăcere*
, Paiaţa întristată;
Priveşte cu durere.

O lacrimă îi pică., încet, şi el tresare,, -.. Şi mândru îşi ridică. Privirea sfidătoare.,-/.

Spre cer, iar a sa minte Orgoliul străbate;-i El trece înainte;-.,, Cu braţe încleştate,..",

Zâmbind din înălţime, Decâtjobit durerei,, Să cea^ă la mulţime,» Pomana-nduioşărei. —»,..

— ,.'*)

Sunt demonu-nfricat cu tristă faţă,

11 mintea mea sărmana voastră viaţă... lumea îşi găsesc icoana-ntoarsă.

5 Pe mantia de umbră-a vieţei noastre

Pun fluturii de-argint ai ye_r-K£J„meJ,e Şi glumele ce-n nopţile albastre Le-nalţ cutezător până la stele.

în ochii voştri mari ca de viţei

10 Şi vecinie aplecaţi către pământ

Cu viersul meu eu ştiu s-aprind scântei Şi paterni cari ard de focul sflnt.

Din vise dureroase am luat

Guvinte-n cari tainele vibrează

15 Adânc şi strălucesc aşa ciudat

Gând sufletu-mi aprins le-nviorează.

In vorba mea de glume înflorită

Sunt lucruri cari par de mult ştiute,

Deşi viaţa lor e chinuită j

20 De para unei lumi necunoscute.

Dar ce vă pasă? Râsul zgomotos Ajunge să vă-mbete de plăcere Şi viersul meu se pierde dureros Cu dulcea sa comoară de mistere.

De-aceea prin mulţimea ghiftuită De râsul plămădit de mine însumi, Deşi trecând cu fruntea încreţită Eu râd ca nu cumva să-mi aud

In tragica singurătate Răsare, taimca virtute

Fiţi binecuvântate, Ge peste veşnica durere A \isuxilor_reciji_grele Vărsai su

Fii, n^aptjb, binecuvântată, Că în-^tcerea ideală Arunci cu-n gest de preacurată O mantă sumbră triumfală!

Un peregrin înmigjjsfioase,

JŢfl__Q răspânt.ip ffanriimiiri, _

Vă-nalţă inŢnuri_dureroase Ca a^orţur 8ide]p5ri'umurT. ~~~^

CÂNTEGE DE SEARĂ

Spre seară, când vin de la câmpuri, Mă-ntâmpină-adesea în cale Un cântec duios ce se-nalţă Din pacea dumbrăvei din vale.

Strein pare glasul ce-şi spune Cântările-n lacrimi scăldate Şi totuşi ades mă port paşii Prin luncă, târziu, prin-nnoptate.

Ca-n vis mă apropii de locul De unde cântarea răsună Văzduhul albastru mişcându-l Sub veşnica vrajă de lună.

Ci cântul se stinge cu-ncetul Când simte-a streinilor şoapte; Se vede că-i vraci cel ce cântă Şi-i place să stea numa-n noapte.

Dar singur înalţă el faJUiic Cântarea de pare uitjrfSSŞ; Din câţi o ascultă-n uimire Puţini o pricep îndeajuns.

Căci nu-i doar un cântec de-acelea Ce zilnic s-aud pe la sate, Gi-ntr-însul se zbuciumă viata,. Streinelor lumi depărtatei ^

Şi-n viersuri sunt vorbe măreţe, Deşi multe-ŞL taină adâncă_, __. Dar totuşi pătrunde~Tn

— (jgfacara mgrTarmecT-n

II

Când tfi-anTjnerdirL m-am îndreptat ^

ntreaga mea făptură. JCăci o lăsasem de demult,

— o pentru tine, /Copilul ei cel răsfăţat ’ Şi draga ei minune.

La umbra ulmilor pletoşi Veneam zile de-a rândul, Şi fără ţintă mă lăsam Pribeag să-mi umble gânc

Iar vÂoiul-ştttiera mereu Poveşti adormitoare Si crengile se clătinau Şoptind ispititoare.

Vorbeau încet, necontenit De lumea depărtată, De dragoste şi de plăceri, De tine, adoratăl

III

Ochi, Voi, stele mângâioase, Cu luimna-vă senină, Luminaţi întunecimea Nopţei nrele cea deplină.

Dezveliţi-nAdin cer partea înălţatei feriWi, Unde murmura în viersuri Valul limpezeiViubiri.

Don Juan s-avântă-n cânturi, Şi în liniştea de seară Se ridic-înaripate Blânde note de chitară.

_ ar de ce zâmbeşte~6are^ Gând în viersuri se avântă?\ \Don Juan îşi bate singur } J«cde dragostea ce-o cântăPy1

II. POEZII TIPĂRITE ÎN CADRUL UNOR STUDII DESPRE ŞT. PETICĂ

15 – scrieri v«- I – Ştefan Petică

DESPĂRŢIRE

iu

A plecat de mult în lume, Orice urmă i s-a stins, Peste pragul vechei case; Muşchiul verde s-a întins.

Rătăci în lumea largă Fără sprijin, nici iubire, Dragii din copilărie I-au pierdut de mult de ştire.

Fruntea lui au netezit-o Mâni străine,-amăgitoare; Cei ce l-au iubit pe dânsul Nu mai sunt acum sub soare.

15*

PENTRf sfN UMILIT

în faţa morţilor gătiţi, Duşi în convoi strălucitor, Urmaţi în şir de-oraşu-ntreg, Am stat mereu nepăsător.

Dar într-o zi s-a întâmplat, Pe când ploua covârşitor, în calea mea de-am întâmit O-nmormântare din popor.

Un căruţaş ducea gonind Un biet sicriu hodorogit, în fugă,-n urmă, prin noroi, De doi prieteni urmărit.

Din bietul trai de muncitor Atâţi abia s-au mai găsit Tovarăşi celui umilit, Prieteni până la mormânt.

în urma mortului umil Cu gestul larg am salutat, Şi-n ploaia ce cădea potop, Ateu, atunci m-am închinat.

PENTRU MUNCĂ POEMĂ

La umbra ulmului bătrân, De zile grele învechit, Venind pe cale osteniţi, Cei trei ţărani s-au întâlnit.

De când umblau pribegi pe căi Necunoscute tuturor, Şi singurateci şi pustii, Li s-a făcut de vorbă dor.

Iar cel bătrân vorbi întâi, Cu grai domol, cu gestul blând, în faţa celor întâlniţi Isi spuse tot ce-avea de gând.

ÎNAINTE

înainte, înainte, sufletul meu, Pătrunde a lumei taine şi legi, Dezleagă probleme altor ascunse, Te-nallă mereu,-nainte,-nainte… în raze de aur se scaldă o lume, Măreaţă se-arată cui o pătrunde, Şi pline de farmec nemaigrăit Sunt toate aici. Nainte, nainte… Privească-te alţii cu ochii ironici.

[PRIETENI, SINGUR VREAU SĂ FIU]

Prieteni, singur vreau să fiu, De-aceea mă lăsaţi. Când dimineaţa s-a ivi, Din trâmbiţă sunaţi.

Căci iată,-n al juneţei loc Gânt paseri ca si-atunci, Şi soarele luceşte trist Prin singuratici lunci.

ADELA

Ah, sub teii plini de umbră Gând întâi mi te-am văzut, Firei mele-ndurerate Gâte visuri n-ai născut!

Azuriul vis din vremea Candidei copilării Se stinsese; mi-l răpise Soaţa-ntâi a dragostii.

Trestiana era dânsa – Mult iubită şi vicleană – Şi pe calea rătăcirei A fugit ca Trestiana.

Aş fi vrut atunci pe bancă / Lângă tine să m-aşez,

Plecând capu-mi pe genunchii-ţi, La voi două să visez.

Nu-i aşa că fantasia Mă-nălţase nemerit? Tu – o mare aristocrată, Eu – un proletar pârlit!

[LOHENGRIN, OH, LOHENGRIN?- '*'

Lohengrin, oh, Lohengrin,, Mână albă ca de crin, Varsă dulcele-ti venin,. Lohengrin, oh, Lohengrin..

Jos, în umbra de răchită, Doarme moara părăsită Peste apa liniştită. Uită Dulcea ei ispită,

[APARI A MEA

ÎN SEARA-MBĂLSĂMATĂJ

Apari a mea iubită în seara-mbălsămată, Căci luna, corn de aur, pe ceruri s-a ivit… O, simt acum puterea în marmură să sap Măreţul chip pe care în gânduri nu-l încap. Şi văd acel trup mlndru în antica-i mărire Cum străluceşte dânsul în calda-i înzeire.

Y '.

X'

[ÎN OCHII MARI ŞI-ALBAŞTRI LUCIND ÎN FAŢA VIEŢEI]

în ochii mari şi-albaştri lucind în faţa vieţei Ca rouă argintată în faptul dimineţei Purtau mereu vedenii din văile albastre în cari crini sălbatici pun pulbere de astre.

[CODRULE)

Codrule,

Ia mai lasă-ţi crengile S-adumbrească frunţile, Să uităm nevoile, Că nevoia de-om uita, Pe poteci noi vom cânta, Să-ţi slăvim noroadele, Codrule!

[CEVA DIN MINE-N ULIŢI, ÎN CEAŢĂ-NHORBOTATE]

Ceva din mine-n uliţi, în ceaţă-nhorbotate, Ceva din mine umblă pribeag pe înnoptate în negre mahalale umile si sărace, Ceva din mine-alături cu bolnavii lor zace.

U D4N"

, POETULUI"

în mijlocul simplilor oameni Trăi-voi, profet pentru ei, Cânta-le-voi viaţa lor dragă, Dulceţile păcei şi-a' lumei.

Spre seară, când soarele-apune, Pe pragul căsuţelor lor Voi sta spre odihnă adesea, Pace vestind tuturor.

Curata lor viaţă arată Atâtea pilde de bine, Poetul le-alege pe toate, Le cântă când soarele-apune.

WALT WHITMAN

ÎN NOAPTEA CLARĂ

Iată ceasul tău, o, suflet, Liber ia-ţi în lume zborul, Fără grija zilei aspre Să te poarte-n pace dorul.

Te înalţă-n altă lume, Lasă gândul să te poarte La dorinţele iubitei, Las gândirea să mă poarte Noapte, stele, somn şi moarte.

AL. PBTOF1

Vezi tu, iubito, Dunărea Cu insuli presurată? Icoana ta în pieptul meu Aşa-i înconjurată.

Şi vezi din insuli cum răsar Tufanii drăgălaşi? O, dac-ai vrea iubirei mele Speranţa ca să-i laşi…

l

POEME ÎN PROZĂ

v.

ÎN STREINĂTATE /*'t*

Cunoşti tu ţara unde înfloresc lămâii?… — #v"

Vocea se înalţă tremurătoare, ca si când ar vibra încă de impresiile ţărej_cujnngi siruri_ne_gri de cipreşi, cu cn"

trimise dg_vg.liipa sa st.ingp în împrejur toţi ascuItăT Bătrânul artist} pierdut în ţările reci ale Nordului, nevoit să cânte pe scene mizerabile, el, tenorul renumit de odinioară, priveşte înaintea sa cu genele pe jumătate închise; parcă n-ar vrea să-i piară din vis vedenia Italiei.

Cunoşti tu ţara unde înfloresc lămâii?…" w;-'o!»t-.

O, dacă o cunoaşte!? Dar copilăria sa, tinereţea sa, viaţa sa n-au fost decât o lungă adorare a acestei ţări, în care totul, până şi mizeria_e poleită. Acum, că e departe şi singur, că e bătrân şi părăsit, doar de închide ochii, vede răsărindu-i înainte toate bogăţiile de culorij, toate armoniile de sunete cari i-au legănat traiul de acolo. Se trezesc atunci într-însul amintirile din timpurile fericite, care se zice că îndurerează grozav pe cei în mizerie.

Cunoşti tu ţara unde înfloresc lămâii?…

El ar_ zbura din nou acolo, s-o mai vadă măcar înainte de a muri, dar… gândul ăsta e primejdios. Se va duce n Italia burghezimea sătulă şi rece, se vor duce tinerii

’(dezgustaţi de lume din pricina preamarei bogăţii, se vor jduce domnişoarele cari n-au cum omorî urâtu’l, se vor” iduce toţi regii biletelor albastre şi ai gropurilor blonde, „(dar nu se va duce artistul săjrac’şi dezmoştenit.

Şi dacă s-a născut acolo, cu atât mai rău! Va muri în ţările îmbrăcate în ceaţă, ca pedeapsă că s-a născut într-o vreme când nu se cereajJ^-iaa-fittinGă^cJ.viclenie şi lene. ’

în noap_ţea_ clară vibrează voluptoase notele din romanţă: – „~ – *Cunoşti tti ţara unde înfloresc lâmâii*?…

’;«r «*w**»

IN

— A*/1’

…Şi înţunerecul se făcu desăvârşit, des, apăsător, ca şi când~âr fi căpătat o greutate materială. La dreapta, la stingă, nicăieri împrejur nu se vedea nicio lumină. Versurile din Dante ne veniră în minte:

La mijlocul drumului vieţei mele

Mi se întâmplă într-o seară întunecată

’_

Că pierdui dramul cel dr,ept…

4L, *’n,. fi*. ’^ *c_*

O, da, drumul cel drept îl pi’erduserăm. Pădurea se întindea împrejur în noapte.ajnepătrunsă, tăcută, moartă, jymjŞJ/eJjigFbaJteare! Astfel, în unele zile de vară, marea încetează deodată de a-şi mai -/ rostogoli unele către altele valurile de aur, vântul nu mai adie, pânzele nu se mai umflă şi corabia stă pe loc, nemişcată. Cine ar putea spune atunci despe-rarea mateloţilor?

Pentru noi înţunerecul era şi mai îngrozitor, şi pa H mine, unul, amintirea valurilor de aur ale mării, în!«noapjfcea grea care ne înconjura, mă îndurera aşa cum rrTrebuie”~să îndurereze pe un om căzut în mizerie vederea fericirei altora.

Nimeni nu îndrăznea să vorbească, căci, sub bolţile acestui imperiu al întunecimilor, cuvintele aveau ţin răsunet bizar, ca din altă lume.

Şi sufletele noastre, ale tuturora, erau ebanuite_de zbuciumul cugetelor negre.

Intr-un târziu, unul, al cărui glas nu l-am putut deo-

’30

35, sebi si a cărui faţă n-am văzut-o, zise, ca un ecou al întregei noastre vieţi de până atunci, ca o mărturisire a zadarnicei noastre străduanii:

— Noi totdauna am fost în_întunerec!

Glasul părea că vine din depărtări neînchipuite, cu puteri nefireşti, şi trecu pe dinaintea noastră nevăzut, dar înfiorându-ne casicând ne-ar fi atins aripa rece «a duhului nopţilor.

^T”caTfrcind n-ar fi trebuit pronunţată decât această recunoaştere, în depărtare zărirăm Jlacăra_roşie a zorilor cari se iveau.

to,

FĂKĂ TINEREŢE

V

io

Şi mergeam, la douăzeci de ani, întunecat şi posomorit în mijlocul ruinelojLVJâfilgr, Şi aceste ruine creşteau, se înmulţeau, îşi întindeau hotarele şi mă lăsau -pe – – mine singur, despărţit de toată lumea. De departe ve-’ neău~zgonrote de viaţă, un m cristalia-auziţ seara – un cântec vesel înălţat în libertate – şi tot ceea ce face viaţa frumoasă. Toate acestea-nu erau pentru mine.

îngropat în mormanele de cărţi, având vecinie înain te grija zilei de mâine, căutând s-ajung cât mai degrabă la liman, mie nu-mi erau îngăduite plăcerile. Banii, pe cari cu mare greutate îi puteam strânge, abia-mi ajun geau ca să nu mor de foame. Şi mă apuca atunci ji *dc*.sp’erare adâncă, fără margeni, văzând că viaţa mea va fi pentru totdauna lipsită de tinereţe, cum a şi fost.

Prietenul care-mi spunea acestea era cărunt deja, şi sub_vălul azuriu al splendidei nopţi de vară, figura / sa avea ceva din durerea figurilor profetice. Cuvintele lui cădeau încet, măsurate, ca picăturile de apă din- -y tr-un bulgăre de gheaţă ce se topeşte. Dar ciudat! — liniştea acestor cuvinte avea un farmec foarte greu de, analizat, dar foarte vădit. Ea concentra întreaga durere *” «» tăcută a celor cari n-au cunoscut din viaţa decât bă-trâneţea.

Si e aşa de mare numărul acestora acum, când lupta pentru existenţă devine aşa de sălbatecă încât mai în fiecare trecător pe care-l întâlneştipoţi bănui un tovarăş de suferinţă.

DOUĂ VIEŢI

iciodată n-a fost cerul mai albastru…

Amintire de demult? Asociaţie inconştientă? Nu ştiu! Dar versul acesta îmi sună înurechicuo încăpă-£”. ” ţânare uimitoare. Scoate armonii ciudate si neaşteptate, trezeşte imagini noi şi nete3F~şTcâteodată mi se pare că prinde fiinţă şi stă gata să mi se întrupeze,înainte cu trup mlădios şi sprinten de fecioară antică. Niciodată n-a fost cerul mai albastru…

— ffl

Departe, conturat de pervazurile ferestrei, cerul’

îşi desfăşoară mantia sa regală în toată splendoarea. E un azur clar şi cald ca într-un vis de negrăită fantasie, plăsmuit de mintea romantică a unui poet care cântă singuratec, în timp ce luna-i scaldă faţa în raze, într-o minunată noapte de mai… l’?’ ’ (’: ” Niciodată n-a fost cerul mai albastru… Şi mintea mea încheagă din partea aceasta de cer bogăţia imensă a primăverei care naşte. Soarele trebuie să fie triumfător ca_jin_zeu tânăr, şi culorile revărsate din nesfârşitul său tezaur trebuie să strălucească ca într-un tablou de Veronese. Şi sub cupola aceasta __ primăvăratică, şesurile întinse de o verdeaţă sfii--cioasă, dealurile albastre în depărtarea lor nehotărâtă, „”copacii cari se deşteaptă, murmurul tărăgănat al *izvoarelor, parfumul cast al arborilor, şi viaţă, viaţă, viaţă, clară şi simplă, ca un râs argintiu. Niciodată n-a fost cerul mai albastru… Aci e frig şi e întuneric. Soarele nu se vede şi par-\

”’ 166

nu se simte, iar. visuLjnoare zdrobit de povara celor patru pereţi cari parcă ar sta să cadă peste el. De departe vine zgomotul mulţimei, uriaşe; s-a sfârsit o întrunire publică, lumea se împrăştie înfierbântată de

^işc.urs_uri_searbede şi de entuziasm ieftin, şi grija

”i vietei de toăTEFzâIelepluteşteTrnâer.rŞâ’fca siib doborârea *l j 39*4* unei groazniceJ-urtuni, sclavii umili ai prozei nemilo.sJff *l*) ^tive îşi pleacă frunţile descoperite cu un gest de slut?.

^__ garnică resemnare.

Niciodată n-a fost cerul mai albastru… Şi poate vom muri de dorul cerului albastru pe care nu-l vom vedea niciodată.

NOAEIELERIMĂVĂRATECÂ *’

Un colţ de^ggn^ie un^aTbastru-mchis ca un ochi de fată^isătoare, un corn argintiu de lună, o adiere uşoară caomângâiere

^.jijisul nostru prinse arip!.____

Eram doi şi rătăceam singuri pe străzile tăcute ale Bucureştilor. Şi cum -iioaptea era prea clară şi primăvara prea îmbietoare, paşii noştri lunecau cu uşurinţa unor fantome şi vorbele noastre sunau^câjun cântec de evlavie. Peste sufletele dasupra cărora plutise atâta vreme -iciunsrjcul durerilor posomorite se coborâse o dulce şi sfântă. alinare. Era ca şi cum nişte pribegi din negre depărtări şi-ar fi adus aminte de duioşia patriei. Marele Gostache Negri a descris acest sentiment cu un farmec deosebit, undeva, în *Serile* sale din Veneţia.

Vorbeam de=Jiaăiile_stmse din trecut şi de dezamăgi rile crude de acum. SrăUHetul nostru închis atâta vreme se deschise ^din nou sub mângâierile destăinuirilor.

Vântul adia/ea} un parfum abia simţit si cerul plutea deasupra ca 6 imensă binecuvântare. — --^..

Cu un gest energic unul din noi tăievmelodia_jdure-roasă a tânguirilor.

— Ce puternică e viaţa din două inimi!

...Din două inimi! De ce ni s-a părut odinioară aşa de depărtat cuvântul acesta pe care-l avem acum aşa de aproape şi atât de plin de înţelepciune? Ga şi discipolii din Emmaus, cari numai în momentul frângerii pânei recunoscură pe Grist care se afla în mijlocul lor, noi ne cutremurarăm fiecare de misterul acesta aşa de dulce şi de.Jdealul_ace_sta__atâţ „de...omenesc. _...

Şi buzele noastre se atinseră în lungă şi caldă sărutare sub focul stelelor surâzătoare, care-sLvisaji jyisul etern j)e_cerul de un albastru-închis ca un ochi de fată în noaptea primăvăratecă. — /»J:

se înălţase atotstăpânitor.

«4

CÂNTEC VECHI

Cerul, care seara

_ a – neagră, fusese aşa de albastru şi de străveziu, încât părea un zaimf uşor, se întunecase şi se posomorise. Stelele pieriseră, şi un vânt se ridica ameninţător. ___ _

Paşii noştri răsunau greoi în noaptea' tăcută, şi noi rătăceam ca într-o cetate moartă. ^ – Tăceam. La ce am fi turburat prin vorbe profane sfinţenia dureroa^ a păcei dimprejur? Iar când vjsurilft sunt grele, tăcerea e^cax» piatră pe un mormânt.. Dar la un-colţ de stradă, o ploaie de note ne întâmpină /"ca 'o grindină. De la o fereastră

luminată, prin care ~se întrevedea un interior bogat şi liniştit, se revărsau note vesele de piano.

Şi în tăcerea nocturnă răsună vechiul şi cunoscutul cântec spaniol *Al son de las castanas*.

Ce neaşteptată şi ce veselă fu această surprindere!

într-un colj. pierdut al Bucureştilor, acolo de unde noi

.crezusem visul şi sentimentul pentru totdauna izgo-Wte, cineva visa şi evoca soarele clar şi fierbinte al sierelor spaniole.

Şi în întunericul adânc dimprejur ni se înfăţişară uirnitor de limpezi casele vechi şi arse de lumină, câm-piile verzi şi ondulate, florile cu parfum ameţitor, eterul auriu şi întins, marea^Jern blondă şi etern sonoră-ţ-sşivsenoritele, şi serenadele, şi mandolinele, şi toate bogăţiile tarei superbilor Cid şi Don Quichote. *A l son de las castanas*.

*Sit *;*

Ji

POVEŞTI D-APRILIE

”

Am cetit zilele acestea o poveste. Unde? Cum? Ei, ce vă pasă, iubiţi cititori? Destul că povestea era plină de soare şi de parfum de primăvară, destul că în ea erau

”fecioare^ioarte frumoase, prinţi foarte tineri şi paji

* foarte numeroşi. Şi toate acestea de o armonie cum n-o

’audecât poveştile, primăverile şi iubirile prime.

Am ieşit aiurit pe stradă sub razele clare ale soarelui. Lumea trecea în toate părţile cu hainele deschise,cu feţe râzătoare [care] străluceau ca într-o mare de lumină. Era un elan superb de viaţă, ca şi când toată lumea aceea ar fi văzut atunci pentru întâia oară lumina şi farmecul crud al zilei.

Singur, în mijlocul acestui zgomot, purtam în suflet dorul pasiunei primăvăratece, în care soarele n-a ucis încă visul, şi nqstalgi» ţărilor unde iubirea nu s-a despărţit încă de ideal.

Aş fi voit obrazul fin şi suav al frumoasei adormite în pădure sub umbra dulce şi răcoroasă a teilor în floare, în poiana la care liane înlănţuite opresc intrarea. Aş fi voit gestul delicat şi fraged care se ridică sprinten ca o săgeată de aur în atmosfera albastră.

Sângele şi imaginaţia se încălzeau şi, într-un moment de supreină iluziwie, aş fi îmbrăţişat lumea întreagă într-o imensă şi sonoră îmbrăţişare.

Ah, poveştile d-aprilie, cu fecioare foarte frumoase, prinţi foarte tineri si paji foarte numeroşi!

V

LA POALELE CRÂNGULUI

Pe iarbă verde, cu capul în mini, pe gânduri. Visez. Dinaintea mea un cosaş zbârnâie un cântec monoton şi un toporaş galben întinde petalele lui lacome de

\\ife aer, lumină jnujtă şi toate celea scliesc, ’ desfăşoară o bogăţie orbitoare de aulori.

Soarele trimite raze fierbinţi cari-ţi amintesc momente de profundă senzualitate… i Ridic capul.

P Un nor cenuşiu s-a înfipt în albastru] clasic „adânc al cerului, precum se înfige un cugRt rău într-o iriiki^i

Nevinovată. ’!

^^SuTTt”~fBTTcit7HSenzaţii dulci mă năvălesc şi pare că mă doboară, atât sunt de multe şi atât sunt de intense.

Sufletul meu zboară lin spre Dumnezeu, marele Pan, care pe toate le cuprinde şi pe toate le simte.

De pe jnugwit-plini de sevă se desprind sărutări sub îmbrăţişarea caldă a razelor de soare, şi sărutările zboară prin văzduhul clar şi trezesc în minte-mi icoane de dragoşti apuse.

Iubirea veche, mare, puternică reînvie în sufletul meu pribeag. In noaptea aceea, ah, eât n-am simţit eu în noaptea aceea!

Sunt fiorii omorâtor de dulci ai iubiriis£Eusuale – iu-bireamea era senzuală – e remuşcarea neagră, dureroasă *f*» ’ s-] S

’H

Sin moravuri!

” «W* -- *t*»,*»^,»,*.

Hl-tat..r ««./«.., i.”

M i */,*m«j» ^«ttlra J/,*1*.

*l t’*M l*»trt,t»i gr™ f*»«*«.

B»-i ’..””” **^* ’”””

M»’ t In!

Pagină din *România jună*, II, nr. 223, 24 iulie 1900, p. l, în care sub titlul Za *creatura di bianco vestita* apare prima parts a ciclului *Fecioara în alb*

Carte poştală trimisă de poet tatălui său, lanache Petică, la 11 decembrie 1900

l

Coperta interioară a volumului de poezii apărut în 1902

FECIOARA IN ALB

p O E M E

«T K K A N P li Tiv. A, *f eu*

(f Ca

/«

^ *f O* /, ^ S”

Listă de cărţi, care atestă interesul poetului pentru anumiţi scriitori diri literatura universală. (Biblioteca Academiei, ms. 1. 657, f. 351)

SUB CERUL LIBER

25-

E cald, soarele arde; eu merg încet cu un buchet de toporaşi în mână pe dunga subţire şi lucie a cărării, îndepărtare…se profilează crângul abia înmugurit, ’crângul mistic si brun. Mi se pierd ochii în zare, pe culmile verzi, de un verde vioi şi catifelat, / …Sub cerul liber. Cât farmec în aceste trei cuvinte (pentru robul condeiului! Stai ceasuri întregi, ceasuri upide, dinainteauneimese, plină de pete de cerneală, si oin^când în când, cu o-regularitate omorâtoare, paginatoruT~vtrre””de”te somează să-i dai materie.

Uneori te cuprinde reyjoLUh-Natura e plină de viaţă, /de soare, de flori, de femei, de seri divine, de amurguri superbe şi tu să stai înţepenit, cu condeiul în mână, cu privirea rătăcită, storcându-ţi creierul ca pe o lămâie, obsedat de idei banale, luptând pentru a găsi idee.a,-mare^ fr_aga „fr.unxoasă „vorba sonoră… — *L*~~Revolta, da, revolta singură îţi rămâne când simţi că sufletul t.ău fierbinte prinde coajă sub_suflarea rece _si_gr_eoaie a yietij^- – --’

…Aci, subTerul liber, e bine, aci te simţi la largul iu, aci piieptUt~sFTrm-ple 4e-ae*rJjai£ul__se umple de iată. ~~-~-

…lar mirosul ierbei tinere, al toporaşilor suavF|î~ al mugurilor gingaşi te duce cu jsujlfitul în regii;

r „yjs.ez „o noapte viăjită*, Simt că mă înalţ sprinten pe”’aripi_.de_îngeri sus, deasupra norilor, unde din valea plângerilor s-aude doarQCiâmfoniâ. Sub farmecul sjjlendorijjpir Junane, ea s-apropie; din ochii ei o comoară deTmnătate se lasă lin. Razele lunii se ascund în părul ei blond şi-i împletesc o aureolă de argintie fosforescenţă.

Ea a venit. Sub lumina fermecată a lunii m-aplec să depun o sărutare castă pe sânul ei virgin.

Dar sânul ei e rec^ jofttrtTa gheaţa.

Mă trezesc înfiorat^ Deasupra mea tăria albastră, fără pată, fără nor.

Iar pe culmile ve^zi se profilează crângul abia înmugurit, crângul mjjţic^ şi brun.

17*

/VISUJ/MEU

\ Stăm tolănit la pământ între cireşii înfloriţi şi, scaldându-mi simţirile în parfumul primăvăratec, îmi port mintea în basme şi^visez.,.. visez.,._

Sunt bicisnic. Muşchii mei sunt aţoşi şi slabi, dar sufletul mi-i larg, pieptul mi-i plin de viaţă, inima-mi bate cu putere şi-mi pare că simt în braţe vigoarea unui atlet când evoc în minte-mi o scenă de eroism.

Mă gândesc la viaţa de stepă. Ce bine e să trăieşti 10 j^ acolo! Aş voi să fiu un cazac mic de trup, mare de inimă, cu ochii blânzi, cu pletele în vânt, călare pe un armăsar iute.

Şi ce fericit m-aş simţi-n bătaia vântului, sub razele calde ale soarelui caucazian, plecat cu capul pe coama murgului meu, nepăsându-mi de nimic şi de nimeni.

Mândru fiu al Ucrainei, aş brava cu fruntea mea pâr-lită de soare lumea întreagă, şi ziua-ntreagă mi-aş petrece vremea călătorind în pustie, mânând herghelii întregi cu sfichiul temut al biciului meu.

trfrt

Iar seara m-aş duce să-mi sămti%4»«ia, subjpleo-doarea fosforescentă a lunii, iubita ciTpărul negru şi ThaFca abanosul, cu pieliţa albă şi fină, cu ochii adinei şi perfizi ca doi demoni.

Sub cerul clar al patriei lui Taras Bulba, cu gândul dus în lumea stelelor, cu capul pe braţele ei, aş simţi cuprinzindu-mă farmecul fără nume al poveştilor din copilărie şi în sufletul meu ar. lua viaţă cea mai divină dintre poeme.

SEARĂ DE MAI

l/»’

Ger senin, noapte brtmjDSus, deasupra unui plop, craiul nou roşiatec, ca de aramă topită, acoperit de un văl de nor subţire, pare o g£ană-de-zână aruncată.întp-ua r_ocean de. întuneric.

Şi mii de stele, ochi şireţi, întrebători şi mici, clipind de fericire, se înşiră pe tăria întunecată.

E atât de mare, atât de frumos,-xisuLcaie zboară din tăc(erea imensă a nopţei, din sclipirile argintii ale ste-Ibr, încât sufletul nu mai poate răbda greaua robie a 'materiei şi porunceşte pornirilor bestiale să tacă dinaintea sublimului.

Stelele acelea! în fiecare din ele pare c-a împietrit un gând clar şi o simfonie-SonoTa. Simţi că în lumea aceea neînsufleţită şi rece s-au dus prietenii pierduţi demult si că în fiecare din acele sclipiri zvâcneşte o inimă omenească, o inimă care a simţit, a iubit şi a suferit.

Şi pe când tu, biet copil îndrăgostit, stai la fereastra ei aşteptând-o să apară şi să-ţi arunce o privire învă păiată, ele din înălţimea lor întunecată trimit peste capul tău blond de efeb raze senine, raze de bună tate supremă, cari îţi pătrund în suflet si fac să vi breze şi cele mai tainice coarde de imnul vrăjit al riubirii imense* ~~~ ™J~~ *Bwsi – …Ea vine: stea blinda, cu ochi adânci şi limpezi ca izvorul vioi de munte, şi, în sărutarea buzelor ei, în văpaia ochilor ei, stelele pun splendori din poveşti şi farmecul senin al unui suflet de fecioară.

v

J. a* ry, (3, *t*

LILIACUL

Am văzut de toate ^ulorilf^si de toate nuanţele. Am văzut liliac albastru deschis ca cerul de primăvară, albastru ca ochii de fecioară fără vise, am văzut liliac roş, de un roş sfios şi delicat ca un amurg de duminică; am văzut liliac alb ca o rochie de inocenţă şi alb ca un – via do-pont cnfrt. Am văzut liliac de toate culorile şi de toate nuanţele!

Dar odată am văzut unul care.paireirdtrprea multă:~ El sta singuratec pe tulpina sa fragedă şi din petalele sale părea că se revarsă o ^ulC-e „rnelanco,-_ lift. Poate era-malaqcplia viselor cari pieriseră; poate era nielancolia castităţei care ţinuse prea mult. Un -v-tremur iTşoFTF scutufSŢŢî polenul său părea ca nişte af lacrimi de aur, căci l-am văzut că pălise de prea muâtă\y ^ castitate.

Ls-am dat o parte din sufletul meu acestor simbolice flori ale primăverei şi în fiecare dimineaţă îmi las privirile calde să cadă deasupra lor cu dragostea mân-gâierilor de mamă. Ele sunt trecutul şi durerile mele, iubirile şi plângerile de odinioară, şi în – parfujmul lor discret mi-a apărut pentru întâia oară jlaţa visătoare a fecioarei iubite.

Am pentru ele îngrijiri tainice şi du ioase, căci le-am dat o parte din sufletul meu acestor ~,\

simbolice flori ale primăverei. „u

De ziua splendidă de azi, care e ziua ta, îţi trimit o ramură bogată de liliac «jlţţjigast. El îţi va aminti de visele feciorelnice de altădată şi poate că în tremurarea unui superb amjurg „dfi--pEijHft&¥apă. îţi va aduce

30 înainte, ca o”~lcoană clară, chipul depărtat al celui pe care l-ai uitat. Vor trece zilele şi se vor mări depărtările, dar poate că el va veni odată, oricât de târzie va fi această dată. Eu le-am. udat cu rouă lacrimilor mele şi cu adierea rugăciunilor mele le-am binecuvântat de

35 ziua splendidă de azi, care e ziua ta.

GAVOTA DEPĂRTATĂ

a r V

Sus, in grădină la «J2j»j»ler”, de liliac cari se scaldă în razele soarele cade înspre

/seară peste tufe uriaşe de aurite ca într-o maro dc-Jmaia.ă. Tufele de liliac se apleacă uşor într-o parte şi răspândesc albastrul lor deschis ca un£funijie_tămâiejântr-un templu închinat (V’ marelui Pan.’Tar^Ift-dapaEj^ajfe; ca şi cum ar fi pusă sub’ oglindă de apă străvezie, grădina surâde fericită, îmbătată de lumină, ameţită de parfum şi încărcată de visuri primăvăratece.

Sus, în grădină la „Oppler”, pe când soarele cade înspre seară peste tufe uriaşe de liliac, ojnuzică liniştită _ cântă cântece dulci si prelungi pe noce depărtate şi „melancolice. E ca un, imn sfios--care s-ar înălţa singu-££tec spre cerul de azurj Iar jos, pierdute în mulţimea pestriţă, casele parcă ar răsări curioase de sub acoperişurile lor curate de serbarea pacinică do sus. E con- – ’ fyţyftiul înt.rp ^OIJJLJHlgţ^^Jll1. care una priveşte tristă -în sus, fără a avea puterea să se urce, alta se înalţă ne-

20 |;/contenit, deşi melancolică, deşi singuratecă.

Sus, în grădină la „Oppler”, pe cind soarele cade înspre seară peste tufe uriaşe de liliac, plânge o gavotă – – pe-stH*eie.d,e.Jla.u,t, E o gavotă dureroasă, „ca o ultimă rugăminte, şi sfâşietoare ca o ultimă privire. Lumea

25 trece înainte veselă, pierdută în m_area razelor de Iu-

— mini, şi lumea e gătită şi mândră ca şi cum ar fi luat parte la un mister religios. Dar nimeni n-ascuHă, nimeni nu se opreşte; toţi trec

înainte, plutind în far-ISO

— r*., j i A. i * 35

mecul vag dimprejur. Numa^muzica pilnge prelung;

pe note de flaut: „Ah, încă o gavotă, o singură gavotă".

Sus, în grădină la „Oppler", pe când soarele cadef.înspre seară peste tufe uriaşe de liliac, ai trecut pe *y* lângă mine, albă în rochia ta neagră. Privirile tale erau;

' pierdute îndepărtau! şi surâsul tău era tot aşa de enigmatic şi de provocator ca şi odinioară, în timpurile acelea apuse, când, ostenită, te rugai de mine să te las. să mai joci numai o singură gavotă, o ultimă gavotă.. Erai la braţul altuia – la braţul aceluia de care îmi vorbeai atuncea cu atâta scârbă. Dar ai trecut pe lângă. mine mândră şi nepăsătoare, fără ca pe obrazul tău să se simtă măcar o tresărire. Iar muzica pjângea depărtată: „Ah, încă o gavotă; o singură gavotar

Sus, în grădină la „Oppler", pe când soarele cade înspre seară peste tufe uriaşe de liliac, se plânge câteo-dată pe furiş.

FLORILE CARI SE DUC

Parfum de flori uitate site!

acasă. Pe străzile singuitice şi întunecate nicio mişcare şi niciun zgomot. Tăcerea plutea deasupra ca un giulgiu negru. Numai paşii mei răsunau puternici pe pietrele mari de pe stradă. Şi era în acest răsunet al lor ceva ca o prevestire tristă, ceva nedesluşit şi plin de groază, pe care ufletul meu nici nu încerca măcar să-l hotărască.

— Parfum de flori uitate, părăsite! / La ce mă gândeam? Aproape la nimic. La drept vorbind, zgomotul sinistru al paşilor mă stăpânea cujr Jlancolia sajiureroasă şi gândurile păreau că se tem de a se preciza în contururile lor. Un vânt uşor se ridicase, împrăştiind în întunericul dimprejur foile şi florile veştede ale arborilor.

WParfum de flori uitate, părăsite! *y*\ Deodată zgomotul paşilor mei amuţi. Un morman de flori veştede aduse de vânt stau lapământ, şi paşii mei trecură peste petalele albe fără zgomot, ca într-un -.vist,..-

"~ – – f-^) Aşa de curând înflorite şi aşa de curând ofilite! Eu j \ nici nu băgasem bine de seamăiaăS5âpn6Ffro4oabă, eu le aşteptam să se deschidă şi mai tare; eu nu le sim-l 25 ţisem parfumul lor îmbătător şi ele muriseră fără a-şij fi oferit sp4««daâ£eju lor – 182

Parfum de flori uitate, părăsite!

Oi i -wJ? — 4~ De câte ori în via*ă n"am a§tePtat adesea clipe dulcL-*Y**Ll*«/*r*»~™ uitând că cele mai dulci erau poate tocmai acele ale

v 30 «Qaşteptărei! Numai când ajungeam la momentul dorit *iia*«*^*ii* vedeam că adevărata fericire fusese în clipele stinse si

£)U/L» că ea trecuse pe lângă noi fără s-o vedem.

Parfum de flori uitate, părăsite!

NOPŢI DE

v

Fiţi binecuvântate, nopţi de mai boltite de cer al-\ bastru şi parfumate de tlon de tei! Farmecul vostru jj5uayjna-a smuTs~3m'clipele vieţei de astăzî"şrm--tr dus -LcâTani în urmă, în timpurile scăldate în raze ale copilăriei, în tăcutul şi liniştitul oraş moldovenesc, unde am învăţat să visez.

Mai ţii oare minte, frumoasă pribeagă Acele nopţi cJare, în aur scăldate, Când caldă privirea de visuri stelate Cădea tremurândă şi-atâta de vagă?

E muH de atunci. Adesea mi se pare că a trecut un „veac trist şi lung, că totul a rămas aşa de depărtat, în-

. ijcât niciodată n-am să mai pot vedea locurile şi oamenii

, de at unei, căm-am depărtat pe un ocean ale cărui valuri n-aduc niciodată îndărăt pe călător.

\ Şi totuşi, în nopţi suave de mai, totul mi se pare că s-a petrecut aseară şi că nu s-a schimbat decât o parte neînsemnată din decorul care împodobea bogata scenă unde se juca furia iubire i noastre. In murmurul foilor de tei, în adierea ambroziâcă a vântului încărcat de ie c

\

— parfumul florilor, aştept să răsară ea, aşa de candidă, aşa de albă, aşa de visătoare ca atunci.

Mai ţii oare minte, frumoasă pribeagă, Acele nopţi clare, in aur scăldate, Când caldă privirea de visuri stelate Cădea tremurândă şi-atâta de vagă?

Fiţi binecuvântate, nopţi de mai, cari prin parfugnq-ir mă.. gTvmlgof i r)jn

30 astăzi. Boltească tot mai adânc cerul vostru albastru şi parfumează-vă tot mai tare parfumul îmbătător al florilor de tei.

REVEDERE

într-una din seri mă întorceam acasă târziu, ca de obicei. Mergeam în neştire, cu o iagărnelancolie în suflet, legănat de dulci şi dureroase ammâââT~ttt~n"trecut. Versuri duioase şi triste, frânturi

de fraze aproape uitate, sunete pierdute în norul clipelor dispărute îmi reveneau în minte pentru a-mi mări şi mai mult singurătatea.

Un cântec cu vorbe necunoscute suna în depărtare. Era un cântec din ţările sudice, un cântec pasionat şi cald, unul din acele cântece cari mă entuziasmaseră odinioară. Dar nu ştiu da ce în saara aceea cânteculmi se părea trist, nespus de trist.

Aveam dorinţa de a plânge pe notele sale clare, de a plânge lacrimi calde pa trecutul rece.

Şi cum înaintam aşa, mă pierdui pa străzile întunecate ale capitalei, unde zgomotul paşilor mai răsuna în noapte prelung şi straniu. Nu era nimani. Abia peste câteva momente o trăsură se auzi venind din depărtare. Nu luai saama şi poate aş fi marş înainte, pierdut în vaga mea melancolie şi legănat de dulcile şi dureroasele amintiri din trecut, dacă trăsura nu s-ar fi oprit aproape de mine şi din ea n-ar fi sărit o femeie tânără, zveltă, cu ochi mari şi adinei.

In întunerec am tresărit. Aducerile-aminte se precizau şi melancolia mea lua forma hotârâte. leşii la lumină pentru a privi mai de aproape pe frumoasa necunoscută.

Ea mă văzu şi se dete un pas îndărăt în întunerec.

30 Mă recunoscuse, după cum o recunoscusem şi eu.

Şi într-un moment de nebună mândrie am plecat repede înainte fără un cuvânt, f ară un gest, muncit de aducerile-aminte şi de melancolia mea sfâşietoare.

CÂNTEG UITAT

...Şi cojn^leje^voiiiirăj)relung şi trist. Eu n-aş fi voit să le ascult, căci ştiam bine amara durere care zăcea în glasul lor, dar ele suspinară aşa de i n gat or şi notele se tânguiau aşa de sfâşietor, încât an. lămas pe loc, ca şi când mi-ar fi fost ochii prinşi de ademenirea ucigătoare a unei prăpăstii.

Iar coardele vorbiră prelung şi trist. O notă stân-gace sălta tremurând ca o umbră ce se mişcă fantastică într-o alee umbrită de tei negri în noapte. Noapte de vară!

Cărarea se desfăcea albă şi prăfuită ca un pod de argint peste pământul adormit. Copacii stăteau nemişcaţi ca nişte copaci fermecaţi de poveste veche şi luna părea prinsă pe imensa boltă albastră.

Câmpul se întindea ca un strat de flori albe, şi în toată acpast ă ja-agie strălucită şi ciudată a nopţei numai umbrele negre ale teilor îşi lăl?HTr-4«leele_LOrj&ister

Şi coardele spuseră prelung şi trist povestea înainte. O notă uşoară sălta zglobie ca o rază de lună furişată prin frunzişul des al ramurilor. Ramuri întinse peste un drum de visuri!

Drumul se umbrea mai tare, ramurile se întindeau mai mult şi visul se făcea mai nerăbdător. Fruntea se ridică în sus ca o cugetare plină de cutezanţă şi inima bătea ritmul viitoarelor fericiri. Portiţa verde apărea scăldată în raze de lună şi n-a fost niciodată pridvor

-

de biserică mai cu evlavie călcat decât pragul acelei portiţe.

Şi coardele spuseră prelnng şi trist povestea înainte. O notă suavă se înălţa lină ca o faţă de madonă melancolică într-un templu curios. ^Grădina ora un tompin, şi madona avea ochi mărişi visători, iar părul îi cădea peste umeri ca o mantie regală.

O, notele triste, o, madonă părăsită, o cântecul uitat!

FECIOARA NECUNOSCUTĂ După *L'tâtrangere* de Ephraim Mikhael

Corul cânta un cântec straniu şi nobil, un cântec din ţările depărtate:

5 „Ea apăru într-o seară, albă şi misterioasă, şi de departe întinse către mulţimea ostenită mânile sale dulci ca nişte flori de pace. Ea păstra în păr şi în haine un lung parfum de glorie şi de divinitate, şi pentru că dormise sub sfintele stele, tot corpul său era pătruns io de claritate.

Ea veni, în timp ce o umbră olimpiană umplea cerurile deşarte si mantia sa era ţesută în argint, iar peste obrazul feciorelnic noaptea trimetea mângâieri mistice, iar vântul îi vorbea de lungi voluptăţi. Dar 15 pe când în oraş se aprindeau luminile palide, ea mergea căutând pe fabulosul amant demn de sărutările sale.

Şi mulţimea o văzu, şi mulţimea urlă:

«Du-te! Ni-e teamă de ochii tăi plini de aurora. Tu vrei să ne aduci vechile visuri şi idealuri clare şi 20 noi am ucis de mult visurile şi idealurile clare.»

Şi mulţimea o văzu, şi mulţimea urlă.

Femeile o văzură şi, părăsind pragurile, uitară de lucru şi de viaţa lor tristă şi urmăriră urlând pe mândra streină, care păta ţara de parfumuri cereşti şi făcea în 25 umbra fină gestul zeilor tineri şi al crinilor strălucitori.

Noaptea se întindea criminală; cerul înflori de stele limpezi,

lucind ca o grădină miraculoasă, şi femeile simţiră în inima lor rece crescând mânia fulgeră-

30 toare. Se vedea arzând în fundul ochilor pizmătăreţi orgoliul misterios de a pângări frumuseţea.

Şi cu pietre ascuţite şi cu vorbe grele închiseră gura care ştia secretul cuvintelor melodioase şi asupra moartei divine cu mânile lor spurcate se răzbunară pe 35 dragoste, pe visuri şi pe idealuri".

Ah! unde auzisem eu cântecul acesta încă o dată!

18*

NOPŢILE DE LEGENDE

Nopţi împovărătoare, nopţi de vară monotona şi lungă! Ce trist vă port în suflet în ceasuri de-a-ingura-când(Visu~î»3ade

_

în cari sa cufundară iubirile mele ca un tezaur în mare, un tezaur misterios în marea adâncă! Gândul meu se duce mereu către şi în zadar florile fragede de astăzi îmi surâd; ele par că tremură sub un vânt de doliu şi parfumul lor e trist 10 ca un cântec ce moare în depărtare.

Mi-amintesc de serile fabuloase şi de pădurile întunecate unde nu mă aştepta decât straniul glas al cor-nurilor de vinătoare şi visez nopţile fermecate când ironia nu insulta inima mea castă şi când dormeam sub 15 bolta ramurilor lungi unde nu-şi lăsaseră tristeţea decât duioasele raze de lună.

Nopţi împovărătoare, nopţi de vară monotonă şi lungă!

Oh, aş vrea să fug către mările lucitoare, către gră-20 dinile îmbălsămate şi către pădurile de legende. Să plec cu roze albe în mână şi să las din ochi naivi să cadă surâsuri clare ca nişte petale fragede din degete de fecioară, petale curate împrăştiate pe drumuri luminoase.

25 Să nu turbure nimeni seninul meu somn de pribeag şi dimineţele zgomotoase să nu sune chemarea la V£XUiuciLLmartiriu.al – y-jfrapilorgrela^-Să fie noapte de pace şi umbră duTtTctsKŢ^ÎorâTesă tremure încet pe tulpina lor subţire, iar vânturile să pară că plâng pe un

30 frate.

Tăcere magică! Să nu se audă nici zgomotul aripelor paserilor rătăcite!

FĂGĂDUIELILE ETERNE

r \

Cădea paceajluiaasa a unei seri calde de vară şi în umbra Tină şâstrăvezie fiecare linie răsărea clară ca şi cum ar fi fost desemnată pe catifea neagră. Un 5 turn se înălţa în depărtare ca o săgeată, în timp ce, splendid şi fantastic, un colţ înstelat de cer părea o oglindă adâncă, zugrăvită cu flori de aur.

In sufletul meu jaelajicolic un yis cu cojorj palidţ se deschidea ca un crin. Mâinile-mi rătăceau în 10 neştire pe petalele roşii de trandafiri răsfoiţi, şi pe cărările singuratece şi întunecate venea un_pauf-um de depărtare şi de îmbătătoare,, făgăduieli.

Eram sătul de gândurile şi de iluziile mele grele ca o cununa de spini, sătul de speranţele cari min-l5 ţeau totdauna. Dar inima-mi se înspăimânta în f aţa unei hotărâri puternice si drumul mântuirei îmi părea lung şi friguros. Voiam să adorm printre corolele roşii şi să rămân aşa până în ceasul cuvântului evanghelic; v-6eh*a__m^a_boalăj__spe£ân±&1 nu mă părăsise 20 încă.

Dacă în sufletul meu va încolţi -f4oarea_niagieă-mult aşteptată? Dacă cerul se va lumina încă o dată de dorinţele mele împlinite?

Şi mâinile-mi rătăceau în neştire pe petalele ro-\ şii de trandafiri Făsfoiafiy-pe-ernd pe cărările singuratece şi întunecate venea un parfum de depărtare şi de îmbătătoare făgăduieli.

TÂRZIU

E târziu. Afară niciun zgomot, doar din când în când un vânt uşor mişcă frunzele.

Luna îşi toarce prin perdele pânz;a argintie pe ca-5. napelele din odăiţa ei.

Se-nalţă către bolţile odăiţei un parfum plăcut de violete.

Ea, neliniştită, se plimbă cu paşi uşori: „Nu mai vine… nu mai vine…" Ajunge în dreptul ferestrei, îşi 10 adânceşte privirile în nesfârşitul albastru a*l cerului să-şi cate steaua.

Un zgomot. E el! Şi surâzândă s-apleaca pe fereastră; dar zadarnică aşteptare. A fost vântul.

„Nu mai vine… nu mai vine…"

15 Nervoasă, s-aşează pe o canapea cu capul între mâini şi plânge… pe mormântul iluziilor.

„O, de ce nu mă iubeşte cu ardoarea, cu patima de mai-nainte?"

Şi plânge, plânge mereu, văzându-şi zdrobit visul 20 de iubire odinioară ţesut în taina grădinii, în freamătul duios al frunzelor.

Gu gândirea aiurită, se scoală-n sus. Acelaşi nimic, aceeaşi

singurătate o-nconjoară.

In fiecare fâşâit de frunze înţelege un zdrobitor cânt 25 de jale. Ca tristă-i!

în timpul când îl primea în odăiţa ei muiată în parfumul iubirei se lăsa pradă săruturilor lui nebune.

Acum n-o mai iubeşte, ştie! Şi porneşte din nou să 30 plângă, dând drum gândurilor să lunece înapoi pe cărarea timpului.

E târziu. Afară niciun zgomot. Doar din când în cind porneşte un fişâit uşor de frunze.

;;; CÂNTĂ!

Văzduhul se topea în dulcele parfum al liliecilor înfloriţi.

Un vânt uşor mişca frunzele şi tainic străbătea prin 5 argintiile raze de lună.

Cuprinşi în beţia vrăjită a iubirei, el o rosgă încet:

„O, cântă-mi tu, femeie, idolul iubirii, cântă un cânt duios; cu vibrările vocei tale atinge coardele învechitei mele inimi. Atinge, cum uşor zefirul din 10 amurg atinge şi înviorează cu aripile sale o floare, înlătură tristeţea din sufletu-mi chinuit de dureri, risipeşte norii deziluziei de pe cerul minţii mele. Mai cântă-mi cum îmi cântai odinioară pe malul tăcutului lac, şi pierdut într-o lină aiurare să simt cum, pe raza 15 gândirii, mă înalţ în lumi ideale.

Cântă, tu, frumoasă!…

Cântă-mi, s-adorm sub farmecul neînţeles al vocei tale, s$_mai visez odată vremurile de atunci, stinse în haosul trecutului, să mai mă ridic în lumea închi-

20 puirilor pe treptele vibrărilor duioase, îngână vocea ta cu şoapta frunselor…”

Ultimele lui cuvinte fură înecate de valurile unor lungi săruturi.

… Şi fermecătoarea cu ochii negri începu un cânt 25 aşa de dulce, încât şi zefirul a adormit în frunze. Şi notele ieşeau tot mai line, mai tremurânde din pieptul plin de dor.

GLASUL LUNCILOR

io

Am primit zilele trecute o scrisoare. E o scrisoare mică şi fină, sosită de departe, din ţara Moldovei, din lunca Şiretului, luncă mare si fermecătoare, plină de adinei evocări de viaţă veche şi luminoasă ca o idilă de Teocrit.

De la cine venea scrisoarea? N-aş putea spune. N-am văzut

niciodată pe aceea care a scris-o si în zadar aş cerca să las să tremure aripa diafană a visurilor pe romantismul vag al închipuirilor. Şi totuşi… Bănuiesc un suflet aprins de lumină, trăind sub claritatea albastră a imensei bolţi a cerului de ţară, înfrăţindu-şi glasul cu murmurul izvoarelor şi ochii cu dulcele amurg al verei.

… Şi iată de ce dimineaţa mă surprinde astăzi veghind pe rânduri palide, din cari încerc să încheg o tristă poemă, care ar fi poema unei vieţi de cavaler rătăcitor ce se tot duce înainte, pierdut în visurile sale nebuloase, în timp ce rămâne îndărăt, clară şi senină, lunca mare şi plină de o îmbătătoare făgăduinţă de viaţă.

Am rătăcit adesea prin această luncă. In asfinţiturile de soare, ea seamănă cu o stepă ucraniană, si printre iarba sa înaltă şi florile sălbatece nu o dată m-am aşteptat să văd capuri de războinici cazaci răsărind la chemarea mea – un fel de Taras Bulba moldovean.

Gât sunt de departe toate acestea şi ce frumoase erau! O notă de doină, un cuvânt în treacăt, o scri-30 soare de la o necunoscută sunt în stare să mi le aducă înainte cu toată puterea de odinioară.

Ah, cine ar mai recunoaşte în ofilitul tânăr de acum pe Taras Bulba moldoveanul de odinioară?!

BĂTRINUL CARE GINTĂ

Kennst du das Land wo die Zitronen bluK'n…

De pe coardele ghitarei se desprind note duioase si tremurând îşi iau zborul spre ceruri calde, pline de 5 văpăi subite.

în cântecul său e strălucirea soarelui de amiază, e dulcea rnângăiere a razelor amurgului de toamnă sudică, e clara lumină a stelelor, e licărirea tainică de pe câmpul plin de şoaptele vrăjite ale zânelor cari 10 joacă dansuri stranii în văzduhul plin de fiorii razelor lunii…

Kennst du das Land wo die Zitronen bliMn…

Şi bătrânul, în ochi reflectând văpaia tinereţei pierdute, cântă… In cântecul său trăiesc frumoasele

15 de odinioară, cu părul lor de aur, cu ochii lor senini şi străvezii ca zarea. Una e adormită de mult într-un castel fermecat pe o insulă îndepărtată. Porţile castelului sunt ferecate de tulpinele subţiri dar puternice ale trandafirilor. Ghimpii lor tari şi aspri

20 stau de pază frumoasei adormite, şi trubadurii, cari, atraşi din depărtare de mirosul îmbătător al miilor de roze ce acopere lăcaşul cel de taină, vor să intre, îşi rănesc mâinile şi feţele lor albe, dar nu pot,

nu pot să pătrundă până la zâna blondă ce doarme.

25 Unul singur, unul, a pătruns, şi zâna, deschizând ochii mari şi limpezi…

Kennst du das Land wo die Zitronen bluk'n…

Şi cântă bătrânul; faţa lui e îmbujorată de un foc lăuntric, privirea lui rătăceşte pe culmi de munţi

30 albaştri, şi mâinile lui tremură, tremură, tremură pe coardele vii ale ghitarei, şi notele curg, blânde, mângăioase, pline de basme şi de vis mistic.

Iar la doi paşi de el o fetiţă candidă, mică-, -glib: gaşă. Ea învăluie într-o privire serioasă si caldă pe 35 bătrânul care cântă bătrâna-i durere.

E amurgul unei viziuni şi aurora unui vis.

FIGURĂ SUAVĂ

'recutul nu e noaptea întunecoasă în care abia ici-colo se zăreşte din negură lucirea unei stele; trecutul este zarea clară, aurie, fină, din care se desprinde amintirea curată, vie, suavă.

Eram copil şi-n mintea mea poveştile erau însufleţite de o viaţă negrăită de dulce. Făt-Frumos, călare pe un cal cu nări de foc, se avântă spre cetăţile de argint; Ileana Gosânzeana, cu ochii limpezi, cu 10 trăsături moi şi blonde, cu cosiţa de aur sclipitoare, cu buzele subţiri şi vinete de plăcere intensă; Statu-Palmă, acest Quasimodo al basmelor noastre, ghemuit şi strâmb: toţi aceştia erau vii, gesticulau, stăteau de vorbă cu mine, şi adesea în nopţile senine, 15 străbătute de fiorul lunii, Făt-Frumos binevoia să se pogoare din înălţimile albastre la căpătâiul meu şi cu un glas poruncitor de blind îmi zicea: „încalecă, micule!" Şi săream vioi pe spinarea puternică a nerăbdătorului cal cu nările de foc şi ne luam sprinteni 201 zborul spre norii albi şi mici din înaltul cerului. l Şi pieptul meu bicisnic sorbea în valuri mari ae-\ rul rece şi limpede al înălţimilor albastre şi-mi sim-\ ţeam trupul înviorat la freamătul fără nume al pădurii de argint, şi dimineaţa, când mă trezeam din som-25 nul meu ţesut din razele de lună, privirea mea rătă-Miga, plină încă de *vis* şi de suflet plină.

Intr-o seară, sub lumina şovăielnică şi vioaie a candelabrelor, într-un salon plin de stupidă şi rea, am văzut o figură de fecioară iandida.e.'

30 Şi de atunci n-am mai văzut nicfvals", nici cande-.

labre, n-am auzit nici muzică, nici vuiet,-ci 7am ra-^ |

mas pierdut în visuri privind-o, unei lumi lăuntrice.....".

Capul ei, un cap micuţ, cu ochi verzif^plmi -«te" 35 lumina dulce; nişte ochi cum trebuie să-i fi avut

Sfinta Fecioară în ziua Bunei-Vestiri; nişte ochi liniştiţi şi limpezi, cu privirea dusă în întinsul zării. ...Şi i-am spus tainic c-o iubesc. M-a privit zâmbind, si zâmbetul ei nu l-am uitat nici până astăzi.

40 ...Suavă şi zveltă ca o liană, ea se desprinde şi astăzi din cerul blind al serii de april şi vine de mă mângăie pe frunte cu mâna ei albă.

AMEAZI DE VARĂ

/ Bolta albastră se întinde nesfârşită ca o imensă

/mantie regală întinsă din înălţimi peste clara ameazi

/ de vară. Soarele de aur viu şi înflăcărat pune re-

5 l flecte blonde peste azurul care e atâta de intens, în-

\ cât îndurerează cu puritatea lui sărmanii ochi obosiţi.

\§ub lumina sa crudă oamenii şi lucrurile răsar ca nişte schiţe cu apă tare reliefate de un puternic maes tru cu mâna sigură, cu dssemnul hotărât.

10 De la umbră, cascada aceasta înfierbântată de aur şi azur ia nuanţe nesfârşite, trece prin toate tonurile şi se pierde într-o armonie supremă.

„Curgea o vară dulce în aer". Ah, sunt departe formele întunecate şi nehotărâte de odinioară. Departe, 15 ceaţa şi vălul de posomorâre cari se lăsau altădată aşa de împovărătoare peste inimi.

O clipă, gândirile se înalţă limpezi spre azurul auriu de sus, şi dacă o poamă îşi tremură versurile sale prin aerul cald, acea poemă e clasică şi clară, 20 versurile sale au voluptatea versurilor omerice, armonia sa e armonia mărilor de Sud, îmbătate de lumină şi culoare.

„Curgea o vară dulce în aer". De ce versul acesta atât de s&nin şi care vine cu o stăruinţă atât de regu-

25 lată pare apune o umbră de durere peste azurul acesta fără margini?

încerc să-l uit, dar încercarea e zadarnică. Şi atunci mă afund în amintirile din trecut, caut să cunosc autorul, şi...

30 Ah, da! Autorul e acel nenorocit care pe o astfel de ameazi de vară a fost dus la casa neagră a nebunilor. Acum înţeleg tristeţea evocată de vers!

PE ARIPA ZEFIRULUI

Şăgalnic adie zefirul, şoptind o poveste uşoară şi dulce, povestea iubirii zvăpăiate ce se desprinde viu din cadrul copilăriei mele.

5 Este un ungher de ţară pe care-l văd adeseori, deşi l-am părăsit de mult: acolo îmi petrec eu nopţile. Nu bine am închis ochii, şi vine o rază din stele de mă fură din lumea prozei. Trupul meu doarme somn greu: e obosit de muncă, dar eu, sufletul, mă

10 simt uşor ca un fulg şi zbor... zbor sprinten prin regiuni muiate în splendoarea prafului de stele şi argintul râurilor, cari şoptesc cântece de dragoste în nopţile cu lună, poleieşte calea eterică a visului meu.

Mă duc, mă duc cu gândul şi ajung într-o grădină

15 măiastră. Pun piciorul pe un pământ vânăt de sărutările fierbinţi ale soarelui şi de sărutările stranii ale stelelor.

E un pământ ciudat, un pământ care a simţit, a iubit, a cântat, a visat cu poeţii, cu amanţii, cu

20 visătorii... un pământ care a sorbit razele vii din ochii mari şi negri ce turbură şi dau fiori.

E un pământ care, pătruns de melodia dulce a poveştilor din copilărie, o cântă în fiecare noapte acelor ce ştiu să asculte şoaptele zânelor. — 25 In fund sunt mălinii cu frunze întunecate, sub cari am plâns în serile triste, sunt mălinii cari mai păstrează în freamătul lor ecoul pierdut al sărutărilor pătimaşe, sunt mălinii pe ale căror frunze sclipeşte încă rouă dimineţelor de fericire uşoară, sunt mălinii 30 ale căror frunze întunecate cântă povestea gravă a morţii unui suflet...

Acolo am trăit o viaţă. Adeseori trecut-am pe dunga luminoasă a cărării, Alături de iubită. Ea păşea ca-n vis pe pământul înfiorat de splendoarea nopţii lunare

35 si capul ei micuţ şi drag se lăsa galeş pe pieptul meu de tânăr. Aspiram în valuri mici răsuflarea ei caldă de patimă şi sufletele noastre cântau o cântare numai de noi înţeleasă, o cântare hieratică, sfântă, cântarea stepelor de argint peste care a plutit divinul suflet

40 al lui Gogol.

Gând amintirile acestea prind să zboare în văzduhul vrăjit, năşiră înt.rpagă Hpvine p liră imensă, şi Ossian începe să cânte, şi cântă...

19*

VIS PIERDUT

a^ Văzduhul se topea în flacăra de aur a sului amurg. Ultimele raze de soare dedeau sărutări vii florilor palide. Era ceasul despărţirii şi era linişte.

în alee te aşteptam pe tine.

Frunzele cântau un cântec vag şi tânguitor. La fiecare mişcare tresăream: parcă-ţi auzeam pasul.

Am stat aşa mult timp, cu privirile ţintuite spre locul din care tu apăreai altădată, minune cu ochi mari, în cari pluteşte melancolia dulce a serilor de toamnă.

Dar zadarnică aşteptare!…

Târziu de tot am plecat, cu sufletul înecat în duioşie, ştiind că m-ai dat uitării pe vecinicie.

Ce uşor ai uitat trecutul!… Trecutul în care zac îngropate atâtea patimi, atâtea visuri făurite în nopţile cu lună!

Pierduţi în taina orei sfinte, ne-am înjghebat în umbră poema dulce a iubirii, şi am pus în ea atâta simţire, atâta farmec!

Dar tu ai fost vis de-o clipă, vis pierdut…

De ce ai venit să răscoleşti inima unui b iet visător; de ce?… Si de ce acum m-ai dat uitării, f e meie fără -inimă! De ce?… Mi-ai zâmbit si mă credeam fericit, dar iubirea ta a fost o înşelăciune de o clip ă şi pieptul meu s-a sl'âşiat de durere.

O! vis pierdut, mai apari o dată în calea vieţii mele, apari, vis pierdut, răsări din noapte …

PE ARĂ

In fundul zării, departe, tot mai mic, un punct alb, o corabie rătăcită a unui biet pescar se pierde în nesfârsirea albastră. Din când în când, pe deasupra apei, trec stoluri întregi de pasări nocturne şi cu glasul lor împart pe întinderea ei fiorii singurătăţii şi urâtul.

O adiere dulce, răcoroasă vine din depărtări pe mal, ca să înfioreze petalele florilor adormite. Pe bolta cerului atât de clară, printre puzderia de stele – ochi albaştri ce tremură sfioşi la atingerea unui sărut – şi-a făcut apariţia luna pală şi tăcută, iar ploaia razelor sale topeşte argintul pe ceţuri.

Ce noapte frumoasă!

în urma lui se estompează pe depărtatul mal conturul munţilor albiţi de vremuri.

Pribeag pescar!… Ce dor ascuns îl mână să meargă tot înainte? Chipul blând al iubitei, icoana visurilor sale.

Şi în noaptea asta albastră îngână de dorul ei un cânt duios, un cânt în care se oglindeşte durerea sufletului său ars de flacăra iubirii.

… Târziu de tot cântul a încetat… Corabia înaintează, licărind în depărtare, ca un mic punct alb în imensitatea albastră.

Acum nu se mai zăreşte, dar luna liniştită plmge, în pacea sfântă a nopţii, cu lacrimi de argint, pe rătăcitul pescar.

NOAPTEA DE VARĂ

în depărtata boltă cerească una câte una s-aprind stelele tremurătoare.

Pământul e înconjurat de mantia întunecoasă a nopţii, încet şi galeş luna se iveşte după dealuri şi trece pe cerul liniştit de aur. Toate sunt îmbrăcate în lumină de raze argintii de lună. Pădurea îşi lăţeşte umbra mereu, ca şi un monstru gigant. Copacii se par însufleţiţi. Molcomul zefir aduce de prin câmp miros de iarbă şi de flori. ~~ Ca nişte santinele misterioase ale câmpului ţi se par snopii şi clăile. Ici-colo, câte un licurici luceşte în depărtare, arătându-mi calea pribegiei. Din când în când, din f înul poleit cu ghizdei răsună câte un târâit de greier, 15 semnul liniştei ce domneşte peste câmpii şi dealuri.

Calea robilor se vede în toată întinderea ei.

Din când în când cade câte o stea, lăsând în urma ei o dungă luminoasă. Satul doarme pierdut în iarba rourată.

20 Din când în când se mai înalţă câte o scânteie *de* la pârjoalele de pe deal. Pe movilă se ridică flăcări albăstrii de la comoară.

Sunt singur, doar umbra mă urmăreşte pas cu pas. Când o să scap şi de ea?…

25 încet şi ritmic, ca un val, se aude de la stână, pe a aerului unde, o doină din caval, îngânată de murmurul apei.

„Plutească fericirea şi liniştea peste tot!”

PRIBEAG

J^nbaâg, ca frunza palidă de toamnă dusă de vânturi, rătăcesc pe drumuri necunoscute, în calea vieţei mele durerea mi-a fost „intimă. Nicăieri n-am fericirea. Am voit să-mi înec durerea în singurătate. Tot ce mă înconjoară este^trist „Camera îmi pare atât de,^!™!^ că pare muiată în Lacrimoza.

/”^Ă~m plecat la ţară. în pacea sfântă a naturii am /voit să uit totul. Mă duceam în fiecare zi la izvor, în murmurul lui înţelegeam cuvintele dulci, alină-toare ale mamei. Un cântec dulce, duios, adormitor fredonează zefirul prin frunzele sălciilor plecate. La umbra

pletoasă a lor mi se deşteaptă senzaţiuni de singurătate, de pace. în simplicitatea aceasta a naturei am găsit ceea ce doream: linişte. Am aruncat peste tot trecutul vălul nepăsărei. 1 O vrajă se desprinde din singurătatea care mă înconjoară. Furat de visele fericirii, mi-apare ea, aceea care m-a înţeles. Şi o chem cu glas uşor, stins aproape de patima dragostei.

Gât aş dori s-o am lângă mine, să uităm această lume, cu toate că este aşa de aproape de noi, să ne credem singuri. Ea doară a înţeles că un suflet ca al meu aşteaptă numai să fie iubit pentru a reveni la viaţă. Şi gândurile acestea deveneau mai impulsive.

Când îi spuneam că sunt pribeag, n-am pe nimeni, cât o înduioşau aceste cuvinte, ca un plâns!... Ştia că iubirea e sinceră, dar smulge din inimă cuvinte sen-30 timentale. Şi din trist ce eram, căzui într-o deprimare sufletească.

Când m-am despărţit de acele locuri, m-am simţit şi mai trist: mă despărţeam de acel cer senin care-mi da gândiri senine, care-mi înviora sufletul.

DRAGOSTEA

Ce dulci.rs«s«aţi±-sâTr4i când eşti lângă. fiinţa cea pe care o adori; când capul ei se-nclină uşor pe pieptul tău, iar părul ei tremură uşor în adierile vântului

5 încet de seară. Senzaţii vagi cari turbură dulci zbuciumări sufleteşti.

In legănarea dulce a unui vis plăcut te-nalţi imaterializat în sferi necunoscute, şi acolo petreci clipe fericite. Ea te alintă cu cuvinte mângâioase, tu, pier-

10 dut ca-n faţa unei minuni, extaziat, priveşti la ea, întruparea celui mai frumos vis al tău.

Iubeşti!

Din vraja ochilor ei îţi teşi cel mai mare, cel mai frumos vis al vieţii tale. în farmecul omorâtor al 15 îmbrăţişărilor isterice simţi senzaţiuni noi; ademenitoare e mreaja lor, si viaţa care până aci îţi părea un ce vag, întunecat, prinde înţeles, şi un înţeles pe cât de dureros, pe atât de viu.

Viaţa se pierde, viaţa se duce din pieptul tău însu-20 flări mari şi repezi, cum ard grabnic şi în flăcări mari clădirile de scânduri. Văpaia aruncă mari reflexe roşii, în întunerec şi în lumina lor bolnavă prind fiinţă vedeniile din trecut.

E dragostea mare, nebună, omorâtoare, e mm-25 dria pe care ţi-o dă suportarea durerii, e fiorul pe care ţi-l trece prin trup voluptatea cărnii chinuite.

Şi pentru nevrozaţi nu e altă iubire.

EA DOARME

Ea doarme, în părul ei sunt prinse flori palide de crizanteme, flori muiate în lacrămi de dor. Mirosul lor se topeşte în aerul calm. Pe faţa ei dulce, 5 „îmbujorată de reflexul unor roze de la piept, pe ochii ei cu lungi gene se lasă în zbor molatec frunzele pale. în jurul gâtului ei de marmură sunt întoarse şiruri de mărgean.

Ce frumoasă este! E o întrupare ideală, e o mi-l0 nune pe care numai mintea unui poet o poate visa!

Zâmbeşte. Şireata, ce o fi visat?! Desigur vreun

Făt-Frumos, cu ochi albaştri ca cerul lunei de mai, cu bucle aurii ca spicul de grâu şi cu buzele carmine,

Făt-Frumos ce o alintă seducător de dulce.

15 S-a înfiorat uşor! A sărutat-o, şi pe figura ei se lasă uşor umbra unei melancolii. Făt-Frumos a fugit ... şi sufletul ei s-a întristat în urma lui.

Ar vrea încă o dată să-l prindă în mreaja visului uşor.

20 Adoarme soarele după vârful unor dealuri. O

rază răzleaţă se furişează şi o sărută. Coboară umbra plină de visuri a serilor de vară. Prin frunze adie şoptirile unui vânt. Ga nişte fulgi uşori printre flori zbu rau popoare întregi de fluturi.

25 Şi florile de salcâmi căđeau încet.

Ea, simţind raza caldă a soarelui, se scoală aiurită.

Cată în juru-i. Nimic, aceeaşi linişte!

îşi simte sufletul îndurerat în urma acelui vis de o clipă!

30 Departe, din luncă, pe aripele adierilor vin notele unui cânt duios, şi ea îşi simte sufletul tot mai îndurerat. Gântă, şi frunzele prinse în farmecul cân-tărei se leagănă încet sub impresia duioaselor note tremur înde.

35 Zadarnic cată să alunge imaginea acelui vis:

Făt-Frumos va apare veşnic în imaginaţia ei! A fost un vis ce nu se uită!

IN ORE DE LINIŞTE

Soarele apunea măreţ în seculara pădure atârnată /*de* coastele stâncoase ale munţilor din faţă, prefă-când-o într-un ocean de jeratec.

Gerul, în acea parte de un roşu-aprins, care se pierdea cu cât înainta în albastrul strălucitor din partea opusă, da o senzaţie o armonie desăvârşită. Răcoarea plăcută, tabloul extraordinar pe care natura cu măestrie îl dezvălea punea pe fruntea mea 10 o fericire ideală.

Noaptea, încet-încet, îşi întindea poezia ei cernită, creaţiunile ei fantastice cu forme bizare se apropiau de mine. Şi nu ştiu prin ce asociaţie de idei gândul îmi zboară îndărăt peste zeci de secole la epo-l5 peile minunate şi nemuritoare ale popoarelor, dintre care unele sunt îmbătrânite, altele dispărute de vremuri. Mă mişcă mult acele naraţiuni de o antică frumuseţe şi deodată fantasia mea aţâţată începe să lucreze. In epopeile ce ea făureşte, eu sunt eroul, eroul vecinie 20 învingător; eu alerg în lumea basmelor pe cai năzdrăvani către locaşurile ascunse ale zânelor; eu – mai aproape de realitate – străbat cotiturile po-tecelor de munţi urieşi şi mă urc la ea, la vreo fecioară care mă aşteaptă plângând, şi sărut guriţa care 25 mă cheamă aşa de gingaş!

Pe pârâiaş, în apus, copile de o frumuseţe şi de o voluptate uimitoare se scăldau în unda cristalină, cântând fermecător de dulce.

Iar eu mă scoborâsem în imensa vale, de unde pri-

30 veam spre ele, şi din când în când mi se părea că rnă cheamă pe mine, singurul muritor din acea vale, ca să le admir frumuseţea lor, de care păreau aşa de mândre!...

CEI DOI SOLITARI

în fiecare seară, când rouă se lasă discretă pe sânuri albe de crin, el şi ea merg alături pe nisipul moale al potecilor. Păşesc încet, privirile lor grave nu mai cată să pătrundă noaptea, razele stelelor se răsfrâng searbăde în ochii lor obosiţi de un chin vechi. Gem vârfurile de plopi la suflarea caldă a vântului de vară. Iperion se-nalţă trist şi mândru pe boltă. Pe sufletele solitarilor se lasă, grele ca plumbul, aripele cobei.

Crizantemele întind în zadar spre dânşii voluptatea de mătase a petalelor viorii, în zadar garoafele roşii trimit sărutări de foc; cei doi trec gravi, cu ochii pierduţi în lumi apuse.

De ce mai trăiesc? E singura întrebare care-i mai chinuie, şi desigur că această întrebare e pentru ei ultimul farmec al vieţii. Gând obosiţi de goana idealurilor fine şi amăgitoare enigma vieţii le va părea lipsită de interes, ei vor f i două statue de piatră zvâr-lite de un nebun într-o grădină vrăjită.

Natura se va-nfiora când buzele-i fierbinţi vor atinge piatra aspră şi rece şi razele lunei vor merge să turbure pe alţii.

Nenorociţii solitari!

SIMŢIRI STINSE

Seri petrecute în genunchi, pierdut în gxtaz_Jn faţa ei ca înaintea unei sfinte, mă rugam să fiu părtaş fericirii. Gând glasul ei – mai dulce ca murmurul 5 de palmieri în nopţi senine – mi-a spus cuvântul suprem, amuţite doruri s-au deşteptat în mine. Eram fericit, glasul ei era un cânt. Şi visele m-au prins în lanţul lor când mi-a vorbit ea. Suspine lungi s-au desprins din sufletul meu. Am sorbit dulceaţa de pe

10 petalele buzelor ei roz-albe; şi cu surâsuri fluturatice a aprins în mine nebuna dorinţă. Plăceri înviorătoare îmi excitau dorinţi. Adia un vânt uşor, părea un lin fâlfâit de aripi invizibile. Ieşite din caliciul florilor, parfumuri dulci pluteau în jurul nostru îrn l 5 noaptea melancolică de vară. Eram singuri. Se estompa în depărtarea întunecoasă conturul caselor: păreau nişte morminte, învăluite de aceeaşi linişte din cimitire.

Am mai aşteptat-o de-a lungul nopţilor singura-

20 tece de vară. Vărsa eterna-i claritate luna peste-ace-laşi pom sub care razele sale mângâiau în vremuri palida faţă a iubitei.

Am înţeles totul: m-a uitat. Şi am plecat cu sufletul jălit, ascuns sub vălul unei adânci tristeţi, am

25 plecat. Simţiri învăpăiate altădată, reaprindeţi-vă în suflet! Vreau să simt fiori de dragoste.

Ascuns, retras, umil, adorând doar imagina ei, un pââns duios de apusa vremuri se deşteaptă în pri viri şi cad picuri mari paste portretul adorat.

30 Simţiri stinse!

Teiul îşi înalţă fruntea către eternul cer albastru şi pare cufundat într-un vis liniştit, senin.

Adierea fermecătoare a vântului de altădată acum îmi pare un glas trist de clopot la înmormântarea 35 iluziilor.

Simţiri stinse!,..

SINGUR

io

Una câte una cad frunzele irosite în liniştea amurgului trist de toamnă. E un plâns, o jale în întreaga fire. O nedesluşită melancolie învăluie totul. Amurgul îşi tremură para în duioşia serii. Se înalţă de la

o casă fum în aer şi se pierde uşor ca un vis senin, alin-tător, şi îl urmăresc mereu până se pierde în înălţimi. Iubire… iubire, ca fumul treci.

Sunt singur, şi sufletul meu coprinde întreaga tristeţă a naturii. In zare se pierde un plâns de cocori. O, pasări pribege, de ce nu mă luaţi cu voi în ţările muiate vecinie în apele visurilor blonde, sub cer de-a pururei senin, cu alei în floare! Pribege paseri, îmi lăsaţi doar doruri vagi, în cari înoată întreaga mea simţire. Vântul suflă a jale printre crengile desfrunzite, jalea poveştilor stinse. O, cum aş vrea să rătăcesc pe valurile Uitării, să uit trecutul, să îmbrac simţirea cu o nouă haină.

Zbuciumaţii arbori par cufundaţi într-o tristă gân-dire. Se desprinde din plânsul firii o armonie caldă, înduioşată, ca o rugăciune spusă în adorare. Visul mă ducea altădată pe unde de cristal în lumea lui şi mă pierdeam în vraja ademenitoare a lui.

Ce trist sunt!

Copil visător odinioară, azi cinic, trist, cu iluziile spulberate de vântul soartei.

De departe, prin aerul de toamnă, pătrunde vibrarea notelor de clopot dogit, e un plâns în urma zilei care moare, sunt fiorii credinţei.

30 Visările trandafirii de odinioară au prins col-

, bul uitării. Privirile mele plutesc în vagul depărtării. E ceva blind, delicat, care îmi dă doruri nostalgice, care mă cheamă spre alte locuri.

Singur…

35 Fără prieteni, mă pierd în „plânsul singurătăţii grele”. Nimeni care să mă mângâie, nimeni, nimeni… Şi cât de dureros e cuvântul acesta, în juru-mi e tăcere senină, blândă.

Niciun prieten! Tremur la gândul că sunt uitat.

40 Afară plânge vântul pe mormântul în care ş-a îngropat podoaba. Pribegii cocori nu se mai vădr glasul lor s-a stins în depărtări, dar sufletul meu trist jeleşte, pierdut în umbră, duiosul trecut…

CROCHIURI LIRICE, EVOCĂRI

UN ÎNVINS

Vreau să vă vorbesc de un sărman cerşetor pe care l-am văzut aseară pe bulevard, lângă strada Colţii, întinzând mâna cu o mişcare sfiicioasă, pe când faţa

”5 lui arăta o resignare mută după o lungă luptă interioară. — A!

un cerşetor!... va spune cititorul blazat. Eterna poveste... flaşneta... nu citesc.

Vă rog, iubiţi cititori, să credeţi că sunt cel puţin tot aşa de sceptic ca şi d-tră; cu toate astea, cerşe-

10 torul de pe bulevard mi-a produs o ejiioţie^-siaceiâ, – ebruscă strângere.. de inimă.,

» j-fj v: ’ ffira un cerşetor.frumos: îmbrăcămintea săracă, dar cuviincioasă, barba albă până la brâu, faţa simpatică, des i brăzdată. de suferinţe; privirea stinsă arăta un

15 suilet zdrobit de zbuciume interne.

/Ei^i_jxu-mos~-eerşetorul: părea o figură de stradă pe care un pictor ar fi idealizat-o pe pânză, pentru ca să poată împodobi un salon fără a jigni pe bogătaş în digestiunea şi estetica lui...

20 Noaptea cerşetorii se duc pe la casele lor; numai frumosul cerşetor, ascuns într-un colţ întunecat, întinde mâna cu o mişcare^..sfiicioasă, ferindu-se, ca nu cumva să-l bată în faţă lumina felinarului electric.

25 Treceam gânditor.^ ca orice june într-o noapte de vară... Când am zărit mâna^discretă ieşind din coiţur de umbră, am simţit unrliof) M-am apropiat de sărmanul cerşetor ca să-i dau un gologan, şi când l-am privit curios în faţă, el a plecat ochii.

Am rămas îngândurat. îmi ziceam că omul acesta a fost odată tânăr, că desigur, ca şi mine, a visat în nopţile de vară, făcând planuri pentru viitor şi privind viaţa cu o nestrămutată încredere în sine...

— Şi lui i se va fi părut atunci viaţa o privelişte interesantă, şi el va fi nădăjduit să se puie odată la adăpostul hazardului şi nesiguranţei...

Şi acuma iată-l. După o luptă de jumătate de veac, e silit să cerşească noaptea în întuneric mila trecătorilor!...

Desigur nu mai poate munci, desigur rudele i-au murit, el însă-şi târeşte zilele, nerăbdător de a ajunge mai repede la groapă şi de a urma generaţia lui dis-părută...

Sî»fil LARG

...Şi deodată, la un colţ de stradă, îmi apăru înainte, înălţându-se ca într-un vis, o grădină, un colţ de pădure, un covor de verdeaţă, în sfârşit, tot ceea

5«ce am înţeles eu mai mult din natură, tot ceea ce am iubit cu mai multă credinţă.

Sub razele plumburii ale soarelui de ameazi, co pacii păreau că dorm răcoriţi de propriul lor frunziş, legănaţi încetişor de uşoarele tremurături ale unui vânt

10 ce abia se simţea. Şi vTlfSî care plutea deasupra gră-J dinei mi-a pătruns în suflet, înîieâ4»d-tt*mi toată fiinţa

,de senzaţiile umbrei codrilor – depăriaţi, de dorinţa

.Jjiiminisurilor prin cari se zăresc adâncimile orizontului

; zâmbitor.

15 Dorinţă de proletar!

In mijlocul Bucureştilor, zilele călduroase au făcut şi mai vădit mercantilismul nesăţios al burghezilor. Pretutindeni clădiri şi iar clădiri cari se apropleN unele de altele, se ating, se înghesuie, se îngrămădesc,:20 se urcă în sus, până ce ascund cerul, întunecându-l. Copacii pier necontenit, tăiaţi de securea nemiloasă a capitalului, care nu vrea să ştie de altceva decât de interesele sale.

Iar lucrătorii înecaţi de praf ui negru al cărbunilor, 25 salahorii dogoriţi de soare pe înălţimile schelelor^ slujbaşii istoviţi prin birouri şi toţi acei cari fac paţ-te din marea armată a proletarilor de la oraşe rămân / din ce în ce mai mult lipsiţi de aer şi natură.

Intr-o clipă am văzut tot contrastul acesta dureros, care înrâureşte aşa da grozav asupra întregei societăţi.

O, să poţi da fiecăruia un colţ de natură, cu tufişuri în care curge seva tânără, cu stejari la picioarele căror cresc lăcrămioare, zambile şi muşchi mătăsos, cu poteci vrăjite, cu luminişuri unde se adun păsările şi unde e aşa de bine de trăit!

Şi am plecat visând de dorul pădurilor cari adorm în amurgul albastru, îmbătate de foşnetul propriului lor frunziş şi legănate de jalea doinelor străvechi.

ÎN ZORH ZILEI

/9n»

Am frumosul obicei de a rătăci dis-de-dimineaţă pe stradele depărtate de centru ale Bucureştilor – un obicei de proletar intelectual, care şi-a trăit copilăria în mijlocul câmpurilor, sub zarea nesfârşită a boitelor albastre. Gând se ridică geana roşietică de la răsărit, am senzaţia vremurilor depărtate, când, sculat cu noaptea în cap, ieşeam la câmp, salutat de trilurile vesele ale ciocârliilor, cari se înălţau uşoare în sus până la norii creţi şi alburii ce se primblau leneşi pe cer.

Dar acum nu mai am înainte nici covoarele de ver-deaţă de

atunci – înlocuite prin grămezile de verdeţuri – nici cântecile ciocârliilor. în locul acestora din urmă se înalţă, sus, de pe schelele unei măreţe binale, vocile puţin răguşite, puţin aspre, dar voioase ale salahorilor. Aceştia sunt un fel de ciocârlii de oraş.

Vântul răcoros al dimineţei le mângâie feţele, le scutură pletele în cari au rămas rămăşiţe din praful de cărămidă şi le înviorează ochii.

când ar trăi în ei cine ştie ce vagă amintire vech-i-a4e-Lichinăterilor salută începerea muncei şi răsăritul soarelui cu urale, asemenea uralelor pe cari trebuie să le scoată marinarii când zăresc portul dorit.

Şi oamenii aceştia muncesc necontenit. Din zorii zilei şi până în faptul nopţei, mereu cărând var, pietre şi cărămidă, înjgheabă încetul cu încetul pâJatulfalnic al altora.

Adesea, când soarele e sus pe cer, din înălţimile schelelor, unul cade, zdrobindu-şi capul pe pavelele de jos.

Cântecele încetează, tovarăşii mortului se apleacă spre nenorocit, si în privirile tuturora trec fiorii morţei, vecinică stăpânitoare, vecinică logodnică a acestor dezmoşteniţi.

Dar nu e timp de plâns. Biciul vătafilor se lasă pe spatele lor mai arzător decât arşiţa soarelui de amiazi si lucrul trebuie să înceapă.

Furnici, cari trăiesc numai pentru că s-au născut!

Gând se vor ivi oare adevăratele zori roşii pentru aceştia?

SPIONII SUFLETELOR

La un judecător de instrucţie, ieri. Camera în care ne aflăm e o piesă lungă, înaltă, goală, fără alte mobile decât o masă de cancelarie, 5 ° câteva scaune şi fără alte tablouri decât un Grist slab, primitiv zugrăvit, răstignit pe o cruce de lemn tot aşa de primitivă.

Atmosfera dimprejur pare greoaie, împovărătoare, ca şi cum ar respira ceva din chinurile de pe faţa 10 Mântuitorului de pe cruce.

Stăm de mai bine de trei ceasuri aproape nemişcaţi.

Eu, martor într-o afacere foarte întunecată, sunt chemat

— să dau toate lămuririle pe cari le cunosc; judecătorul îmi pune întrebările.

15 Din când în când ne oprim, schimbăm cursul ideilor, vorbim de altceva, de lume, de petreceri,de seri vesele, de cunoştinţi de ale noastre, facem spirite, şi apoi începe iarăşi interogatoriul.

Orişicât de *mondain* ar căuta să fie judecătorul, 20 dar întrebările sale m-au obosit şi eu stau plictisit, zdrobit, lipsit de

energie, cu gândul dus aiurea.

Pe fereastră se vede afară vârful legănat de vânt al unui plop, cupola strălucită a unei biserici, câţiva, nori albi plutind uşori şi departe, departe, străveziu, 25 cerul albastru semănat cu aur de razele soarelui ce se pleacă spre apus.

Dar ce departe e cerul acesta! Mi se pare că n-am să-l mai simt niciodată aproape de mine aşa cum îl simt în unele momente de libertate sufletească.

Si în camera cu Gristul slab şi primitiv zugrăvit, interogatoriul continuă aprig, nemilos: o lupta înverşunată între două suflete cari ar vrea să se prindă, să se 5 răspice, să se cunoască până în fund.

Şi toată lupta asta era între doi prieteni, între doi oameni de lume cari poate chiar în seara aceea erau să se întâlnească în societate pentru a pleca, la braţ, să sfârşească noaptea într-o partidă de *fin souper*.

10 Gând m-am văzut din nou liber, când am simţit din nou aproape de mine cerul albastru, când mi-a mângâiat din nou tâmplele vântul primăvăratec, am respirat adânc, ca un om care a scăpat din ocnă.

Ah, ce cruzime modernă, rafinată, inchiziţia aceasta 15 de suflete!

Nu e de mirare dacă oameni nevinovaţi, după ce sufăr tortura asta – \nai grozavă decât orice tortură trupească – timp de câteva săptămâni, ajung la capătul forţelor şi mărturisesc lucruri pe cari nu le-au

20 făcut niciodată.

E în mărturisirea asta dorinţa nostalgică, adâncă de linişte, de odihnă cu orice preţ, dorinţă asemănătoare cu setea care trebuie s-o sufere în deserturile arse de soare pribeagul lipsit de apă.

CREDINŢA CARE MUTĂ MUNŢII

Sunt acum aproape două mii de ani de când, pe înălţimile unui munte din ludea, o mică ceată de pescari şi Qarnenidinpopor, sim^li_si_săraci,dar încăl-5 ziţi de o profundă credinţă, aşteptau semnul, marele şi supremul semn făgăduit, pe care trebuia să li-l trimită învăţătorul pe care ei îl văzuseră cu ochii lor înălţându-se la cer.

, *j* Sub lumina crudă a cerului din Palestina, în singu-

10 rătatea muntelui, a cărui iarbă fusese arsă de flăcările

, soarelui tropical, feţele lor trebuie să fi strălucit de o strălucire stranie şi supraomenească, iar ochii lor trebuie să se fi aprins de o văpaie fără nume.

Ei văzuseiă de atâtea ori pe învăţătorul lor făcând 15 rninuni, cari înspăimântau pe alţii, aşa că în sufletele? lor nu mai rămăsese nicio umbră de îndoială.

Li se ceruse credinţă cât un grăunte de muştar; acum credinţa lor crescuse asemenea cedrilor de Liban şi se înălţa sigură, triumfătoare, până la cer. Era 20 credinţa care mută munţii din loc.

Astăzi credinţa aceea a pierit. Si a pierit credinţa în minuni şi în fepte nefireşti – Juciu de care nune pare rău – der a pierit şi credinţa de ideal, credinţa în ceva sfânt şi înălţător, şi de asta ne pare rău.

25 O îndoială grozavă, o neîncredere mohorâtă apasă deasupra tuturora.

Societatea e rea?

Aceasta e un semn că trebuie să piară!

Oamenii sunt josnici şi mizerabili?

Aceasta e o dovadă că nu pot fi altfel!

Şi toţi se pleacă înaintea acestor crude sentinţe.

Dar iată că în Franţa şi Belgia, muncitori umili, săraci, prigoniţi şi lipsiţi de marile bunuri ale vieţei, au reînviat vechea credinţă, nu într-un dumnezeu sau o minune, dar într-un ideal clar şi fermecător.

Această credinţă a făcut pe tovarăşii francezi şi belgieni să câştige atât teren în lupta pe care au dat-o zilele trecute.

…„Căci noi avem credinţa care mută munţii!” zicea un ziar socialist din Belgia acum câteva zile.

O, credinţa asta v-a ajutat mult, tovarăşilor!

Dar când o vom avea oare şi noi aşa sf întă şi co-vârsitoare?

SCENE DE NOAPTE

Viaţa se revarsă pe strade. Luna florilor a răspândit parfum de roze şi de crini pretutindeni şi lumea furnică în toate părţile, setoasă de aceste bogăţii delicate 5 cari se împart tuturora din belşug.

Şi până noaptea târziu capitala vuieşte, se agită,, cântăşise veseleşte, îmbătată de farmecul primăverei.

După miezul nopţei berăriile, cofetăriile, restau rantele şi circiumele sunt deschise încă, şi sunete

10 de vioare, ciocniri de pahare, glasuri voioase, râsuri cris taline se înalţă pe aripi de vânt şi se pierd în depar te, umplând

întunecimile de viaţa lor. i:

Băieţii mici, fără capăt îi, cerşetori cari abia de câţiva ani au părăsit leagănul, umblă pe strade, pă-l5 trund în localurile de petrecere şi, la urma urmelor,, dacă ştiucăn-au unde să-şi plece capul, se duc de se culcă pe o bancă din Gişmigiu, unde dorm sub raza mângâioasă a stelelor de sus.

Luna mai îngrijeşte de toţi.

20 Dar îmi aduc amintecă astă-iarnă, prin ianuarie, ieşeam într-o noapte pe la ceasurile patru dintr-un local unde avusese loc o mică serbare artistică şi mă îndreptam, însoţit de un prieten, spre casă.

Era o noapte superbă de iarnă. Zăpada trosnea

25 sub picioarele noastre, luna strălucea rece pe cer şi aerul sta nemişcat, încremenit, ca şi când ar fi fost şi el gata să îngheţe. Gerul ne înţepa feţele, dar nici nu băgăm la seamă; înfierbântaţi încă de vinurile pe cari le băusem, de mirosul florilor exotice cari împodobiseră camera din care ieşaam, de nebuniile prietenilor pe cari îi părăseam, noi, cu ţigările aprinse, mergeam 5 fără grabă, vorbind. Ne lăudam înaltele noastre sentimente umanitare şi ne exprimam bucuria că nu sân-tem ca alţii, cari nu ştiu pentru ce trăiesc.

Şi la un colţ de stradă întâlnirăm doi copilaşi: unul să tot fi fost de 7 ani, altul abia dacă o fi avut 5.

10 Se zgribuliseră într-un colţ de zid si, îmbrăţişaţi, ca să le fie mai cald, se pregăteau ca să-şi petreacă noaptea acolo.

Noi, oameni cu sentimente înalte şi umanitare, îi căinarăm o clipă şi trecurăm înainte. Dar după

15 câţiva paşi, amândoi în aoelaşi gând, ne întoarserăm îndărăt.

— Băieţi, veniţi, dormiţi la noi; acolo e cald, e moale, e bine!

Micuţii ne urmară, uimiţi de atâta generozitate.

20 Şi cum mergeau în urma noastră, cu capetele plecate, cu ochii osteniţi, prietenul meu îmi zise în franţuzeşte: ţ

— Vezi că tot a mai rămas ceva sfânt în noi? Cari alţii ar fi făcut asta?

25 Vai! nenorocitul nu se întreba din ce pricină o făcusem. Ori poate că şi el voia să se înşele pe sine însuşi şi să ia ca adevărată milă o pornire egoistă de rafinat intelectual.

Fii binecuvântat, mai, care culci pe micii dezmoş-

30 teniţi sub raza mângâioasă a stelelor de sus şi-i scapi de mila perversă a noastră!

Legitimaţie de student la Facultatea de litere şi filosofie

Filă din carnetul de-student;

X?// ’

— *l* n-;cA’ A

iwi,,.,_ „:: _,,., *fgf,* ’ /:W’: [j

Legitimaţie de intrare la Biblioteca Academiei brie 1903, în care apar poeziile I si

Frontispiciul revistei *Românul*, XLVII, nr. 142 (33), 20 noiem-Kr.;O ions în nare acar poeziile I şi II din *Serenade demonice*

.„*fr*”, „.„„ *if-.ro..*»«4^. *Sj*, „»;;/

ƒ /, „,

U* o’

/ V /

’

^ *Lj* începutul poeziei I din ciclul *Cinttcul toamnei* (Biblioteca Academiei, ms. 1.658, f. 2)

Facsimilul poeziei II din ciclul *Serenade demonice* (Biblioteca Academiei, ms. 1. 659, f.2)

BBB^’

S»(#*R*,»*: *a**r/ta/.

*iota**.

g Aiitut4j& «*M*$*t*~ –, *aku*-

«*»*- *ia** *A* Jet

C, «/*$«*., *’but, ff* wtuu/ia” V *’h*

. *fuJt huufr bHg*,

-

ff #

Tefotk.

Mt»

— *t*~\- *

”

Facsimil al poeziei XII din *Clnlecul toamnei*, notată în volum XI (Biblioteca Academici, ms. 1.658, f. 16)

FUM SI PRAF

De pe dealul de la Filaret privirea se opreşte spre răsărit pe o colină împodobită cu vii şi cu livezi, din mijlocul cărora răsar ici-colea câteva căsuţe mici şi drăguţe cari parcă ar privi şirete de sub bolţile de frunze.

E o privelişte veselă, senină si – pentru ochii deprinşi să aibă mereu înainte clădirile uriaşe din capitală, cu monotonia lor obositoare – de o negrăită mângâiere.

La picioarele privitorului se întinde o val&Jn care iarba verde creşte din belşug; o şosea o străbate în lung si câţiva plopi îşi înalţă ramurile şoptitoare, în aer.

Când am trecut întâia oară pe acolo într-o\ dimineaţă, plopii din vale, livezile de pe coasta colinei din faţă, căsuţele cochete ascunse de frunziş şi o cupolă aurită de soarele ce răsărea mi-au dat impresia de ceva de ţară, un peisaj întrezărit de mult, în vremea când senzaţiile sunt fragede şi dorinţa de a cunoaşte puternică.

Deasupra vâlcelei plutea un nouraş subţire, ca o negură într-o zi de toamnă cu soare.

— Ţara lui Ossian, cântecul lui Fingaî, ceaţa galilor! exclamă amicul care mă întovărăşea.

Şi iluzia asta ne-ar fi rămas dacă din întâmplare prea marea mea dragoste de natură nu m-ar fi făcut să mă aplec pentru a-mi răcori mâinile în iarbă. Un praf negru îmi ram ase pe mâini şi atunci constatarăm cu

21 – Scrieri vol. I – ştefan Petică tristeţă că verdele-închis de pe vale era datorit unui strat de praf de cărbuni care se depusese pe iarbă. Chiar nouraşul subţire de deasupra nu era altceva decât fum – fum de la o fabrică din apropiere.

Şi acest fum se făcea din ce în ce mai gros şi se înnegrea până ce în puţin timp întinse peste toată valea un zăbranic posomorit.

Plopii nu mai şopteau, livezile nu mai surâdeau şi căsuţele nu mai priveau şirete de sub bolţile de frunze: ţara lui Ossian pierise.

Industria modernă alungase totul, fără milă.

LA GOLŢUL STRĂZEI

io

Sub ploaia ce cădea potop, bătrânul cobora încet strada Câmpineanu, trecând cu paşi şovăitori pe dinaintea cofetăriei „Fialkowschy” şi a berăriei „Gambrinus”.

Pe trotuare apa curgea în valuri. Bătrânul, cu capul descoperit, cu pletele ude, legat la tâmple, desigur, din pricina unei răni, părea bolnav şi istovit.

Oamenii cari, la adăpost de ploaie, se aflau în cele două localuri, sorbindu-şi în pace păhărelele, ascultând zgomotul picăturilor de afară

şi* privind leneşi pe fereastră, văzură figura asta de martir al muncei si nu putini rămaseră izbiţi de expresia dureroasă de rezignaţie care-i era întipărită pe fată.

Dar acestea sunt figuri cari trec şi cari se uită.

Bătrânul cobora încet, cu paşi şovăietori, bolnav şi istovit.

în dreptul berăriei „Oswald", nenorocitul căzu jos, aproape fără simţire, izbindu-se cu capul – frumosul cap împodobit cu păr alb – de pietrele pavelelor.

Cercă să se ridice, dar căzu din nou, zdrobit.

Şi ploaia ce cădea mereu!

Abia într-un târziu, un sergent de poliţie, văzând că ploaia se răreşte, scoase capul din cine ştie ce ascunzătoare şi, văzând pe cel care căzuse, avu înalta bunăvoinţă de a se apropia.

A, un sărac în nesimţire!

21»

Nu e nimic grav. Şi bunul sergent luă pe bătrân de picior, îl târî de cealaltă parte a străzei şi-l aşeză pe trotuarul.de lângă Teatrul Naţional.

Sergentul îşi făcuse datoria, sergentul putea să plece. Bătrânul care muncise o viaţă întreagă muncă de rob stătea acolo, în colţul străzei, în părăsire.

Numai după ce încetă cu desăvârşire ploaia şi cerul se răzbună, când începu să se arate lumea pe stradă, atunci sergentul, în faţa indignării mulţimei, trebui să ia o trăsură si să ducă pe bătrân la spital.

Si mi-a venit în minte amara întrebare din *Jacques*

Misere a lui Eugen Pettier: \

A, dar

Asta nu se va sfârsi niciodată?

LA SPITAL

Eram în vizită la un prieten al meu, intern la spitalul Brâncoveneasa.

S-a întâmplat însă că tocmai în timpul când eram 5 eu acolo să fie şi ceasul consultaţiilor gratuite.

Un şir lung de oameni săraci, femei îmbrăcate în zdrenţe şi copii desculţi, se perindau, de jarcă n-ar mai fi voit să se sfârşească, pe dinaintea internului.

Cei mai mulţi voiau să fie primiţi în spital.

ie La ce nevoie să li se dea reţete, să li se prescrie medicamente,

când ei n-aveau bani nici periiru a-şi cumpăra o coajă de pâine? Şi apoi ceea ce ei cereau, ceea ce doreau în fundul sufletelor lor era odihna, liniştea, un timp, fie măcar cât de mic, în care să 15 scape de marele zbucium al vieţei sărace, un timp în care să se ştie la adăpost de nevoia rătăcirei pe strade, flămânzi şi bolnavi.

Mizeria îşi arăta faţa-i respingătoare în toată goliciunea sa.

20 Prietenul meu, cu toate că vedea zilnic aceleaşi dureri trecându-i pe dinainte, *iei* n-ajnnsese să-şi stăpânească unele mişcări de cempătimire la vederea lor.

Din când în când se întorcea spre mine, mă privea în 25 adâneul ochilor şi ridica din umeri, ca şi când ar fi zis: „Oricât ar fi de dureroasă mărturisirea, dar e cu neputinţă de a face ceva pentru aceştia".

Şi aceştia plecau dezamăgiţi, pentru a se prezenta mâine la cine ştie ce alt spital, de unde, cu siguranţă, vor fi respinşi ca şi de aci.

La urmă de tot veni un om în floarea vârstei, 5 dar slab, galben, cu ochii sticloşi, cu o faţă de pe altă lume.

— E ofticos în ultimul grad! îmi şopti prietenul.

Bolnavul voi să fie primit în spital.

— Aici nu se poate. Du-te însă la Filantropia;

10 e cu putinţă să te primească acolo.

Şi în faţa privirei întrebătoare a nenorocitului, el îi explică:

— Filantropia… departe… pe lângă Şosea.

— M-oi târî şi până acolo!

15 O, gestul descurajat, obosit al [bolnavului] când a plecat!

în urmă, internul, ca şi [când ar fi vrut] să mi se scuzeze, spune:

— Dacă l-aş fi primit, [1-ar fi] trimis îndărăt

20 fără milă.*

* Ziarul fiind deteriorat, am aşezat între paranteze drepte cuvintele care lipsesc şi am renunţat la cele câteva rânduri de la sfârsitul articolului.

TAB î RAI

Mergeam_amândoi, rii şi ni 11T1

tea senină de vară, pe drumul care arcuieşte de la

Golentina în jos, pierzându-se în depărtare printre

5 ^ tufele de rosmarin şi de lucerna. *

Noaptea era caldă si frumoasă, şi natura întreagă părea că prinde glas şi viaţă sub sărutările dş argint ale unei lune cum numai în iulie se vede.

De la verzile colini cari strejuiau somnoroase în 10 zare venea un vânt uşor, mângâietor, asemeni atinge-- rilor line a mâinelor unei mume pe obrajii copilului, atingerea duioasa a mâinilor de mumă.

Pe nesimţite ne trezirăm înaintea unor clădiri cari răsăriră deodată înaintea noastră aşa cum răsare în 15 vis o figură respingătoare.

Hornurimari se înălţau ca nişte uriaşi, proiec tându-se pe cerul albastru-închis al nopţei, şi un fum roşiatec înflăcăra bolta de sus. Era o fabrică, si înlăuntru, deşi era noaptea târzie, roţile se învârteau mereu, 20 maşinile vuiau, cuptoarele se încingeau de flăcări şi lucrătorii, negri de praf şi obosiţi de muncă, alergau necontenit, hrănind gâtlejul fără fund al uriaşului de fier – un gâtlej fără fund deschis în întuneric.

Asta era la stingă. De la dreapta se auzeau strigăte 25 vesele. Intj-un pavilion drăguţ dintr-o grădină admirabilă, o familie sta la vorbă, ca oamenii, după masă. Femei elegant îmbrăcate, domni cari nu cunosc munca şi copii cari nu ştiu ce-i nevoia petreceau în ticnă un sfârşit de seară. Era un tablou de fericire casnică, liniştită, care face să viseze amarnic pe toţi cei cari sunt osândiţi să prjJi£g&&9«ft-^ecinic singuri, o viaţă de pribegie stingheră.

însoţitorul meu grăi, după ce tăcuse tot drumul:

— Iad şi Rai!

Şi gestul larg, cumpătat al mâinei sale se întoarce de la stingă la dreapta în aerul albastru-închis al nopţei.

In mintea lui de muncitor tot ce auzise odată despre lumea cealaltă se întrupa acum aievea îa faţa sa.

NATURA

_JNTe întoarcem Ia naturăj^în literatură, în pictură, în filosofie, chiar, se~ve3e~âpăfând~o dragoste adâncă şi pătimaşă pentru natura de atâtea ori slăvită şi de 5 atâtea ori părăsită.

întoarcerea de acum însă n-ere ceracterul senin şi liniştit al măreţei adorări de odinioară. E mai mult o pornire zbuciumată, un avânt dureros, ceva din starea sufletească a omului care, sătul şi dezgustat

10 de toate, se refugiszâ în marele templu al universului pentru a-şi ogoi durerile.

Odată, într-o seară furtunoasă de toamnă, când nişte nori groşi şi negri învăluiseră cerul, sm văzut un porumbel alb ca visul neprihănit

al unei fecioare

15 îndreptându-se cu aripi ostenite spre cuibul său. Una din aripi părea aproape înţepenită, şi biata pasăre se opri o clipă pentru a se odihni pe un acoperiş din apropiere. Atunci băgai de seamă că de sub aripa ce părea aproape înţepenită izvora un mic punct roşu de sânge:

20 era o rană.

Omul modern mi-a făcut totdauna o impresie asemănătoare cu aceea pe care mi-a făcut-o sărmanul porumbel rănit. Dar omul modern mai speră cel puţin în tainica putere a naturei.

25 însă am întâlnit odată, în mijlocul unui câmp de o bogăţie fără pereche, un ţăran bătrân şi gârbov care se întorcea de la lucrul câmpului. Un apus de soare splendid, o variaţie de culori nesfârsită, un ton general vrednic de serile de Orient, de o parte, şi un suflet împovărat, amărât, chinuit de grijile unei vieţe ticăite, de altă parte.

Pentru gârbovul bătrân natura nu mai avea niciun farmec.

Şi atunci am înţeles grozava nedreptate a muncei fără rost prin care se răpeşte omului ultima si suprema mângâiere: natura.

’ \

PRIBEGI

Drumurile lungi şi prăfuite de ţară, drumurile cari nu se mai sfârşesc sub arşiţa soarelui de «ameazi se populează acum cu sute de.muncitori depământV

porniţi din cine ştie ce cătun sărăcăcios pentru a-şi găsi de muncă. E o lume întreagă de desculţi in zdrenţe, care-şi îndreaptă paşii după cum bate vântul, nădăjduind că în ţara asta largă şi întinsă trebuie să fie undeva un colţişor şi pentru dânşii.

Dar colţişorul mult dorit nu se găseşte.

De pretutindeni unde se duc să-şi ofere braţele li să răspunde că sunt destui muncitori.

Şi cu amarul în suflet, dânşii trebuie să-şi înceapă din nou calea lor dej3ribegLs.ub_raz£le--dogoriţi ale soarelui- -de ”.iunie, în mijlocul câmpurilor cari se întind despoiate în zarea depărtată, vjalad etermiU

al phşf.pst.p.i nemişcări Aerul tremură uşor pe culmi, împovărat şi el de atâta căldură, pe când pământul însetat se usucă şi se întăreşte.

Liniile clare cari mărginesc orizontul în depărtările albastre par a opri ca într-un cerc de fier zborul mai departe al gândurilor.

Iar când seara cade răcoroasă, ca adusă de lungile şi duioas.ele

rugăciuni ale celor pribegi, un suspin de uşurare saltă piepturile tuturora.

Şi nu arareori se întâmplă că, doborât de atâta mers, unul din aceşti rătăcitori fără de rost se abate din drum, căzând la pământ şi dându-şi duhul în pacea neturburată a serei, sub straja boitei azurii de sus.

Un moment de adâncă emoţie. De pe buzele tovarăşilor, îngroziţi că în lumea cealaltă ar putea să fie aceleaşi suferinţi, ca şi aici, pare a se înălţa, dureros de chinuitoare, întrebarea:

— Răspunde-ne, frate! Eşti mai fericit acolo?

TIMPUL CIREŞELOR

„Când va veni timpul cireşelor…"

E un vechi socialist francez şi un învitrşunat co munard omul care a scris versul acesta atât de gingaş,

5 început al unui cântec de primăvară. /

De obicei, când se vorbeşte de luptătorii Comunei, se face ca şi când s-ar vorbi de nişte oameni aspri, grosolani, sălbateci, fără alt sentiment decât acel al răzbunării împotriva burghezilor.

10 Şi totuşi acest sentiment a trăit!

In mijlocul luptelor din oraş, a vieţei fără soare şi fără lumină din atelier, rămâne ceva din frăgezimea dorinţilor din copilărie.

„Când va veni timpul cireşelor…"

15 Acum e tocmai timpul cireşelor. La mulţi, pomii se îmbracă în haina purpurie a fructelor şi ramurile încărcate se pleacă încet spre pământ de greutate.

Ceva din viaţa primitivă a anticilor răsare sub aceste ramuri.

20 Şi pentru noi, cei cari trăim în mijlocul Bucureş-

„- tilor şi a microbilor, hărăziţi cu atâta bunăvoinţă de edilitate, timpul cireşelor, traiul în aer liber e vaga

— iluzie a unei vieţi neînfrânate de mize^ile oraşelor capitaliste.

MOARTEA

„Acel imperiu din care nimeni

.:. — .': ' nu se mai întoarce".

HAMLET

5 Aseară primii vestea că un prieten, pe care-l întâlnisem cu câteva zile mai înainte sănătos şi vesel, ar trage să moară.

— Sufere de o boală care bagă repede în mormânt! îmi spuse cel care-mi aduse vestea.

10 Şi-mi istorisi cu de-amănuntul cum îşi petrece vremea bolnavul, convorbind voios cu amicii cari vin să-l viziteze, destăinuindu-le din aventurile interesante ale călătoriilor sale şi aşteptându-şi sfârşitul cu o nepăsare filosofică.

15 Şi pe omul acesta îl întâlnisem nu demult strălucind de vioiciune, frumos, elegant, purtându-şi pretutindeni nestinsa-i sete de viaţă, cu încredinţarea că niciodată n-o să se golească până în fund cupa plăcerilor!

20 Şi deodată să se vadă trântit la pat! La douăzeci şi şapte de ani, asta e grozav!

Nouă, tinerilor, moartea nu ne apare niciodată sub culoarea aceea întunecată şi înspăimântătoare sub care apare bătrânilor. Pentru noi ea e ceva foarte

25 depărtat – aşa de depărtat, încât mulţi cred că nici n-au s-ajungă vrodată până acolo – şi arareori dacă îi evocăm icoana în minte, poetizând-o şi îmbrăcând-o în vălul unei dulci melancolii.

împrejurul nostru ea seceră zilnic din marele po-

30 por al muritorilor, dar, cu toate acestea, noi trecem înainte nepăsători, ca şi cum am trăi deasupra legilor fireşti.

D ar s-o vezi deodată în faţă, înghiţind nesăţioasă pe unul din oamenii cu cari până ieri ai stat împreună!

5 Toată fala omenească se pierde într-o clipă şi frunţile mândre se prostern umilite în ţărână.

O cumplită descurajare îţi apasă sufletul, te vezi în ochii tăi mic, foarte mic – un vierme în acest univers fără început şi sfârşit, o picătură în oceanul 10 fără fund şi capăt al nemărginire!.

In noaptea neagră, pe când prietenul îmi povestea înainte despre boala care bagă repede în mormlnt, simţii deodată aripile morţei plutind reci în aerul greu de deasupra noastră.

15 Şi o groază nebună, laşă, josnică mă cuprinse în faţa neînlăturatei atotputernicii a acestei fatalităţi.

Cuvintele strigate la vederea primului omor făptuit de om păreau că răsună încă în văzduhul întunecat: „Câine, Câine, moartea e în lume!”

DOINA

O amează în flăcări. Gerul senin, fără nicio umbră de nor pe el, sa bolteşte aprins deasupra pământ-tului, ca şi când ar vrea să-l stingă într-o supremă 5 îmbrăţişare de foc. Soarele îşi trimite în sus, cu

cru-zimsa unui învingător, sulițele sale arzătoare cari se iuțesc, se înmulțesc și umplu tot văzduhul de puterea lor distrugătoare.

Asfaltul străzilor sfârie sub picioarele trecăto -10 rilor și stă gata să se topească în lava fierbinte, marele clădiri pompoase dorm răsfățându-se la soare, copacii stau nemișcați, ca într-o pădure fermecată din povești, și nicio mișcare nu se simte nicăieri.

Totul e mort.

15 Abia din când în când un om – funcționar sau lurător – se vede trecând repede pe drum și căutând leșurile umbrite, de teami să nu care cumva să cază trăsnit pe trotuar de razele drepte ale soarelui.

Mă duceam spre casă, copleșit de căldură, oste-20 nit, cu un mic început de durere de cap. Zăduful dimprejur mă amețea, liniștea din aer mă irita. Gerul părea că se lasă asupra mea, înăbușindu-mă.

Si cum treceam pe lângă o casă mare, boierească, auzii răsunând dinlăuntru notele clare ale unei doine 25 cântate din piano.

Numai la asta nu m-aș fi așteptat în clipa aceea. Gât ai clipi din ochi, avui viziunea câmpurilor întinse, âO

verzi, umbrite de copaci stufoși, răcorite de valurile cristaline ale pâraielor repezi și legănate de cântecul duios al vreunui cioban.

In clipa următoare, însă, senzația asta binefăcătoare se transformă în revoltă.

Ce înțelege doamna sau domnișoara, care muncește așa de bine pianul, din doină? Pricepe ea scopul ei tainic și sfânt, durerea veacurilor trecute, care plânge în notele sale triste, aspirațiile luminoasf ale autorilor ei, revolta înăbușită a celor cari o cântă?

De bună seamă că nici nu s-a gândit vrodată la ele, dar între Wagner și Dvorak, doina are un aer foar»e exotic și face aceeași impresie pe care ar face-o niște țărani adevărați în mijlocul unui salon aristocrat. — Totul servește pentru petrecerea și pentru înlesnirea digestiei păpușelor cu grai.

BUNĂTATE

Singurul lucru de care m-am temut și mă tem-totdauna, singurul lucru înaintea căruia am rămas-oricând dezarmat, ca înaintea unui ceva necunoscut, -5 îngrozitor, e răutatea. Prostia, prostia simplă, prostia ordinară, prostia pe care o întâlnești pe toate cărările, nu mi-a părut niciodată periculoasă. Pentru dânsa se găsesc totdauna mijloace de luptă.

Răutatea, însă, scapă oricăror arme.

iO Ea e unirea profundă a celei mai de jos prostii cu tot ce are omul mai sălbatec şi mai vechi, mai neînfrânat ca porniri. Şi din această pricină, orice armă îndreptată împotriva ei se fringe, nemernică.

Omul inteligent, omul cult, omul care ştie că

15 toate faptele sunt determinate de anumite cauze nu poate fi rău. El va găsi mereu o scuză pentru greşală şi va căuta s-o îndrepte ca om, nu ca fiară.

De aceea, bunătatea adâncă şi nemărginită, caldă şi îmbrătisătoare e supremul bun l a care a putut ajunge.20 până acum omenirea. Crist a propovăduit-o acum două mii de ani, alţii au propovăduit-o de la dânsul încoace, şi, cu toate acestea, bunătatea a rămas tot floare rară.

Peste inimile multora tot josnica răutate şi îndem-*3.5* nul spre învrăjbire stăpânească.

Bunătatea, sublima bunătate nu-şi arată faţa nicăieri.

Imnurile ce i se înalţă si tămâia ce i se arde nu-s decât manifestări pentru ea, pentru bunătate, dar nicidecum nu-s semne de existenţa ei.

Rareori de se întrupează cu câte o fiinţă modestă,. *S* necunoscută, şi numai la asemenea fiinţe se poate arăta ea.

Eu, unul, n-am cunoscut decât doi oartieni cu adevărat buni. Despre unul, rătăcitor acum pe cine ştie ce ţărmuri, nu voi să vorbesc astăzi.

10 Pe celălalt l-am dus alaltăieri la groa\)ă; era prietenul Arţăreanu. /

Nu vreau să-l laud – la ce i-ar folosi acum laudele mele? Dar spun acestea pentru că în societatea actuală, unde la fiecare pas întâlneşti caractere mes-l5 chine, inimi josnice, cugetări perverse şi laşe, e o mângâiere chiar numai faptul că ai întâlnit undeva, într-un timp fie el cât de depărtat, un om care s-a apropiat de bunătatea ideală.

Şi gândul acesta are destulă putere să te oţelească 20 în lupta împotriva celorlalţi, ceea ce nu e puţin, lucru.

DEMONUL

Peste generaţia noastră tânără suflă un vânt ciudat. La douăzeci de ani – pricepeţi, bătrânilor, ce-înseamnează acest cuvânt? — când viaţa e aşa de fru-5 moaşă, speranţa aşa de mare şi cerul aşa de albastru,, tinerii de acum sunt deja trecuţi, săturaţi, dezarmaţi de toate.

Pe fiecare-l chinuie greutatea viselor, neputinţa de a lucra, dorinţa nehotărâtă de ceva care nu există, setea de o senzaţie nouă, deosebită de toate cele cunoscute.

10 Cel mai nenorocit însă e cel pe care-l munceşte

.demonul artei, ghidul gloriei, toată această grozavă şi nebuna „halucinaţie, care pe zi ce merge pune stă-pânire pe mai multe minţi.

15 Artistul care, cu ţigara-n gură, cu faţa veselă,.

cu ochii surâzători, se aşează la masă şi scrie senin si liniştit nu trăieşte în realitate – el e o închipuire a profanilor.

Artistul adevărat e tot atât de departe de acesta

:20 pe cât e de departe lumea reală de lumea iluziilor.

El e omul care nu-şi aparţine niciodată sieşir ci totdauna trebuie să urmeze un îndemn care vine de la o forţă mai presus de a sa şi căreia nu i se poate împotrivi.

25 Unii au numit această forţă talent, geniu, alţii i-au zis demon. Desigur, cuvântul din urmă e mai drept, căci el arată întrucâtva suferinţa care surpă pe cei pe cari mulţimea îi crede atât de fericiţi. E pe de o parte ucigătoare starea sufletească dea te simţi robul cuiva, de a pleca fără voie grumazul sub greutatea unui lanţ nevăzut, tie a-ţi da încetul cu încetul tot ce ai mai scump ca gândiri şi simţiri, fără a-ţi opri nimic pentru tine, şi pe de altă parte e siguranţa nebună că nu vei putea scăpa niciodată de această robie şi de acest chin decât la urmă, când, asemeni lui Icar, vei cădea din înălţimile viselor, cu aripele iluziilor arse.

Ah, pe câţi din aceştia nu i-am văzut dorind viaţa casnică şi liniştită, serile petrecute la lumina lămpei modeste, nopţile şi zilele fără zbucium!

…„Şi ne izbăveşte, Doamne, de cununa sânge-roasă a viselor prea grele!”

Dar demonul îi mână înainte, fără milă.

O SEARĂ LA MAGEDONSKI

Din mijlocul crizantemelor care-şi suspină parfumul răspândindu-l ca o lină binecuvântare deasupra tutu rora, micile obiecte de artă, tablourile, nimicurilescumpe păstrate cu sfinţenie apar ca în evlavia mis tică a unui templu vechi. Lumina care cade din cande labra se nuanţează, se atenuează şi ia afinităţi sub tile, asemeni unui apus,._d_e …soare „într^un.veac de_

decadenţă. Dar şi lumina, si tablourile, şi crâzaii^

temele se sintetizează într-o armo„nie_.su_p.e.ri.Qar_ăr_nia^-

jiierată, ca un tablou de { Watt e au, şi blândă ca o noapte cu lună. — --------

Comunitatea sufletească domneşte aci.

în timp ce oraşul se stinge în depărtare cu zgomo-tele sale şi noaptea acopere cu mantia întunericul cu J3r.utalităţilezilei şi josniciile vieţei, în micul salon al poetului se deşteaptă încjei însufleţirea convorbi-frilor intime, evocatoare de Senzaţii vagi si de emoţii ’

20,

Amfitrionul vorbeşte. Frazele curg dulci, liniştite şi cizelate, asemeni unei marmore ieşite din mâna unui maestru antic. S-ar zice că omul acesta clădeşte o-frumoasă operă arhitecturală din cele mai mici discursuri. Ceea ce îl deosebeşte însă de alţi maeştri e o căldură şi un culorit viu în vorbire cum nu mi-a mai fost dat să văd. Cuvintele au o putere de sufletească expansiune care robeşte şi fascinează de la început pentru că maestrul posedă taina acelei fermecătoare *causerie* franceze care se întâlneşte aşa de rar în saloanele române.

Şi rând pe rând ne trec pe dinainte subiectele cele

S mai deosebite: ultimile noutăţi literare, descoperirile ştiinţifice, evenimentele politice, faptele diverse şi tot ce poate da prilej unui gest frumos, unei fraze armonioase. Se vorbeşte de literaţi, de cei vechi ca şi de cei noi, şi părerile amfitrionului sunt pline de

10 cele mai surprinzătoare scânteieri. Se crease, de mult, o legendă care-l reprezintă ca pe un confrate răutăcios si invidios. Nimic mai mincinos! L-am auzit vorbind de toţi autorii noştri şi asupra tuturor a fost deojusteţăşi de o buaăvoinţă cari ştiu bine că nu se

15 întâlnesc la alţii.

E drept că din când în când o mică încreţitură de sprânceni trădează pe amărâtul, dar o ridicătură din umeri, aproape imperceptibilă, arată acea splendidă nepăsare pe care trebuie s-o aibă totdauna omul

20 superior faţă de micimile adversarilor. Mulţi i-au fost elevi la început şi l-au înjurat pe urmă. Ei şi ce? Parcă poţi epri canalia să fie canalie!

Din amărăciune a ieşit o poemă, din părere de rău o simfonie, şi SiăestfuTesTeT.)ire de ce să fie mul-

25 ţumit. Recunoştinţâ;~-e-pentru oamenii de toate zilele; emoţia curată care devine artistică e numai pentru cei aleşi. In această

privinţă Macedonski e tot aşa de excelent om pe cât e de mare poet.

Şi frumos, superb în jupiterianismul său, nuanţat

30 de o mică umbră tragică, poetul citeşte. Glasul are ceva din melodia cu care trebuie să-şi & citit altădată Sophocles versurile. E o înălţare ritirfică de o armonie luminată şi clară ce dă un farmec distinct si nebănuit versului care se înflăcărează şi trăieşte cu o

35 nouă viaţă. L-am auzit citind pe *Faust*. Puterea de sumbră evocare a celebrei drame a lui Goethe era dată cu un tragism atât de pătrunzător, încât d-l Jules Brun, care era de faţă, a exclamat:

— Aceasta nu mai e citire; aceasta e crearea şi

48 încarnarea lui Faust.

Şi aşa cu toate.

Târziu de tot, când ceilalţi au plecat, când am răni as numai noi amândoi, încep destăinuirile din trecut,, planurile pentru viitor. Poetul mai are încămulte, f oarte-multe de spus, şi voinţa hotarâtă care l-a susţinut până acum i-e tot neclintită, tot stâncă, tot granit sfidător al oricăror lovituri.

Afară e târziu şi tăcerea neturburată a nopţei pluteşte în deplina sa maiestate peste oraşul adormit. Numai noi veghem singurateci. Şi în salon pacea se întinde ca un văl străveziu peste micile obiecte de artă, peste tablouri, peste nimicurile scumpe păstrate cu sfinţenie, peste crizantemele cari-şi suspină parfumul din petale şi peste o suavă madonă de Flo-rian.

r TECUCIUL DEPĂRTAT

NOTE DE TOAMNĂ

I

în ceaţa alburie ce atârnă uşoară şi fină din bolta

5- străvezie, turnurile, oraşului sjb.. estompează nedes--

.lu.şjţe, ca-ntr-o gray-UEă^_^er-niană…j]a£d,ijBxală peste

— care vremea a pus praful veacurilor sale. Ramurile castanilor şi ale teilor par o cunună veştedă pusă pe capetele bătrâne ale acoperişurilor sure ce dorm în

10 neştire sub farmecul liniştei ciudate ce coboară dea-

— supra în valuri largi şi reci. Somn lung, somn greu, somn fără vise.

Totul e depărtat,_şters,_. învelit în culori ce se, pierd pe nesimţite şi cu un parfum de lucruri moarte, 15 de rochii iubite şi scumpe dezgropate din lăzi vechi. S-ar zice că e un oraş privit sub apă

– o apă în care s-au vărsat parfumuri ce nu se mai găsesc astăzi. Câteva momente stau uimit. Mă tem să pornesc, mă tem ca şi când aş fi intrat în paFatul frumoasei 20 adormite în pădurea fermecată, unde lucrurile sunt aşa de fragede, încât se sparg la cea mai mică atingere. Dacă ar fi şi aqi aşa? Dacă fantasmagoria aceasta ciudată, dar frumoasă, la urma urmelor, ar pieri deodată cu uşurinţa cu care piere fumul focurilor de ier-25 buri uscate în aerul albastru al verilor calde şi senine? Iluzia ar fi prea scurtă şi părerea de rău prea curând simţită.

Doi pacinici cetăţeni trec pe lângă mine. Cu hainele de şiac ruginit, cu căciulile negre cu fundul lat, ne-*A*-*'J*

guşterii aceştia par evocaţi din viaţa breslaşilor de acum o sută de ani. Pasul lor măsurat si rar abia se aude pe prundişul şoselei.

— Ar fi si păcat să pierdem o zi aşa de frumoasă.

5 – Cine ştie? poate că nu ne-o mai dărui toamna cu alta la fel.

— Apoi, ce crezi? Poate chiar mâine ori poimâne să înceapă ploile cu ger.

— Vezi bine. N-o să stea toamna tot aşa.

10 Dar glasurile lor sunt aşa de încete, cuvintele lor aşa de acoperite, încât se pierd în aerul tremurător, aşa cum s-ar pierde adierea unui vânt de seară. … Şi cele două umbre vechi se pierd pe sub ramurile desfrunzite ale cărărei, ducându-se departe, de-

15 parte, spre oraşul fantastic.

Vorbele lor m-au trezit din amorţire. Era realitatea – o realitate blândă, o realitate mângâietoare, dar o realitate care nu mă miră: în oraşul acesta totul e ciudat.

20 Plec pe bulevard. Şirurile copacilor se întind înainte în linie dreaptă: un mic Trianon, un Trianon aproape asiatic, dar un Trianon rnort, care plânge din frunzele galbene gloria sa înmormântată.

Contururile se precizează; apropierea le dă forme

25 noi şi aproape sinistre; ramurile par nişte uscate braţe de nebun cari se înalţă spre cer într-un blestem stins şi neputincios.

E oare blestemul frumuseţei apuse, e oare blestemul durerilor cari nu s-au închis încă? Cine ar

30 putea spune?

Vântul trece tânguitor, dar vântul e mut. … Şi iată foi, multe foi: foi galbene, foi roşii, foi negre, ce dorm somnul cel de-a pururi în straturi groase adunate pe pământul umed.

35 îmi plec ochii în jos. Poate e o parte din visurile perechilor

îndrăgostiţilor de astă-vară, poate e o parte din iluziile frunţilor cugetătorilor nebuni din nopţile de mai! Poate sunt chiar visurile şi iluziile mele!

40 Cine ştie? Cine le-ar putea cunoaşte în morrnlntul acesta fără Hume?

Le calc în picioare. Câţi nu le-au Sălcat şi pe ale-mele!

Si, mândru de această mică cruzime, fericit de-această bănuială de sălbăticie pe care altminteri 5 n-aş putea-o arăta în nicio împrejurare, ridic fruntea în sus.

Casele mici, simple, albe şi sfiicioase şi duioase ca nişte chipuri de fecioare bolnave parcă mă pri vesc cu o adâncă mirare. Nu le-am văzut de mult şi

10 cu toate acestea le cunosc ca şi cum le-aş fi părăsit ieri.

Aceleaşi uşi gata să se deschidă cu dragoste înaintea oaspeţilor, aceleaşi ferestre împodobite cu flori, cu gutui şi cu mere, aceleaşi streaşini largi şi prelun gite până dincolo de prispă.

15 Dar o deosebire tot este.

O, deosebirea aceasta nu e nici în jalea frumoasă a grădinilor, nici în ceaţa alburie ce atârnă uşoară şi fină din bolta străvezie, estompând turnurile oraşului ca într-o gravură germană medievală peste care vre-

20 mea a pus praful veacurilor sale.

Poate că deosebirea e în sufletul meu, poate că pluteşte în aer, poate că e în sufletul tecucenilor. ... Şi tăcerea se întinde magică împrejur. Afară de vântul care abia-şi şopteşte vechea sa tragedie, to-25 tul stă nemişcat. Niciun zgomot cât de mic nu turbură această pace de templu cufundat în rugăciune tainică.

Un corb trece încet pe sus, dar zborul său e aşa de abătut, mişcările sale aşa de stranii, încât biata 30 pasăre pare că ar avea şi dânsa conştiinţa dezolării din oraşul-fantomă.

Soarele, ca un mare ochi însângerat, se iveşte de după geana ceţei de sus. Razele sale, aproape stinse şi aproape reci, cad de-a lungul zidurilor părăsite

35 şi se târăsc cu greu peste frunzişurile moarte^lăsând în urmă dungi de aur, un aur ars în foc.

Ceaţa se trage de o parte ca o cortină uriaşă, şi scheletul fantomei se desemnează clar pe fundul albastru al cerului, ca o protestare a visului ce nu 4o moare, împotriva uitării care-l

copleşeşte.

Zile de toamnă, zile capricioase, zile de femeie care vede cu durere cum se duc anii frumoşi ai tine-'; reţei!

Oraşul somnului lung, somnului greu, somnului S ' fără vise pare înfiorat, dar tace înainte, ca şi când ar fi încredinţat că orice zgomot e un păcat şi orice mişcare o zădărnicie.

... Iar visul, visul tragic şi trist, pluteşte pe deasupra şi nu cutează să se coboare. De ce ar răpi liniştea 10 frumoasă a morţei încăpăţânatului adormit? De ce ar pune doruri vagi şi nostalgii neînţelese pe frunţi cari hu cer decât să rămână reci în marmoreea lor albeaţă?

Şi versurile sublimului Shelley par că şoptesc din-l5 tre petalele palide ale unor crizanteme singuratece:

O, ce minune e moartea!

Moartea şi fratele său somnul! Dar soarele a în vins. Purpura sa aurie se întinde ca o mantie regală peste grădinile părăsite, punând pete luminoase peste

20 iedera neagră. Şi tot tremură blând şi lin, şi florile gâlb3ne ridică o clipă capul înainte de această neaş teptată deşteptare din somn, şi turlele bisericilor se eulorează de culorile cari trebuie să fi înflăcărat odi nioară catedralele gotice – şi miracolul se întâmplă.

25 O vedenie trecu. Un fin profil blond se ivi pe după trunchiurile copacilor bătrâni şi înainta încet, ca sub stăpânirea unui vis lăuntric, pe cărarea pe unde trecuse pustiirea vântului de toamnă. Un parfum suav şi deficat ca o târzie aducere-aminte flutură în aerul 30 curat şi vedenia pieri.

O, finul profil blond îatrezărit pe neaşteptate în-tr-o ameazi de toamnă târzie!

Poate că a fost propria mea tinereţe! Si înduioşat şi pocăit, mă descoperii în urmavede-35 niei scumpe care-mi adusese aminte de visuri şi de iluzii, şi cu gestul larg şi măreţ am salutat.

...Ia oraşul-fantomă, cu somn lung, somn greu, somn fără vise, unde turnurile se estompau ca-ntr-o gravură germană medievală.

II

Văd din nou Tecuciul după mulţi şi lungi ani de-despărţire. Nimic nu pare schimbat; nimic nu s-£t ştirbit, nimic nu s-a adăugat vechiului oraş care doarme

5 învăluit în ceaţă pe malurile pacinicului Bârlad. Aceleaşi străzi

largi şi acoperite cu prundiş sur se întind tăcute în praful care se înalţă subţire ca o umbră de fum de tămâie răspândită într-o biserică în ruine. Aceleaşi curţi mari şi spaţioase – curţi făcute

10 pentru îndestulare şi trai dus în toată lărgimea – se răsfaţă în patriarhala lor înfăţişare, şi aceleaşi case mici şi simple, cari seamănă cu zâmbetul mângâietor al unei femei bătrâne, îşi arată feţele lor modeste de; sub acoperişurile rustice.

15 Chiar şi copacii au rămas aceiaşi, cu ramurile încărcate, cu trunchiurile puternice. Mulţi au mai crescut, mulţi au îmbătrânit de tot. Dar acelaşi vânt trece prin ei, aceleaşi şoapte sunt murmurate prin crengile tinere, şi dacă la rădăcinile lor nu mai vin aceleaşi

20 perechi, de bună seamă însă că se fac aceleaşi jurăminte şi se schimbă aceleaşi sărutări în focul aceloraşi îmbrăţişări.

Parc-ar fi o bibliotecă veche care a stat închisă, multă vreme şi pe care stăpânul întors dintr-o lungă

25 călătorie o deschide din nou. Totul e în starea în care; a fost lăsat. Cărţile păstrează aceleaşi şiruri în cari fuseseră orânduite în trecut, hârtiile dofm îngălbenite-în vrafurile de unde nimeni nu le-a mişcat din loc şi chiar nimicurile, scumpele nimicuri uitate, răsar

30 neschimbate din rafturile de jos ca nişte ochi cari se deschid după o noapte care ameninţă să nu se mai sfâr-'; şească şi cari privesc întrebători pe cel ce-i scoate din întunericul cu care,se deprinseseră atât de mult. Numai un parfum, parfum straniu, parfum de lucrurii

35 ' moarte, pare că se plânge duios de lunga sa robie.

Cu toate acestea, e ceva deosebit în TecucrW de-

., acum. Un fel de tristeţă nedesluşită, ca o plângere'

discretă în urma plecărei fiinţei iubite, pluteşte îm aer, unde S3 amestecă pe nesimţite cu uşorul văl de-

40 negură de sus. E poate tristeţă sufletului care doreşte fără a şti ce doreşte, e poate jalea nelămurită după trecutul frumos şi după visele cari au zburat.

Au şi oraşele sufletele lor. Şi au şi sufletele acestea durerile şi bucuriile lor, tresăriri şi părerile de rău, 5 nădejdi şi desperări.

Gâteodată mi se pare că vălul cel de negură e într-a-dins aşezat deasupra, pentru ca trecutul să poată privi, fără a fi văzut, oraşul plăcerilor stinse. Adesea simt în urma mea câte o adiere nevăzută, abia simţită; 10 poate că e bătaia din aripi a trecutului care mă pân-deşte cu ochi trişti şi plânşi.

O dată l-am simţit chiar foarte lămurit. Treceam prin grădina care-mi tăinuise odinioară întâia mea dragoste, pe sub teii ale căror flori îmi parfumaseră 15 întâiele cuvinte tremurătoare de poezie, de voluptate si de vis. Fiecare copac îmi era un prieten iubit şi dorit, fiecare cărare un templu adorat, fiecare colţ un altar sfânt. Dar prietenul era posomorit, dar templul era părăsit, dar altarul era sfărâmat. Eu aş fi voit să trec:20 fără părere de rău. Atunci auzii limpede în urmă plân-sul înăbuşit al unei fiinţe nevăzute – un plâns înfundat şi atingător, un plâns de altă lume.

Era plânsul trecutului. Şi toată grădina se umplu de acest plâns, si toată grădina plânse.

25 Copacii picurau din frunzele îngălbenite o ploaie de lacrimi mărunte şi reci, cărările se ceruiră cu foi umede şi negre, iar templul, templul sfânt şi sfărâmat, se însângeră. Şi simţii atunci sfâşietoarea chemare a lucrurilor ce nu se mai pot întoarce şi cari bat zadarnic -30 în piatra grea prăvălită deasupra mormântului vieţei lor.

O, ce greu apasă această piatră!

Uneori mă surprind cu ochii în jos, cercetând frunzele şi pietricelile de pe cărare.

35 Caut visele mele pierdute şi iluziile mele risipite.

Mi se pare că trebuie să găsesc urme pretutindeni, căci odinioară le răspândeam cu atâta dărnicie, încât cred că chiar şi florile şi firele de iarbă şi-au avut partea lor.

40 O, zile de primăvară, nopţi parfumate de mai!

Cum vă idealizam atunci când viata-mi surâdea atât de fermecătoare înainte! Ce zbor înaripat de visuri cari se înălţau mai sus de stelele diamantine şi ce izvor nesecat de fermecătoare închipuiri!

De mi s-ar fi spus să cuprind toată lumea într-o-

5 imensă şi supremă îmbrăţişare, aş fi făcut-o fără să stau la gânduri.

…Căci niciodată nu se întâlneşte mai multă îndrăzneală unită cu mai multă poezie ca la vârsta când privirea e aşa de contemplativă că seamănă cu a îngerilor

10 şi simţurile aşa de aprinse că seamănă cu ale diavolilor. Lumea pare un câmp uriaş de plăceri şi fiecare plăcere îmbată şi ademeneşte cu acelaşi glas vrăjit cu care ademeneau altădată crudele sirene pe bieţii: marinari înamoraţi de cântece şi de valuri.

15 …înamoraţi de cântece, de valuri, de femei şi de năluciri

amăgitoare! Acum cântecele au tăcut, valurile s-au potolit, iar femeile – ah, femeile! — s-au făcut soţii credincioase şi mame pline de o demnitate^ cu adevărat romană. Gât despre gingaşele năluci ama-

20 gitoare, ele au pierit demult, sfâşiate de spinii şi colţurile de stânci ale anevoiosului urcuş al vieţei.

Acum e toamnă pe lumea în ceaţă şi toamnă în. inima-mi tristă.

în zadar privesc frunzele veştede si pietricelile,

25 dar visele şi iluziile nu le văd. Ele zac îngropate afund,, afund în negrul pământ peste care se scutură podoaba verei trecute.

De departe se aude încet, prelung, adormitor un cântec duios ce plânge-n note triste peste dezolarea de-

30 afară. Versul său tânguitor se întoarce câteodată în loc ca şi când ar fi stăpinit de o dureroasă aducere-aminte, ca şi când ar rechema o umbră dispărută şi apoi iar porneşte singuratec, umplând ceaţa alburie de sunete cari par nişte suspine ce picură rari şi c^den-

35 ţaţe peste ramurile goale.

De unde vine acest cântec? Mă uit împrejur şi nu văd decât curţile pustii şi casele închise.

Dar fără îndoială că îndărătul acestor ziduri trăieşte un suflet care, ca şi mine, doreşte de soare, şi de-

4o iubire, şi de lumină, şi de parfum, şi de buze roşii şi voluptoase cari se întind pentru sărutare «*u* paterna zvăpăiată a ţărilor sudice.»

Gântă înainte, frate, cântă! Nu eşti numii tu singur care plângi în cântec. Alături cu tine şi în umbră, 5 nevăzut, plârtge altul, care te înţelege şi te. iubeşte, necunoscute! Gântecul tău plângător a revărsat în sufletul meu toată tristeţa nemărginită a grauiilor cari nu se mai pot avea.

Şi cântecul urmează mereu ca o melopee nesfârşită, 40 ca unul din acele cântece arabe cari se tărăgănează obosite şi plictisite sub cerul cenuşiu al Africei.

Eu merg abătut, posomorit, împovărat.

Port pe umeri povara ruinei speranţelor.

Şi apoi – de ce n-aş mărturisi? — e şi o rnică de-

15 zamăgire, o dezamăgire la care mă aşteptam, ce e dreptul, dar pe care n-o credeam aşa de desăvârşită.

Avusesem presimţirea că voi întâlni un nou profil de licat, de acele cari trec aşa de palide, împodobite ca de o cunună de norul

părului lor blond.

20 Dar astăzi ceaţa e rece şi mocnită şi nicio vedenie zveltă şi fină nu-i întrerupe somnul lung şi greu ca al apelor cari au stat prea mult oprite într-un iaz.

Amicul care mă găzduieşte îmi iese înainte de cum mă vede de departe şi mă întâmpină cu faţa decisivă, 25 cu zâmbetul pe buze şi cu mâna întinsă. Dar se opreşte îndată ce mă vede de aproape.

— Astăzi nu eşti cum erai ieri.

— Astăzi n-am intâlnit acel fin profil blond care dă atâta farmec duioşiei toamnei din oraşul fantomă.

30 – Ah, iubite, începi să-ţi făureşti noi visuri. Ia seama!

— Amicul meu, visul e singurul bun care ne mai rămâne câteodată. Si apoi, poate că nimic nu face pe lume cât un vis.

.'35 – Visează, e ceasul!

Şi-mi desemnă cu degetul oraşul care se învăluia în mantia întunecată a amurgului ce se lăsa încet şi leneş pe străzi, ca un gând de femeie voluptoasă într-o după-amiazi de părăsire.

40 ...Şi niciun zgomot în oraşul visurilor moarte din care fugise trecutul pe totdauna.

O SCRISOARE

Zilele acestea un amic primi o scrisoare. Era o mică scrisoare roza şi parfumată, închisă într-un plic delicat şi fin. Ea venea dintr-un oraş depărtat 5 de provincie, din oraşele în cari &e iubeşte şi se regretă, în timp ce fecioare palide se plimbă visătoare la umbra vechilor case boiereşti unde nu trăieşte decât amintirea.

în scrisoare era numai o floare veştejită, o lacrimă 10 picurată în tăcere şi câteva versuri:

Je m'en souviens Des j ours anciens Et je pleure...

Şi cită lume în câteva versuri, o lacrimă şi o floare.

15 Toate visurile, toate dorinţele şi toate suferinţele trăite în depărtarea aceea albastră, unde casele sunt ca un fum şi fecioarele ca nişte umbre!

Dar ce căutau aceste rătăcite în capitală? Inchi-puiţi-vă o bătrână frumoasă, gingaşă, pudrată, din

20 secolul al XVIII-lea, apărând deodată în mijlocul nostru şi opunând privirilor noastre aspre fragilitatea proverbială a porţelanurilor de Saxa. Ar fi un amestec ciudat de sentimentalism şi de ridicul, nu e aşa?

25 Cam aceasta a fost şi impresia produsă de delicatele rătăcite pe care o mână suavă le-a trimis în capi-

23 – Scrieri vol. I – Ştefan Petică tală în speranţa de a trezi aci vechiul vis de acolo.

în capitală nu se visează. Viaţa e aci prea aspră şi realitatea prea *neîndestulătoare* pentru a lăsa timp * regretelor.

… Şi cel mult seara târziu, într-un colţ de berărie afumată, visătorii îşi lasă capul pemâinişi, în sunetul râsurilor brutale şi a ciocnirilor de pahare, udă cu lacrimi furişe casta scrisoare care pare a se mira ea însăşi în lumina sa roză şi parfumată de această favoare tardivă.

ÎN CIMITIRUL SĂRACILOR

… Gândurile îmi sunt aşa de triste ca şi crucile care, plecate ba în dreapta, ba în stingă, răsar din vegetaţia luxuriantă a cimitirului săracilor.

îmi trec pe dinaintea ochilor figuri de oameni în agonie.

nn tuberculos ^arf se cramponează de ultima senzaţie, de ultima rămăşiţă de viaţă. El soarbe cu atâta voluptate ultima suflare pe care i-a fost dat s-o res-pire.

Un altul moare pe o bancă în faţa unui spital, în lumina mângâioasăaunui amurg senin de toamnă, vig i vjj| r|f; lumină caldă…

Un bătrân se sfârşeşte bolnav, gârbov, strivit în în-tunericul asi'ixâânT'şi în atmosfera apăsătoare a unui bordei din vro mahala îndepărtată. Privirile lui se întunecă, viaţa se duce din pieptul lui clipă cu clipă, răsuflarea i se scurtează, dar în inima lui dorul de viaţă pâlpăie ca flacăra jărateculuі în cenuşe.

Şi toţi vin aicea să se odihnească în pământul rece, sub vegetaţia luxuriantă a cimitirului săracilor.

Pe când stăm aşa, hipnotizat poate de sufletul vreunuia dintre cei duşi, aud deodată o avalanşă de glasuri copilăreşti. Părea o ^ro_testaje_j._jvieţei centra morţoi, -to-contra pesimismului, în contra tris-teţei pe care ţi-o dă intuiţia trecutului şi a viitorului.

23*

Erau câţiva copii, suflete nevinovate, care se jucau în iarbă lângă cimitir.

… Şi glasul lor părea un ecou al cuvântului evanghelic: „Ajunge zilei răutatea ei"…

„Omule, părea că-mi spune râsul zgomotos şi franc al copiilor,

lasă gândurile negre, uită că ieri a fost moarte şi mâine moarte va îi! Aceea ce are sens pe lumea asta e numai şi numai viaţa, caldă, puternică, frumoasă, armonică!

Lăsaţi morţii să-şi înmormânteze morţii lor".

»: –-.: irl'. — o ir'

t „f;"", DECADENŢA SPANIOLĂ

Suntem câţiva tineri admiratori pasionaţi ai lui Cid, Don Quijote şi ai vinului spumos de Xeres, cari, într-o bună seară, sătui de a ne tot oferi privi-5 rilor noastre, doritoare de orizonturi noi, mereu aceleaşi privelişti, am adoptat culorile spaniole cu entuziasmul cu care adoptau odinioară cavalerii rătăcitori colorile frumoaselor castelane şi… adelante! — pentru Spania!

10 Ne dase nume: decadenţi

Un hâtru bun de glume;

Prin cabareturi am schimbai *f*

Porecla în renume.

Şi decadenţa spaniolă s-a văzut astfel înfiinţată

15 de fapt şi de drept.

Niciodată poate virtuţile cavalereşti nu au fost mai mult slăvite. Niciodată poate spirit mai scânteitor, elocinţă mai grandioasă şi vinuri mai spumoase nu s-au consumat cu atâta entuziasm ca la seratele deca-

20 denţei – serate e un mod de a vorbi; în realitate, însă, mai bine ar fi să li se zică sărate, din pricina platei. Dar aceasta n-are a face! Decadenţii plătesc regulat, ba încă dau şi bacşişuri. Alminteri, ce decadenţi ar mai fi, căci spaniolii adevăraţi nu-şi

25 plătesc nici datoriile, dar încă să mai dea şi bacşişuri…

… Si în nopţi târzii, când proza realităţei zilnice doarme în paturi de mătase, ocrotită de geniul păzitor şi vecinie treaz – vorba vine – al gardistului de la poartă, cavalerii visului înflorit evocă în cântece înflăcărate imaginea clară a singurei epoci când idealismul galopa alături de Don Quijote gata a se transforma în Campeador.

Nu lipseşte decât nobila şi casta Dulcinee din Toboso. Dar n-avem Garmencitte cu ochi şireţi.

Caramba! la decadenţă vinul e gustos

Şi Madridul de la Cosman pare mai frumos!

O VIZIUNE

Era în duminica Paştilor catolice. Stăm într-un ungher al

catedralei, cu mintea ridicată deasupra deşertăciunilor lumeşti, şi priveam la icoana suavă a Maicei Domnului.

In ochii ei senini vedeam o nesfârşită blândeţe: se ruga sfânta pentru sufletele noastre, ale poporului din biserică venit să se închine divinului ei fiu.

Şi deodată începu să cânte un cor de glasuri îngereşti: erau fetiţe mici, cari, cu privirile aţintite spre altar, pline de o nespusă evlavie, intonau i&nul *Angelus*.

Mă simţeam dus pe aripi invizibile – îa-T-egiunl_

eteree. Deasupra mea părea că se pogorâse Sfântul Duh sub forma-i clasică de porumbel alb şi, întărit de puterea credinţei, nu mă orbea aureola lui mai strălucitoare decât razele soarelui.

Cum stăm aşa şi.viaam splendorinegândite, lumi djtJaahipjJJie_£i_jle__culori, de armonie şT de simfcP" îâie\ pe când catedrala^ă^unsToirTiulci şi înălţătoare acorduri, dinaintea ochilor mei începu să ia fiinţă ea, fe#oeia4deal.

Şi dânsa, cititorule necredincios, nu era un reflex al unei minţi în extaz, ci sta aievea la zece paşi de mine, pierdută în mulţimea cucernică.

Era îmbrăcată în doliu, simplu, foarte simplu şi cu părul negru-mat, cu ochii muiaţi într-o dulce melancolie, naltă şi zveltă ca o liană, cu pieliţa de un roz fin şi transparent, cu buzele de o voluptate castă – ea întrupa în acele momente pentru mine catolicismul meridional, plin de evlavie mistică şi de imagini suave.

Ochii ei erau aţintiţi spre amvonul de unde preotul, cu un glas sonor şi puternic, predica despre însemnătatea sărbătoarei pascale şi despre împărăţia cerurilor.

Deodată privirile noastre se întâlniră, şi i-am aruncat cea mai suprasensuală dintre sărutări, sărutarea vrăjită a ochilor muiaţi în dulcea melancolie a dragostei.

… Dispăru ca o zână dintr-un castel fermecat.

De atunci n-am mai văzut-o şi totuşi de câte ori mă duc s-ascult serviciul divin, instinctiv privirile mele caută în semiobscuritatea catedralei, la picioarele blândului crucifix, pe zâna cu ochii omorâtor de dulci.

ÎN RĂTĂCIRE

Tăcerea cădea peste feţele ostenite ale tinerilor. S-ar fi zis un ospăţ antic de tineri efebi cu obrazi albi peste cari moartea şi-ar fi lăsat

să plutească uşoara aripă diafană. Pe frunţile lor şuviţele de păr se jucau nebuneşte sub adierea vântului de afară, dar frunţile stăteau netede şi palide ca nişte frunţi de zei tineri. Numai ochii trăiau de o puternică viaţă internă. Ah, ce înflăcăraţi erau ochii negri cari străluceau sub frunţile palide ale tinerilor!

Tăcerea cădea ca o seară peste lacuri, în camera mică şi cochetă două luminări albastre ardeau în sfeşnice delicate, ca şi când ar fi fost lucrate de o mână subţire de prinţesă din secolul XVIII. Şi fumul parfumat al luminărilor se ridica în sus şi făcea ca un nimb greu de visuri împrejurul capetelor cu obrazi albi, peste cari moartea şi-ar fi lăsat să plutească uşoara aripă diafană.

în sfârşit, unul rupse tăcerea care se întindea ca un văl subţire:

— Vedeţi voi, noi am fost totdeauna până acum în rătăcire. *Am* întins braţe desperate spre cer şi am suspinat zadarnic rugi fierbinţi către altare albe. Noi nu ştiam ce cerem. Dorinţele noastre erau vagi şi visurile noastre grele. Dacă am fi căutat să le prindem şi să le pipăim, ele ar fi pierit ca aburii cari se ridică din izvoare.

Şi unul rise:

— Tu ai fi voit poate dorinţe cari să se poată pi păi!

— Taci, nu blestema! Dorinţa clară, frumoasă,

5 care s-ar putea realiza într-o operă plastică, este o dorinţă pipăită. Da acestea ne-ar fi trebuit nouă pentru ca să putem purta lupta jvieţei, de acestea ar fi avut nevoie sufletul nostru, care nu trăieşte decât din umbre şi din simboluri.

10 Şi el vorbi înainte.

Dar ciudat! cu cât vorbea el, cu atâta li se părea celorlalţi mai străin şi mai depărtat. Părea că vorbeşte cu o voce care ar veni din înălţimi fabuloase, din azururi eterice la cari ochii lor deprinşi cu întunericul şi cu

15 simbolurile neguroase nu se pot ridica.

— He, încă un creştin care se duce să se dea pra dă fiarelor din arenă! murmură unul.

— Fie, dar mai bine arena şi fiarele, pentru că arena şi fiarele sunt viaţa, decât noaptea şi negurile,

20 cari sunt moartea.

... Şi în depărtare Cavalerul tristei figuri cânta cât îl ţineau puterile cântecul decadenţei spaniole:

Karr e mândrul Escamillo, al lui Cid nepot, – o t

Bărcănescu-i Sancho Panta, Ştefan – Don Quijot.

IDILELE DIN MANSARDE

Ah, idilele din mansardele mici şi sărăcăcioase! Le cunosc! Ele nu sunt o simplă inventiune a imaginaţiei romantice a poeţilor, ci trăiescldin plin viaţa 5 reală, deşi nu îmbracă totdauna culorile pitoreşti sub care ne-a plăcut să le vedem odinioară.

Am stat odată in o astfel de mansardă. Un naiv ar spune că am stat ca să fiu mai aproape de îngeri; prefer să mărturisesc însă de la început că am stat 1C pentru că făceem serviciul militar şi deci eram nevoit să-mi restrâng cheltuielile. N-avea nimic deosebit mansarda aceea în care locuiam.

Dar o uşă de la o odăiţă vecină cu a mea sta totdauna închisă, şi aceasta mă intriga mult. O uşă 15 care nu se deschide niciodată e un secret care aţâţă curiozitatea şi care nu se lasă a fi pătruns. Rareori târziu auzeam ieşind din odăiţa vecină frânturi de fraze muzicale fredonate pe un ritm trist şi prelung.

Cine putea să cânte aşa?

20 N-am ştiut niciodată. Dar într-o seară am văzut pe masa mea un mic bileţel roz, prin care o mână necunoscută şi amică – scria în bileţel – mă ruga de nişte versuri, oricare side oricine ar fi ele, chiar de mine. A doua zi, când *am* plecat, am lăsat pe masălTn 25 volum de poezii şi un răspuns la biletul din ajun. Peste câteva zile *sm* găsit volumul de poezii, iar pe masă, împreună cu el, alt bileţel.

Ce să vă mai spun?

Corespondenţa aceasta s-a urmat între noi vro şase luni. Necunoscuta îmi scria totdauna că mă cunoaşte, iar eu… eu nu-i puteam scrie deloc aşa ceva. Gântam adesea:

Sunt trubaduru-namorat De-o castelană nevăzută.

dar aceasta nu mă înainta de loc.

lntr-o seară mă întorceam de la tabără mai ostenit ca niciodată.

Deodată, nu ştiu cum se făcu, la un colţ de drum apăru înaintea mea silueta zveltă a unei femei tinere, palide şi frumoase. Am rămas uimit, cuprins de o vagă presimţire. Şi când trecui pe lângă dânsa, ea înclină încet capul într-o salutare dulce şi discretă, iar crinul din mâini îi căzu la pământ. Atunci am avut viziynsB – daEoalor medievale care astfel îşi salutau cavalerii şi mJ-ajn~^JTis-^tBHat^^e-episodui din *Vita* salută pe

Am lăsat-o săT treacOnăinte *~si~~eâm* urmărit-o încet. In

curtea în care era casa noastră am intrat, scara obicinuită am urcat-o şi în mansarda umilă am pătruns. Ea a deschis uşa odăiţei vecine şi cu o nouă salutare a dispărut.

Uşa a rămas de atunci totdauna închisă şi bileţele roze n-am mai primit, nici fraze muzicale fredonate pe un ritm trist şi prelung n-am mai auzit noaptea târziu.

Fii binecuvântată, necunoscută, care ai lăsat să plutească deasupra idilei noastre farmecul tainei nepătrunse! — t

.j,;/' FATALITATE A

, – |ţ(,.,;}_

Institutorul Chirvăsută din Te-

,.,... cuci a înnebunit la Budapesta pe când se întorcea din Italia,

5 unde îşi căutase de sănătate.

l ZIARELE

Era una din puţinele inteligenţe cu adevărat stră-

; lucite din câte am întâlnit: o mare putere de asimilare, unită cu o mare putere de judecată, peste care

10 modestia sa deosebită arunca o umbră de uşoară melancolie. Cu imaginaţia sa vie şi nuanţată, cu cunoştinţele sale întinse şi variate, era o figură intelectuală care din primul moment impunea respect oricui, chiar celor mai încăpăţânaţi. In privinţa aceasta, de

15 când fac meseria de cercetător al minţei omeneşti – şi o fac de mult – n-am cunoscut decât două inteligenţe pline de atâta demnitate; şi din aceste dcuă una era a sa.

Când oftica, nemiloasa boală csre-l răpunea, a

20 pus desăvârşită stăpânire pe dânsul, a părăsit şi studii, şi lume, şi s-a mulţumit cu modestul post de institutor în Tecuci, în acel oraş tăcut şi liniştit unde toamna pune atâta eur pe frurze şi atâta pace în suflet!

25 îl vedeam des. Pentru idealismul meu cast, în care morala trona pe treptele cele mai înalte ale altarului, aveam nevoie de vorba sa înţeleaptă, de pilda sa înălţătoare. Şi nu o dată mi s-a întâmplat ca din oraşe foarte depărtate, atunci când zgomotul prozei şi al mişeliilor amsninta să mă cuprindă, să iau trenul şi să mă îndrept spre tăcutul oraş moldovenesc, cu speranţa cu care se duceau odinioară pelerinii la Roma.

5,|Dar vremea a trecut, şi mulţi din amicii din trecut au pierit. Unii au murit, iar alţii au făcut sfârşi-turi şi mai triste. Numai dânsul

sta neclintit în mica sa casă din Branişte, în timp ce boala îl încovoia necontenit spre pământ.

10 De trei ani plecase în Italia, şi astă-toamnă, când

1-am întâlnit, părea foarte încântat de dulcea climă de la San-Remo. Spera s-o poată duce mult în acele ţinuturi înflorite.

Şi acum iată o veste cu mult mai tristă decât

15 cea pe care ne pregătisem s-o auzim. Dacă vro-dată fatalitatea a fost nemiloasă până în ultimul moment, de bună seamă că a fost acum…

Faţă de acest întunerec al minţei, ce dulce ar fi fost somnul de veci sub piatra mormântală care ar fi

20 stat pentru totdauna răsturnată peste odihna trudi-tului rătăcitor:

Să-şi doarmă somnul său de pace
Pierdut în nopţile albastre,
Sub greaua piatră ce-o ridică
25 Doar forţa visurilor noastre!
GA FOILE!
l

Vestea tristă pe care £m împărtăşit-o cititorilor în numărul trecut a deschis în inimă rana unei vechi şi dureroase amintiri. Sunt cel din urmă care mai

5 trăiesc dintr-un cenaclu înfloritor odinioară şi care îndreptăţea atâtea speranţe frumoase!

Sunt zece ani de atunci. In tăcutul şi liniştitul oraş moldovenesc de unde am plecat, câţiva tineri entuziaşti întemeiaseră un cerc de discuţii serioase 10 şi pasionate, de înflăcărare nobilă si aventurată. Unul venea de la Paris, unde-şi făcuse studiile, doi se întorceau de la Bucureşti, cu tot prestigiul pe care nişte diplome de curând căpătate puteau să li-l dea, iar eu veneam de-a dreptul de la ţară. într-o stradă mică 15 din Branişte, umbrită de ramurile salcâmilor şi parfumată de mirosul frunzelor de nuc, ne adunam In fiecare seară şi nu ne despărţeam decât târziu, după miezul nopţei.

Ce visuri, ce avânt!

20 Şi cum trecură toate acestea aşa de repede!

în câţiva ani se stinseră aproape toţi. Unul într-o clipă de furie, puindu-şi frumosul său cap de leu sub roatele grele ale trenului, şi altul înecându-se – şi nu din greşală – în apele spumegoase ale Pru-25 tului.

Rămăsesem numai noi amândoi: Ghirvăsuţă, be-niaminul nostru al tuturora, şi eu, cel mai tânăr

*

dintre toţi. Şi iată că acum vine vestea că Ghirvă-suţă a pierit într-o noapte ds o mie de ori mai dureroasă decât a celorlalţi!

l Ga foile au pierit toţi! Ga frunzele parfumate ale nucilor, bătuţi de vântul aspru al toamnei târ-zii, s-au dus vechii prieteni. N-a rămas pe urmă decât un suflet singuratec, osândit să-şi poarte durerea în vecinice rătăciri, ca un uitat şi' părăsit cântăreţ din alte vremuri.

ACTORI ŞI ZIARIŞTI

Un actor mi-a vorbit într-o seară la decadenţa spaniolă, un actor care urmăreşte idealul pe scându-rile scenei după cum îl urmărim şi noi pe postavurile redacţiilor. Era tânăr, inteligent si frumos: trei calităţi cari într-o vreme însemnau fericirea. Si mi se plângea de deşertăciunea vieţei sale, unde nimic profund şi tainic nu pătrunde, unde chiar iubirile – de cari se bucură până şi muritorii cei mai ordinari – nu trec dincolo de rampă, ci se opresc la focul scânteietor al candelabrelor, sub bolta plină de aurării.

Le ştiam de multacestea. Darpoatecănoaptea aceea avea o putere deosebită de melancolie, dar poate că vântul care adia plânsese în lungi depărtări, de mi se păreau toate destăinuirile acestea triste înfăţişate sub o nouă lumină.

El spunea înainte. Povestea de scrisorile înflăcărate pe cari le primea după reprezentaţiile strălucite, povestea de femeile din lumea mare cari-i făceau declaraţiuni pasionate şi într-un suspin mărturisea scurtimea acestor pasiuni şi falsitatea acestor scrisori.

Realitate iluzorie, glorie iluzorie, iubire iluzorie.

Cu stingerea luminilor din sală se sting iubirile aprinse în piepturile cari saltă -sub podoaba diamantelor, iar cu stingerea vieţei se stinge şi gloria.

„Cunoşti o soartă mai tristă?" mă întrebă amicul. — Dar ziariştii? N-au tot aceeaşi glorie efemeră, nu duc tot aceeaşi viaţă pribeagă? Voi însă aveţi iubirea iluzorie şi adesea iluzia face mai mult decât viaţa. Noi n-avem nici atâta. Voi aveţi scrisorile înflăcărate şi declaraţiile pasionate cari sunt frumoase, chiar dacă n-ar trăi decât atât cât trăiesc rozele. La noi nu s-a pomenit de aşa ceva, afară doar de la decadenţa spaniolă. Poţi seri un articol nobil şi înălţător, poţi seri o cronică sarcastică, poţi vărsa la-crămi de cerneală – şi de cele

adevărate, vai! — peste o notă tristă şi duioasă, şi toate se vor trece în noianul uitării.

Şi proza va trăi cât prozele trăiesc:

O singură ediţie! ti;

li;

I

DE UNDE SE VEDE CUM REALUL ESTE GÂTEODATĂ MAI FRUMOS DEGÂT IDEALUL

io

Acum câtăva vreme, când o pleiadă de tineri entuziaşti începuseră lupta lor aprigă pentru arta nouă, eu îmi unisem sforţările mele cu ale lor şi făcuserăm astfel o falangă care a lovit rău pe mulţi din cei cari crezuseră că le-a venit timpul să se odihnească pe laurii câştigati altădată. Lupta a avut oarecare răsunet şi, ca cel care eram pus mai în vază, primeam zilnic scrisori pline de insulte şi câteva pline de simpatie. Printre aceste din urmă unele erau venite din mâni de femeie.

Le lăsam la o parte pentru că ştiam din experienţă că femeile cari scriu de obicei în asemenea împrejurări sunt sau prua urâte sau prea bătrâne.

Una însă-mi scria cu o regularitate spăimântă-toare.

Să zicsm că era din Buzău şi că o chema Lelia Estetescu.

De la o vreme însă, văzând că nu-i răspund nimic, încetă şi ea.

Peste câtva timp întâlnii pe un amic, pictor de mare talent. Cum nu-l văzusem de mult, începui să-l năpădesc cu întrebările. El vorbea foarte emoţionat şi, cu un aer plin de mister, îmi spuse că a găsit în sfârşit pe aceea care să-l înţeleagă.

— E frumoasă? îl întrerupsei eu.

— N-o cunosc, însă ne scriem.

-

24*

— Dar de unde e?

— Din Buzău".

— Lelia Estetescu!

— De unde ştii?

5 Şi-i spusei amicului păţania. El însă ţinea morţiş să ştie dacă e tânără şi frumoasă. Cum era să-i

, spun ceva dacă n-o cunoşteam? Dar începui:

— E urâtă ca mama-pădurei, cât despre vârstă, socoteşte: ea e aceea care mi-a scris mie în 1895, lui

10 Macedonski în 1890, lui Eminescu în 1882, lui Alec-sandri în 1870, lui Bolintineanu în 1861, lui Gri-gore Alexandrescu în 1849, lui Enăchiţă Văcărescu în…

— Sfârşeşte, că mă omori. Tot ea o fi scris şi mi-

15 tropolitului Ţamblac, pe vremea lui Alexandru cel

Bun!

— Se poate, zisei eu plin de convingere. Şi ne despărţirăm-Ne-am întâlnit din nou aseară la cafenea. Ami-20 cui meu era însoţit de un sculptor însurat de curând, pe a cărui femeie frumoasă avusesem prilejul s-o admir chiar în ziua aceea.

Pictorul spunea că a închiriat o vilă unde se duce să facă amor departe de zgomotul lumei.

25 – Gu Lelia Estetescu? glumii eu.

— Aida-de! Nu i-am mai scris de atunci. Poate o fi văzut de altul.

— Ce e cu Lelia Estetescu? interveni deodată foarte palid sculptorul.

30 – De ce întrebi?

— Pentru că e nevasta mea! strigă el furios.

Tablou!

I

ISTRIONUL

Pe una din numeroasele scene care se deschid seara în gradinele Bucureştilor, un bătrân joacă mici comedii italiene şi cântă cu o voce răguşită şi tremu-5 rătoare cântece napolitane. E un bătrân de aceia cum am întâlnit mulţi noi toţi câţi am umblat prin diferitele teatre mari şi mici din capitală şi din provincie. Dar istrionul acesta are ceva în figură de un negrăit comic. S-ar părea că omul n-a făcut altceva 10 în viaţă decât să râdă şi să petreacă; nicio urmă de părere de rău, nicio nuanţă de melancolie în mişcările sale vii şi în gesturile sale ridicule.

Poate că e adevăratul om fericit! Dar într-o seară l-am văzut debitând cu vervă mai îndrăcită ca 15 totdauna şi cu gesturile cele mai comice un vechi cântec favorit al său, care se termina cu un refren în care-şi căuta propria sa fericire. Gântecul mergea înainte spus cu acea voce răguşită şi tremurătoare care se încerca să fie vioaie, când deodată cântăreţul 2o se opri. O tuse seacă îl înecă şi abia după câteva momente putu vorbi pentru a cere indulgenţa publicului să nu mai

cânte celelalte strofe, ci să le recite. Şi era ciudată de tot această voce tremurătoare şi bătrână care se încăpăţâna să zică înainte „sunt 25 fericit, sunt fericit!" în timp ce tuşea o îneca din nou. Lumea privea, lumea Bra veselă, lumea râdea. în adevăr, bătrânul nu fusese niciodată mai comic.

Şi pe cele trei scânduri cari alcătuiau mizerabila scenă a gradinei de vară părea că e o adevărată petrecere.

„Sunt fericit, sunt fericit!" şi patria atât de de-5 parte, şi amicii atât de uitători, şi cerul atât de întunecat! Acolo, în azurul nesfârşit al cerului sudic, marea îşi cântă eterna sa cantilenă din valurile blonde, bogăţia luxuriantă a portocalilor şi chiparoşilor străluceşte voluptoasă în razele de aur ale soarelui 10 şi vântul adie ca o supremă şi învăpăiată sărutare. Câtă depărtare până la toate acestea, viaţa visurilor sale, visurile vieţei sale!

„Sunt fericit, sunt fericit". Şi moartea atât de aproape, şi mizeria atât de neagră, şi durerea atât de 15 sfâşietoare. Pierdut printre străini, cine-i va întinde mâna milostivă în ultima clipă, cine-i va zâmbi pentru ultima oară înaintea ochilor gata de a se stinge? Aide, bătrâne istrion, încă o grimasă caraghioasă! Si niciodată vocea tremurătoare şi răguşită n-a 20 fost mai comică.

FRAGII

In una din serile trecute am auzit pentru întâia oară anul acesta strigătul ascuţit si pătrunzător al vinzătorilor de fragi. In răcoarea serei de mai cuvintul *5* se înălţa ca o evocare rustică a colinelor verzi, pline de vegetaţie luxuriantă, printre care fructele roşii răsar cu sfiala unor ochi şireţi de fecioare aproape perverse.

Lumaa trecea înainte; în veselia uşoară a primă-l0 varei, bărbaţii aveau surâsuri cuceritoare şi femeile îşi împreunau melancolia dulce a privirilor lor cu visiraa sanină a ssrai. Şi aceşti domni şi aceste doamne frumos gătite aveau ceva din vraja prinţilor din grădinile fermecate din basme.

15 Numai strigătul ascuţit şi pătrunzător al vânzătorilor de fragi punea peste acest tablou un ton parfumat de realitate poetică, o realitate care era totuşi atât de depărtată, încât nu mai era realitate.

Eu revedeam înaintea mea toate locurile ademe-

20 nitoare de odinioară – si colinele mândre, şi văile adinei, şi pădurile pline de murmur, şi poenile pline de taine. Şi era în aceşti fragi, evocaţi de un strigăt as cuţit într-un oraş în care numai

rusticismul nu-şi are loc, o întreagă lume de senzaţii trăite în altă

25 Vf3ni3 şi o dulce poezie pe care nici Calea Victoriei n-o dă, nici numeroaseJe grădini bucureştene n-o învie. /

O, nebunii visători!

Dintr-un singur strigăt fac o întreagă poemă, din câţiva fragi veştezi alcătuiesc un întreg plai şi din câteva note rătăcite Andaluzia din timpul maurilor.

Ceea ce dovedeşte încă o dată că imaginaţia este cel mai mare bun al unui băiat care a terminat liceul.

ZIDURILE AFUMATE

Se dărâmă mănăstirea Mihai-Vodă. Zidarul loveşte cu cazmaua în zidul vechi şi se desprind, cărămidă cu cărămidă, amintirile trecu-5 tului. Ce-i pasă lui dacă în zidurile acelea se află îngropată istoria ţării? Ge-i pasă lui dacă din colbul ce se ridică de pe ruine razele înflăcărate ale amurgului evocă icoana celui mai viteaz dintre voievozi? Şi, la urma urmei, de ce să-i pese de trecutul ţării unui biet 10 zidar, când nu le pasă domnilor miniştri?

Şi cum vin cu drum-de-fier, Toate cântecele pier.

Pentru vulg dispariţia clădirii Arhivei nu va avea desigur nicio importanţă. Desigur, pacinicii

15 mahalagii din Dealul Spirei vor fi încântati de această „excelentă măsură de edilitate", cum ar zice un organ guvernamental. Profesorii de matematică vor fi iarăşi foarte mulţumiţi că dispare una mai mult din „ruinele cari fac ruşine unei capitale civilizate". Un

20 concert de aprobare, precum vedeţi.

Poate vreun visător va regreta zidurile afumate cari se ridicau semeţe şi vesele, cu toată povara anilor, în cerul limpede şi palid al serilor de vară; zidurile afumate, cari puneau o notă rară şi stingheră în mo-

25 notonia ucigătoare a zilelor ploioase de toamnă târ-zie; va regreta clopotniţa roşie pe care se lăsa leneşă o cruce ruginită...

y

Ruinele Tirgovişlei au găsit în im noet care să le imortalizeze in ^erindtle a'tâel în mod durabil de loviturile gresului" si ale miniştrilor „doritori de reforme, nele mănăstirii Mihai-Vodă n-au * acesta: ele se duc graţie,

Niciun poet nu le-a cântat, ş. tresări desigur de fericire în mormmt ul viitor doml Gion va socoti cu^cale j 10 mănăstirea lui

„într-o notă prizărita sub o dintr-o viitoare Istorie *a Bucureştilor*… Bietul Mihai!

„proJftu va vreun vr eun

MELANCOLIE

La expoziţia secesionistă din Berlin, anul acesta,

Arnold Bocklin a expus un tablou care face admiraţiunea întregei lumi artistice. Tabloul poartă in-

5 scripţia *Melancolia*, scrisă în litere negre de o mărime neobicinuită.

De asemenea, inscripţia nu este pusă în locul unde stă de obicei, ci e pusă pe cerul tabloului, şi pentru a face ca negrul literelor să iasă şi mai negru,

10 ele sunt înconjurate de ghirlande vesele de flori, cari stau în contrast evident cu înţelesul cuvintelor.

Jos, dinaintea tabloului, stă pe o bancă de marmoră o femeie tânără, plină de o viaţă discretă, a cărei atitudine e aceea pe care o întâlnim numai în 15 vechii maeştri italieni. Ea cată într-o oglindă încadrată în negru, care reflectează într-o lumină tristă peisajul bocklinian, plin de o „fantasmagorie de culori" menită să simbolizeze viaţa veselă, debordantă.

Gândul aşa de negru pe care Bocklin, printr-un

20 contrast admirabil, îl reliefează dintr-un cadru de veselie, de viaţă luxuriantă şi senină, este nespus de sugestiv, şi simbolul reiese cu o putere covârsitoare din tabloul pictorului german.

Melancolia, în adevăr, nu este sentimentul pe care 25 ţi-l inspiră aceea ce în vorbirea comună se numeşte durere.

Şi to3mai psntru aceasta melancolia ne face să privim firea omenească printr-o prismă absolut pesimistă.

Şi pesimismul acesta se accentuează cu atâta niai mult cu cât omul e mai superior, cu cât omul e mai 5 om în adevăratul înţeles al cuvântului. Dumnezeu ne-a dat cugetarea, Dumnezeu a sădit în mintea noastră sămânţa dialecticei, şi cu cât suntem mai superiori, cu atât mai chinuitoare devine această predispoziţie dialectică a firii noastre. 10 4 E o dimineaţă de mai; în aer pluteşte miros de roze, şi icoane de o frăgezime boticellianătrec pe dinaintea ochilor vrăjiţi ai Omului. Pieptul lui zvâeneste subt afluxul dătător de viaţă al sângelui viu şi cald. Gerul e albastru ca un ochi de zână şi soarele ţese din 15 razele sale părul fermecat al Gosânzenei.

Dar omul tresare: pe dânsul îl chinuie o fericire aşa de deplină, egoismul său îl face să caute un punct negru în imensitatea albastră…

… în sfârşit, l-a găsit. E mic, abia se vede, dar 20 Omul, cu o bucurie diabolică, găseşte în el destul negru pentru ca să scrie pe cer, cu cuvinte mari, vorba Melancolie.

Şi tânăra fată, cu haina de rouă, cu ochii plini de vis şi de fericire, îşi făurește singură oglinda neagră 25 în care să vadă răsfrântă lumea cea veselă, vie şi luminoasă.

O! micul punct negru…

DESPĂRŢIRE

Părul tău are parfumul rozelor de Şiraz şi ochif tăi au strălucirea nopţilor de Orient. Buzele tale au sfâşietoarea voluptate a sărutărilor păgâne şi sânul

— , 5 tău are misterele plăcerilor paradiziace. Şi din creştetul capului până la picioarele ce calcă uşurele simfonia subtilă a petalelor risipite pe cărare, eterna poemă a dragostei şi-a revărsat urna misticelor sale farmece. Visurile mele s-au născut din prisosul dure-

10 rilor trecute şi au crescut sub vegherea blinda a privirilor tale senine. Ga un zaimf tremurător te înconjoară de pretutindeni şi aduc asupra-ţi ocrotirea ce o dau binecuvântările de mamă pe fruntea fecioarelor neprihănite. Ave, Măria!

15 în uşoara fluturare a amurgului ambroziac, glasul lui era mai dezmierdător decât sărutările şi privirea sa avea ceva din dulcea emotiune a păcei de seară. Lacul din parc îşi trimetea spre dânşii farmecul necunoscut şi straniu, ce părea ca o misterioasă adiere

20 a iubirilor îngropate în valuri din alte vremuri.

Adina, visătoare, mişcată şi îmbătată de armonia înconjurătoare, luă mâna lui Adrian şi-o duse la inimă.

— Nu ţi-am povestit niciodată viaţa mea. Era, în chipul cum spusese aceste vorbe, atâta

25 frăg-s^istepECtâta nevinovăţie, atâta bunătate plină de dragoste, încât el îşi simţi lacrimi în ochi.

— Nici nu ţi-am cerut să mi-o povesteşti, răspunse el încet, ca şi cum s-ar fi temut să nu rupă farmecul fără nume care plutea deasupra lor.

Ea se alipi şi mai mult de dânsul şi faţa i se subtiliza în graţia delicată a aducerilor-aminte.

— Vreau să-ţi spun cum am trăit până acum.

Adrian îi sărută mâinile, recunoscător.

~=- Iţi mulţumesc, amica mea, dar nu e nevoie. De ce folos ne-ar fi să dezgropăm trecutul în cari zac atâtea amintiri? In el sunt şi lucruri plăcute, dar sunt şi multe lucruri triste, cari – văzute prea de aproape – şi-ar pierde singurul lor farmec: melancolia depărtărei. Visate în negură, ele au un parfum foarte dulce şi foarte curat, care împărtăşeşte un puternic sentiment de milă şi de pietate. Acest parfume destăinuirea discretă a trecutelor fericiri şi a marilor dureri; e tremurarea sfioasă a sărutărilor cari nu vor mai fi, a dezmierdărilor cari nu se vor mai întâlni, dar e şi lacrima care va cădea târziu pe aceste amintiri şi lacrima e frumoasă, lacrima e dulce, lacrima e cerească. Te cunosc. De când trăim împreună, ţi-ai dat mie toată inima şi toată tinereţea şi toate gândurile. Credinţa noastră adâncă, la capătul căreia dragostea ne apărea nemuritoare, lungile ceasuri de plăcere trăite în deplină armonie vor fi totdauna sfinte dacă nu le vom zdrobi si nu le vom pângări noi singuri. Nicio amintire, dinainte de a ne fi cunoscut, nu va face cât surâsul tău de adineauri, căci îţi jur că, oricât de frumoasă va fi fost viaţa ta, tot nu poate să fi fost aşa de frumoasă precum ţi-am făurit-o eu în închipuirile mele. Iar dacă va fi fost urâtă şi tristă, de ce s-o dezmormân-tăm spre a pună un cadavru între inimile noastre în floare? Să ne bucurăm de clipa care trece, să sorbim voluptatea cupei care ni se întinde, să ne îmbătăm de vinul spumegând al îmbrăţişărilor nebune şi să creem propria noastră poezie şi propria noastră viaţă pentru că încolo nu e poezie şi nu e viaţă. Lasă-ţi împrejurul gâtului meu părul cu parfumul rozelor de Şiraz şi dă ochilor mei ochii cu strălucirea nopţilor de Orient. Buzele tale au sfâşietoarea voluptate a sărutărilor păgâne şi sânul tău are misterele plăcerilor paradiziace. Şi din creştetul capului până în picioarele ce calcă uşurele simfonia subtilă a petalelor risipite pe cărare, eterna poemă a dragostei şi-a revărsat urna misticelor sale farmece. Visele mele s-au născut din prisosul durerilor trecute şi au crescut sub vegherea blinda a privirilor tale senine. 5 Ga un zaimf tremurător te înconjoară de pretutindeni şi, în uşoara fluturare a amurgului ambroziac, aduc asupră-ţi ocrotirea ce o dau binecuvântările de mamă pe fruntea fecioarelor neprihănite. Ave, Măria!

Pentru cea din urmă oară îşi aruncară privirile

10 în jurul lor. Parcul fremăta încet, liniştit, duios, ca şi cum ar fi fost el însuşi pătruns de melancolia acestei frumoase iubiri care avea

să se stingă a doua zi. Un vânt uşor trecea printre ramurile copacilor, suspinân-du-şi întristarea frunzelor cari abia îndrăzneau să se cla-

15 tine. S-ar fi zis că întreaga f ire se înţelesese s-aştearnă vălul unei discrete elegii peste cei doi tineri stingheri. Dar florile cari zâmbiseră începutului iubirei pieriseră aproape toate. Flori de april, flori de o zi! Ele muriseră în primăvară, vesele că au parfumat numai

”20 dragostea, fericite că au văzut numai poezia. Singure florile roşii ale piersecilor se desfăcuseră şi mai tare şi mai cărnoase şi mai crude, simbolizând iubirea pătimaşă, arzătoare şi suprafirească. Pe ramurile lor sângerate, ele păreau o mustrare vie şi aspră îndrep-

25 tată către cei cari cu bună-ştiinţă îşi duceau visele la înmormântare, aruncând aripelor vântului parfumul entuziasmurilor tinere.

In albastrul potolit al serei care se lăsase, câteva flori întârziate, flori frumoase, dulci, sfioase, suave,

30 visau, tremurând în aşteptarea unei raze de lumină ce trebuie să vină, visul fericirei nesfârşite. Un crin îşi plecase capul spre albele-i petale şi suspina în somnul său extatic de dorul vremurilor apuse. Sărmane flori idealiste, cari trebuiau să moară în curând!

35 Şi atunci noaptea se coborî din înălţimi vrăjite ca să se culce pe foi fragede şi stelele se împărţiră de strajă pe întinsurile cerului. Liniştea biruise. Luna, învingătoare, apărea la răsărit, iluminând

40 cu largul său gest colinele ostenite.

Şi atunci un întreg cânt de mulţumire se ridică de pretutindeni, în surdină, spre a nu turbura obştească pace. Apele prinseră glasuri simfonice, frunzele porniră o melodie vagă, şi o imensă armonie se întrupa din tot, căci nu era numai luna care învinsese.

De departe, pământul eânta imnul eternei amăgiri, a eternei alergări după frumos, a eternei zbuciu-mări pentru ideal. El singur, în polifonia uriaşă a naturei, cunoştea mai bine ca toţi zădărnicia sforţărilor omeneşti.

Adrian şi Adina mergeau tăcuţi. De ce ar fi vorbit? Vântul, şi frunzile, şi apele, şi pământul vorbeau în locul lor.

Bătrânul Tudor îi urma gânditor.

Ajunşi *la*. poartă, se despărţiră aproape fără vorbe, si pe când cei doi iubiţi se afundau în depărtare, bă-trânul, ca şi odinioară, făcu în aerul albastru acelaşi gest larg şi patriarcal. Când îi pierdu cu totul din vedere, şopti cu glasul înecat de lăcrămi:

— O, tinereţea, tinereţea!

Ei, bătrâne! Tu n-ai să-i mai vezi de acum înainte aşa tineri şi voioşi cum i-ai văzut. Dă drumul la-crimei din colţul ochilor şi las-o să cadă spre a plânge dragostea lor, căci – cine ştie? — ei nu vor avea poate nici timpul s-o plângă!

în tăcerea camerei oara le dezmierdase în trecut dragostea, tinerii se simţiră deodată mici, cu păreri de rău de copii, cu temeri de orfani părăsiţi. Tot drumul nu scoseseră o vorbă, împovăraţi de greutatea aceluiaşi gând, şi acum, când uşa se închisese în urma lor, când tot ce fusese lumesc rămăsese afară, când oraşul îşi îngropase în întuneric zgomotele mişcă-rei de toate zilele, ei stăteau unul în faţa altuia, având o neînţeleasă senzaţie de înstrăinare. Şi doar camera era tot cea de altădată, divanurile mijeau în acelaşi satin alb cu flori albastre, marginile poleite ale cărţilor de pe măsuţă aveau aceeaşi strălucire, piep-, tul de marmură al statuetei era luminat şi *în* seara aceasta şi tabloul vechi din fund privea cu acelaşi aer dulce şi alinător ca pacea unui frumos amurg

— /" /v«V«.

, ~

!*,&/££ *ef*

:". ^»*a»-A£ -&.'

t4^\£Â^ ^W*

— &**«-*i-e*

Facsimil al poeziei I dia Cârefece de seara (Biblioteca Academiei, ms. 1.658, f. 47)

/

Y

* – / ~ T/f'

t''*' „"*^

Facsimil al poeziei III din *Cântece de seară* (Biblioteca Academiei, ms. 1.658, f. 82)

— £«£,.«, 2

v 'n scJ

Facsimil al poeziei *Corbul bardului* (Biblioteca Academiei, ms. 1.653, f. 97)

t., creşteau dureros şi se iveau cu o putere de claritate:.,:: spăimântătoare.

— Acum tot o mai am, îşi zicea el, dar peste un ceas? Ce va fi

când n-o voi mai vedea, când n-o voi

5 mai simţi aproape, când nu-i voi mai netezi mâna delicată aşa cum i-o netezesc, când nu mă va mai lumina zâmbetu-i?

înaintea ochilor i se făcea negru. Văzuse altădată o scenă de sălbatecă durere, în care un copil voia

10 să se arunce în mormânt peste trupul mort al mamei sale. Acum înţelegea el taina acestei torturătoare voluptăţi.

în sfârşit, sosi şi ceasul despărţirei.

Cea din urmă îmbrăţişare fu lungă, sfâşietoare.

15 Iubita se ducea să rătăcească în lumea largă, pribeagă, pasăre călătoare, inimă singuratecă si îndurerată, care nu ştie dacă va mai găsi pe cineva s-o înţeleagă.

— Rămas bun l Sunau aşa de ciudat vorbele aces tea aspre spuse de buzele ei făcute numai pentru săru-

20 ţări şi dezmierdări!

— Călătorie fericită l

Şi nu erau cuvinte cari să spună mai mult! cuvintele acestea, pe cari şi le spun toţi câţi se despart, şi le spuneau şi ei. Dar câtă patimă era concentrată în

25 ele l Fiecare uitase de sine pentru a se ghidi numai la celălalt. Ea nu mai trăia pentru dânsa, ci pentru el. Dorinţa-i adâncă şi fiebinte era de a lăsa fericit şi liniştit pe acest suflet chinuit şi iubitor, chiar dacă ar fi s-o uite. Şi în cuvintele lui era dorinţa de a o

30 şti la adăpost de traiul fără rost, de a-i şti inima ferită de loviturile vieţei. Şi ar fi voit ca dorinţa aceasta, ruga aceasta arzătoare pe care o făcea naturei întregi, imnul acesta zbuciumător pe care din fundul inimei îl înălţa în taină către dumnezeire să aibă pu-

35 tere să se prefacă în fapt îndeplinit.

Iar deasupra acestor două inimi cari se topeau în acelaşi dor, se ridica seninul unei dimineţi de primăvară, o rândunică vioaie, un cer de visuri, un soare măreţ, un albastru nesfârşit.

40 Trăsura, stârnind praful care se juca auriu în razele soarelui, porni în dimineaţa aceasta splendidă

/ U-. — –»” -i printre lumea nepăsătoare, care umbla grabnică ypipă F afaceri. El sta împietrit. Adina se întoarce, îi i-i trimise sărutări din vârful depărta mereu şi se amesteca cu lumea^fxfeiă.; p-î%jr” cu totul. Şi când n-o mai văzu în ochi, el avui) sfâşie-toare deşteptare; o vedenie dureroasă îi trecu pe dinainte.

— Ieri, pe acum, eram la vilă amândoi. Apoi, abătut şi zdrobit, îşi şopti ca şi când ar fi vorbit unui strein:

— Aide la redacţiei

-

i i!:

”-

CELE,CARI TREC

Zi de duminecă. Sub cerul cenuşiu, pe Calea Victoriei plină de o mişcare deosebită, ele trec, frumoasele noastre mondene, roze de frig sub vălul lor străveziu. 5 în urma lor, o uşoară umbră de parfum de violete pluteşte în aer ca o dungă de lumină.

Când le-o vedea cineva trecând aşa frumoase şi gătite, ar crede că se duc spre cine ştie ce altare misterioase ori spre cine ştie ce întâlniri pasionate de

10 dragoste. Căci oare ce alte visuri ar putea înflori în aceşti ochi atât de adinei?…

Şi totuşi numai la altare misterioase si la întâlniri pasionate de dragoste nu se gândesc frumoasele care trec. Ele se duc pe străzile pline de lume ca să-şi

15 arate splendoarea mătăsăriilor lor si bogăţiile exotice ale mantilelor orgolioase şi mândre. Ele trec ca nişte păpuşi delicate cu ochi dureros de senini, neavând alt gând decât de a face să li se vadă eleganţa şi de a-si foşni rochia numai pentru plăcerea de a-i auzi

20 foşnetul. Altminteri, în inimile lor e tot atâtarăceală ca şi în nopţile de decembrie.

Şi cu toate acestea, vă salut,trecătoare ale duminicilor palide de iarnă! Noi, singuratecii copii ai poemelor, trecem de asemeni prin viaţă fără amor şi

25 fără bucurii, neavând altă plăcere decât aceea de a ne arăta bogăţia exotică a rimelor orgolioase şi mândre – mantilele noastre. Şi viaţa noastră e asemeni monotonelor voastre dumineci, sub cerul cenuşiu al iernei.

INTIIA CUNOŞTINŢĂ

împrejur tăcerea domnea mereu. Lui Adrian i se păru că trebuie să fi trecut ceasuri la mijloc de când sta acolo, deşi tot potopul lui de gânduri se perindase 5 numai în câteva clipe, în sfârşit, se hotărî să pună capăt turburării în care se afla şi bătu în uşă. Se auzi un foşnet înlăuntru; de bună seamă, cineva venea să deschidă.

Lui i se urcă, zvâcnitor, tot sângele în faţă.

10 Uşa se dădu în lături, dar în prag nu se ivi Lesbia.

în locul ei era o tânără blondă, gingaşă, cu privirea dulce si senină şi în toată făptura ei având ceva copilăresc şi primăvăratec.

— Domnul doreşte? întrebă ea, surâzând, pe Adrian.

15 – As voi să vorbesc cu domnişoara Lesbia.

— Apoi ea nu e acasă. A plecat în oraş de la amiazi.

— Singură a plecat?

— Da.

— Foarte bine! Dar nu ţi-a spus când se întoarce?

20 – Pe înserate. Ceasul nu ţi-l pot spune hotărât pentru că nu-l ştiu nici eu. Ai ceva cm ea?

— Fără îndoială! V._..

— Ceva care o priveşte numai pe ea? Nu mi se poate spune şi mie? urmă ea cu şiretenie.

25 – A, nul E ceva care o priveşte numai pe ea, draga mea iscoditoare I zise el zâmbini.

îşi câştigase din nou toată stăpânirea de sine. Doar abia dacă-i mai rămăsese un fior din turburarea de adineauri. Dar acel fior, departe de a-i mări sfiiciunea, îi biciuia, dimpotrivă, sângele şi-l făcea mai îndrăzneţ. De aâminteri, faptul acesta nu era de mirare: Lesbia,care-l fermecase din depărtare şi-l atră-5 şese aici, cum atrage luminarea fluturele, nu era de faţă, iar drăguţa de blondjl-îi insufla o încredere fără margeni.

Convorbirea lor se urma în prag. El sta puţin aplecat spre stânga, cu o mână sprijinindu-se de uşor,

10 iar cu cealaltă jucându-se cu bastonul. Ea sta în faţa lui dreaptă şi zveltă, privindu-l drept în ochi cu o

Tmyiftoaraţip. îngarAaftfvă – Soarele, care intra vesel si prietenos pe fereastră, o îmbrăca de sus până jos într-o mantie de raze şi-i aurea tâmplele, unde câteva şuviţe

15 de păr se răsfăţau nebunatece.

Şi cum îi sta ea aşa în faţă, el avu o clipă icoana limpede a unei vedenii senine din basmele vechi:

o Ileana ademenitoare care se ridică din mijlocul valurilor verzi de ghizdei şi rozmarin, trimisă de cele

20 din urmă raze ale soarelui ce apune în calea unui tânăr pribeag plecat în lume să-şi caute norocul. Ea-l farmecă prin vorbele şi

privirile sale, îl face să-şi uite de drum şi de lume şi-l duce în nişte ţinuturi în cari totul e nou şi frumos, dar nimic nu e omenesc.

25 Adrian văzuse foarte des acest tablou, dar niciodată nu i se păruse aşa de bine desluşit ca acum; ceea ce-l mira însă era numai faptul că găseşte în Bucureşti pe copila aceasta minunată, al cărei loc era în mijlocul colinelor învestmântate cu verdeaţă şi 30 împodobite cu flori sălbatice.

Privirea lui se umbri de un nor de melancolie, ca şi cum ar fi îmbrăţişat depărtările zarei închipuite.

Ea băgă de seamă această schimbare şi se întreba mirată de pricina care a putut să-l facă deodată aşa

35 de visător. Să fi fost oare unul din răspunsurile ei, sau altceva pe care ea nu o putea bănui şi în care nu era amestecată? Ori poate îl jignise tot modul său de a se purta? Cine ştie? Tinerii aceştia cari vin pe la femeile de soiul lor sunt aşa de ciudaţi!

40 Unii au o fire simţitoare peste măsură, şi cele mai neînsemnate cuvinte, cele mai mici mişcări sunt de-ajuns pentru a-i supăra; alţii, dimpotrivă, reci şi nepăsători, îşi bat joc de ei înşişi şi de cei din jurul lor. Dar el nu pare a fi dintr-aceştia; faţa şi modul cum. îi vorbise îl arăta altfel, si, îmbietoare, priete-5 noasă, îi zise:

— Dacă vrei, vino înlăuntru, ca să putem vorbi mai mult si să ştiu ce pot spune Lesbei când se va întoarce.

Visul lui, întrevăzut o clipă în toată claritatea 10 sa, ţinea înainte..

El o urmă, fermecat de gingăşia gestului cu care-l poftise să intre şi de frăgezimea glasului cu care îi şoptise cele câteva vorbe. Ea se întoarse spre el şi-l privi cu acelaşi surâs cu care-l întâmpinase în prag. î---. — . ’ El surise de asemenea, de bună seamă fără să ştie de ce. Dar era aşa de cald surâsul ei, încât se părea că ar trebui să cuprindă şi tablourile cari priveau şirete în cameră din ramele lor aurite!

Se aşezară pe o canapea, unul în faţa altuia, ca doi

20 prieteni buni cari nu s-au văzut de mult şi cari au să-şi spună multe din timpul cât au fost despărţiţi.

MAGIA PRIMĂVEREI

în picioare, cu braţul repezit într-un gest scurt şi nervos, Adrian stăpânea cu frumuseţa sa tristă şi ciudată acea pornire de răutate pe care o bănuia la prietenul său.

— Poate să fie o nebunie, dar ce-mi pasă? O dată ce nebunia e

frumoasă, o ador. E trist însă că fiecare din voi n-admite şi nu iartă decât propriile sale nebunii, cari, de cele mai multe ori, sunt dezgustătoare.

— Nu atât pe cât îţi închipui, deşi mie nu mi-e teamă de ridicul. Să se teamă alţii de dânsul, să se în chine oamenii de rând şi îndobitociţi înaintea idolului acesta, eu nu recunosc astfel de idoli pentru motivul foarte simplu că nu recunosc niciunul. G«ea ce recunosc e că snopul-suprem £l__vi£ţei-e-v-iaţa-4BBă.şi. Şi această viaţă nu mi-e streină. Ştiu foarte bine că e o femeie bătrână, în zdrenţe, cu zbârcituri pe obraz, dar care ne pare tânără, frumoasă şi la care alergăm îndată ce ne face cel mai mic semn. însă înţelepciunea e să ne folosim numai de părţile cele bune şi căni_mărgăritare din_j3aezia_inimeler prozajosnjcăjde toate zilfileJPoate că iubita mă minte, – în lume totul ne minte. Ge-mi pasă! Eu am senzaţia iubirei adevărate şi emoţia iubirei neprihănite.

— Şi totuşi te chinuieşti singur în rătăcirea ta!

— Poţi să spui ce vei pofti. Eu sunt fericit în rătăcirea mea şi fericirea nu trebuie să dea socoteală

-

15;

20’

nimănui. Ea e mai presus de sforţările păcătoase ale pătimaşilor.

— Taci, tu eşti un Panta P.arf» inhpaf.i n ideală şi crezLfiă_jj_găsit-o în cea dântâi femeie întâl-nită în drum.

— Scumpul meu, iubirea e poema simţurilor, şi eu am nevoie de această poemă. Destul am trăit cu mintea până acum, destul m-am închis în singurătatea mohorâtă a ştiinţelor. Vreau aer, vreau lumină, vreau polifonia furtunoasă a simţurilor. Gând beţia dumnezeiască vă cuprinde, fiecare strigaţi, ridicând cupa plină: „Trăiască iubita!” Şi ochii voştri scânteiază de plăcere. Ba încă unul, copil aproape nevinovat, a strigat odată cu o minunată duioşie: „Trăiască mama!”

Mie mi-au venit lacrimi în ochi. Eu ce era să strig?

Eu n-aveam iubită, eu n-aveam mamă, eu n-aveam pe nimeni. Lesbia mi-e totul. Poate că nu e desăvârsită, dar chiar în noroi dacă ar cădea o stea, nu ştiu dacă noroiul s-ar schimba în aur, însă de bună seamă că ar străluci de o lumină pe care numai oamenii timpurilor paradiziace trebuie s-o fi cunoscut. O poe zie, dacă a făcut să se verse o lacrimă, şi-a îndeplinit cu prisosinţă menirea.

— Atunci te admir, căci eu cred în înălţarea inimei prin sărutarea sfântă şi tu ai focul trebuincios acestei sărutări. Du-te şi fii marele preot al iubirei care curăţă totul.

Lesbia ieşise pe scenă. Jocul său întrupa din nou acea desăvârşită armonie a mişcărilor care e singura fru-museţe în stare de a traduce şi de a sugera mistice şi volupjtoase. Elanurile nebune ale întregu-IuTettrnp~păreau o supremă şi deznădăjduită chemare a plăcerilor paradiziace c ari erau odinioară idolii lumei, scăldând în orgia lor de raze, în Sodoma lor de lumină toată antichitatea sănătoasă şi puternică. Cântecul ei vibrator răsuna în aerul subtil cu sprinteneala serenadelor clare ale provensalilor înamoraţi,

Ah, de câte ori, în tăcerea posomorită, monotonă şi plictisită de acasă, se gândise Adrian la acest eântec şi cu câtă duioşie îi repetase adesea versurile: mlădioase!

J.'..., Atunci cântecul acesta vestea fericirea ce avea să vie; acum avea numai farmecul melancolic al aduce-

» s rilor-aminte. El chemase la viaţă două stări sufleteşti

— i; f foarte deosebite, dar deopotrivă de frumoase.

5 Se dădu artistei o coroană şi i se aruncară viof -'lete. Şi cădeau violetele mereu, acopereau scena, u o umpleau şi o prefăceau într-un rug straniu pe care u.. ardea, mistuindu-se, sclipirea petalelor suave şi vir-

— – gine osândite la moarte prea timpurie.

10 El plecă singur, singurel şi rătăci toată noaptea pe drumuri. Un gând îi tiraniza mintea cu o stăruinţă zdrobitoare. Si acest gând creştea, căpăta întinderi nemăsurate şi lua în stăpânire toate sufletele acestea zbuciumate şi turburate. Şi mii de glasuri veneau din depărtare, 15 ca nişte răsunete aproape stinse ale strigătelor dureroase înălţate către un zeu necunoscut de toţi cei împovăraţi de greutatea propriilor lor amăgiri. Erau zgomote surde cari se uneau la un loc într-un fluviu larg şi puternic ce curgea încet în noaptea clară; 20 j erau plânsorile celor pe cari viaţa îi înşelase prea de timpuriu.

Toate grăiau:

„Astfel ne sfâşiem zadarnic inima ca o haină pe care ne-o sfâşie mărăcinii. De fiecare spin atârnă o 25 -bucată însângerată şi la fiecare răspântie zace moartă: o parte din simţire. Lungul calvar al vieţei e stropit cu lacrimi şi sânge; sunt lacrimile noastre înseşi şi e – – sângele propriilor noastre răni; sângele rănilor trupului nostru şisângele

rănilor'sufletului nostru. Visele ni 30 – se urcă spre fericire ca două braţe îndreptate rugător – – sprecer. Dar cerul e pustiu şi fericirea o înşelăciune, iar – -rugile şi lacrimile şi sângele au f ost răspândite în zadar. Zadarnic drum, zadarnic zbucium, îngrozitor calvar!" Totul murea în jurul său, vocile îndureraţilor 35. — «- se pierdeau în depărtare şi o singurătate imensă se '': abătu deasupra. Şi tăcerea se înălţă înaintea lui ameninţătoare, amintindu-i de vremurile trecute.. — – – Noi le împodobim cu cele mai frumoase flori şi cu1 cele mai nobile cugetări, şi ele se duc, astfel 40 împodobite şi încoronate, de se dau, cinice şi fără ruşine, celor dântâi veniţi.

Durerea se înstreina şi se depărta de lucrurile lumeşti; simţimântul devenea curat artistic.

Luna, asemeni unui gest superb de zeiţă -greacă, aruncase pe întinsurile albastre ale cerului mărgăritarele surâsurilor sale. Si stelele sclipeau în hlamida lor străvezie, aprinzând făclii de mulţumire în marele dom al nopţei. Tabloul stătea nemişcat deasupra, un amestec ciudat de mitologie antică şi de credinţă medievală.

Şi iată că din cerul înstelat se lăsă deasupra singurateculuí o senină pace binefăcătoare, generoasă ca gândirile unui geniu şi frumoasă ca ^o idilă de, JCfinnvson.

Visele lui sevoluptualizau_într-un avânt larg, liniştit şi nuanţat de o mică umbră de melancolie. Ar fi voit să întindă braţele înainte, s-o cuprindă ca-n ziua trecută şi să-şi răcorească din nou buzele arse cu sărutările ei. Ah, buzele ei roşii, dulci şi arzător de pătimaşe!

Şi visul său tremura fericit, înălţându-se în sus, către nesfârşitul albastru al domului ceresc.

Se revărsă de zori.

El cumpără flori multe, flori de primăvară, spre a i le trimite.

Când ajunse acasă, răsărise soarele. Făcu florile în buchete şi le trimise printr-un servitor, împreună cu o scrisoare.

Erau simţiminte aşa de fragede cum numai înainte de răsăritul soarelui se pot avea:

„Cel ce te iubeşte fără odihnă, cel a cărui viaţă e întunecată şi pe care nu-l înalţă şi nu-l luminează decât iubirea pentru tine, sfântă şi în veci binecuvân-tată, îţi trimite prin aerul parfumat şi vioriu al dimi-neţei mănunchile acestea de flori mirositoare, ca să se răspândească parfumul lor ca o undă curată în camera ta şi dimineaţa să-ţi dea visuri feerice şi senine.

El le-a udat cu lacrimile lui, curate ca ro.ua în faptul dimineţei, spre asta proaspetemaimultăvreme şi a nu se pierde curând parfumul lor, pentru ca visurile tale să fie mai lungi şi mai frumoase. Când te vei deştepta, mulţimea aceasta de petale te va împresura din toate părţile şi te va dezmierda, încet şi blind, ca sărutarea unei nopţi cu lună".

...Şi ziua se ivi, zi frumoasă, zi de duminecă.

5 April îşi îmbrăcase cele mai pompoase haine şi dea-

: supra lumei vesele întinsese un cer albastru topit în aur, de limpiditate orientală. Gerul acesta revărsa în toate sufletele o parte din seninătatea sa, şi Adrian se simţea fericit.

10 Când îl văzu Lesbia, Adrian era cu desăvârşire copilul bun şi blând pe care-l cunoscuse la început. Ea voi să se lămurească.

— Ce bine rni-au făcut florile tale! Mi se părea, în urma celor întâmplate aseară, că am rămas din

15 nou singură pe lume, că iar nu mai am pe nimeni.

Vezi tu, e o mare mângâiere gândul că ai în cineva un sprijin!

— , – De ce n-ai voit să mă vesteşti?

— Am voit de multe ori să trimit pe cineva să te

,20 cheme, căci sufeream îngrozitor când te vedeam umblând aşa, ca un suflet chinuit, dar m-am oprit. De ce? Nici eu singură n-aş putea să-ţi spun; inima are multe taine de acestea pe cari noi înşine nu le pricepem.

25 Pacea se făcuse, şi pentru a o încheia si mai bine se hotărâră să petreacă ziua afară din oraş.

April umpluse şoseaua de lume. Totul era frumos, strălucind de culori necunoscute, vibrând de sonorităţi tinere.

30 Deasupra acestora plutea dorul de o viaţă nouă, setea de iubire.

Ajunşi aproape de rondul al doilea, cei doi îndrăgostiţi lăsară trăsura şi merseră puţin pe jos.

— A! Domnul Adrian!

35 Erau dinaintea unei vile. Gel care rostise numele tânărului era un bătrân. Adrian îl cunoştea. Era Tudor, îngrijitorul vilei unui prieten.

Gu mâinile în buzunar, cu pipa în gură, bătrânul avea pe faţă un zâmbet părintesc văzând pe Adrian.

40 – Ge mai faci, Tudore?

— De când a plecat boierul, vila e goală şi eu stau

’ – de o păzesc, dar munca mea şi cu nimica e totuna.

Bătrânul îşi plângea stăpânul, tânăr aristocrat, care, sătul de viaţa de aici, plecase să-şi poarte dez-5 gustul prin alte ţări.

— Dar poftim, mă rog, de vedeţi: grădina e în floare.

Era atâta simplitate, dar şi atâta măreţie în gestul bunului bătrân, încât ei îl urmară fără a pregeta.

10 A, da, grădina era în floare. Dar aceasta nu era numai o grădină, ci o mare simfonie de flori care» cânta slava primăverei şi a iubirei triumfătoare, a iubirei care răpune orice piedică şi se înalţă libera şi puternică în azurul fără margeni. *l*& – Bătrânul se apropie de Adrian şi-l întrebă încet, -: sfios, cu ochii sticlind de bucurie ca de fericirea propriului său copil:

— Ţi-e nevastă? Vorbea de Lesbia.

Adrian îl privi uimit. Cum a putut să-i vină un 20 astfel de gând.

— Nu, moşule, nu e nevasta mea.

— *f* Bătrânul înţelese, căci doar şi el fusese odată tânăr. Şi discret, se retrase.

— Ce te-a întrebat bătrânul?

25 – Dacă-mi eşti nevastă.

Ea rămase gânditoare o clipă.

El urmă, sub stăpânirea unui gând:

— Ce bine ar fi să rămânem vecinie împreună!

Şi mergeau înainte ca-n vis. Căci doar visurile

30 lor înfloreau sus pe ramurile copacilor. Iar visurile acestea, cari se desfăceau în toată plinătatea lor în grădina aceeafermecată, luau felurite chipuri. Erau flori albe, naive şi sfioase ca un surâs de fecioară, cari abia străbăteau printre frunzile verzi ale cireşilor.

35 Erau florile albe ale caişilor, răsfăţându-şi cu îndrăzneală nevinovăţia lor. Erau florile pasionate, roşii, ale piersicilor, cari abia se deschideau. Şi erau atâtea altele!

Dar Lesbia era mai frumoasă decât toate. Nici-

40 odatăn-afosteaaşa de frumoasă ca atunci, sub această strălucitoare lumină a zilei, care se împrăştia şi pă-

— trundea pretutindeni, clară si albă, făcând să scânte-ieze marmurile din parc, copacii şi apa lacului ce surâdea în apropiere.

:. Adrian o privea, aşteptând-o -să răspundă. Ea grăi încet:

— E mai bine că trebuie să ne despărţim. Cine ştie? Poate că, la urmă de tot, suntem amândoi poeţi:

. — .eu tot aşa de mult ca şi tine, căci amândoi cerem,

10.

. prin însăşi firea noastră, sgnzaţii mereu noi. De am.rărnânea aici împreună, amlncepe să fuFUescoperim cusururi unul altuia şi să îmbrăcăm.în pxoga -vietei, pQmung poezia de acum. Daspărţindu-ne, fiecare din noi vapăstra o amintire curată şi sf întă, şi aceasta e cea mai preţioasă podoabă la care putem râvni. Spuneai

. — odată căjjnzkir^-majjjaimoaffă ducât fapLul îndeplinit;

15,.

ei bine, amintirea e cel puţin tot atât de frumoasă în melancolia sa. Avea dreptate.. — Se întoarseră. Bătrânul le venea înainte.

— Rămâneţi aici peste noapte.

— Nu se poate. Iţi făgăduim însă pe altă dată.

. — Oricând veţi voi, veţi fi bineveniţi. Tudor avu un gest larg, patriarcal, prin care-i pofti.

Ei plecară.

Bătrânul sta în prag şi-i privea cum se depărtau în amurg.

— O, tinereţă, tinereţă! Gestul duios al bătrânului se pierdu în albastrul liniştit al serei în care visul tinerilor prindea viaţă în timp ce se depărtau ca într-un vis, nelăsând în urmă decât părerea de rău de a fi trecut prea repede, numai ca o dungă luminoasă în cerul albastru de april…

ADDENDA

POEZII ORIGINALE PĂSTRATE IN MANUSCRISE

fli^pp

\

CÂNTEC DE SEARĂ ’ -T.D/..1 3’1]

io

Pe cerul clar şi-albastru se-nalţă blinda lună împodobind cu farmec a stelelor cunună.

în iarba înflorită culcat iar zbor la visuri,
Amicul meu, e timpul, acum din harfă sună,
Seninele ei tonuri mă-nelţe în alte lumi
De visuri îndrăzneţe, de oameni drepţi şi buni.
Luceafărul luceşte departe spre apus,
El pare singuratec, o culme-a unui vis,
Şi ca şi el de rece se scurge a mea viaţă,
Lipsită de iubire, pierdută-n valul vremei.

Amicul meu, a harfei tonuri sublim mă-nalţă
Şi împăcat aş vrea fecioarele senine
Să lese-a lor privire cu dragoste spre mine.
[PE LACUL DE ROUĂ ŞI LIN CA CRISTALUL]
Pe lacul de rouă şi lin ca cristalul
Scânteie o piatră şi veşnic plutește,
Şi mândra sa faţă atâta lucește,.
Că razele-i farmecă şi câmpul şi valul.;.

Spre dânsa şe-ndreaptă atâtea visări Şi-atâtea vieţe se pierd căutând-o Şi totuşi, sărmanii, ei mor lăudând-o De pot s-o zărească din mari depărtări.

26*

SUB: ULM

Se mişcă ulmu-ncetinel ’’ Din ramuri line clătinând Şi şoimului din vârful său Grăieşte-n graiu-i drept şi blind:

„Din aripi line fluturând Te-nalţă şoimule, în zbor Şi cată-n zare de nu vezi Venind spre mine-un călător”.

OBIDIŢI

ELEGIE

E umbră aicea şi-i răcoare Şi bine-ar fi să ne oprim
Să ne-odihnim; Căci a-nceput să fie soare Şi drumu-i greu şi prăfuit
Şi-am ostenit.
Şi am umblat atâta doar! Ţinutu-ntreg l-am colindat
In lung şi-n lat Şi-acuma o să-ncepem iar Acelaşi drum far’ de sfârşit
Şi urgisit.
l!
La mormântul lor veniră
Ga să plângă paseri mii,
Iar stelele le fură:
Mortuarele făclii.
Sara vântul le cânta împăciuitor, duios,»
Elegia sa jelind-o Printre ramuri răcoros.;
Ga ţăranul ce-n amurg
Lângă prispa c,asei lui
Spre-a-şi uita de jale cântă t
Doina zilelor pustii.»

Căci a lor întreagă viaţă»
Se sfârşise pe pământ f
Sub lumina blândei lune \
Şi sub teiul lin şi sfânt.»
GLASUL GÂNTECULUI VECHI
O, viersul cântului străbun Din nou l-am auzit, Că răsuna, în case mari, Cu glas necunoscut.
Şi salba ce te-mpodobea, Cununa ta de veacuri, Eu am văzut-o jucărie In mâna unor fleacuri.
Şi simţul lor cel ostenit Trudit o asculta. O, cum de tine-şi bat toţi joc, Sărmană ţara mea!
O, viersul cântului străbun Mi-a fost dat să-l ascult Pe plaiuri verzi, surâzătoare, Ca-n vremea de demult.
Şi moştenirea ce-o păstrăm Din vremuri nepătrunse Credeam că va-mpietri pe toţi Cu farmece ascunse.
Dar voi tăcuţi o ascultaţi Şi parcă n-o cunoaşteţi
Şi glasul ei sună-n pustiu", Loveşte-n inemi seci.;
Virtutea vinelor s-a scurs, Lăsatu-va şi ea; O, cum îngădui mişelia, Sărmana tara mea!...
Vă cântă doina-n case mari, V-o cântă de mirare, Dar nu-nţelege nimenea Glasu-i vioi şi mare.
Ei v-au stricat cu luxul lor, V-au moleşit pe toţi, Şi voi primiţi ca să vă ia De-actori şi de netoţi.
O, strămoşescul glas din. vremi Nepăsători vă lasă Şi mişeleşte răul drum Urmaţi şi nici vă pasă.
Copiii voştri-or rămânea Fără-adăpost şi loc Şi voi nici vă-ngrijiţi de ei, Urmaţi al vieţei joc.
Gântaţi-mi doina, dragii mei, Fermecătoru-i viers Mă smulgă moalelor simţiri Şi lumei de eres.
Şi daţi încoace lira mea S-o înstrunez de-acum, Sosit-a vremea ca să plec Pribeag pe lungul drum.
De-ar râde lumea cât o vrea, Eu tot voi încerca Virtute nouă ca să-ţi dau, Sărmana ţara mea...
f, i.f
[PE STRUNA HARFEI VECINIC TREAZĂ]
Pe struna harfei vecinie trează Măreţe cânturi v-adunaţi Şi usurele-n seara caldă ' Pe-aripi de vânturi vă-nălţaţi.
Şi-n singuratece colibi Pătrundeţi la cel asuprit De-i amintiţi

mărirea lui Şi vitejia din trecut,

Căci se văd tainice luni Din întunerec răsărind Şi singurateci către seară Pe culmi de dealuri luminând,

Şi glasul clntecilor vechi Ce-atât de mult a amuţit Răzleţ acum din nou s-arată In vaier trist şi prelungit.

Din văi adinei, necercetate Nici chiar de soarele ceresc Un groaznic strigăt s-a-nălţat.

Căci groaznic turnul boieresc 325
La răsărit se arăta
Şi groaznic turla biserecei
Cu iadul greu i-ameninţa.

Şi deznădejde! zdrobitoare, Pe câmpul tarei s-a întins, Cine să-i fie călăuz Pe-al vieţei mare, trist cuprins.

De-aceea vreu să mă cobor, ….. Cu cântul meu până la ei, Balsam în inimi să le vărs.

ă *t*,. *ii* iî. ’:ÎOi»
q (f „ifci’î ’ i
HI,Â’!*”«’:
«J-V
::* i – \^

Se stinge în apus a soarelui lumină Şi pacea din trecut gândul nu-mi mai alină, Ci parcă cu încetul o grijă mă-mpresoară, Adusă nesimţită de blândul vânt de sară.

II

5 „Tată, tată!” strigat-am în noapte,

Şi glasul meu trist şi a vântului şoapte, Pierzându-se-n negrul halelor lungi, Făceau un răsunet de gemete-adânci.

Prin negrele ganguri, prin A^echile sale 10 Se pare că-un demon făcutu-şi-a cale,

Un demon ce-n râsete plânsu-mi răsfrânge Şi cată la pieptu-i de gheaţă-a mă strânge.

Să scap vrând de greaua şi neagra povară Ce groaznic şi rece tăcut mă-mpresoară, 15 Strigat-am zadarnic al tău nume, tată,

Să-mi mângâi amarul, ca-n vremuri de odată.

Pe cer străluceşte aşa rece luna Şi vântul se plânge cu vaiet acuma, De parcă-ar chema o lume pierdută; 20 Şi numai la plânsu-mi natura e mută.

327,

”P

In mersul furtunei aud plânsuri multe Ce trec şi se duc să piară tăcute In noaptea cea rece, ca spirite sfinte; Zdrobit de durere, eu trec înainte.

III

25 Pe câmpul ce se-ntinde sub mândra raz-a lunei Şi căreia pe veci vântul în frunze sune-i Aud parcă loviri de fier sunând în noapte Şi eu înfiorat mă duc tot mai departe.

La ţărmurile apei m-am aşezat şi stau 30 Gândind la cei ce nu-s şi altădată erau. Un vuiet rar de clopot străbate măsurat Şi-mi moare la picioare cu glasu-i cadenţat.

Iar clopotul măreşte şi grija mea şi groaza Căci parcă-i glasul rece almorţei, furioasa… 35 Ah, veşnic de acest gând nu pot să mă desfac Nici veselelor gânduri nu pot ca să-l împac.

— ., f,-..! …. ….A*

.*’,. — – sr ” ^

”.

/

c intake a întunereculuı

Stinsese candilile-n săli Un vânt iernatec, friguros, Ce către seară s-a ivit Din câmpu-ntins şi-ntunecos.

Pieriră cântecile-atunci Ge-atât de vesel răsunau Şi-n locul lor plânsori amari.. In noaptea rece se-nălţau.

i ”.

Se pare-un suflet chinuit Ge-n spaima de-a se cufunda De gura morţei încleştat In strigăt sufletul şi-ar da.

Şi citi cu spaimă se opresc In miez de noapte şi ascult Tânguitorul glas pribeag Nainte nu-ndrăznesc mai mult.

Doar vreun suflet amărât De-al răzbunării dor mânat De-ar îndrăzni a s-avânta Semeţ pe drumu-ntunecat S-aprindă candilile-n sala.

PLÂNOEREA FECIOAREI T/’î.)

ANFIBRAH

Furtuna vuieşte năpraznic prin codri)H Şi singură-i fata pe verdele mal; -”î Acolo s-aruncă puternic, puternic, Cu zgomote groaznice val peste val; 5 Iar dânsa se-neacă în plânsu-i cucernic Şi ochii de lacrămi i-s turburi şi plini.

Un plânset nu scoate pe morţi din morminte.

’333

APROAPE DE NEBUNIE

Afară vântul se jăleşte, Izbindu-se de crengi uscate, Şi-n jur singurătatea creşte Pe când suspin încet şi trist.

Luna aruncă raze reci
Peste pământul amorţit,
Ce parcă doarme-un somn de veci,
Pe când eu stau ca aiurit.

De-aceea cat să mă înşel G-un cântec fără înţeles, S-alung urâtul, căci cu el De-un timp tot stau atât de des!

:331

in pustiu
Mă-nconjură neţărmurit ’/
Pustiul sterp şi arzător -’
Sub soarele de miazăzi ”.’
Arzând în foc dogoritor. — .’I
Nu-mi dă iluzii de mişcare ’
Şoptirea unui pârăoaş, î
Ci numai eu necontenit ’
Nainte-mi port trudiţii paşi. *l*
Cobori, amurg înseninat, ’

Apari, o, lună, mai curând, Sub dulcea linişte a ta Să mă surprind atunci visând.

Căci de nu-s oameni împrejur, Pârâul, codrul şi cu luna Prieteni dragi singurătăţei Mi-or rămânea pe totdeauna.

n f-
™.

Filă de manuscris cuprinzând tălmăciri clin Heine (Biblioteca Academiei, ms. 1.658, f. 19)

*t, t X’/’«-u1 f „«.’;!
.££*;,’»
,’t»,«««*«,.
M.
— *i**
X,
,»*S *t*«!:

Comentar al scriitorului la schiţa intitulată *Neînţeles* (Biblioteca Academiei, ms. 1.657, f. 253)

s*. *7 CA/
*-
?
”
— U.CU
adăpost, filă de manuscris (Biblioteca Academiei, ms. 1.657, f. 266)
ti adâfo w»
Ă,. — – – – u.
â ’ A «»
a. *it*, *L* ’****” «”
f
’ ’ ’«v,, *f* ’///- *fx-
4 k«t, u,-. t/
/ fXCrt/Ht^A,
^C*L
Fragment din povestirea *Vis primăvăratec* (Biblioteca Academiei, ms. 1.657, f. 201)
£SARA RĂSARE POETUL]
Sara răsare poetul Din umbra castanilor verzi Şi-şi cântă iubirea cu-ncetul Sub geamul iubitei măreţe.
La razele lunei el pare Un înger din lumea de vise Ce-n calde imnuri învoacă Fecioară senină şi rece.
E linişte-n casa întreagă Şi luna străbate-n odăi, Iar raza-i învăluie tainic Chipul fecioarei senine.
Şi cântecu-i leagănă visul: Un vis în care ea vede Amantul, un prost om la modă, Şi soţul, un gros burtă-verde.
27 – Scrieri vol. I – Ştefan Petică
[ÎN TRECUT VISAM IUBIREA]
în trecut visam iubirea Ideală şi curată, Şi iubita fără seamăn, O fecioară nepătată.
Un castel era departe, într-o luncă tăinuită, Dimineaţă verzii plopi L-încunună cu-a lor ramuri.
Azi iubirea-i joc de cărţir Soţul e-un bancher bogat Şi în aur lucitor, Ah, se spală-orice păcat.
27*
LA N.
Acelaşi dor îmi vine-n suflet – Adus de flori de primăvară – Ce

l-am avut cândva demult, Qnd te-am văzut întâia oară.

Aceiaşi pomi îşi pleacă lin Frunzişul verde, şoptitor, în raza lunei tremurând Pe fruntea mea arsă de dor.

Şi ca şi-n nopţile de-atuncea Suntem noi ambii la un loc; De ce ne părem deci streini, Lipsiţi, de-al dragostei noroc?

[IUBIREA-I FOC MISTUITOR]

Iubirea-i foc mistuitor Când ochii tăi o dăruiesc, Aşa cântam demult un viers Ce-acuma des mi-l amintesc.

De-atunci trecut-au ani cu ani Şi multe-n urmă au pierit, Oceanul patimelor dulci In valu-i multe a-nghiţit.

Acum sunt singur şi durerea Mă strânge-n braţu-i obosit, Şi totuşi falnic se înalţă Un cânt din timpu-ntinerit.

GlNTEGE MODERNE

ClNTEC DIN DEPĂRTARE

I

M-ai întrebat blajin de port In suflet tainice dureri Ce-mi amarase pribeagul trai, Lipsit de orice mângâieri.

Şi te-aşteptai să-ţi povestesc Nemărginitul plin de foc Al unei dragoşti din trecut, Purtată, fără de noroc.

Departe sunt de tine-acum Şi pot să mă destăinuiesc: Nenorocirea mea a fost Că n-am ştiut ca să iubesc.

II

Odat-am plâns împătimit De dorul dalbei frumuseţi. Dar e de mult: eram pe-atunci; în vremea tinerei vieţi.

Târziu de tot îmi răsări
In minte plânsul din trecut
Şi din apusele dureri
Un mândru cântec am făcut.

33S

III

Wer erfreute sich des Lebens Der in seine Tiefen blickt!

Eram copii, – sub cerul cald Urmam al jocurilor drum, Şi-ades, glumind, reprezentam „Viaţa-i vis, iubirea fum".

E-o farsă veselă de tot, Cum alta nu s-a pomenit. Numai atât e trist în ea: Eroul moare la sfârşit.

ÎÂ9

[A TRECUT DE-ATUNCEA VREME]

A trecut de-atuncea vreme, Multe visuri mi-au pierit. Numai

chipul tău cel gingaş îl văd tot ca şi-n trecut.

întruparea unor visuri Pe pământ vrem s-o găsim, Dară visul vis rămâne Si cu dânsul noi murim.

f ASEARĂ VISAT-AM LA RAZE DE LUNĂJ

Aseară visat-am la raze de lună,
La tine, iubită şi dulce stăpână,
Pe când eram singur şi ascultam cântul
Ce blind îl şoptea trecând încet vântul.

Şi-atuncea simţit-am şi ochii mei calzi, Si lacrime calde curgând pe obrazi, De mintea-mi se-nalţă uitând tot pământul, Şi cine-a fost oare de vină-atunci? Vântul.

Căci n-aş vroi doară ca scumpa-ţi gândire S-o supăr vorbindu-ţi de calda-mi iubire, Dar iată sunt singur şi fără-a vrea cântul L-ascult, că-l şopteşte duios prin crengi vintuL

M-ÂM GlNDITJ

tfi în sară asta m-am gândit Atât de mult la tine, Că desprinzându-te din vis, Te apropiaşi de mine.

împodobise luna cerul Şi îmi privea-n odaie, Lăsând in negrul întunerec O dungă de văpaie.

Şi eu, privind-o cum trecea,. Gândeam cu dor la tine, t i aş fi vrut aievea chiar ă te am lângă mine.

J42

CÂNTEG

Pe o pagină din Lamartine Văd scris un nume de femeie-Ce cititorul l-a visat Aprins de-a versului scânteie.

Desigur bietul s-a gândit t
La vreun suflet depărtat i
Ce l-a iubit o primăvară.: /
Şi-apoi uitărei l-a fost dat. |
Şi el atunci ce iertător,i
Si-a împodobit aleasa lui;';
Cu tot ce-a fost găsit mai blândl
In plânsetul poetului.
De câte ori ceea ce-am visat."
Nemaigăsind-o-n alte părţi,.-
Ne-o făurim pe-nchipuirea?
Din paginile unei cărţii;

343, ţ TRESTIANA ERA D ÎNSĂ t

«io t»

Trestiana era dânsa, Mult iubita şi vicleana, Şi pe calea rătăcirei A fugit ca Trestiana.

Gând în gândul meu departe-Toată dragostea ţi-o jur, Mă gândesc ce bine-ar fi De acasă să te fur.

Lumea ta aristocrată, Cu simţirile tocite, Să o laşi pe totdeauna Pentru lumi mai fericite.

Să te duc în altă lume, Sub un cer cu alte stele, Unde dragostea-nfloreşte Şi cu visurile mele.

344 -»-

ÎN TYROL

Aimer, boire, chasser, e'est' la yie aux enfants de Tyrol.

In Tyrol flăcăii beau Până noaptea e târzie, în Tyrol flăcăii cânt Pe când soarele se suie.

Stelele privesc din ceruri Drept în ochii fetelor, Gari-ntunecă cu ochii Strălucirea stelelor.

3+5

IDIN ŢĂRI DE TOŢI NECUNOSCUTE]

Din ţări de toţi necunoscute Venea poetul cântăreţ, Pribag în urma unor visuri Ce singur nu le-înţelegea, Căci n-a simţit vrodată clar Ge-i cere inima, ce-i vra, Dar dacă soarele lucea, De-întreagă firea surâdea, îndată lira-şi înstruna Şi vesel imnuri le cânta.

Umblând mereu rătăcitor,
Cu capu-n jos, cu mintea-n nor,
Pe-o sară clară poposi
La curtea ce-l ademeni,
Şi înstrunându-şi lin chitara,
Cânta cu glas fermecător
O dorinţă nenţeleasă,
Nişte visuri azurii,
Şi-n note tremurau ades
De ţara lui dulci nostalgii.

(SE ÎNTINDE GIMPUL VERDE: lN;ALBĂSTRUI.

INFINIT]

Se întinde câmpul verde în albastrul infinit,, Şi sub razele de soare el surâde fericit: Falnic preotul naturei şi-a plecat genunchii săi--Şi în imnuri strălucite el înalţă către zei Toată marea mulţumirea pentru râul de lumina Ge-l trimite facla zilei, nemişcată şi senină. Ga şi

preotul vechimei, vestitorul altor zile, Gând din nou petrec acuma [ale] vieţei mele ziler Mă, atrage ca un soare blind şi gingaş chipul Şi în versuri aurite se înalţă cântul meu.

[SUNT ZARZĂRII ÎN FLOARE ŞI GERUL E SENIN]

Sunt zarzării în floare şi cerul e senin, Sub maluri înverzite izvorul curge lin Şi valul lui şopteşte vorbe-ademenitoare: „Rămâi aici, copile, cu fruntea gânditoare, & Ce-n lumea largă-atâtea necazuri grele porţi Şi fără ştire duci povara grelei sorţi. Aici viaţa-ntreagă voios tu poţi să fii, Numai de nu-ntorci ghidul spre vremile dinţii. Şi ca să te văd veşnic cu zâmbet pe obraz,

10 Fermecător suna-voi din micul meu talaz, Şi plopi cu frunza şoptitoare ce se pleacă Ei ş-or întinde umbra şi-ncet te vor cuprinde Gând caldul soare-al verei pe cer se va aprinde, Şi-atuncea tu visa-vei sub cald albastrul cer

45 La vremile senine de când trăia Omer. 'Şi te-i uni atuncea în taină cu natura»Ge veşnic ai iubit-o şi-o cânţi întotdeauna, Şi orşicât de rece ţi s-a părut odată, vGu cât mai mult vedea-ve-oi, părea-ţi-va mai curată.

[PLOPI CU FRUNZA ŞOPTITOAREJ

Plopi cu frunza şoptitoare Ce se pleacă-ncet la vânt, Auriţi, scăldaţi de soare, Măresc farmecul cel sfânt.

îmi umpli toată viaţa mea De-un înţeles divin Şi-un farmec dulce îi reverşi Cât n-aş putea să spun.

34?

[CURGEfiiWPUL LIN,'MIŞGIND;DIN VALURI)

Curge Şiretul lin, mişcând din valuri, Razele soarelui joacă sub maluri, Noi veseli cântăm amurgul de vară, Pe plută lucesc, ard focuri de seară.

Bătrânul râu adesea cu dor ne îndrăgeşte Şi să ne-mbrăţişese fierbinte-ades doreşte, Ci rău cine se-ncrede, că-i tare-amăgitor, Dar nu-i vrem toţi iubirea trudită şi bătrână. Băieţi, acuma haide, luaţi seama la cârmă!

SONET

Pădurea mijeşte, colinile dorm De raze de lună uşor legănate,, Iar limpezi izvoare încet mângâiate, De raze-mbătate, şi ele adorm.

Doar luna în ceruri abia mai veghează, Fecioară cernită şi iubitoare De o fiinţă depărtată încolo făptura întreagă visează.

Ga luna eu singur străin rătăcesc…

r

[O ZI DE TOAMNĂ LINIŞTITĂ]

O zi de toamnă liniştită, In aer pace şi senin, Şi-abia de-o foaie vestejită Se scutură încet şi lin.

In pacea care mă-nconjoară Un glas posedă toată firea, El plânge lin singurătatea Şi apropierea iernei grea.

SONET

Crizantemele crescut-au printre foile pălite In grădina neumblată unde iedera se-nalţă Peste ziduri de-şi arată surâzândă a ei faţă… … Au pierit încolo toate frumuseţile trecute.

Este linişte în aer şi senin pe-albastrul cer, Rândunelele se-adună şi pornesc în cârduri mari, Iar livedea-i presărată de foi galbene şi rari, Noaptea-i brumă şi răcoare şi se lasă-adesea ger.

I

NOAPTEA CLARĂ

io

Ce frumoasă-i noaptea clară şi ce gingaşe suspine Vântul blind al primăverei în urechi face să sune Când în liniştea târzie peste câmpi adie-ncet. Cerul, boltă fermecată pentru-n visător poet, Plin de stele strălucite printre cari trece luna, Pare-o mantie ce-ascunde a iubirei taine numa Şi aşterne peste lume blinda pace-a unui vis. învălite-n neaua albă vârfuri nalte rânduiti-s, De se par în raza lunei ca fantastici arătări, înspre cari se ridică şovăielnice cărări. E-un tablou al dulcei linişti unde doar singurătatea Dă la inemi zbuciumate pacea şi seninătatea.

354,

[ABIA TE VĂD ŞI GAD PE GÂNDURI…]

io

Abia te văd şi cad pe gânduri. Atâtea amintiri
Din vremuri de odinioară-mi trec pe dinainte,
Duioase amintiri din ceasurile sfinte
A unei timpurii, dar veşnice iubiri.
Se stinge în apus a soarelui lumină
Şi-o pace-ncet se lasă în gândurile tăie;
Ci eu privind la tine în clipele acele,
Mă simt trist ca şi ziua ce stă ca să apună.
Căci anii lini vor trece şi zilele senine
S-or depărta: atunci departe-i fi de mine,

Icoană ideală a sufletului meu.
Şi eu pentru vecie rămâne-voi departe,
Poet uitat şi care avut-a doar ca parte
Să cânte, să iubească, să sufere mereu.
TRADUCERI PĂSTRATE ÎN MANUSCRISE
..’i ia
H e in e
TRAGEDIE
O, fugi cu mine, draga mea, Ga veşnic să te am la sin, In ţări pierdute-n depărtări De patrie locul să-ţi ţin.
Şi de nu mergi, eu mor pe loc Şi singură vei rămânea, De-ţi va părea atunci că eşti Streină chiar în casa ta.
Căzut-a o brumă în noaptea de mai Pe florile mândre şi dulci de pe plai, Şi ele-au pălit, au pierit.
Un tânăr iubeşte o fată, şi dânsul O fură. Si pleacă în lume pe-ascunsul Şi nimeni de-ai lor n-au ştiut.
Umblară pribegi prin ţări neştiute Şi n-au avut zile de loc norocite
Şi-n urmă-au pierit, au murit.
n
DEDICAŢIE
S-o ia dracul pe a ta mamă, Să-l ia dracul pe al tău tată,, Care-n teatru nu mă lasă Să te văd măcar o dată.
Căci ei stau gătiţi în lojă Şi te pun pe tine-n fund, De te-ntunecă în umbră Şi de mine mi te-ascund.
Şi privesc senini pe scenă Cum pier doi îndrăgostiţi Şi aplaudă frenetic Când îi văd de tot pierduţi.
DIANA
Ah, aceste mândre membre, Colosale, peste fire, Stinseră pe nesimţite Toată calda mea iubire.
De-aş fi ars de dorul ei Şi-aş fi vrut ca s-o sărut, Ce mai de regrete-n urmă Şi cum m-ar fi pălmuit!
Da, un piept şi-un gât frumoşi Dar mai sus nu văd nimic. Mi-aş strâmba gâtul degeaba.De-as cerca cât sunt de mic.
Era-n golful de Biscaya Când pe lume a venit, Şi în leagăn, ca Hercule, Doi pisici a omorât.
Trece marii Pirinei Dintr-o săritură-o dată; Ca voinică uriaşă Colo-n Perpignan s-arată.

Este cea mai mare damă Din suburbia Saint-Denis, Şi pe-un lord englez îl ţine Mai multe mii de *louis*.

Ori de câte ori te văd, Preaiubită, mândră *donna*, Mi se-ndreaptă vecinie gândul Spre piaţa din Bologna.

Căci acolo e-o fontână Uriaşă şi străveche, Iar deasupra e-un Neptun, Don Juan din vremea veche.

«u

. ’d u;.. i f. *y l i*]

.DORINŢĂ.(

Anii vin şi trec în fugă, Oameni pier în vremea lor, Numai dragostea-mi nu piere Şi-al ei foc chinuitor.

Vreu să te mai văd o dată Şi fierbinte să-ţi şoptesc La picioarele-ţi murind:..Scumpă doamnă, te iubesc”.

363;

LA RĂSPINTENI

La răspinteni fu-ngropat Gel ce seamă şi-a făcut, Pe mormântu-i singuratec Floare-albastră a crescut.

La răspinteni stau şi plâng, Noaptea-i rece si tăcută, Numai floarea-n raza lunei Se înclină liniştită.

36*

Filă din crochiul CaZea *întoarsă* (Biblioteca Academiei, ms., 1.657, f. 57)

I

f

Mormântul lui Ştefan Petică (în grădina bisericii din Bucureşti)

29 – Scrieri voi.]

ÎN VALE LA SALAMANCA

Colo-n valea Salamancei Suflă vântul răcoros Si-n amurg cu-a mea iubită Rătăcim pe vale-n jos.

Eu al *donnei* gingaş mijloc îl cuprind cu braţul drept Şi sub degetele mele Simt a ei bătăi din piept.

Dar prin tei o şoaptă trece De mă umple de-ntristare, Şi visează rău izvorul Cu înceată murmurare.

„Ah, sărmana, simt în mine Că-ntr-o zi m-ei părăsi Şi în valea Salamancei Amândoi n-om mai veni”.

365: – Ştefan Petică

ANGELICĂI

Eu nu cred de loc, frumoaso. Vorba ta amăgitoare, Ochii negri, ca

ai tăi, Sunt şireţi şi n-au crezare.

Mincinoşii ochi ţi-i pleacă, Să nu mă privească, nu! Inima ta să-mi vorbească – Inimă, mă-nţelegi tu?

Stele cu picioare de-aur Rătăcesc pe ceruri sus; Se feresc să facă zgomot, Căci pământul doarme dus.

Ascultând tăcuţi stau codrii, Orice frunză e-o ureche. Visând, muntele-şi întinde Braţul către-a lui pereche.

Dar ce-aud? Un glas pribeag Farmecă toată suflarea. A fost glasul dragei mele Sau a fost privighitoarea?

29*

LA MALUL MĂBEI

io

A căzut tăcuta noapte Peste ape, peste maluri, Iese luna lin din nouri.Şi s-aud şoapte din valuri:

„E nebun tânărul ăsta, Sau o fi amorezat, Căci priveşte deodată Şi senin şi turburat?"

Luna, luna râde-n sine Şi vorbeşte-apoi încet: „E nebun, e-amorezat Si mai e-ncă şi poet".

36»

Al Petofi l INTIIUL ROL;". ^

Actor am fost şi primul rol Ge-n piesă mi-a venit Era un rol care cerea Să râd necontenit.

Şi-am râs de bună seamă-atunci Cu inima deplină: Căci doar de pricini pentru plâns E-ntreaga viaţă plină.

GLASUL AMINTIRE1

Parcă sfiicios se-nalţă Dulce-un ton tremurător Ce îmbie către rugă Tainic şi covârşitor.

Dară nu! E numai glasul Unei veche amintiri Ge vesteşte-n pacea serei Moartea gingaşei iubiri.

370;

"V.

VIERSURI IUBITEI

Poeziile-mi, iubito,

Tu le lauzi deseori,

Dar izvorul lor sunt ochii-ţi

De-atât farmec dătători.

Multe flori pământul poartă, Dar nu el le dă fiinţă: Far' de-a soarelui lumină Niciun pai nu-i cu putinţă.

Bod&nstedt

/

ORIENTALE

Luminosul, mândrul soare Stăpâneste marea toată, Iară valurile tremur La lucirea lui curată.

Astfel te cuprinse, dragă, Marea cântecilor mele. De lucirea ta curată Tremură cu toate, ele.

Un nebun a spus odată: „Viaţa omului e plânsul", Şi de-atuncea se luară Toţi nebunii după dânsul.

Iar în urma lor pieriră Toate cântecile vechi. Ah, popor, ce scurt ţi-i văzul Şi ce lungi cele urechi…

Dragul meu, vinu-i curat Şi-i păcat ca să-l lăsăm,

Crede toate ce-ţi spun eu Şi să mergem să-l cercăm.

în biserică să intru Nu credinţa m-a făcut: îmbătat de vinul dulce De pe drum m-am rătăcit.

b) ş*î s,s'..«*y i Lermonto*

.519*'.'!..»::

GÂNTEG

ao

Gând se-nalţă al tău glas La auzul meu de vine, Ga o pasere în cuşcă Bate inima în mine.

De privesc în ochii tăi Gu albastrul lor senin, Sufletu-mi cuprins de flăcări Sfarmă arzătorul sin.

Şi izvoare-mi curg de lacrimi Gând te string şi te sărut, Şi mă simt, cuprins în braţe. Ah, atât de fericit.

Mickiewicz

Niemen, râul tarei mele, unde-s valurile-n care Mă priveam, copil, în ele, culegând pe maluri flori. Şi ca tânăr, plin de flăcări, m-au văzut de-atâtea ori Căutând, cuprins de visuri, cea mai tainică cărare.

Unde-i vremea fără seamăn de când Laura iubită, Soaţa umbrei răcoroase, aşa drag se-mpodobea, Că privindu-şi chipu-n apă, toată firea-mi fermeca, Şi cu lacrimi, calde lacrimi, mişcăm unda liniştită»

Niemen, râu al tarei mele! Unde-s valurile-acele Ce-oglindiră-acele visuri şi-acea vreme norocită? Unde mi-i copilăria, fericirea mea trecută?

încotro-s mândrele visuri, viaţa tinereţei mele, Şi-ncotro e-acum iubirea? Dacă e şi ea pierdută, (-De ce lacrimi, calde lacrimi, mişcă inima-mi zdrobită?.^

375:
\fi
T h. Moare
HAR»
to

Harfa care altădată Mândra Tara fermeca Mută-n cui stă spânzurată, Mai mult viersuri n-a cânta: Astfel zilele trecute, Glorioase, au pierit, Visul vremei fericite în ţarină a căzut.

Nu mai cântă-a harfei strună Pentru dame, cavaleri, Numai noaptea mai răsună Ga un imn de-nmormântări: Astfel vechea libertate A pierit în vecinicie, Inimele-ndurerate De mai cearcă doar s-o-nvie.

376-
Turgheniev
" - „Ce fragezi şi mândri erau trandafirii"

„Ce fragezi şi mândri erau trandafirii". Demult, demult, am citit undeva o poezie. Am uitat-o curândî după aceea... dar întâiul viers mi-a rămas adânc întipărit în minte:

C „Ce fragezi" etc. ...

Acum e iarnă, gerul a acoperit ferestrele cu un val de gheaţă; în odaia întunecoasă arde numai *m* singur capăt de luminare. Eu stau ghemuit într-un colţ, dar necontenit, necontenit îmi răsună în minte;

î» „Ce fragezi" etc. ...

Mă văd stând dinaintea unei ferestre joase de la o vilă rusească. Amurgul de vară trece încet şi se schimbă în noapte, aerul lin miroase a flori de tei... la o fereastră stă o fată, cu capul aplecat pe umăr şi i5 priveşte spre cer, tăcută şi nemişcată, ca şi cum ar vrea să vadă răsărind întâia stea. Ce plini de extaz sunt aceşti ochi gânditori, ce nevinovate sunt buzele-deschise ca pentru întrebare, ce liniştit răsuflă pieptul nezbuciumat de nimic până acum şi ce curate şi

20 gingaşe sunt liniele acestui obraz fecioresc! Nu încerc să v-o descriu; dar cum o iubesc şi cum îmi bate? inima!

„Ce fragezi" etc. ... Şi în odaie se întunecă, se întunecă mereu... Luminarea pâlpâie, umbre repezi joacă pe tavan, după părete scrâşneşte gerul, şi mi-i ca si cum aş auzi nişte şoapte necapricioase, bătrâne...

„Ce fragezi" etc. ...

S Alte icoane îmi trec pe dinainte... Aflai zgomotul cuvioasei

vieţi de familie şi de ţară. Două căpu-şoare blonde, aplecate unul spre altul, mă privesc ţanţoşe cu ochii lor clari, obrazii cei roşi tremur de râsuri ţinute, glasurile cele tinere sună puternic şi tO ceva mai departe în adâncul odăiei intime se grăbesc de asemeni alte mini tinere, cu degete cari parcă se încurcă pe clapele unui vechi pianin, şi valsurile de Lanner nu pot să întreacă zâzâitul samovarului pa-triarcal…

15 „Ce fragezi" etc. …

Luminarea pâlpâie si se stinge. „Cine tuşeşte acolo aşa răguşit si năbuşit?"

La picioarele mele stă ghemuit bătrânul meu câne, singurul meu tovarăş… el tremură şi se înfioară…

Mi-i frig… mi-i aşa de rece… şi toate sunt moarte… SO moarte…

v „Ce fragezi" etc. …

\

PROZA

PĂSTRATĂ ÎN MANUSCRISE

NEÎNŢELES

PARTEA A TREIA

— 20

In tren, sub impresiunea zgomotului monoton al roatelor, el se dădu unor gânduri a căror natură era aşa de tristă, că îi strângeau inima de durere. Şi el nu putea nici să le pună stavilă, nici să le dea altă direcţie, căci fenomenele acestea nu pot fi stăpânite; cel puţin în cazul acesta. Cunoscuse oameni cari, după cum afirmau ei, puteau hotărî de gândurile lor şi el atribuia aceasta unei educaţiuni prea strânse, care regulează în adevăr spiritul, dar nu scoate nimic mai de seamă. La el fantasia avea prea multă libertate, şi ceea ce putea să facă era doar să urmeze gândurile în licărirea lor, să le simtă, să se deie cu alte cuvinte acestui joc de dilettante intelectual.

Nu se aştepta la nimic acolo unde se ducea; o mare fără niciun far. Nu avea să găsească nici prietenii de altădată şi nici senzaţiile trecute; asta o ştia el bine. Şi pentru oameni ca dânsul aceste dulci senzaţii sunt totul. Un loc are farmec, numai atât întru -cât aminteşte ceva din trecutul depărtat. Pentru ei natura trăieşte prin fiinţile cari o populează. Dar acolo unde se ducea? Haos, nimic.

Gândise atât de mult la acestea, încât acumanu-i mai făceau nicio impresie; rareori doar câte una penibilă şi prea rareori câte una mai vioaie. Copil aruncat în mijlocul unei lumi nepăsătoare. Şi

persoanele ce odată făcuseră să-i bată inima poate nici nu se mai gândeau la el. Se despărţiseră, se depărtaseră şi nu mai aveau de loc ştire. Egoismul lui în simţire suferea de aceasta. 5 Simţea o nevoie să plângă, parcă să-şi simtă ochii umezi; dar nu putea: simţirea caldă din trecut îl părăsise. Şi ca nealtădată, veselia celor din jurul lui îi făcea bine. începuse prin a se distra şi sfârşi prin a

10 privi cu drag la petrecerea unor tineri, cari cântau cu toată mulţumirea.

Gând trenul ajunse în gară, el se coborî repede şi se urcă într-o birjă, neştiind bine unde să tragă; în sfârşit, se hotărî şi dete adresa unui prieten, în drum

15 se uita la toţi oamenii, crezând că doar va cunoaşte pe cineva. Ar fi dorit să întâlnească unul care să-l salute oarecum de bună venire. Nimeni! Ce, adică pentru că venea el era să fie oraşul în paradă? Surâdea şi el gândindu-se la acest egoism nechibzuit.

20 Prietenul său era unul dintr-acei oameni.prozaici la care simţirea, oricât de sinceră ar fi, se pare comandată de calcul. Aceştia au atâta bun că îţi iau chiar de la început putinţa de a avea vro iluzie despre ei prin faptul că nu-s de loc prevenitori, şireţi.

25 Un strigăt de mirare, o strângere de mână, câteva vorbe schimbate, şi el se găsi liber de a ieşi. începu să meargă la întâmplare. Ajungând drept o cofetărie, se hotărî să intre înăuntru, îi plăcea acest soi de vizite, de cari el zicea că le face pentru a observa lumea

30 de la distanţă. Porunci o îngheţată şi scoase din buzunar o revistă socialistă, pe care începu s-o foileteze. Un domn gros, cu un baston în mână, se sculă, se apropie de el, se uită peste umeri la ceea ce citea şi ridică bastonul în semn de ameninţare:

35 – Ce bătaie le trebuie ăstora cu socialismul.

Silvian se întoarse:

— Dar pentru ce, coane Nestor, sunt oameni de treabă.

— De treabă? Iată cum îi aperi! Nu zic de dum neata, pe care te cunosc şi te stimez, dar de ceilalţi.

40 Cutare, de pildă, care trăieşte pe spinarea muncitorilor şi îi înşeală.

!&

IO1»

! — Dar nu-i vorba de mine, care pot să fiu cum voi fi, ci de aceia pe care îi învinovăţiţi. Cei mai mulţi sunt băieţi ieşiţi din popor, ca şi

mine. Apoi dacă părinţii i-au hrănit, i-au crescut, le-au deschis un drum pe care să-l urmeze în viaţă, ei nu trebuie să aibă nicio iubire, nicio recunoştinţă pentru aceşti părinţi? Şi cum şi-ar putea arăta ei mai bine recunoştinţa

— aceasta decât dându-le un mijloc prin care să iasă

— din viaţa ticăloasă care o duc, să aibă şi ei un trai

’ mai omenesc?

— Da, e foarte frumos ceea ce spui, dar vezi că nu faceţi aşa. Aceşti revoluţionari moderni nu mai au decât o singură lege: destrugirea.

Şi Silvian, calm:

— Vă înşelaţi. Aceşti revoluţionari n-au decât o lege, dar aceasta e iubirea.

— Nu înţeleg eu aşa.

Şi boierul plecă încet, nepăsător, cu veşnica satisfacţie zugrăvită pe faţă. Hotărât! după dânsul, tână-rul acesta era un om care bate câmpii.

In timpul acesta, un tânăr de la o altă masă, care observase in tăcere, se apropie de el şi îl întrebă.

— Ce mai faceţi, domnule Silvian?

Acesta îl privi cu ochi miraţi. Pe cât îşi amintea, tânărul acesta îi era necunoscut. Văzându-l în mirare, necunoscutul se recomandă:

— Săvescu, student la Universitatea din Iaşi.

Lui Silvian îi părea totdeauna bine când făcea cunoştinţă cu un om mai cult; i se părea că a dat peste o nouă lume pe care o s-o studieze, s-o aprofundeze oricum. De unde cu alţii îşi epuiza vorba numaidecât, cu aceştia avea totdeauna materie de ajuns; nu le mai da răgaz cu întrebările. De tânărul acesta chiar auzise puţin şi îi cunoştea întrucâtva şi opiniunile, aşa că următoarea scenă fu din parte-i mai mult un joc amestecat cu ironie.

Săvescu îl întrebase despre broşura ce ţinea în mână.

— E ultimul număr al unei reviste cu idei subversive, i-a răspuns Silvian. N-ar trebui să vă arun-

30*

câţi ochii pe ea, pentru că e foarte periculoasă pentru» tinerime.

— Atunci eu sunt pierdut fără speranţă de în dreptare.

5 Din acel moment se înţeleseră.

Conversaţia căzu asupra ideilor şi a mijloacelor. Silvian arătă

însemnătatea ţăranilor în această mişcare„. cât de rău fac acei mari că nu se ocupă mai mult de dân-şii, cât sunt ei de nepăsători şi cât de greu e a le smulge

10 credinţele greşite din cap. Săvescu îi urmărea expunerea cu atenţie, aproba, şi apoi spuse şi el cum studenţii luaseră iniţiativa unei propagande active pin satele de pe lingă Iaşi.

Gând fu întrebat că prin ce întâmplare se află aici,

15 el spuse că aşteaptă studenţimea bucureşteană pentru congresul toamnei aceştia.

Silvian băgă de seamă că ar trebui să plece spre gazdă, ca să se reguleze. Se despărţiră în o mulţumire care din partea lui Silvian nu era tocmai curată.

20 Un fel de nelinişte plana în jurul lui. Era o stare a sa care îl făcea ca nicio bucurie să nu-i fie deplină. El simţea aceasta, fără să şi-o poată bine explica, şi adeseori se întreba: „E ceva bolnav în mine, ori e-starea psihică către care se îndrumează fatalmente

25 toată lumea, şi ea ni se pare curioasă numai pentru că abia intrăm într-însa? Căci în adevăr e aşa de curioasă starea aceea, că nici eu nu mă înţeleg, nici eu nu ştiu ce vrau. Şi totuşi văd că n-aş fi putut si nici n-aş fi vrut să fiu altfel". E un caracter nepătruns,.

30 de complicat ce e. Şi cu jumătate glas repeta: „Prea-complicat, prea complicat", pe când se depărta încet, cu un mers parcă ar fi fost calculat, făcând o mină ironică, despreţuitoare, la adresa lui însuşi.

A doua zi se sculase de dimineaţă şi, cum singură-

35 tatea îl apăsa peste măsură, se îndrumă către locuF unde trăsese Săvescu, pe care de aminteri nu-l găsi acasă. Pe când se întorcea înapoi, se întâlni cu cortegiul studenţilor, cari tocmai atunci sosiseră. Printre dânşii zări pe Bobescu, către care grăbi bucuros.

40 Apoi urmă şi el cortegiul, ascultă toate discursureleinsipide cari se pronunţară, ceea „ce sfârşi prin a-l \ plictisi cu totul.

II

Gânduri felurite îi umblau prin creier, apărând 5 o clipă, lucind puţin si apoi dispărând fără ca el să le fi rumegat pe deplin. Era un fapt care i se întâm-' – pla adeseori; capul năvălit de atâtea gânduri pe care nu le clasificase de loc, din cari nu încerca să clarifice unul măcar; un fel (deteriorat), o renunţare dea

10 gândi cum trebuie, o nevoinţă de a le urmări chiar în licărirea

lor se producea în el, încât din toate acestea nu alegea nimic, atunci îi era silă de toate, în-tr-un târziu, Bobescu îl întrebă cam ce gândeşte asupra studenţilor.

15 „Nişte moftangii", răspunse el, fără a binevoi să-l lămurească mai departe. Pentru el era totuna dacă prietenu-i admite sau nu epitetul. Dar acesta avea gust de vorbă şi de aceea se întinse mai departe, arătând că congresele îşi au însemnătatea lor, că se

20 dezleagă acolo probleme mari, că numai aşa se va rezolvi chestiunea naţională şi altele mai câte! Mă rog, câte îi treceau prin gura lui de palavragiu.

Silvian tăcea; o tăcere posomorită, din care Bobescu căuta să-l scoată cu orice preţ. Anevoie se ho-

25 tărî să vorbească puţin, să arate că, cu toată gălăgia lor, studenţii nu vor face nimic, că o provincie nu se ia cu banchete, şi chiar dacă am presupune-o luată, cu asta încă nu s-a înaintat de loc în chestiunea naţională. Bobescu se înfierbânta, începea să demon-

30 stre că până la o complectă hotărâre a stării sociale trebuie să trecem prin asta.

— Mofturi! Să pierdem atâta vreme pentru a-i asimila pe ceilalţi cu noi. Ce bunuri le vom da? Mofturi, [mai bine] apucă-te de citeşte şi pătrunde mai bine lucrurile.

35 Celălalt începuse a-i da dreptate şi Ia urmă chiar o spuse asta cât se poate de politicos. Silvian nu mai încruntă sprâncenele, dar mai declară că întrucât priveşte cititul, apoi va avea el vreme destulă mai târziu, la care vorbe lui Silvian îi veni dorinţa furioasă să-î arunce pe pavea. Se despărţiră; Bobescu apucând spre casă, Silvian intrând la birt. Sala era deşartă, numai în fund şedea un tânăr, care, îndată ce-l văzu la 5 intrare, se sculă cu grabă, veni la el si-i întinse cu dragoste mâna.

— Costin! Dar cum de eşti pe aici?

Tânărul, un student la matemateci, dar care se

10 ocupa mai mult cu literatura, îi explica cum a venit cu studenţii şi cum, săturându-se de hazul lor, i-a lăsat în voie. Oricât de plictisit să fi fost Silvian, dar vederea unui prieten, de care se despărţise de atâta vreme, îl mai însenină. Las', că pe urmă acesta era un

15 om de talia lui, cu care nu-i era teamă că nu se va putea înţelege, începu să-l mustre blând, spunându-i că dacă nu se lasă să fie

amăgit de lustrul extern al congreselor, se află în ele destulă distracţie. Gostin era un pesimist care nu punea niciun temei pe distracţii

20 şi a cărui lege supremă era…

III

începuse să se deschidă şcolile. Veneau tineri di» toate părţile şi pe lângă cei vechi şi alţii noi. Din aceştia, nu era unul poate care venea din simpla dorinţă

25 de a învăţa carte, ci toţi cu dorinţa de a scăpa de muncă,, de a-şi crea o poziţiune cu care să trăiască din munca altora.

Lor li se părea aceasta natural: părinţii cari îi tri-meseseră visau scopul lăudabil, dar egoist, de a-şi

30 scăpa copiii de la strădania fără spor a lor. Ei nu vedeau, nu puteau să vadă, orbiţi cum erau de vechile judecăţi, că numărul acestor tineri sporeşte necontenit şi că or să fie nevoiţi, cu toată învăţătura lor, să ducă o viaţă mai crudă decât a părinţilor. Cei ce vor rămâne

35 proletari intelectuali vor lupta cu nevoia, cei ce vor fi nevoiţi să treacă în rândurile proletarilor cu mâna vor lupta cu nevoia. Grele vremuri! Acum se cereau un mare număr de ingineri în ţară, dar prea marea ofertă era să aducă peste câtva timp un surplus nemai-

40 pomenit.

Voron venise si el.

Ga totdeauna, nici acum nu se notarise pentru nimic. Rămăsese tot Voron pe care Silvian îl caracterizase prin cuvintele: cel care nu cutează să ia nicio *S* hotărâre. Se plimbau des împreună. Lui Silvian i se părea că puternicul logician de odinioară slăbise în argumente. Nu se prepara de loc de examene. Nici Silvian nu prea punea mâna pe cărţi, dar el nu se temea. Ştia că cu voinţa lui ar fi cu neputinţă să cadă

10 la examene. Cărţilor oficiale, cum le zicea el, nu le da prea multă importanţă. O ochire generală îi era de ajuns. Nici nu avea răbdarea să le studieze mai mult.

Ceea ce îi plăcea era dificilul, de aceea, din matematicile inferioare, îşi memorizase cu o tărie de fier

15 formula lui Ohabet-b'en-Gorah relativă la ştiinţa nu-merilor. Se înscrisese la examene. Voron ezita, când deodată se trezi într-o bună dimineaţă cu tată-său. Gonsternaţie generală. Voron nu ştia ce să facă, totuşi îşi însoţi prietenul şi părintele până la şcoala unde

20 era să fie vorba de înscrierea lui. Rămase afară pe bulevard, pe când cei doi intrară înăuntru, în cancelaria şcoalei. Voron tatăl

scoase actele, spuse faptul, cum şi temerea tânărului.

IV

25 Voron plecase, şi Silvian ieşise puţin să respire aerul de sară. O mândră seară de toamnă. Atrasă de liniştea din aer, o imensă mulţime inundase şoseaua. El, nervos la culme, afurisea în gând pe toţi aceşti mulţumiţi de ei.

[AMURGUL SE LĂSA ÎNCET…]

Amurgul se lăsa încet, înecând în umbra-i împăciuitoare zgomotul uriaş al oraşului.

Tot mai mult şi mai des se desluşeau în lumina nedesluşită a sfârşitului zilei formele ilor elegante. Dar totul i se părea lui Petru temperat ca de lumina ce ar pătrunde prin ferestrele prăfuite ale unei biserici. Chiar peste nemăsurata-i deznădejde i se părea că se lasă mângâierea unui cânt religios auzit în

10 copilărie.

Şi el mergea singur, înainte, fără să-şi dea bine seama încotro.

Simţea numai nevoia de a vedea lumea, căci i s& părea atunci că nu-i tocmai singur, deşi vedea bine

15 că deosebirea între cei din echipajiile luxoase şi el – nemâncatul de două zile – punea ca o prăpastie între lumea sa şi a lor. într-un târziu o luă prin obicinuinţă pe Ştirbei-Vodă. Aci îşi veni cu încetul în fire şi tris-ta-i realitate îi apăru în faţă cu toată grozăvia sa.

20 „Cesă fac? Ce să fac? îi răsuna în minte ca un refren neplăcut al unui cântec pe care zadarnic cerci să-l uiţi.

Iată două zile de când rătăcea astfel stradele capitalei,.

fără adăpost, fără pâine şi desperat de a mai avea vrodată una din aceste două". îşi luă atunci hotărârea

25 de a se duce la birtul unde mâncase în zilele din urmă şi a cere băiatului o porţie, ca să i-o plătească mai târziu, si îşi făcea planuri mergând înainte singur.

Ajunse, dar ce lume multă era înăuntru. De altminteri, cea mai mare parte lucrători. Şi lui îi venea ciudat, o impresie penibilă, când îi vedea pe toţi aceştia sătui, şi el, cu Hiplnma hp T-»gpalpnrApf m

5 muritor-- d-e-- foame,-- JYa simţea revoltă, amărăciune, căci toate nevoile suferite nu înăsprise de loc firea Iui blinda. Dar simţea un fel de dezgust contra lui însuşi ca contra unei fiinţe din cele mai netrebnice. Şi lumea mânca, bea, chefuia.

10 „Să mai stau, îşi zise el în ghid, doar s-a mai goli grădina". Şi

începu a se plimba fără nicio noimă. N-avea nici măcar o ţigară cu care să-şi aline necazul. Şi iar trecea pe dinaintea portiţei.

Se aprinsese lămpile. In sfârşit, intră şi ceru băia-

15 tului. Acesta îl privi lung, rece, dispreţuitor.

Petru îşi puse mânile în cap si fugi. Lăsă în plata Domnului realizarea acestui vis_uiopic de a mânca. Şi fugi înainte, fără a-şi da socoteală încotro trebuie să o apuce. Prin unele curţi oamenii luau desertul şi

20 vorbeau:

— Ai auzit de Dunăre, se zice că s-a revărsat de a înecat Galaţii toţi.

— Da.

Petru suspină. „Ce bine-i să stai cu ai tăi în 25 linişte". Ai lui? Bieţi plugari, cine ştie ce necazuri vor mai fi îndurând şi ei acum. Gât despre linişte, o, cum o dorea.

Se trezi aproape de Şosea. Somnul începea să-i dea ghies.

30 începeau să se vadă zorile. O altă zi de chin.

— „Unde? unde?"

FĂRĂ ADĂPOST

Pagini de noapte

Noaptea înainta palidă şi rece. Prin ceaţa sură si deasă, picături mărunte şi-nţepătoare căderau încet ca 5 nişte lacrimi plânse de cerul trist. Pe câmpul întunecat şi posomorit ca un tablou de Hans Holbein părea că pluteşte în toată măreaţa sa grozăvie duhul pustiitor al nopţilor tragice şi al morţilor cari au pierit din pricina viselor prea chinuitoare. Era ca şi cum o mână 10 nevăzută ar fi tras cu sine, într-o supremă şi disperată încordare, greaua perdea a mişeliilor întregei firi dinaintea ochilor încruntaţi a unui zeu răzbunător.

Şi tot întunericul palid care domnea după miezul nopţii părea că se mişcă în valuri mari, cedând chemă-l5 rei poruncitoare a mânei fermecate.

în depărtare, ceaţa se grămădea în fâşii cenuşii, cari se coborau şerpuind pe pământul negru şi umed ca nişte gânduri grele ce cad dintr-o minte zbuciumată. Fâşiile se lungeau furişându-se printre desişurile 20 de ramuri uscate şi despoiate şi se urcau din nou, în urmă, ca un plâns adânc şi deznădăjduit, spre cerul surd şi adormit. Giteodată, picăturile de ploaie căderau repede ca un murmur ciudat şi sec de mânie, ca şi când n-ar fi fost de ajuns toată tristeţea dimprejur,

ca şi 25 când un zeu bătrân şi nebun ar fi găsit că nu e destul de plină cupa amărăciunilor.

Şi omul care rătăcea în întunerec înainta încet, cu paşi obosiţi, cu paşi tărăgănaţi, cu paşi de osândit la moarte.'Era o faţă albă şi străvezie, încadrată într-un păr negru şi des, ca un crin ofilit ce stă nemişcat într-o noapte de mai fără lună. Pălăria cu marginele late, îndesată adânc pe frunte, îi da o înfăţişare stranie, iar 5 hainele cari atârnau umede în jos, lipite de trup, erau pline de noroiul drumurilor ce le umblase.

Mergea încet şi încovoiat de spate, ca şi când l-ar fi apăsat o mare povară, şi privirea sa, aproape stinsă şi îngheţată, căuta cu frică împrejur. Picăturile cari 10 cădeau mărunte şi înţepătoare îl loveau în faţă, dar el nu se îngrija. Pe obrazu-i alb, înceţit jos într-un rictus dureros ca o agonie de sfânt bizantin, se întipărise batjocoritoarea nepăsare a lungilor suferinţi. Numai tăcerea dimprejur părea a-l îngrozi şi de aceea înainta 15 pe furiş, ca şi când ar fi avut grijă să nu deştepte duşmanii adormiţi în preajmă.

Poate era unul din acei îndureraţi pe care societatea îi alungă din sânul său în cruda sa mânie împotriva tuturor celor cari făptuiesc crima de a *voi* să trăiască omeneşte şi să cugete liber. Omenirea e plină de astfel 20 de fiinţe, cari, în ciuda obiceiurilor cuminţi şi a sfaturilor înţelepţeşti, îşi urmează, în mijlocul vieţei zilnice asătuilor şi a mulţumiţilor, visul lor nebun de fericire şi credinţa lor nestrămutată într-o nălucă ade-25 menitoare, care trebuie să fie ascunsă, undeva, într-un loc depărtat şi tăinuit.

Pentru aceşti torturaţi ai vieţei, pentru aceşti mucenici ai visului, pentru aceşti dulci şi trişti amăgiţi nu se află între dobitoacele cu chipuri de oameni nici 30 milă şi nici adăpost.

Ei sunt osândiţi să fie groaznicii şi vecinicii rătăcitori.

Pe câmpul învăluit în ceaţă şi în noapte, unstâlp se înălţa ca un braţ uscat de nebun ridicat spre înălţi-

3 5 mea nepătrunsă într-un suprem şi deznădăjduit blestem.

Tânărul se opri lângă el. Stâlpul îl stăpânea cu o putere chinuitoare. El lua în mintea sa înfăţişări fantastice şi sinistre, întinderi uriaşe, nemăsurate, şi capătul de sus se desfăcea în două părţi, ca braţele unei 40 cruci de vis.

1 Tinărul plecă privirea aiurită în jos. Simţea că povara din spate i se face din ce în ce mai grea şi o clipă se temea să nu cadă la pământ,

zdrobit de oboseală, închise ochii. Şi atunci, peste mintea trudită, se în-5 tinse o groază de plumb. Crucea cădea pe umerii omului, şi acesta îşi lega pe totdauna suferinţa sa de simbolul tuturor suferinţelor. O clipă se făcu o linişte de moarte în minte. Apoi, încetul cu încetul, gândurile se iviră din nou. Nu se mira. Dimpotrivă, i se părea

10 firesc să fie aşa: el era cel menit să poarte crucea pe care trebuie răstignit Mântuitorul.

Picături reci îl loviră în faţă şi adieri îngheţate îi semănară fiori pe frunte. Deschise ochii.

Alt om sta înaintea sa, ca o vedenie stranie, de

15 nesfârşită tristeţă.

El răsărise deodată, ca din pământ, şi purta o pată sângeroasa pe frunte. Braţele sale se întindeau în lături, ca şi cum ar fi fost gata pentru răstignire, iar ochii săi priveau arzători, ca sub focul unor visuri ne-

20 stinse, în timp ce buzele i se subţiau într-un zâmbet unde se amestecau batjocura cu blândeţa.

Şi omul care rătăcea în întunerec îl privi lung, drept în faţă, fără mirare şi fără teamă.

„Aha, gândea el cu o amară bucurie, iată şi cel pe

25 care trebuia să-l răstignesc! Mă mir numai cum [de n-]a venit mai curând, căci, [îl aşteptjam de atâta vreme, încât [eram obosit, strivit] de aşteptare. Dar tot [a venit] acuma. Ghinul meu – [îşi spuse] mulţumit – va avea cu [ce] să-şi stingă setea care-l arde, şi

30 crucea, crucea nu va mai sta goală pe spatele meu, în aşteptarea fiului omului. Mă voi uşura de povara sa doborâtoare şi poate, poate că umerii mei se vor mişca din nou liber, ca în vremurile copilăriei. Oh, acest poate îngrozitor!”

Şi întinse mâna înainte.

35 Cellalt nu se mişca din loc.

— încotro, tovarăşe? întrebă el cu glas încet, înfundat, cu un glas ce părea că vine dintr-o mare adâncime.

40 Omul care rătăcea în întu[neric pri]vea fruntea omului cu [pată sân]geroasă.

Acesta turburat o înfdesă mai tare căci…]

— De ce mă pri[veşti aşa de] lung?

Gaută-ţi de drum, omule! Noi nu facem aceeaşi ’cale împreună.

5 – Nu se ştie, răspunse cellalt cu un glas care se făcuse

şuierător şi plin de batjocură amară.

— Ce nu se ştie? Cum nu se ştie?! se răsti întâiuî mânios şi ridică mâna, gata să lovească.

— Loveşte-mă dacă poţi.

10 Mâna ridicată, gata de a lovi, se opri şi căzu încet lângă trup.

— De ce te-ai oprit? Şi glasul care întreba nu era de loc o imputare blinda şi iertătoare, ci, d[impotrivă,J

o ironie muşcătoare ca un vârf de pumnal.

15 Omul care ră[dicase mâna] plecă fruntea.

— Mai bine să [facem] pace. Tu [ai crucea mai]

grea decât a mea şi numărul păcatelor tale nu îndrăz nesc să-l socotesc. Treci înainte!

— Stai, nu aşa. Nu ţi-am cerut milă şi tu mi-ai

20 dat tocmai ceea ce nu ţi-am cerut. Să ştii că avem să ne mai întâlnim, îi strigă necunoscutul cu un ton care parcă hotăra în clipa aceea planul întâmplărilor viitoare.

Tânărul ridică fruntea. Vădit că-l asculta cu o în-25 cordată băgare de seamă şi simţea că vorbele acestea aveau adânc şi puternic temei.

— [De] câte ori avem să ne mai întâlnim? O dată?

[întrebă el ne]liniştit.

[– O dată, de d]ouă ori, poate, [de mai multe ori] 30 răspunse celalt cu nestrămutată încredinţare.

— Aceasta voiam să ştiu, şopti tânărul tremurând.

— Acum ţi-am spus. Dar să ştii că, deşi ai crezut altfel, noi tot aceeaşi cale am fost meniţi s-o facem împreună.

35 Şi omul cu pata sângeroasă pe frunte se depărta încet, cu pas măsurat, în ceaţa sură şi deasă.

Tânărul rămase câteva clipe [pe] loc, cu ochii aţintiţi în pământ. [Un] tremur uşor îl zguduia. [Ar] fi voit să se repeadă după [cel] care pierise, să-l apuce

4o [de] braţe, de acele braţe cari se întindeau gatapentrfu] [răs]tig[ni]re, să-l aducă îndărăt şi să-l pironească de stâlp. Acum era bine încredinţat că dacă omul acela ar fi răstignit, că dacă trupul lui ar fi chinuit şi păcatele lui ispăşite, el ar scăpa de povara care-l apasă. Adineaori a avut o slăbiciune când l-a lăsat slobod, dar aceasta nu trebuie să se mai întâmple.

însă o voinţă streină îl ţintuia pe loc.

Gând ridică privirea în sus, totul era în starea liniştită dinainte.

întunericul trecea palid şi rece. Şi atunci omul pricepu nesfirşita sa durere şi blestemul nemilos care apăsa deasupra saşi, sub greutatea deznădejdii doborâtoare, căzu cu genunchii în noroiul negru şi rece la picioarele stâlpului, şi privirea sa, în care lucea o supremă întrebare, se îndreptă arzătoare şi duşmănoasă spre cerul pustiu.

[întunericul trecea palid şi rece.] Numai la răsărit se ivea o geană spă[lăjcită, care vestea apropierea sear[băjdă a zilei, cu începutul altor [sujferinţi, altor amărăciuni, altor prigoniri şi cu prelungirea drumului [nojroios şi spinos al vecinicei rătăciri.

în noaptea umedă de ianuarie, în împrejurimile Bucureştilor, pe câmpul întunecat şi posomorit, ca un tablou de Hans Holbein…

VIS PRIMĂVĂRATEC

,'r (Natalia)

I

Drumul se întindea nesfârşit, prăfuit, alb în noap-

5 tea întunecată. Felinarele trăsurei proiectau la dreapta şi la stânga conuri luminoase, a căror bază luneca pe iarba de alături. Umbra calului se arăta neagră, nemăsurată de mare şi părea că stă pe loc pe şanţurile cari fugeau ca nişte năluce. Foişul stejarilor se subţia

10 în întunecime.

Din când în când, vizitiul, în bluză, se deştepta. Lovirea biciului pe spinarea cailor făcea în tăcerea largă un zgomot sec. O boare rece mângâia obrazul lui Alexandru, care visa.

15 în mâna dreaptă tânărul mototolea telegrama citită de mii de ori de dimineaţă încoace. „Telegrama". Tumultoase şi nefecunde, gândurile i se învârteau în negura care-i învăluise parcă mintea. Cu toate acestea, chipul Nataliei, măreaţă şi senină, se ridică în crierul 2'O său ca o statuie pe un soclu, acapara toate puterile-i, şi a amintirea despre Teodor, pe care totuşi îl iubea foarte mult, pălea, se nimicea aproape.

Alexandru se mira de apropierea acestui deznodă-mânt neprevăzut al dramei, pe care inima sa o visase 25 atâţia ani. Şi gândurile i se înşirau asemeni unui fir pe scul.

în pădure se auzea adesea – mai mult ca o bănuială – cântecul privighitorei.

De la un loc se vedeau printre copaci, sus, pe cul-30 mea dealului, clipotind nişte focuri, şi după mogâldeţele dimprejur se putea

bănui că-i un sat. Pe orice altul l-ar fi entuziasmat, dar Alexandru simţea prea mult în sine ca să mai facă loc şi simţirilor dinafară.

— Govrac, unde sunt lumine multe, zise vizitiul,

S arătând într-acolo cu coada biciului, în sufletul vizi tiului nu se petrecea nicio dramă.

La un cot de drum, trupul vizitiului se dădu într-o parte şi, pe fundul negru, se desemnau siluete negre de locuinţi.

10 – lată-ne ca şi ajunşi.

Bietul om, ostenit de aşa tăcere lungă, voia să înceapă vorba. Dar Al.tăcea mereu, în temerea crescândă care-i strângea inima.

Trăsura intrase în sat. Din toate părţile se auzeau

15 răsunând lătrături de câni. Ici şi colea, la ferestre, se vedeau lumini. Poarta era deschisă. Casa se aprofunda albă în verzisul întunecat. Fără veste, trăsura se opri la peron. Repede, aproape inconştient, Al.sări jos.

Deodată se simţi strâns în braţe.

20 – Trebuie să fii ostenit.

— Ba nu! Adu-ţi aminte de drumurile pe cari le făceam acum cinci ani.

— Tu ai rămas mereu acelaşi?

— Dar da! De ce m-aş schimba?

25 Şi vorbele lor se schimbau repede, cu spontaneitatea de simţire a copiilor. Se deştepta în ei copilăria. Intrară în camera lui Teodor.

— Vino să stăm puţin aici de vorbă înainte de a te prezenta la ceilalţi.

30 – La ceilalţi? Dar ce, sunt mai mulţi?

— Da. Trebuie să ştii că tu eşti aşteptat aici în serbare.

— Păcat, zise Alexandru. El ar fi vroit să fie ei singuri, să-şi poată destăinui gândurile.

35 – N-ai nicio teamă. E o adunare de intimi. Sunt sigur că te va impresiona: unii prin partea bună, alţii prin cea ridiculă.

— Dar din cine e compusă societatea?

— Ascultă: d-na X cu fiica, din Buda, d-nul Y

40 din Galbeni.

Poezia X, conform manuscrisului amintit (1.658, f. 170), ar fi trebuit să se intituleze *Vor înflori iar trandafiri*. Dedesubtul acestui titlu iniţial se află notate următoarele versuri:

Mai sus de turnul falnic-nălţară mândrul steag Suspinul melancolic al vântului de seară.

POEZII DINPERIODICE

CÂNTEG

Apare în *Lumia nmă*, *literară si ştiinţifică*, II, nr. 47, 29 sept. 1896, p. l, ssmnată: *Erics*, după care o reproducem.

Atât iscălitura, cât şi datarea ne permit să tragem concluzia că bucata aceasta aparţine primelor încercări literare ale lui Şt. Petică.

S-a păstrat şi manuscrisul autograf al acestei poezii (1.658, f. 130).

ClNTEG (După Heine)

Apare în *Lurnsa nouă*, *literară şi ştiinţifică*, II, nr. 47, 29 sept. 1896, p. 5, semnată: *P. Stiopca*.

P. Stiopca este pseudonimul sub care Şt. Petică publică în *Munca* 1894). C im celelalte poezii publicate în *Lumea nouă*, *literară si* {*ştiinţifică* (1896) sunt ssmnate *Erics*, s-ar putea deduce că poezia *Cintec* este rezultatul unei elaborări anterioare acestui an (1896).

SEMIORIENT

Apare în *Lumia nouă*, *literară si ştiinţifică*, II, nr. 48, 6 oct. 1896, p. 7, semnată: *Erics*, după care o reproducem.

EXOTIC

Apare în *Lumea nouă*, *literară şi ştiinţifică*, II, nr. 49, 13 oct. 1896, p. 4, semnată: *Erics*, după care o reproducem.

GÂNTEG

E publicată îci *Lumia n^uă*, *literară şi ştiinţifică*, II, nr. 51, 26 oct. 1895, p. 5, semnată: *Erics* (A), după care o reproducem.

în manasorisul 1.658, f. 130 v. (B), scrisă cu cerneală neagră, gen tuş, se află o primă formă a poeziei *Cintec*. Deşi partea finală a versurilor lipseşte, fiind decupată din neatenţie de păstrătorul manu-

33 – Scrieri vol. I – Ştefan Petică scriselor, se poate deduce clar.că există anumite diferenţe faţă de textul.publicat în periodic. Poezia era însoţită.şi de un pseudonim, ". care nu poate fi însă dsscifrat din pricina.decupajului amintit..

v. 3: seninul, A; senina, B // *v. 4*: Blind al razelor de lună, A; Şi fermecătoarea [lună] B // *v. 7*: Eu simţesc, A; Ei simţesc,B // *v. 8*: în piept, A; Că-n piept, B // *v. 10*: Covârşit, A; copleşit, stăpânit, B.

GlNTEG DE TOAMNĂ

E publicat în *Lumea nouă*, *literară şi ştiinţifică*, III, nr. 3y 17

noiembrie 1896, semnat: *Erics*, p. 4 (A).

în periodic, ca şi în manuscris (1.658, f. 113 v.) (B), poezia are indicat locul în care a fost elaborată (Bucureşti) şi este însoţită de acelaşi pseudonim (*Erics*).

Pe manuscris s-au operat anumite modificări până s-a ajuns la forma publicată în periodic.

v. 1: se stinge, A; [se lasă, *tăiai*] se stinge, B // *v. Z*: seninul zilei, A; seninul [amurgul, *tăiat*], B//p. *3*: străbat stinghere, A; străbat (plăpânde) stinghere, B // *v. 4*: Plăpânde, razele, A; (stinghere) plăpânde, razele, B // *v. 6*: căldura, A; [iubirea, *tăiat*] căldura, B.

POVESTE VECHE

E publicată în *Lumea nouă*, IV, nr. 1.216, 9 august 1898, p. 2, semnată: *Şt. P.*, după care o reproducem.

Sfârşitul sumbru al acestei poezii, axată pe motivul celor doi dezmoşteniţi îndrăgostiţi, i-a sugerat imediat o poezie similară, deoarece în manuscrisul 1.658, f. 95, există un bruionce atestă fragmente de postcreare pe un motiv anterior. Titlul acestei poezii este

Poveste tristă.

. i

Un cântec mai ştiu încă,;

C-un şi mai trist sfârşit, Şi-acolo iar doi tineri Din suflet s-au iubit.

.Şi multe cânteci ştiu, Dar nu vi le mai spun, Căci s-ar părea că-n ele Poveşti de-a mele pun.

Pe aceeaşi foaie de manuscris (1.658, f. 95) se mai află o strofă axată pe aceeaşi idee, însă fixând.o perspectivă mai sumbră:

Un cântec mai ştiu încă, c-un şi mai trist sfârşit, Ea când văzu că altfel n-ar fi chip de trăit

Pe unul cu avere şi bani a îndrăgit,

Iar el pribeag prin lume departe a murit.

NECUNOSCUTA

E publicată în *Literatorul*, XX, nr. 6, 10 mai 1899, după care reproducem textul.

Sunt frecvente şi în această poezie particularităţile de grafie, curent întâlnite în celelalte poezii publicate în *Literatorul*. Ne reţin atenţia următoarele forme: *caile*, *asânţit*, *sântă*, *şallă*, *sufferinţă*, *mystică*, *appuse*, *nişce*, *teneră*, *chypul l&u*, *fecioră*. Semnătura îşi păstrează şi ea acelaşi profil grafic: *Stephan Petică*.

Scriitorul proiectase includerea *Necunoscutei* în *Serenade demonice*, dsoarece, în nota din ms. 1.658, f. 36, e prezentă în sumarul acestui ciclu.

SONET

Apare în *Literatorul*, XX, nr. 7, 10 iunie 1899, după care o reproducem.

Această poezie este de fapt o variantă a bucăţii XIV din *Cind vioarele tăcură*. Diferenţierile dintre cele două texte lirice au fost stabilite cu prilejul notelor dedicate ciclului amintit.

ÎN NEGURĂ

E publicată în *România junâ*, II, nr. 223, 24 iulie 1900, p. l, semnată: *Sentino*, de unde reproducem textul.

VISĂTORI

Apare în *România junâ*, II, nr. 223, 24 iulie 1900, p. l, semnată: *Narcis*, de unde o reproducem.

LA O FLOARE

E publicată în *România junâ*, II, nr. 237, 7 august 1900, ssmnată: *Narcis*. Gr. Tabaoaru a republicat-o în *Florile dalbe*.

CRIZANTEMĂ

E publicată în *România junâ*, II, nr. 244, 14 august 1900, semnată: *Narcis*.

în ediţia N. Davidescu, poezia *Crizantemă*, dată fără titlu, figurează ca bucata II din ciclul *Cintece de seară*, p. 92. încadrarea ei printre postuma se explică prin faptul că N. Davidescu, fără un control prea riguros, a reprodus *tale-quale* întreg ciclul *Cintece de* seară, pe care Gr. Tabacaru declara a-l fi constituit pe baza manuscriselor rămase de la Petică (*Ateneul cultural*, *m*. l şi 3 din 1925)., Numerele respective din *Ateneul cultural* nu s-au mai păstrat la Biblioteca Academiei.

AMINTIRE

E publicată în *Rornânia junâ*, II, nr. 214, 14 august 1900, semnată: *Narcis*.

In ediţia întocmită de N. Davidescu, *Amintire* figurează capoezia III din ciclul *Cintece Ai siară*. încadrarea acestei antume la postume are aceeaşi explicaţie ca în cazul precedent: preluarea fără control a ciclului declarat de Gr. Tabacaru ca fiind constituit pe baza manuscriselor lui Petică.

ROMANŢĂ (după Hugo Salus)

Apa e în *România junǎ*, II, nr. 250, 21 august 1900, p. l, semnată: *Musai*.

DUIOASE NOTE

Apare în *România junǎ*, II, nr. 278,18 septembrie 1900, semnată: *Narcis*.

Gr. Tabacaru o publică ca inedită tn *Neamul românesc*, XIII, nr. 327, p. 2 (Iaşi), 26 noiembrie 1918, apoi o republică fără titlu cu bucata IV din ciclul *Cintece de seară* (*Ateneul cultural*, numerele citate).

In ediţia sa, N. Davidescu, reproducând ciclul considerat postum de Tabaoaru, repetă şi confuzia acestuia (p. 93).

E foarte puţin probabil ca Gr. Tabacaru să fi constituit acest ciclu pe baza unui manuscris definitiv al lui Şt. Petică, pentru că, prezentând importanţă ca un tot structurat, s-ar fi păstrat, cum ni s-a păstrat, de altfel, *Cintecul toamnei*. Nu există manuscrise autografe decât pentru poeziile I, V şi VI din *Cintece de seară* şi de fapt prima şi ultima au ca titlu chiar *Cintec de seară*. Celelalte poezii nu se află decât într-o transcriere a lui Tabacaru, după *România junǎ* credem, deoarece ele păstrează aceeaşi titulatură, ordine şi datare ca poeziile din periodic.

Ipoteza cea mai verosimilă este cea a alcătuirii unui ciclu de către Gr. Tabacaru prin asamblarea celor 3 poezii rămase în' mânu. scris cu cele 3 din periodic din motive de fapt necunoscute nouă, dar care considerăm că ţin mai curând de lipsa de iniţiere în specificul muncii de editare dacâfc de intenţii de altă natură, dat fiind aceaprie-tenie rară şi frumoasă pe care i-a păstrat-o poetului şi grijape care a avut-o pini îa ultima clipă pentru manuscrisele acestuia.

[AGI GROZAVUL ÎNTUNERIC]

A fost publicată in *R*):*niiia ilustrată*, I, nr. 11 şi 12, octombrie-noiembrie, 1901, p. 149 (B).

Poezia aceasta de fapt nu apare ca text independent, ci ca parte integrantă a unui fragment dramatizat intitulat *Cântecul singură-tatei*, intersectându-se pe grupaj de câte 2 strofe, cu dialogurile respective.

S-a putut identifica şi manuscrisul autograf al acestei bucăţi, ea ifigurând ca cea de a IX-a piesă constitutivă a ciclului *Cântecul toamnei*; (ms. 1.658, f. 12-13, A).

Notăm sumara diferenţiere de text:

v. *17*: visări martirizate, A; visări întunecate, B.

în volumul *Cântecul toamnei si Serenade demonice*, Bucureşti, 1909, editat postum de Gr. Tabacaru, poezia aceasta figurează ca piesa

a IX-a a ciclului *Cântecul toamnei*, comunicat ca inedit.

POEMĂ

Apare în *România*, *ilustrată*, II, nr. l, decembrie 1901. p. 15 (A), după care o reproducem.

Manuscrisul autograf al acestei piese lirice se află în ms. 1.658, f., li (B), el fiind integrat ulterior ciclului nepublicat *Cântecul toamnei*, unde figurează ca poezia X. Că nu face organic parte din acest ciclu, *se* poate deduce şi din faptul că e singurul text scris cu creionul, celelalte fiind scrise cu cerneală violetă. (Gr. Tabacaru publică totuşi această poezie antumă în cadrul ciclului respectiv din volumul de poezii postume apărut în 1909).

Diferenţierile de text sunt cu totul insignifiante:

v. *10*: candela, A; candelă, B (/ *v*. *13*: învestmântată, A; învesmân-tată, B.

Ideea acestei poezii, cât si o anumită atitudine şi mentalitate tipică se află în embrion într-o sumară schiţă lirică intitulată *Biserica*, *trecutului*.,

Păşii tăcut şi sombru în domul întristat…

După un extins spaţiu alb, îşi fixează idei şi imagini pentru *o* poezie care era prevăzută să încheie ciclul început.

„în al cincilea sonet, zdrobit, cade pe lespezile vechi cu mâinile-involuntar întinse spre Gristul de pe vitralii. Dar faţa lui Crist însuşi, expresia desperării, neputinţei".

înpoezia IX, *Biserica trecutului*, îşi lărgeşte accepţia, ea devenind cosmosul autohton sanctificat şi salvator.

Motivul muntelui, prezent în această poezie, însă extrem de rar identificabil în lirica lui *Şt*. Petică, ă mai circulat în versurile poetului începător.

Venim din munţii falnici şi veşnic înverziţi. La ţărm, colo în luncă, trec oameni de la coasă. Băieţi în dreptul lor acuma am [sic] ajuns, Cum ei ne poftesc nouă şi noi lor bună vreme.

SERENADE DEMONICE

Ciclul a fost publicat în timpul vieţii scriitorului în *Românul*, apărând în două serii: bucăţile I şi II în *Românul*, 47, nr. 142

(33), 20 noiembrie 1903, iar bucăţile III, IV, V şi VI în *Românul*,:

47, nr. 146 (37), 18 decembrie 1903, semnate: *St*. *Petică*. — Pentru poeziile cuprinse în *Serenade demonice*, însă, cu excepţia bucăţii VI, s-au păstrat şi manuscrisele 1.659, f. 2 – 8 şi 1.658, f. 5 şi f.

18. Daşi poeziile publicate nu prezintă decât minime diferenţieri faţă de textul de bază, nu s-a păstrat *inemi* pentru *inimi* (ms.), *veară* pentru *vară* (ms.), neavând certitudinea că poetul şi-a văzut textul pentru corectură. Forma unor cuvinte din manuscris fiind de asemenea mai apropiată de limba contemporană decât a celor din periodic, am preferat să reproducem poeziile din manuscris (cu excepţia bucăţii VI, care nu ne-a parvenit şi care este reprodusă din periodic).

Pentru poeziile din *Serenade demonice*, în nota din ms. 1.658, f. 36, erau prevăzute următoarele titluri:

1 Tăcut şi singuratec trec prin viaţă «
2 [
oiCele două poeme
4 Cântăreţii din vioare;' -;
5 Necunoscuta
6 Serenada
8 Vei fi a msa
9 Gintecul lui Păcală
10 La Vlamnic
10 ORCHESTRA

Primul titlu e adecvat, ghidându-ne după profilul conţinutului, poeziilor XII sau XIII din *Cintecul toamnei*.

Cintăreţii din vioare ar fi trebuit desigur să fie titlul poeziei V din *Serenade demonice*, deoarece această bucată începe cu un vers identic.

De remarcat e că iniţial pentru *Cintăreţii din vioare* exista o altă propunere, la care scriitorul a renunţat apoi, tăind-o. Alternativa de titulatură la care renunţă, *O roză răsări în viaţă*, ar fi corespuns de fapt perfect poeziei III din *Serenade demonice*, deoarece aci se fac aluzii la un trandafir simbolic spre care se aspiră: „O roză, ca pe-o insulă de gheaţă, / Va creşte sfintă-n sufletele noastre".

Cintecul lui Păcală era titlul destinat poeziei XII, introdusă însă în *Cintecul toamnei*, căci aceasta este poezia care începea în manuscris cu versul: „Eu sunt Păcală cel cu albă faţă".

Necunoscuta e titluLunei poezii care apăruse deja in *Literatorul*,(XX, nr. 6, 10 mai 1899), dar pe care scriitorul n-a reluat-o în nici iiinul din ciclurile publicate în timpul vieţii.

Poezia I din *Serenade demonice*, care incep~e cu versul: „întris tarea mea e-o gingaşă terasă", e reprodusă de Tabacaru de două ori în cadrul aceluiaşi volum, apărut postum (1909), fiind poezia a treia din

Cintecul toamnei şi prima din *Serenade demonice*. Motivul invocat de Tabacaru în sprijinul acestei reluări era respectarea structurii originare a ciclurilor, unde de -asemenea poezia s e repetă. Davidescu preferă însă, întemeiat, de altfel, să n-o pu blice decât la începutul *Serenadelor demonice*. De fapt Petică însuşi se pare că a ataşat această poezie mai târziu ciclului, deoa rece la poezia următoare, III este transformat în IV (cu aceeaşi

— cerneală, de altfel).. — – Problematica poeziilor II şi VI din *Serenade demonice* e prefi gurată de câteva observaţii în proză, intitulate *Din drama cu Poe*

^ms. 1.657, f. 320):... — .

„Ani. văzut prostia răsfăţându-se în toată puterea.ei. Am văzut arătându-si faţa ghiftuită pretutindeni „Şi-am văzut-o devenind, rea, crudă si sălbatecă: era mulţimea oarbă şi dobitoacă.. Am scrâşnit din «dinţi şi am trecut înainte, strângându-mi mantia împrejur, ca să nu se murdărească. Inima mi-a sângerat, dar am trecut înainte".

"*'435*

POSTUME

GÂNTEGUL TOAMNEI

Poeziile aparţinând acestui ciclu sunt publicate postum de către Gr. Tabacaru în volumul *Cântecul toamnei şi Serenade demonice*, Bucureşti, Noua tipografie profesională „Dimitrie C. lonescu", 1909.

Textul original al poeziilor cuprinse în *Cântecul toamnei* se află în manuscrisul autograf 1.658, f. 2 – 18. Reproducem întregul ciclu din manuscris, cu excepţia poeziei XI (XIII în ms.), care, nemai-păstrându-se, este reprodusă după Gr. Tabacaru.

Ordinea şi titulatura (în cifre romane) a poeziilor editate de noi nu vor coincide cu cele ale manuscrisului, recte ale lui Gr. Tabacaru,. deoarece poezia III a fostpublicată ca prima bucată a ciclului *Serenade demonice* (1903), iar piesele IX şi X au fost şi ele publicate în *România ilustrată* (1901) la locul şi pagina precizate anterior.

Se pare că toamna a fost anotimpul preferat a! lui Şt. Petică. încă din cele mai timpurii încercări de versificaţie se pot identifica strofe calde şi ingenue adresate toamnei (ms. 1.658, f. 92).

O zi de toamnă liniştită, In aer pace şi senin, f i-abia de-o foaie veştedă e scutură încet şi lin.

în pacea care mă-nconjoară Un glas posedă toată firea, El plânge lin singurătatea Şi-apropierea iernei grea.

în manuscrisul 1.657, f. 54, există, în creion, un început de poezie care are chiar titlul *Clntec de toamnă*:

Ah, -acorduri depărtate la picioare vin şi mor, Iar natura toată-i plină de melancolia lor.

Poezia III din ediţia noastră e notată în manuscris IV, datorită unor cauze explicate anterior, în primul vers, pentru expresia „frumoasă pribeagă" avea iniţial forma „Natalie dragă", la care s-a renunţat apoi, scriitorul tăind-o şi înlocuind-o cu formula amintită, care evită concreteţea. S-ar putea ca substituirea aceasta să fie un indiciu al existenţei reale a Nataliei. Gr. Tabacaru chiar preciza în manuscrisul 1.659, f. 102, că „există o Natalie la Brăila, căreia Şt. Petică i-a dedicat versuri". De fapt există şi o bucată de proză cu acest titlu, iar întreaga lui creaţie lirică de început este străbătută de acest nume ca de un laitmotiv obsedant.

Iniţial, notaţiile atestă doar intenţii de versificare „Vro Natalie visată-n forma viselor… [indescifrabil, *n*. ns.]" (ms. 1.658, f. 111; de altfel, versul e pe jumătate tăiat).

Acelaşi stadiu rudimentar e propriu şi încercărilor din manuscrisul 1.658, f. 93:

LAMPA TRISTĂ A VKGHEREI STĂ IN NOAPTEA AMINTIREI

Natalia

După finele cântului I care-i un imn la frumuseţe încep dulcile visuri a primăverei vielei. Plângând în genunchi la picioarele sfântului altar Şi rog pe nepătrunsul ca vremile trecute

Şi atât de fericite

Să le renască iar.

în manuscrisul 1.658, f. 156, impresiile dispersate cunosc un început de coagulare:

POVESTE VECHE

Vă amintiţi de Natalia, Mai ţineţi minte încă pe mândra Trestiană! Poetul ce a cântat-o în vremea ei vă spune (El, care aşa frumoasă n-a mai văzut pe lume.) Că n-a mai văzut alta aşa mândra pe lume.

La fine.

Plecaţi frunţile voastre, poetul ei vă spune,

Că n-aţi mai vedea alta să-i semene pe lume.

Manuscrisul 1.658, f. 87 atestă o mai susţinută convertire în poetic a sentimentului erotic. Cu toate lacunele existente, intensitatea

romantică a pasiunii dă nerv acestor poezii, cărora nu le lipseşte sin'caritatea şi o anumită capacitate în comunicarea stărilor de suflet:

SONETE PENTRU NATALIA

Prin tine mi-i frumoasă lumea,; Prin tine o admir şi o găsesc superbă.

De câte ori se lasă a serei pace,

Gândesc la timpurile atât de fericite. A zilelor trecute farmec şi măreţie Mereu îmi vor rămâne în minte neclintite. Gândindu-mă cu drag la clipele trăite, Voi duce o viaţă cum n-aş fi vrut să fie. Căci cât era de tristă, tu farmec îi dădeai

E

i mă făceai să văd o lume ideală, umină împrăştiind pe forma asta goală; Si-o viaţă aşa săracă măreţ o împodobeai. 6e zile J Ce splendoare! Cum sufletele noastre

\ POSTUME

GlNTEGUL TOAMNEI

Poeziile aparfinând acestui ciclu sunt publicate postum de către Gr. Tabacaru în volumul *Cântecul toamnei si Serenade demonice*, Bucureşti, Noua tipografie profesională „Dimitrie C. lonescu", 1909.

Textul original al poeziilor cuprinse în *Cintecul toamnei* se află în manuscrisul autograf 1.658, f. 2 – 18. Reproducem întregul ciclu din manuscris, cu excepţia poeziei XI (XIII în ms.), care, nemai-păstrându-se, este reprodusă după Gr. Tabacaru.

Ordinea şi titulatura (în cifre romane) a poeziilor editate de noi nu vor coincide cu cele ale manuscrisului, recte ale lui Gr. Tabacaru, deoarece poezia III a fost publicată ca prima bucată a ciclului *Serenade demonice* (1903), iar piesele IX şi X au fost şi ele publicate în *România ilustrată* (1901) la locul şi pagina precizate anterior.

Se pare că toamna a fost anotimpul preferat al lui Şt. Petică, încă din cele mai timpurii încercări de versificaţie se pot identifica strofe calde şi ingenue adresate toamnei (ms. 1.658, f. 92).

O zi de toamnă liniştită, în aer pace şi senin, f i-abia de-o foaie veştedă e scutură încet şi lin.

în pacea care mă-nconjoară Un glas posedă toată firea, El plânge lin singurătatea Şi-apropierea iernei grea.

în manuscrisul 1.657, f. 54, există, în creion, un început de poezie care are chiar titlul *Cintec de toamnă*:

Ah, -acorduri depărtate la picioare vin şi mor, Iar natura toată-i

plină de melancolia lor.

Poezia III din ediţia noastră e notată în manuscris IV, datorită unor cauze explicate anterior, în primul vers, pentru expresia „frumoasă pribeagă” avea iniţial forma „Natalie dragă”, la care s-a renunţat apoi, scriitorul tăind-o şi înlocuind-o cu formula amintită, care evită concreteţea. S-ar putea ca substituirea aceasta să fie un indiciu al existenţei reale a Nataliei. Gr. Tabacaru chiar preciza în manuscrisul 1.659, f. 102, că „există o Natalie la Brăila, căreia Şt. Petică i-a dedicat versuri”. De fapt există şi o bucată de proză cu acest titlu, iar întreaga lui creaţie lirică de început este străbătută de acest nume ca de un laitmotiv obsedant.

L!

Iniţial, notaţiile atestă doar intenţii de versificare „Vro Natalie visată-n forma viselor… [indescifrabil, *n*. *ns*.]” (nas. 1.658, f. 111; de altfel, versul e pe jumătate tăiat).

Acelaşi stadiu rudimentar e propriu şi încercărilor din manuscrisul 1.658, f. 93:

LAMPA TRISTĂ A VEGHEREI STA IN NOAPTEA AMINTIREI

Natalia

După finele cântului I care-i un imn la frumuseţe încep dulcile visuri a primăyerei vielei. Plângând în genunchi la picioarele sfântului altar Şi rog pe nepătrunsul ca vremile trecute

Şi atât de fericite

Să le renască iar.

In manuscrisul 1.658, f. 156, impresiile dispersate cunosc un început de coagulare:

POVESTE VECHE

Vă amintiţi de Natalia, Mai ţineţi minte încă pe mândra Trestiană! Poetul ce a cântat-o în vremea ei vă spune (El, care aşa frumoasă n-a mai văzut pe lume.) Că n-a mai văzut alta aşa mândra pe lume.

La fine.

Plecaţi frunţile voastre, poetul ei vă spune,

Că n-âţi mai vedea alta să-i semene pe lume.

Manuscrisul 1.658, f. 87 atestă o mai susţinută convertire în poetic a sentimentului erotic. Cu toate lacunele existente, intensitatea romantică a pasiunii dă nerv acestor poezii, cărora nu le lipseşte sinesritatea şi o anumită capacitate în comunicarea stărilor de suflet:

SONETE PENTRU NATALIA

Prin tine mi-i frumoasă lumea,
Prin tine o admir şi o găsesc superbă.
De câte ori se lasă a serei pace,

Gândesc la timpurile atât de fericite. A zilelor trecute farmec şi măreţie Mereu îmi vor rămâne în minte neclintite. Gândindu-mă cu drag la clipele trăite, Voi duce o viaţă cum n-aş fi vrut să fie. Căci cât era de' tristă, tu farmec îi dădeai Şi mă făceai să văd o lume ideală, Lumină împrăştiind pe forma asta goală; i-o viaţă aşa săracă măreţ o împodobeai. zileJ Ce splendoare! Cum sufletele noastre

,-,. S-au înţeles atunci, s-au unit la un loc, i

Da ne plrea viaţa o mare de noroc. Dar cum pe cer se văd ades răzleţe astre, Aşa ne-am despărţit şi nu ne-om mai vedea Pe veşnicie poate. O, tu, viaţa rnea!

II. — ui

Te apropii, mă cutremur şi inima-mi se bate,
Furtuni-de pasiuni în sufletu-mi aprinzi
Şi-n o divină vrajă fiinţa mi-o cuprinzi.
De stau uimit în suflet şi-n lume uit pe toate.
Cei dragi cată cu toţi pricina astei paterni
Şi îngrijiţi sa-arată de faţa-mi ofilită
Şi de privirea mea şi tristă şi pierdută.
Cu ochi aşa de mândri ce n-ai putea să vatemi?. aj
Şi dacă lumea pare la toţi aşa de goală,
Iar viaţa ca o umbră nemernică şi pală, ’’”?
Mie mi-s toate astea cu-n farmec’negrăit.
Căci mi s-arată lumea gigantică în faţă
?

i plină de plăceri găsesc această viaţă n farmecul de care acum îs stăpânit.

S. P.;

Pentru poazia IX în manuscris mai existau trei strofe intercalate între penultima şi ultima strofă, la care scriitorul a renunţat ulterior, tăindu-le printr-o linie verticală. Atit adăugirile, cât şi tăieturile s-au făcut cu aceeaşi cerneală violetă. Strofele care n-au mai fost reproduse sună astfel:

O, dulce, trist, Paiaţă,
Ga tine suntem noi,

Pribegi pierduţi în viaţă,
Cu suflet de eroi. ’, – Purtăm sub frunţi povara – Durerei tăinuite,. — . — Ci mult mai grea-i ocara Mulţimelor smintite. ’”..
Dar lacrimile grele:
în 03hi când le simţirii
Spre-albastrul foc din stele ’:”-”:..’,
Măreţi şi reci privim. ’ ” ~. — .
Mai există şi o altă retuşare făcută pe manuscris/’ânsă de mai puţină importanţă: ’.::’,: _’;
v. 45: Zâmbind din înălţime, [sfidând, făiafj»’zâmbincl, d.in înăl ţime. — . — . — , -..”: -- -.:: –- „*-s* – -;
— 438
Poezia X. Poetul damnat, „demonul”, figura centrală a poemului „în. manuscris este prefigurat de „Păcală cel cu albă faţă”. Se remarcă de asemenea că într-o notă din manuscrisul 1.658, f. 36, Şt. Petică propunea de fapt titlul *Cintecul lui Păcală* pentru o poezie care ar fi trebuit să intre în ciclul *Serenade demonice*. Se pare că semnificaţia lui Păcală l-a preocupat, văzând în el, probabil, tot un gen de neînţeles datorită superiorităţii inteligenţei sale, deoarece în manuscrisul 1.657, f. 306, într-o piesă cu tramă istorică, dominantă e figura lui Păcală.
Pe manuscrisul după care reproducem poezia sunt operate anumite modificări. Tăietura din primul vers, cit şi întreaga formulă propusă în locul celei eliminate sunt efectuate cu cerneală neagră, celelalte tăieturi şi adaosuri sunt făcute cu aceeaşi cerneală violetă cu care e scris întreg textul.
v. 1: Sunt demonu-nfricat cu tristă faţă, / [Eu sunt Păcală cel cu albă faţă, *tăiat*} // *v. 15*: şi strălucesc [dar strălucesc,, *tăiat*] şi strălucesc // *v. 27*: Deşi trecând [trecând încet *„tăiat*].
Poezia XI din ediţia Davidescu, căreia îi corespunde poezia XV din ediţia Tabacaru, nu s-a păstrat în manuscris. De aceea o reproducem după primul editor.
Poezia XII,din manuscris, care începe cu versul: „O.ceată-n-tunecată s-a oprit”, e publicată de Tabacaru şi *în.Cintecul toamnei*, dar e introdusă şi ca poezia a doua din *Serenade demonice*. Pentru a evita repetiţia, N. Davidescu o scoate din acest ciclu şi o integrează doar *Serenadelor demonice*, precizând că. a publicat *Serenadele demonice* după *Românul* (20 noiembrie şi 18 decembrie 1803), şi nu după manuscris.

’ GÂNTEGE DE SEARĂ

Prima poezie introdusă în ciclul *Cintece de seară* e intitulată chiar *Cintec de seară* şi se află în. manuscrisul 1.658, f. 47, după care o reprodrcem.

Iscălitura *Erics* denotă că această poezie aparţine începuturilor literare ale lui Şt. Petică, deoarece unele din primele lui articole politice publicate în *Lumea nouă* (1896) erau semnate cu acest pseudonim. Garneala violetă, caracteristică primei etape a creaţiei sale, e de asemenea prezentă.

Poezia II din *Cinlecedesearâseg&seste* în manuscris 1.658, f. 106, şi prezintă puţine şi neesenţiale modificări pe textul ’iniţial.

Pentru *căci* din *v. 5* propune *eu*, fără a şterge însă primul cuvânt, ceea ce ne-a determinat să ad optăm: forma prirnă ca mai potrivită în context. Pentru *v. U* şi *12*: Şi fărăţintămă lăsam/Pribeag să-mî umble gândul *creează ulterior varianta*: Şi tot la tine mă prindeam/ Pribeag că-mi umblă gândul. D2oarece postul nu se decisese încă pentru care din forme să opteze, lăsându-le să coexiste, am preferat prima formă, pentru că cea de a doua aduce o impresie de concret care iese oarecum din atmosfera de generalitate şi de vagă poezie. Cuvântul *şopteau* din v. 17 a fost însă tăiat şi substituit prin *vorbeau*.

Poezia III, ultima din ciclul *Cintece de seară*, apare în ms. 1.658, f. 82, tot cu titlul *Clntec de seară*, ca şi prima bucată din această serie, fiind iscălită, lateral, cu acelaşi pseudonim: *Erics*. E scrisă însă cu cerneală neagră. Acest negru de culoarea tuşului învechit apare de asemenea din când în când în lucrările sale de început.

în manuscris poezia a fost Supusă unor transformări. Interesantă ni se pare mai ales schimbare^ unui epitet care modifică impresia muzicală. „Blânde note de chitară” în comparaţie cu „clare note de chitară” aduce cu sine cert O atenuare a impresiilor, aceasta fiind una din trăsăturile caracteristice ale creaţiei sale de mai târziu.

POEZII TIPĂRITE ÎN CADRUL UNOR STUDII Pentru poeziile sau fragmentele de poezii incluse în acest subcapitol trebuie făcută precizarea că majoritatea au apărut redate în întregime, însă într-o altă ordine, dictată de natura comentariului, într-un interesant studiu al lui G. *G*. Ursu, intitulat *Un caiet de versuri inedite ale lui Şt. Petică*, publicat în *Analele Moldovei*, II, nr. 3 – ’i, iuiie-dacembrie 194,3. De fapt, unele dintre ele vor fi reluate, adăugându-li-se şi alte inedite într-o altă valoroasă cercetare, *Contribuţii la reconsiderarea lui Şt. Petică* în *Limbă*

şi literatură românăt voi. VI, 1962, pp. 311 – 335. O.G. Ursu, un pasionat cercetător al literaturii tecucene şi bârlădene, preciza chiar, în primul articol amintit, că furnizează acest material pentru ca ceea ce pare a fi meritoriu din el să fie încorporat într-o „ediţie definitivaşi completă". Trebuie făcută însă precizarea că *G.G*. Ursu n-a stabilit textele pe baza man'.ucmslor autografe, ci după o transcriere a lui Tudor Pamfile dintr-un carneţel cu titlul *Fărim*? *de versuri din manuscriptul*; *lui Şt*. *Petică*, aflat la dr. Gr. A. Tabacaru. Transcrierea este exactă în general, cu neglijabile erori, deoarece ea concordă atât cu transcrierile lui Gr. Tabacaru, într-un caieţel de culoare albastră, purtând indicaţia: „Din manuscriptele lui Şt. Petică, fragmente culese în 1916 pe front", dar mai ales coincide cu manuscrisele autografe la poăziile la care acestea s-au păstrat.

Deşi reproducerea, în general, e corectă, identificându-se şi unele erori de transcriere, am preferat să stabilim textv.l dv.pă manuscrisele autografe existente.

DESPĂRŢIRE

Apare în *Freamătul*, II, nr. 1 – 3 (Bârlsd), isnuarie-martie 1912. în acest număr al revistei, dedicat în exclusivitate lui Şt. Petică, I. Dongorozi şi P. Şeicaru publică articolul *Foi veştede* (pp. 62 – 67), în care se fac consideraţii gsnerale asupra manuscriselor rămase de la Şt. Petică si ni se citează, printre altele, şi poezia amintită. Cei doî autori dau chiar şi o sumară descriere a manuscrisului în care au identificat poezia *Despărţire*: „Printre câteva reflexii asupra operei magistrale a lui Karl Marx, *Capitalul*, zăresc o poezie în întregime redată, dar cu asseaşi menţiune jos: «A se revedea»".

Foi veştede prezintă interes din punct de vedere documentar, deoarece e singura sursă de informaţie asupra unor manuscrise de a căror soartă nu sa mai ştie nimic. (Fratele scriitorului, Tache Petică, ne-a mărturisit că P. Şsicaru a luat de la tatăl poetului un vraf de manuscrise cu promisiunea de a le restitui în urma unui atent proces de valorificare a acestora. Hârtiile n-au mai fost însă restituite.)

Se pare că un deosebit interes îl prezentau manuscrisele din domeniul sociologiei şi teatrului, în ceea ce priveşte creaţia poetică propriu-zisă, indicaţiile sunt mai avare şi se contrazic oarecum. Iniţial se afirmă: „Poeziile acestea, deşi scrise într-o epocă când abia îşi dibuia drumul pe care trebuia să meargă, ne dau o idee de modul cum era conceput versul si îndelunga-i prefacere prin care trebuia să treacă

până să-şi capete forma definitivă".

Apoi însă se inserează o observaţie care, după părerea noastră, e susţinută şi de natura poeziei publicate: „Poeziile scrise între 16 – 18 ani, aceste poezii care sunt închegarea celor dinţii vibraţii ale sufletului său, constituesc oglinda cea mai credincioasă a puterii talentului lui Şt. Petică".

PENTRU UN UMILIT

E publicată in cadrul studiului lui G.G. Ursu, *Un caiet de versuri inedite ale lui Şt. Petică*, în *Analele Moldovei*, *11*, nr. 3 – 4, iunie-decembrie 1943, p. 191. Poezia e reprodusă de acelaşi autor în *Contribuţii la reconsiderarea lui Şt. Petică*, *Limbă şi literatură română*, voi. VI, 1962, p. 322-323, (B).

îatre acest text publicat iniţial după transcrierea lui Tudor Pamfile şi manuscrisul autograf pe care l-am identificat în ms. 1.658, f. 165 (A), S3 constată următoarele deosebiri: *y. 15*: Tovarăşi celui umilit, A; Tovarăşi p înă la mormânt, B //*v. W*: Prietini până la mormânt, A; Prieteni celui urgisit, B.

Poezia este iscălită *Erics*, pseudonim frecvent în publicistica din *Lumea nouă*, mai ales a anului 1896, când el indică cu exclusivitate scrierile aparţinând lui Şt. Petică, în anii următori (1897, 1898) acest pseudonim începe să alterneze cu altele: *Senez*, *Ştefan^ Sapho* etc. Dat fiind că şi poeziile publicate în acelaşi an în *Lumea nouă*, *literară şi ştiinţifică* sunt însoţite de acelaşi pseudonim, înclinăm să credem că această poezie a fost concepută cam în aceeaşi perioadă (1896). Textul e scris în întregime cu cerneală neagră, adăugirile, însă, sunt făcute cu cerneală violetă. Fără să fie tăiate cuvintele pe care le propunea spre substituire în *v. 6*, avem alternanţele: *potopitor*, *covirşitor*, iar în *v- 15*: *umilit*, *urgisit*. Oscilările nu ne-au făcut să alegem ultima propunere, deoarece formele iniţiale nis-au părut mai adecvate ansamblului decât ultimele, care introduc evidente stridenţe. In schimb, la stabilirea textului, s-a avut în vedere notaţia scriitorului ds-a schimba poziţia versurilor 15 şi 16-ale poeziei.

PENTRU MUNCĂ

Apare în cadrul studiului lui G.G. Ursu, *Contribuţii la reconsiderarea lui Şt. Petică*, în *Limbă şi literatură română*, voi. VI,p. 323 şi e comunicată după transcrierea lui Gr. Tabacaru (ms. 1.658, f. 201).

Poszia aceasta, identificată de noi în ms. autograf 1.658, f. 52,

mai poartă şi subtitlul, „posmă”, pe care, firesc, l-am păstrat. Textul e sâris cu acaeaşi cerneală violetă, însă pe hârtie albastră.

ÎNAINTE

Apare în cadrul studiului lui G.G. Ursu, *Un caiet de versuri inedite ale lui St. Petică*, din *Analele Moldovei*, pp. 201 – 202.

Textul autograf nu s-a păstrat, există doar o transcriere a lui Tabacaru în caietul amintit (ms. 1.658, f. 183 v.). Poezia dată de G.G. Ursu după transcrierea lui Tudor Pamfile coincide perfect cu cea reprodusă de Tabacaru, ceea ce înseamnă că ambele au avut un izvor comun, deci un bruion care probabil s-a rătăcit.

[PRIETENI, SINGUR VREAU SĂ FIU] Publicată în cadrul studiului citat mai sus, p. 195 (B). 8-a păstrat manuscrisul autograf (1.658, f. 53’v.) A; aproape identic transcrierii lui Tudor Pamfile (v. 4: trâmbiţă, A; trâmbiţe,

B// v. 6: paseri, A; păsări, B). …„v,Jt..”

O formă anterioară acestei poezii, prezentând similitudini de ritmică şi de formulare, e cea inserată în ms. 1.658, f. 121, sub titlul *Cintec*: „Amici, în cinteciie voastre / Iubitele îmi lăudaţi, / Şi fiecare, călduros, /Mai sus de stele le-nălţaţi./Amici, în viersul meu duios / Iubita nu mi-am lăudat”.

ADELA

Apare în cercetarea lui G. G. Ursu, citată mai înainte, p. 192 – 193. Poezia, transcrisă după Tudor Pamfile, coincide cu manuscrisul autograf, pe care l-am identificat la Biblioteca Academiei, 1.658, f. 102. Strofa 3 este scrisă pe linie verticală, alături de strofa 2, şi prin notaţia strofelor se indică integrarea ei la locul respectiv.

în ms. poezia esle semnală: *S. Petică*.

La f. 127, ms. 1.658, se află o primă formă a acestei poezii, compusă din fragmente, între ele scriitorul lăsând spaţii albe pentru viitoarea completare: „Ah, mi-i visul o povară /Ce m-apasă atât de greu / Când te văd cât de departe / Eşti de mine, amorul rneu [*spaţiu alb*]. L-aş lăsa şi nu se poate [*spaţiu alb*]. Adormi, adormi în pace, / O, dorul meu nespus, / Pe faţa mea se lasă / Senini raze de sus. [*Mult loc gol*]. Adio pe vecie acum, /Adio, draga mea, / Şi-ţi jur că nicio-dală eu / Mânie n-oi purta”.

[LOHENGRIN, OH, LOHENGRIN]

E publicată în studiul lui G.G. Ursu, p. 201. Manuscrisul autograf nu s-a păstrat, avem însă o transcriere a lui Gr. Tabacaru în ms. 1.658,

f. 180 v., ceea ce atestă un izvor comun dispărut.

[DEASUPRA GERUL MAGIC IN FALDURILE SALE]

E publicată de G. G. Ursu în cadrul studiului *Un caiet de versuri ale lui St. Petică*, p. 198 (A). Transcrierea lui Pamfile, dupăcares-a stabilit textul, nu prezintă diferenţieri faţă de manuscrisul autograf (1.658, f. 107) (B).

Poezia e scrisă cu cerneală neagră şi prezintă un spaţiu liber între strofa 2 şi 3. în partea de sus a poeziei, cu aceeaşi cerneală, sunt notate următoarele versuri: „Când fraged liliacul din verzile boschete / Lăsa spre fruntea noastră albastrele-i buchete".

Pe manuscris s-au operat anumite modificări. Atât ştersăturile, cât şi propunerile ulterioare sunt făcute cu aceeaşi cerneală neagră.

v. o: dragilor poveşti [*indescifrabil*] // *v. 7*: buzele-ţi [*indescifrabil*] *II v. 8*: palidă în umbră (palidă şi mută) // *v. 9*: adânc înfiorată (ai stat înfiorată).

' ' CORBUL BARDULUI:

Apare în studiul lui G.G. Ursu din 1943, p. 197 – 198 (B),urmând aceeaşi transcriere a lui Tudor Pamfile, după Gr. Tabacaru. Mânu-scrisul autograf al acestei poezii s-a păstrat însă (1.658, f. 97) (A) şi el prezintă unele diferenţieri faţă de transcrierea lui T. Pamfile după care G. G. Ursn a stabilit textul.

In primul rând, G.G. Ursu remarcă lipsa titlului, venind cu propunerea de a se intitula această poezie organic constituită *Moartea bardului*, în manuscrisul autograf poezia este intitulată însă *Corbul bardului*.

Se mai remarcă următoarele diferenţieri faţă de original: *v. 8*: Z3U germanic, A; un zeu, sărmanul, B, // *v. 11*: Ce-n dese neguri ard, A; în dese neguri cad, B // *v. IZ*: Voi păsări, triste păsări, A; Voi paseri, triste paseri, B.

în manuscris textul poeziei este scris cu creionul şi cunoaşte repetate reveniri:

v. 1: se plânge [sărută, *tăiat*] // *v. 4*: se stinge [bardul moare cu, *tăiat*], Căci bardul blind se stinge pe verzi cununi de laur (Ah, bardul, bardul moare cu verzi cununi de laur) // *v*". *6*: cu chipul său senin «el zace blind şi lin) // *v. 7*: dormind [el pare, *tăiat*} // *v. 8*: s-ar zice un [un mâniru, *tăiat*] // *v. 11*: sinistre [ce-n neguri *tăiat*] // *v. 14*: «n falnic [mândrul, *tăiat*].

[APARI A MBA IUBITĂ ÎN SEARA-MBĂLSĂMATĂ] Apare în

studiul lui G.G. Ursu din 1943, p. 201. Transcrierea lui Tabaoaru nu prezintă diferenţieri faţă de cea a lui T. Pamfile, după care G.G. Ursu a stabilit textul. E deci o transcriere exactă a unui izvor comun.

[ÎN OCHII MARI ŞI-ALBAŞTRI LUCIND ÎN FAŢA VIEŢE1] Apare în studiul citat mai înainte, p. 198. Transcrierea lui Tabacaru (A) se află în ms. 1.658, f. 180 v., şi este oarecum identică cu cea a lui Pamfile (B) (*v*. *3*: purtau, A; purtam, B).

[CODRULE]

E publicată în acelaşi studiu al lui G. G. Ursu, p. 199.

Manuscrisul autograf nr. 1.658, f. 153, s-a păstrat, dar nu prezintă nicio dâ033bire faţă de transcrierea lui T. Pamfile, după care a fost reprodus textul de G.G. Ursu.

Ssris cu creionul, nu prezintă nicio retuşare, ceea ce atestă caracterul spontan al creaţiei. Nu paate fi vorba de o transcriere a autorului însuşi, pentru că Petică nu obişnuia să-şi definitivele textele în creion.

[CEVA DIN MINE-N ULIŢI, ÎN QEAŢĂ-NHORBOTATE]

Apare în studiul citat al lui G.G. Ursu, p. 193.

S-a păstrat şi manuscrisul autograf al acestui crochiu liric (ms. 1.657, f. 107). Textul este identic cu cel al transcrierii lui T. Pamfile, după care au fost reproduse versurile în studiul amintit.

DIN „CÂNTEGUL POETULUI"

Poezia este reprodusă după manuscrisul autograf 1.658, f. 69 (A). Deşi G.G. Ursu în studiul său nu reproduce decât 2 strofe (p. 194) {poezia avind 3), am considerat că e mai indicat să o introducem la Postume publicate.

Poezia aceasta aparţine în mod sigur primei faze a creaţiei lui Şt. Petică, deoarece tot cu creionul cu care pare a fi fost scris textul liric, pe partea dreaptă a foii, sunt notate sumar câteva idei cu evidente implicaţii de altruism socialist: „Dă-mi voie, cavalere, ca mâna să ţi-o string, /Cea mână care-ajută pe cei ce-n umbrăplâng". Ofrân-tură de dialog cori53imează şi persistenţa unui spirit de rebeliune: „Tu ce faci în mijlocul acestei mulţimi revoltate? Zău, nici eu nu ştiu. Dar am văzut strânşi la un loc atâţia oameni şi am venit să Văd…"

Poezia, care S3 ditaşează ca o unitate, e intercalată între următoarele crochiuri lirice: „Iară visurile noastre / Se urzesc în pacea ssrei / Fermecat de stele albastre / Şi de vântul primăverei", în partea de sus a foii. Cealaltă notaţie în versuri se află în josul aceleiaşi foi: „Iar

plopi cu vârfurile-nalte / Ei tremură-n noaptea de vară / Ei dorm si în somn se apleacă / Da scutură dulcea povară / Ce rouă le-a pus-o pe creştet / Visând, surâzând".

Poezia *Din „Cântecul poetului*" este inserată în manuscrisull.658, f. 173, cu indicaţia XVIII, care prevedea probabil încadrarea acesteia într-unul din ciclurile organizate în vederea publicării; intenţie părăsită apoi. Ciclul proiectat adoptase titulatura *Din „Cintecul poetului*", dsoarece în ms. 1.658, f. 111, sub această denumire se păstrează cro-chiul următor: „Fermecător ademenind / Curg notele din liră blind, / Şi-n alte minţi acelaşi dor / Revarsă tonul lor sonor. / De sunet dulce fermecată / Princesa în seara cea curată…"

ÎN NOAPTEA CLARĂ (Walt Whitman)

Textul acestei poszii, cu excepţia titlului, care nu e comunicat, s-a publicat de către Gr. Tabacaru în *Ateneul cultural*, nr. 3 din

1925. (Dăm această informaţie după N. Davidescu, care a reprodus' din această revistă poezia în ediţia sa din 1938, deoarece numărul1 respectiv din *Ateneul cultural* lipseşte din Biblioteca Academiei.)-:

în actuala ediţie reproducem poezia din ms. 1.658, f. 81 (A)" care, deşi e scrisă cu creionul şi pare a fi prima formă a traducerii,. e superioară ulterioarei transpuneri după W. Whitman, ms. 1.658,.. f. 165 v. (B), scrisă cu cerneală violetă, cu aparentă de manuscris definitiv (reprodusă de altfel de Gr. Tabacaru *în Ateneul cultural*). Semnalăm următoarele diferenţieri:

Titlu: în noaptea clară, A; în noaptea senină (după Walt Whitman), B // *v. 4*: pace, A; lume, B [*această mică diferenţiere de text e importantă*, *deoarece ea face să se repete în* B *cuvin tu l* lume *in cadrul aceleiaşi strofe*^.

LA ETELKA (Al. Petofi)

Poezia *La Etelka* a fost publicată de către G.G. Ursu în studiu? său intitulat *Un caiet de versuri inedite ale lui Şt. Petică*, *Analele*, *Moldovei*, nr. 3 – 4, iunie-decembrie 1943, p. 203 – 204. Trebuie_ să precizăm că acest text, cit şi celelalte traduceri pe care le vom aminti erau reproduse după o transcriere a folcloristului Tudor Pamfile în-tr-un caieţel intitulat: *Fărime de versuri din manuscriptele lui St.Petică*, aflate la Gr. Tabacaru.

în actuala ediţie textul e reproducs din ms. autograf l.658, f. 123. E scrisă cu c3W3ală violetă, fără nicio retuşare, adăugându-i-se însă

rnai târziu, cu C3rn9ală albastră, notaţia 12. Indicaţia corespunde într-adevăr, în ordinea în care au fost comunicate poeziile din ciclu, cu locul rezervat poeziilor lui Petofi.

în afara po3ziilor organic constituite, sau a fragmentelor lirice relevabile din anumite unghiuri, în studiul lui G.G. Ursu din 194U sunt reproduse şi versificări răzleţe care nu s în t. neglijabile, deoarece ele arumă njajteptate lumini asupra biografiei spirituale a poetului, asupra labDratorului său ds creaţie, a influenţelor survenite etc.

Dezlănţuit-am singur furtuni de vijelie In suflete zdrobite de neagra sărăcie, Cu vorbs înfocate vărsatu-le-am tărie în vinele uitate de vechea vitejie.

(P. 195)

Pentru versurile citate am putut identifica si manuscrisul autograf (1.658, f. 57), care nu prezintă însă nicio diferenţiere faţă de testul publicat de G.G. Ursu după T. Pamfile.

In noaptea rătăcirii mele. Ah, înălţaţi-mă la voi, Pe calea razelor senine Mă smulgeţi asprelor nevoi.

(p. 193) -*

Toţi prieteni într-un singur gând Ridice cupa şi închine, Spre ziua sfântă a izbânzii A tot ce este sfânt şi bine.

(p. 193)

Aceste versuri le-am identificat în manuscrisul autograf (1.658, f. 88). Intre transcrierea lui T. Pamfile, după care G.G. Ursu a reprodus textul, şi manuscrisul autograf nu există însă nicio diferenţiere.

Mindre raze-ale simţirii, să cerc oare-a le desface, Sau în proză fermecată sau în versuri poleite? Sau să las să doarmă bine dulci emoţiile-n pace Si în tremurul lor cald să am visuri aurite.

(p. 197)

Pentru fragmentul citat n-am putut identifica textul de bază. Concordanţa între transcrierea lui'T. Pamfile şi a lui Tabacaru denotă exactitate în transmiterea unui izvor comun.

Eram copil de casă la Ştefan Voievodul

Şi-n zile de sărbare

Priveam măreţ şi aspru în jos la tot poporul Şi mânile Domniţei adesea rătăceau Prin blondele inele din păru-mi de mătasă. Treceau zglobii prin lume cei cincisprezece ani, Aveau luciri de galbeni de aur cu noi zimţi.

— – – – (p.189-190) '

Transcrierea acestor versuri, făcută de Gr. Tabacaru în ms. 1.658, f. 181, este identică cu cea a lui T; Pamfile, după care s-a făcut reproducerea textului.

Străine,-aceste locuri ce tu le vezi nainte-ţi Că se întind în toată măreaţa lor splendoare Şi unde-atât de mândru al libertăţii soare Pe-un cer atât de pur la răsărit apare E patria-mi, e patria!

(p. 196).

1925. (Dăm această informaţie după N. Davidescu, care a reprodus' din această revistă poezia în ediţia sa din 1938, deoarece număruF respectiv din *Ateneul cultural* lipseşte din Biblioteca Academiei.)"

în actuala ediţie reproducem poezia din ms. 1.658, f. 81 (A)" care, deşi e scrisă cu creionul şi pare a fi prima formă a traducerii, e superioară ulterioarei transpuneri după W. „Whiimsn. ms. 1.658,,. f. 165 v. (B), scrisă cu cerneală violetă, cu aparenţă de manuscris-definiliv (reprodusă de altfel de Gr. Tabacaru *în Ateneul cultural*). Semnalăm următoarele diferenţieri:

Titlu: In noaptea clară, A; In noaptea senină (după Walt

Whitman), B // *v. 4*: pace, A; lume, B [*această mică diferenţiere de text e importantă, deoarece ea face să, se repete in* B *cuvânlul* lume *iif cadrul aceleiaşi strofe*}..

LA ETELKA (Al. Petofi)

Poezia *La Etelka* a fost publicată de către G.G. Ursu în studjul său intitulat *Un caiet de versuri inedite ale lui Şt. Petică*, *Analele_ Moldovei*, nr. 3 – i, iunie-decembrie 1943,.p. 203 – 204. Trebuie^ să. precizăm că acest text, cit şi celelalte traduceri pe care le vom aminti erau reproduse după o transcriere a folcloristului Tudor Pamfile în-tr-un caie.ţel intitulat: *Fărime de versuri din manuscriptele lui St.Pe-lică*, aflate la Gr. Tabacaru.

In actuala ediţie textul e reprodus din ms. autograf 1.658. f. 123. E S3ri.3i cu cjrasală violetă, fără nicio retuşare, adăugându-i-se însă rnai târziu, cu cerneală albastră, notaţia 12. Indicaţia corespunde într-adevăr, în ordinea în care au fost comunicate poeziile din ciclu, cu locul rezervat poeziilor lui Petofi.

în afara poaziilor organic constituite, sau a fragmentelor lirice relevabile din anumite unghiuri, în studiul lui G.G. Ursu din 194$ sunt reproduse şi versificări răzleţe care nu sunt neglijabile, deoarece-ele aruncă n3aşteptate lumini asupra biografiei spirituale a poetului,

asupra laboratorului său de creaţie, a influenţelor survenite etc.

Dezlănţuit-am singur furtuni de vijelie în suflete zdrobite de neagra sărăcie, Cu vorbe înfocate vărsatu-le-am tărie In vinele uitate de vechea vitejie.

(P. 195)

Pentru versurile citate am putut identifica şi manuscrisul autograf (1.658, f. 57), care nu prezintă însă.nicio diferenţiere faţă de textul publicat de G.G. Ursu după T. Pamfile.

In noaptea rătăcirii mele, Ah, înălţaţi-mă la voi, Pe calea razelor senine Mă smulgeţi asprelor nevoi.

(p. 193)

*

Toţi prieteni într-un singur gând Ridice cupa şi închine, Spre ziua sfântă a izbânzii A tot ce este sfânt şi bine.

(p. 193)

Aceste versuri le-am identificat în manuscrisul autograf (1.658, f. 88). Intre transcrierea lui T. Pamfile, după care *G.G*. Ursu a reprodus textul, şi manuscrisul autograf nu există însă nicio diferenţiere.

Mindre raze-ale simţirii, să cerc oare-a le desface, Sau în proză fermecată sau în versuri poleite? Sau să las să doarmă bine dulci emoţiile-n pace Şi în tremurai lor cald să am visuri aurite.

(p. 197)

Pentru fragmentul citat n-am putut identifica textul de bază. Concordanţa între transcrierea lui'T. Pamfile si a lui Tabacaru denotă exactitate în transmiterea unui izvor comun.

Eram copil de casă la Ştefan Voievodul

Şi-n zile de sărba're

Priveam măreţ şi aspra în jos la tot poporul Şi mânile Domniţei adesea rătăceau Prin blondele inele din păru-mi de mătasă. Treceau zglobii prin lume cei cincisprezece ani, Aveau luciri de galbeni de aur cu noi zimţi.

— . — -- (p.189-190)

Transcrierea acestor versuri, făcută de Gr. Tabacaru în ms. 1.658, f. 181, este identică cu cea a lui T. Pamfile, după care s-a făcut reproducerea textului.

Străine,-aceste locuri ce tu le vezi nainte-ţi Că se întind în toată măreaţa lor splendoare Şi unde-atât de mândru al libertăţii soare Pe-un cer atât de pur la răsărit apare E patria-mi, e patria!

. (p. 196)-

i

Transcrierea lui Tabacaru (ms. 1.658, f. 225) corespunde cu textul reprodus după T. Pamfile.

l l

O, lasă-mă, iubită, naintea ta să cad Şi-asupra mea privirea ta gingaşă o ad', – Căci toată viaţa mea a fost o năzuinţă De tine să m-apropii, o, dulce creatură, Şi dacă păn-acuma de-a altora voinţă Trăirăm despărţiţi, de-acuma la un loc Ne-om duce viaţa noastră, lipsită de noroc.

(p.200 în *Un caiet*…)

Manuscrisul autograf al acestui fragment a fost identificat în ms. 1.657, f. 76 v. Identitate perfectă cu textul stabilit de Ursu după transcrierea lui T. Pamfile. ' – i

Sprinten şi zglobiu răsare Versul cel surâzător Şi-n podoabele-i apare Ca un flutur de uşor.

(p. 199)

La izvorul cel din vale Nu mai vii încetişor. Ca urciorul tău umplându-l Să-mi şopteşti al tău amor.

Şi devale, pe-noptate, Rătăci-vor iar părechi, Numai noi nu vom mai fi Ca în vremurile vechi.

(p. 201)

Textul stabilit după tran53rierea lui T. Pamfile este identic eu cel transcris de Tabacaru în ms. — 1.658, f. 188 – 189.

Ieri am văzut din nou pe *Ifean*,
O dramă ce-a făcut furori,
Petrece Nottara şi bea,
Petrec şi ceilalţi actori;
E-o veselie generală,
E chin doar pentru spectatori.

Am putut identifica manuscrisul autograf al acestui text (ms. 1.657, f. 282 v.) (A). El prezintă anumite diferenţieri atât faţă de transcrierea lui T. Pamfile, după care G.G. Ursu ne-a dat textul, «ît si faţă de cea a lui Gr. Tabaearu (ms. 1.658, f. 182) (B):

v. 2: dramă, A; piesă, B // *v. 4*: Petrec şi ceilalţi actori, A; [*lipseşte complet*] B.

De ce cântecele toate îmi sunt pline de jele: Pentru c-am pus durerea Intregei lumi în ele.

Aceste versuri sunt citate de G.G. Ursu în *Limbă şi literatură română*, voi. VI, 1962, p. 324. Ele sunt reproduse după transcrierea lui Gr. Tabaearu (ms. 1.658, f. 188).

Ne permitem să ataşăm aici şi nişte versuri ocazionale, atribuite lui Petică de D. Karnabatt, în cartea sa intitulată *Boema de altădată* {„Vreme a", 1944).

La „Prepeliţa ideală" Se bea şi se mănâncă bine, Dar nu e-n stare orişicine Să facă-o strofă genială La „Prepeliţa ideală".

D. Karnabatt în cartea sa se referă şi la împrejurările în care au fost improvizate aceste versuri.

„Mai întotdeauna luam masa cu el la o cârciumioară din strada carej acum poartă numele de Ed. Quinet. Cârciumioara avea o firmă ilustrată în culori, «La Prepeliţa», fiindcă patronul – un albanez numit Andrei – era un vânător pasionat, împărtăşindu-şi deseori clienţii cu recolta isprăvilor lui de discipol al lui Nemrod. Era o cârciumioară retrasă, discretă, foarte cercetată de boemii vremii, fiindcă se mânca suculent şi foarte ieftin. Petică, încântat şi recunoscător acestei câr-ciumioare, îi improvizase o odă".

POEME ÎN PROZĂ

ÎN STREINĂTATE

Apare în *Lumea nouă*, IV, nr. 1.156, 28 mai 1898, p. l, semnată: *St. P*.

Laitmotivul acestui poem în proză: „Cunoşti tu ţara unde în-îloresc lămâii?" este o traducere a versului iniţial al poeziei *Mignon*, aparţinând primului roman din ciclul *Wilhelm Meister* al lui Goethe.

Singura similitudine dintre poemul lui Şt, Petică şi poezia lui Goethe este puternica nostalgie pentru pământul autohton, particularizată în cazul unor eroi aspirând spre tărâmurile însorite ale Italiei. Diferenţierile sunt mult mai pregnante şi de altfel fundamentale. La Goethe,. Mignon e o apariţie feminină delicată şi suavă, fiind mistuită de dorul locurilor din care nişte acrobaţi de circ au furat-o şi au dus-o în Alpii germanici, ea cerând insistent omului care o iubea să fie eliberată şi condusă în ţara sa. (De fapt, poezia materializează tocmai acest moment al stăruitoarei rugăminţi.) La Şt. Petică, însă, figura centrală e a unui bătrân cântăreţ, care, intuindu-şisfârşitulapropiat, trăieşte cu o intensitate dureroasă dorinţa de a-şi revedea pentru ultima oară meleagurile patriei sale. Tragismul aspiraţiei sale e subliniat într-un final din care reiese

imposibilitatea omului sărac de a-şi realiza ultimul vis. Din specificul imagisticii, Şt. Petică n-a reţinut decât ideea luminescenţei aurii a portocalelor, „în tufişul întunecat ard portocale aurii", spune Goethe, iar Şt. Petică are viziunea unor-„grădini aurite de portocali". Pentru posibilitatea unei totale confruntări, dăm textul integral al poeziei.

Kennst du das Land, wo die Zitronen bliihn,
Im dunkeln Laub die Goldorangen gluhn,
Ein sanfter Wind vom blauen Himmel weht,
Die Myi'te siill und hoch der Lorbeer stekt,
Kennst du es wohl? ' ' '
Dahin l Dahin..!;.
Mocht ich mit dir, o, *mein Geliebter, ziehn.*,n,
Kennst du das Haus? Auf Săulen ruhl sein Dach, Es glănzt der Saal, es schimmert das Gemach - ' Und Marmorbilder der stehn und sehn mich an: '. Was hat mân dir, du armes Kind, getan? Kennst du es wohl?
Dahin! Dahin ' – Mocht ich mit dir, o, mein Beschiltzer, ziehn.. — y
Kennst du den Berg und seinen Wolkensteg?
Das Maultier sucht im Nebel seinen Weg;!-
In Hohlen wohnt der Drachen alte Brut;
Es stiirzt der Pels und uber ihn die Flat,
Kennst du ihn wohl?
Dahin! Dahin. (,
Geht unser Weg! o, Vater, lass uns ziehn.1
(Goethe, *Poetische Werke, Gedichte, I*, „Aufbau-Verlag", 1965, p.IU.)

în ms. 1.658, f. 70, există o notaţie din care rezultă că Şt. Petică vedea în *Wilhelm Meister* o lucrare fundamentală. El o încadrează chiar într-un sistem de influenţe pe care capodoperele le-ar putea realiza asupra cititorilor. „Citirea faptelor mari înflăcărează imaginaţia şi provoacă în cititor dorinţa de a le imita (*Wilhelm Meisterj*. Când dorinţa aceasta a ajuns la o intensitate destul de puternică, ea se transformă în fapte (*Don Quijote*). Alţii însă se pun pe scris. Dar aceştia nu sunt detracaţii, cum ziceFerrero, ci e parteacea mai nobilă.din omenire, mai energică, destinată a arăta drumul altor, cum zice G. Sand".

ÎN ÎNTUNERIC

Tipărită în *Lumea nouă*, IV, nr. 1.159, 31 mai 1898, p. l, semnat: *St. P.*

Versurile lui Dante, citate la începutul acestei bucăţi, aparţin *Infernului*. Ele constituie de fapt primul terţet cu care se deschide *Divina Comedie*.

*Nel rmzzo d?l ca*nmin di nostra vila: ’*

Mi rilrovai per una selva oscura

Che la diritta via sra srnarrita. ’.

(*La divina commedia* di Dante Alighieri, Milano, 1891, p. 27 J FĂRĂ TINEREŢE

Publicat în *Lumea nouă*, IV, nr. 1.186, vineri, 3 iulie 1898, p. l, semnat: *St. P*.

Poemele amintite până-n prezent apar la rubrica „Note zilnice”, de altfel singura, rubrică din aces,t periodic cu profil politic dedicată constant literaturii.:

DOUĂ VIEŢI

Apare în *România jună*, II, nr. 109, 28 martie 1900, p.. l, semnat: *Trubadur*. Este republicată în *Neamul românesc*, XIII, nr. 327, 26 noiembrie.1918. Aparent surprinde că, în plin război, acest poem şi câteva poezii apar într-un ziar politic. Din când în când, însă, se realizau şi suplimente literare, în care se introduceau creaţii neadiacente strict cu momentul istoric, dar care indirect puteau fi legate de fră-mintările specifice timpului. Oficiul de angrenare în actual îl realizează Gr. Tabacaru, care, printr-o sumară expunere a vieţii şi operei lui Şt. Petică, îl introduce în evenimentele la ordinea zilei, pedalând -asupra efortului depus de „acesta în vederea îmbunătăţirii stării ţara--nilor şi mai ales asupra luptei lui pentru obţinerea dreptului de vot şHmpărţirea de pământ ţăranilor *: an.

— 451

NOAPTE PRIMĂVĂRATECĂ

Publicat în *România*, *junǎ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 112, al martie 1900, semnat: *Trubadur*. Este republicat de către Taba-caru în *Florile dalbe*, Bârlad, I, nr. 4, 15 februarie 1919, pp. 61 – 62. înclinăm să credem că acest text, deşi prezentat ca inedit, n-a fost stabilit pe baza manuscriselor rămase de la Şt. Petică. Cele câteva caiete în care se află o parte din poemele în proză şi care au fost ataşate foilor volante (ms. autograf), întrunite în ms. 1.567, nu aparţin lui Şt. Petică. Această convingere e mai puţin fundată pe elemente de grafie, căci asistăm la un anumit fenomen firesc de mimetism, sprijinindu-ne, în schimb, pe faptul că particularităţile de limbă specifice textelor lui Petică lipsesc,

iar datarea poemelor este cea a apariţiei lor în *România junǎ*.

CÂNTEC VECHI

Apare în *România junǎ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 113, l aprilie 1900, p. l, semnat: *Trubadur*. Textul e republicat de Tabacaru în *Florile dalbe*, Bârlad, I, nr. 8, l mai 1919, p. 126.

POVEŞTI D-APRILIE

Tipărit în *România junǎ*, II, nr. 115, 3 aprilie 1900, semnat: *Trubadur*. Retipărit de Gr. Tabacaru în *Florile dalbe*, Bârlad, I, nr. 4, 15 februarie 1919, p. 61. Atât acest poem, cât şi *Noapte primăvărateca*, apărute în acelaşi număr, sub titlul generic *Poeme*, sunt însoţite de o notă a lui Gr. Tabacaru, intitulată *Postumele lui Şt. Petică*: „*între luptă şi vis*”. Da fapt, ele sunt antume. Şi avem indicii că însuşi Tabacaru era conştient de acest fapt. Poemul în cauză, cât şi celelalte poeme publicate în *Florile dalbe* sau *Neamul românesc* sunt tăiate în caietele amintite cu o linie, ceea ce ne permite să deducem că ele fuseseră transcrise din *România junǎ* pentru a fi publicate. Apoi, din motive care nu ne sunt cunoscute, au fost introduse printre manuscrisele lui Petică. (Se pare că Tabacaru, ca nespecialist, nu era la curent cu anumite rigori. El a introdus printre manuscrise tot ce era în legătură cu Şt. Petică – pentru care a păstrat un ataşament de-o constanţă rară – transcrieri ale manuscriselor acestuia, comentarii despre el etc.)

LA POALELE GRÂNGULUI

Apare în *România junǎ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 117, 5 aprilie 1900, p. l, semnat: *Fanta-Cella*. Este republicat de Gr „Tabacaru în *Florile dalbe*, Bârlad, I, nr. 8, l mai 1919, pp. 125 – 126;

SUB GERUL LIBER

Apare în *România junǎ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 124, 15 aprilie 1900, p. l, semnat: *Sentino*.

VISUL MEU

Apare în *România junǎ*, „Intre luptă şi vis”, II, nr. 127, 18 aprilie 1900, p. l, semnat: *Sentino*.

SEARĂ DE MAI

Apare în *România junǎ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 131, 22 aprilie 1900, p. l, semnat: *Sentino*.

LILIACUL

Se publică în *România junǎ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 133, 24 aprilie 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

GAVOTA DEPĂRTATĂ

Publicat în *România junâ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 145, 6 mai 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

FLORILE CARI SE DUC

Apare în *România junâ*, „Intre luptă şi vis”, II, nr. 157, 18 mai 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

Laitmotivul acestui poem în proză – „Parfum de flori uitate, părăsite” – supus unei uşoare modificări – „Parfum din flori pălite şi uitate” – va deveni unul din laitmotivele poeziei XII din ciclul *Cina vioarele tăcură*.

NOPŢI DE MAI

Apare în *România junâ*, „Intre luptă şi vis”, II, nr. 159, 20 mai 1900, p. l, semnat: *Trubadur*. Este republicat de către Gr. Tabacaru în *Neamul românesc*, Bucureşti, XIII, nr. 351, 24 decembrie 1918.

Strofa care devine laitmotiv al acestui poem în proză – „Mai ţii oare minte, frumoasă pribeagă, / Acele nopţi clare de aur scăldate, / Când caldă privirea de visuri stelate / Cădea tremurândă şi-atâtade vagă?” – mai târziu va constitui începutul poeziei III din *Cintecul toamnei*.

REVEDERE

Se publică în *România junâ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 167, 28 mai 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

CÂNTEG UITAT

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 173, 3 iunie ’1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

Anumite secvenţe de frază ce revin în acest poem în proză vor forma mai târziu elemente constitutive ale poeziei II din *Ctnd vioarele „tăcură*. De ex.: „O notă stângace sălta tremurând”; O notă stângace sălta peste clape”, sau „Şi nota uşoară sălta zglobie/Şi nota uşoară lovea în perdele”.

FECIOARA NECUNOSCUTĂ

Apare în *Remania junâ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 175, 5 iunie 1900, p. l, semnat: *Trubadur*. N. Davidescu o consideră o prelucrare a poeziei *L’eirangere* de Ephraim Mikhael.

NOPŢILE DE LEGENDE

Publicată în *România junâ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 178» ’8 iunie 1090, p. l, semnat: *Trubadur*.

FĂGĂDUIELILE ETERNE

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 180, 10 iunie

1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

TÂRZIU

Apare în *România junâ*, „Intre luptă şi vis", II, nr. 189,
19 iunie 1900, p. l, semnat: *Narcis*.

GÂNTĂ! Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 190,
20 iunie 1900, p. l, semnat: *Narcis*.

GLASUL LUNCILOR

Apare în *România junâ*, „Intre luptă şi vis", II, nr. 195-, 25 Sunie 1900, p. l, semnat: *Trubadur*. A fost republicată de Gr. Tabacaru în *Neamul romanesc*, XIII, nr. 327, Iaşi, 26 noiembrie 1918.

BĂTRÂNUL CARE CÂNTĂ

Apare în *România junâ*, „între luptă si vis", II, nr. 200, l iulie 1900, p. l, semnat: *Sentino*.

Laitmotivul acestui poem în proză este tot primul vers din *Mignon* a lui Goethe, însă de data aceasta e dat în germană: *Kennst du das Land wo die Zitronen bliihn*? Spre deosebire de bucata *In străinătate*, de data aceasta nu mai există nicio similitudine între poezia iui Goethe şi poemul în proză'al lui Şt. Petică.

FIGURĂ S

E publicat în *România junâ*, „*l* iulie 1900, p. l, semnat: *Sentino*

AMBAZI DE

Publicat în *România junâ*, „în 9 iulie 1900, p. l, semnat: *Trubadu*

PE ARIPA ZE Apare în *România junâ*, „înt 12 iulie 1900, p. l, semnat: *Sentino*

VIS PIER

Apare în *România junâ*, „între l 1900, p. l, semnat: *Narcis*.

PE AF

E publicat in *România junâ*, „14 iulie 1900, p. l, semnat: *Narcis*

NOAPTEA D E publicată în *România junâ*."
19 iulie 1900, fără semnătură.

PRIBE Apare în *România junâ*, „într
20 iulie 1900, p. l, semnat: *Narcis*.

DRAGO E publicat în *Rymânia junâ*, „
21 iulie 1900, p. l, S3mnat: *Narcis*.

EA DOAF Publicat în *România junâ*, „în
22 iulie 1900, p. l, semnat: *Narcis*.

ÎN ORE DE L

Apare în *Romania junâ*, „Intre Iu 1900, p. l, fără semnătură.

cei doi sol:

Apare în *România jună*, „Intre Iu 1900, p. l, semnat: *Sentino*.

NOAPTE ilnice”, IV, nr. 1.150, 19 maî

PRAF

ilnice”, IV, nr. 1.151, 20 maî n, Fingal, ceaţa galilor, făcea ică a legendelor erse prelucrate-

! ceea ce reţine sau în orice caz.

acea ceaţă permanent prezentădând senzaţia că personajele sele tristeţi inexprimabile. A fî incertului Ossian, bard ecosez.

jrobabil, mai ales că autenticeleispră,printr-un aspect de simpliică, străine melancoliei ceţoase naţiilor lui Macpherson.

STRĂZEI s zilnice”, IV, nr. 1.152, 21 mai

TAL

zilnice”, IV, nr. 1.153, 23 mal

RAI zilnice”, IV, nr. 1.154, 24 maî

RA

zilnice”, IV, nr. 1.157, 29 mai za o anumită imagistică specifică,Am văzut un porumbel alb, ca „u viziunea specifică asupra uni-

, „Note zilnice”, IV, nr. 1158,

Motivul central se detaşează din cadrul unor preocupări cu un caracter mai constant. Ideea ţăranilor rătăcitori în căutare de lucru revine în câteva din primele lui încercări lirice, distingându-se însă de actuala transpunere literară printr-o notă de tristă resemnare, de oboseală, în *Pribegi* motivul se colorează cu o certă atitudine protestatară, de natură indirectă însă, deoarece e dedusă mai mult din. tr-o abundentă tentă de compasiune şi din aluziile transparente. „E--o lume întreagă de desculţi în zdrenţe care-şi îndreaptă paşii după cum bate vântul, nădăjduind că în ţara asta largă şi întinsă trebuie să fie undeva un colţişor şi pentru dânşii”.

TIMPUL CIREŞELOR

Apare în *Lumea nouă*, „Note zilnice”, IV, nr. 1.161, 3 iunie 1898, p. l, semnat: *St. P*.

Versul laitmotiv – „Când va veni timpul cireşelor…” – aparţine lui E. Pettier.

MOARTEA

E publicat în *Lumea nouă*, „Note zilnice”, IV, nr. 1.165, 7 iunie 1898, p. l, semnat: *St. P*.

Schema structurală, cât şi ideeape care se axează au fost preluate de Şt. Petică într-un articol din *Depeşa*, nr. 44, 22 februarie, 1901, p. l, fără iscălitură. *Revoluţia din Sicilia – Greva lucrătorilor* e construit pe acelaşi contrast dintre frumuseţile naturii şi mizeria existentă şi mai ales pe antiteza izbitoare dintre splendidul peisaj mediteranean şi prezenţa armatei care înăbuşă în sânge mişcarea grevistă.

DOINA

E publicat în *Lumea nouă*, „Note zilnice", IV, nr. 1.178, 23 iunie 1898, p. l, semnat: *St. P.*

E o transpunere în proză a motivului doinei cu largă circulaţie în primele sale încercări poetice. Specificul e dat de faptul că adaptează acest motiv al doinei la natura crochiurilor sale citadine, în – care noriteţiq pv°a înt"Hoann? i\iy^MMw^rn7rrtTmt. — 4B.¯Epgiit.gtp Crochiul se coagulează în jurul impresiei pe care o are în momentul în care ajungpânălael notele unei doine cântate la pian într-o casă boierească. Elementul comun, cu încercările poetice, îl constituie convingerea că o anumită categorie socială este opacă la autentica, emoţie estetică pe care o degajă doina. „Ce înţelege doamna sau domnişoara, care munceşte aşa de bine pianul, din doină? Pricepe ea scopul ei tainic şi sfânt, durerea veacurilor trecute, care plânge în notele sale triste,, aspiraţiile luminoase ale autorilor ei, revolta înăbuşită a celor carfi o cântă?"

BUNĂTATE

Apare în *Lumea nouă*, „Note zilnice", IV, nr. 1.183, 28 iunie-l898, p. l, semnat: *St. P.*

DEMONUL

Apare în *Lumea nouă*, „Note zilnice", IV, nr. 1.184, l iulie 1898,. p. l, semnat: *St. P.*

Prezenţa demoniacului în existenţa şi mai ales în structura celor destinaţi creaţiei e o idee care l-a preocupat de asemenea pe Şt. Petică. In ms. 1.657, f. 316, se află o prefigurare a convingerii conform căreia naturile creatoare sunt devorate de o forţă implacabilă căreia nu i se-pot sustrage şi care, ca un bici de foc, le mână mereu înainte, nelc-sându-le o clipă de răgaz şi cauzându-le mari suferinţe.

„Ura şi nenorocirea îşi găsesc solul natal în aceste spirite despotice. Ei trăiesc ca nişte regi căzuţi, nmreu insultând, şi răniţi, având toate mizeriile orgoliului, dar neavând nicio mângâiere,

incapabili de a gusta nici societatea, nici singurătatea, prea ambiţioşi pentru a se mulţumi cu tăcerea, prea mândri pentru a se servi de lume, născuţi pentru revoltă şi *defaite*, meaiţi prin pasiune şi neputinţa lor la desperare şi la talent."|

Tot în ms. 1.657, f. 318, se găseşte proiectul unei piese de teatru: sau al unui roman, *Predica demonului*, în care figura centrală ar fr trebuit să fie „Omul cu faţa palidă". Din schiţarea problemelor care-urmau să fie dezvoltate s-ar putea deduce o structură pozitivă a demonului, deoarece se pare că acesta îndeamnă spre revizuiri în sensul unei ameliorări. „I Lipsa de morală; II Imposibilitatea sa raţională; III Ideea de drept (binele în înţeles restrâns); IV Ideea de bine (dreptul în înţeles larg); V Virtutea; VI Umanitatea; VII Libertatea,, Sacrificiul de sine pentru libertate; VIII Viaţa".

Tentaţiile demonice, în sensul unor inexorabile stimulente spre creaţie, vor deveni un laitmotiv al scrierilor sale, cunoscând o maximă materializare îndeosebi în piesa intitulată *Solii păcii*.

O SEARĂ LA MACEDONSKI

Apare în *Capitala*, I, nr. 31. 4 decembrie 1898, pp. l – 2, semnată *Ştefan Petică*.

1 – TECUCIUL DEPĂRTAT

Note de toamnă Apare în *Antisemitul*, I, nr. 68 şi 69 din 11 şi 12 noiembrie 1899.

O SCRISOARE

E publicată în *România junǎ*, „Intre luptă şi vis", II, nr. 118, 6 aprilie 1900, semnată: *Trubadur*.

ÎN CIMITIRUL SĂRACILOR

Apare în *România junǎ*, „între luptă şi vis", II, nr. 125, 16 aprilie 1900, p. l, semnată: *Sentino*.

Versurile citate aparţin poetului francez P. Verlaine. Dăm în întregime poezia *Chanson d'autornne*, aparţinând *Poemelor saturniene*, după *Oeuvres completes*, *Collection* „*Le Nombre d'or*", *Le Club du meilleur livre*, 1959, p. 105.

Leş sanglots longs
Des violons
De l'automne
S lessen t mon coeur
D'une langueur
Monotone.

Tout suffocant Et bleme, quand Sonne l'heure, Je me souviens Des jours anciens E t je pleure;

E t je m'en vais Au vent mauvais Qui m'emporte De ca, de la, Pareil â la Feuille morte.

DECADENŢA SPANIOLĂ

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 128, 19 aprilie 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

O VIZIUNE

E publicat în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 129, 20 aprilie 1900, p. l, semnat: *Sentino*.

Poezia X, conform manuscrisului amintit (1.658, f. 170), ar fi trebuit să se intituleze *Vor înflori iar trandafiri*. Dedesubtul acestui titlu iniţial se află notate următoarele versuri:

Mai sus de turnul falnic-nălţară mândrul steag Suspinul melancolic al vântului de seară.

POEZII DI N PERIODICE

CÂNTEC

Apare în *Lurma nouă*, *literară şi ştiinţifică*, II, nr. 47, 29 sept. 1896, p. l, semnată: *Erics*, după care o reproducem.

Atât iscălitura, cât şi datarea ne permit să tragem concluzia că bucata aceasta aparţine primelor încercări literare ale lui Şt. Petică.

S-a păstrat şi manuscrisul autograf al aceste i poezii (1.658, f. 130).

CÂNTEC (După Heine)

Apare în *Lumea nouă*, *literară si ştiinţifică*, II, nr. 47, 29 sept. 1896, p. 5, semnată: *P. Stiopca*.

P. Stiopca este pseudonimul sub care Şt. Petică publică în *Munca* 1894). G'Jni celelalte poezii publicate în *Lumea nouă*, *literară şi* (*ştiinţifică* (1896) sunt semnate *Erics*, s-ar putea deduce că poezia *Clntec* este rezultatul unei elaborări anterioare acestui an (1896).

SEMIORIENT

Apare în *Liimia nouă*, *literara şi ştiinţifică*, II, nr. 48, 6 oct. 1896, p. 7, semnată: *Erics*, după care o reproducem.

EXOTIC

Apare în *Lumea nouă*, *literară şi ştiinţifică*, II, nr. 49, 13 oct. 1896, p. 4, semnată: *Erics*, după care o reproducem.

CÂNTEC

E publicată în *Lumea nouă*, *literară şi ştiinţifică*, II, nr. 51, 26 oct.

1896, p. 5, ssmnată: *Erics* (A), după care o reproducem.

în manuscrisul 1.658, f. 130 v. (B), scrisă cu cerneală neagră, gen tuş, se află o primă formă a poeziei *Clntec*. Deşi partea finală a versurilor lipseşte, fiind decupată din neatenţie de păstrătorul manu-

33 – Scrieri vol. I – Ştefan Petică scriselor, se poate deduce clar că exista anumite diferenţe faţa de textul publicat în periodic. Poezia era însoţită şi de un pseudonim./ care nu poate fi însă descifrat din pricina decupajului amintit.

v. 3: seninul, A; senina, B // *v. 4*: Blind al razelor de lună, A; Si fermecătoarea [lună] B // *v. 7*: Eu simţesc, A; Ei simţesc. B // *v. 8*: în piept, A; Gă-n piept, B // *v. 10*: Govârşit,A; copleşit, stăpânit, B,

CÂNTEC DE TOAMNĂ

E publicat în *Lumea nonă*, *literară şi ştiinţifică*, III, nr. 3, 17 noiembrie 1896, semnat: *Erics*, p. 4 (A).

în periodic, ca şi în manuscris (1.658, f. 113 v.) (B), poezia are indicat locul în care a fost elaborată (Bucureşti) şi este însoţită de acelaşi pseudonim (*Erics*).

Pe manuscris s-au operat anumite modificări până s-a ajuns la forma publicată în periodic.

v. 1: se stinge, A; [se lasă, *tăiat*] se stinge, B // *v. 2*: seninul zilei, A; seninul [amurgul, *tăiat*}, B // *v. 3*: străbat stinghere, A; străbat (plăpânde) stinghere, B // *v. 4*: Plăpânde, razele, A; (stinghere) plăpânde, razele, B // *v. 6*: căldura, A; [iubirea, *tăiat*] căldura, B.

POVESTE VECHE

E publicată în *Lumea nouă*, IV, nr. 1.216, 9 august 1898, p. 2, semnată: *St. P.*, după care o reproducem.

Sfârşitul sumbru al acestei poezii, axată pe motivul celor doi dezmoşteniţi îndrăgostiţi, i-a sugerat imediat o poezie similară, deoarece în manuscrisul 1.658, f. 95, există un bruion ce atestă frag-'

mente de postcreare pe un motiv anterior. Titlul acestei poezii este

Poveste tristă..., i: '':'i;C/

Un cântec mai ştiu încă,.-.C.». ': *

C-un şi mai trist sfârşit,

Şi-acolo iar doi tineri

... Din suflet s-au iubit. ..... c~-

Si multe cânteci ştiu,:, '' «- '.

Dar nu vi le mai spun, Căci s-ar părea că-n ele Poveşti de-a mele

pun.

Pe aceeaşi foaie de manuscris (1.658, f. 95) se mai află o stirofă axată pe aceeaşi idee, însă fixând o perspectivă mai sumbră:

Un cântec mai ştiu încă, c-un şi mai trist sfârşit, Ea când văzu că altfel n-ar fi chip de trăit

Pe unul cu avere şi bani. a îndrăgit,, Iar el pribeag prin lume departe a murit.

NECUNOSCUTA

E publicată în *Literatorul*, XX, nr. 6, 10 mai 1899, după care reproducem textul.

Sunt frecvente si în această poezie particularităţile de grafie, curent întâlnite în celelalte poezii publicate în *Literatorul*. Ne reţin atenţia următoarele forme: *caile*, *asânţit*, *sântă*, *sallă*, *sufferinţă*, *mystică*, *appuse*, *nişce*, *tenlră*, *chypul teii*, *fecioră*. Semnătura îşi păstrează şi ea acelaşi profil grafic: *Stephan Petică*.

Scriitorul proiectase includerea *Necunoscutei* în *Serenade demonice*, deoarece, în nota din ms. 1.658, f. 36, e prezentă în sumarul acestui ciclu.

SONET

10 iunie 1899, după care o

Apare în *Literatorul*, XX, nr. 7, reproducem.

Această poezie este de fapt o variantă a bucăţii XIV din *Clnd vioarele tăcură*. Diferenţierile dintre cele două texte lirice au fost stabilite cu prilejul notelor dedicate ciclului amintit.

IN NEGURĂ

E publicată în *România junâ*, II, nr. 223, 24 iulie 1900, p. semnată: *Sentino*, de unde reproducem textul.

l,

VISĂTORI

Apare în *România junâ*, II, nr. 223, 24 iulie 1900, p. l, semnată: *Narcis*, de unde o reproducem.

LA O FLOARE

E publicată în *România junâ*, II, nr. 237, 7 august 1900, semnată: *Narcis*. Gr. Tabacaru a republicat-o în *Florile dalbe*.

CRIZANTEMĂ

E publicată în *România junâ*, II, nr. 244, 14 august 1900, semnată: *Narcis*.

în ediţia N. Davidescu, poezia *Crizantemă*, dată fără titlu,

figurează ca bucata II din ciclul *Cintece de seară*, p. 92. încadrarea ei printre postume se explică prin faptul că N. Davidescu, fără un control prea riguros, a reprodus *tale-quale* întreg ciclul *Cintece de seară*, pe care Gr. Tabacaru declara a-l fi constituit pe baza manuscriselor rămase de la Petică (*Ateneul cultural*, nr. l şi 3 din 1925). Numerele respective din *Ateneul cultural* nu s-au mai păstrat la Biblioteca Academiei.

AMINTIRE

E publicată în *România junâ*, II, nr. 244, 14 august 1900, semnată: *Narcis*.

în ediţia întocmită de N. Davidescu, *Amintire* figurează capoezia III din ciclul *Cinteee de seară*, încadrarea acestei antume la postume are aceeaşi explicaţie ca în cazul precedent: preluarea fără control a ciclului declarat de Gr. Tabacaru ca fiind constituit pe baza manuscriselor lui Petică.

ROMANŢĂ (după Hugo Salus)

Apa e in *România junâ*, II, nr. 250, 21 august 1900, p. l, semnată: *Mu sa t*.

DUIOASE NOTE

Apare în *România junâ*, II, nr. 278, 18 septembrie 1900, semnată: *Narcis*.

Gr. Tabacaru o publică ca inedită în *Neamul românesc*, XIII, nr. 327, p. 2 (Iaşi), 26 noiembrie 1918, apoi o republică fără titlu cu bucata IV din ciclul *Cinteee de seară* (*Ateneul cultural*, numerele citate).

în ediţia sa, N. Davidescu, reproducând ciclul considerat postum de Tabacaru, repetă şi confuzia acestuia (p. 93).

E foarte puţin probabil ca Gr. Tabacaru să fi constituit acest ciclu pe baza unui manuscris definitiv al lui Şt. Petică, pentru că, prezentând importanţă ca un tot structurat, s-ar fi păstrat, cum ni s-a păstrat, de altfel, *Cântecul toamnei*. Nu există manuscrise autografe decât pentru poeziile I, V şi VI din *Cinteee de seară* şi de fapt prima şi ultima au ca titlu chiar *Cintec de seară*. Celelalte poezii nu se află decât într-o transcriere a lui Tabacaru, după *România junâ* credem, deoarece ele păstrează aceeaşi titulatură, ordine şi datare capoeziile din periodic.

Ipoteza cea mai verosimilă este cea a alcătuirii unui ciclu de către Gr. Tabacaru prin asamblarea celor 3 poezii rămase în mânu. scris cu cele 3 din periodic din motive de fapt necunoscute nouă, dar care considerăm că ţin mai curând de lipsa de iniţiere în specificul

muncii de editare d3cât de intenţii de altă natură, dat fiind aceaprie-tenie rară şi frumoasă pe care i-a păstrat-o poetului şi grija pe care a avut-o pină în ultima clipă pentru manuscrisele acestuia.

[AGI GROZAVUL ÎNTUNERIC]

A fost publicată în *Rmâ'iia ilustrată*, I, nr. 11 si 12, octombrie-aoiembrie, 1901, p. 149 (B).

Poezia aceasta de fapt nu apare ca text independent, ci ca parte integrantă a unui fragment dramatizat intitulat *Cintecul singură-tăţei*, intersectându-se pe grupaj de câte 2 strofe, cu dialogurile respective.

S-a putut identifica şi manuscrisul autograf al acestei bucăţi, ea figurând ca cea de a IX-a piesă constitutivă a ciclului *Cintecul toamnei*,{ms. 1.658, f. 12-13, A).

Notăm sumara diferenţiere de text:

v. *17*: visări martirizate, A; visări întunecate, B. în volumul *Cintecul toamnei si Serenade demonice*, Bucureşti, 1909, editat postum de Gr. Tabacaru, poezia aceasta figurează ca piesa a IX-a a ciclului *Cintecul toamnei*, comunicat ca inedit.

POEMĂ

Apare în *România*, *ilustrată*, II, nr. l, decembrie 1901. p. 15.(A), după care o reproducem.

Manuscrisul autograf al acestei piese lirice se află în ms. 1.658, f. 14 (B), el fiind integrat ulterior ciclului nepublicat *Cintecul toamnei*, unde figurează ca poezia X. Că nu face organic parte din acest ciclu, se poate deduce şi din faptul că e singurul text scris cu creionul, celelalte fiind scrise cu cerneală violetă. (Gr. Tabacaru publică totuşi această poezie antumă în cadrul ciclului respectiv din volumul de poezii postume apărut în 1909).

Diferenţierile de text sunt cu totul insignifiante:

v. *W*: candela, A; candelă, B // *v*. *13*: învestmântată, A; învesmân-tată, B.

Idsea acestei poezii, cât şi o anumită atitudine şi mentalitate tipică se află în embrion într-o sumară schiţă lirică intitulată *Biserica trecutului*.

Păşii tăcut şi sombru în domul întristat…

POSTUME

CÂNTECUL TOAMNEI

Poeziile aparţinând acestui ciclu sunt publicate postum de către Gr. Tabacaru în volumul *Cântecul toamnei şi Serenade demonice*,

Bucureşti, Noua tipografie profesională „Dimitrie G. lonescu", 1909.

Textul original al poeziilor cuprinse în *Cintecul toamnei* se află în manuscrisul autograf 1.658, f. 2 – 18. Reproducem întregul ciclu din manuscris, cu excepţia poeziei XI (XIII în ms.), care, nemai-păstrându-se, este reprodusă după Gr. Tabacaru.

Ordinea şi titulatura (în cifre romane) a poeziilor editate de noi nu vor coincide cu cele ale manuscrisului, recte ale lui Gr. Tabacaru, deoarece poezia III a fostpublicată ca prima bucată a ciclului *Serenade demonice* (1903), iar piesele IX şi X au fost şi ele publicate în *România ilustrată* (1901) la locul şi pagina precizate anterior.

Se pare că toamna a fost anotimpul preferat al lui Şt. Petică, încă din cele mai timpurii încercări de versificaţie se pot identifica strofe calde şi ingenue adresate toamnei (ms. 1.658, f. 92).

O zi de toamnă liniştită, în aer pace şi senin,
Şi-abia de-o foaie veştedă
Se scutură încet şi lin. (
în pacea care mă-nconjoară
..l Un glas posedă toată firea,
El plânge lin singurătatea Şi-apropierea iernei grea.

în manuscrisul 1.657, f. 54, există, în creion, un început de poezie care are chiar titlul *Clntec de toamnă*:

Ah, acorduri depărtate la picioare vin şi mor, Iar natura toată-i plină de melancolia lor.

Poezia III din ediţia noastră e notată în manuscris IV, datorită unor cauze explicate anterior, în primul vers, pentru expresia „frumoasă pribeagă" avea iniţial forma „Natalie dragă", la care s-a renunţat apoi, scriitorul tăind-o şi înlocuind-o cu formula amintită, care evită concreteţea. S-ar putea ca substituirea aceasta să fie un indiciu al existenţe i re ale a Nataliei. Gr. Tabacaru chiar preciza în manuscrisul 1.659, f. 102, că „există o Natalie la Brăila, căreia Şt. Petică i-a dedicat versuri". De fapt există şi o bucată de proză cu acest titlu, iar întreaga lui creaţie lirică de început este străbătută de acest nume ca de un laitmotiv obsedant.

Iniţial, notaţiile atestă doar intenţii de versificare „Vro Natalie visată-n forma viselor… [indescifrabil, *n*. *ns*.]" (ms. 1.658, f. 111; de altfel, versul e pe jumătate tăiat).

Acelaşi stadiu rudimentar e propriu şi încercărilor din manuscrisul 1.658, f. 93:

LAMPA TRISTĂ A VEGHEREI STĂ IN NOAPTEA AMINTIREI

Natalia

După finele cântului I care-i un imn la frumuseţe încep dulcile visuri a primăyerei vieţei. Plingând în genunchi la picioarele sfântului altar Şi rog pe nepătrunsul ca vremile trecute

Şi atât de fericite

Să le renască iar.

în manuscrisul 1.658, f. 156, impresiile dispersate cunosc un început de coagulare:

POVESTE VECHE

Vă amintiţi de Natalia, Mai ţineţi'minte încă pe mândra Trestiană! Poetul ce a cântat-o în vremea ei vă spune (El, care aşa frumoasă n-a mai văzut pe lume.) Că n-a mai văzut alta aşa mândra pe lume.

La fine.

Plecaţi frunţile voastre, poetul ei vă spune,

Că n-aţi mai vedea alta să-i semene pe lume.

Manuscrisul 1.658, f. 87 atestă o mai susţinută convertire în poetic a sentimentului' erotic. Cu toate lacunele existente, intensitatea romantică a pasiunii dă nerv acestor poezii, cărora nu le lipseşte sincsritatea şi o anumită capacitate în comunicarea stărilor de suflet:

SONETE PENTRU NATALIA

Prin tine mi-i frumoasă lumea,
Prin tine o admir şi o găsesc superbă.
De câte ori se lasă a serei pace,
Gândesc la timpurile atât de fericite.
A zilelor trecute farmec şi măreţie
Mereu îmi vor rămâne în minte neclintite.
Gândindu-mă cu drag la clipele trăite,
Voi duce o viaţă cum n-aş fi vrut să fie.
: Căci cât era de tristă, tu farmec îi dădeai
Şi mă făceai să văd o lume ideală,
Lumină împrăştiind pe forma asta goală;
Şi-o viaţă aşa săracă măreţ o împodobeai.
Ce zile! Ce splendoare! Cum sufletele noastre ':
S-au înţeles atunci, s-au unit la un loc,
De ne părea viaţa o mare de noroc.
Dar cum pe cer se văd ades răzleţe astre,

Aşa ne-am despărţit şi nu ne-om inai vedea
Pe veşnicie poate. O, tu, viaţa meat ’.
II
Te apropii, mă cutremur şi inima-mi se bate,
Furtuni de pasiuni în sufletu-mi aprinzi „»
Şi-n o divină vrajă fiinţa mi-o cuprinzi.
De stau uimit în suflet şi-n lume uit pe toate.
Cei dragi cată cu toţi pricina astei paterni
Şi îngrijiţi se-arată de faţa-mi ofilită
Şi de privirea mea si tristă şi pierdută.
Cu ochi aşa de mândri ce n-ai putea să vatemi?
Si dacă lumea pare la toţi aşa de goală,
Iar viaţa ca o umbră nemernică şi pală,
Mie mi-s toate astea cu-n farmec negrăit.
Căci mi s-arată lumea gigantică în faţă
Si plină de plăceri găsesc această viaţă
In farmecul de care acum îs stăpinit.
S.P.

.Pentru poezia IX în manuscris mai existau trei strofe intercalate între penultima şi ultima strofă, Ia care scriitorul a renunţat ulterior, tăindu-le printr-o linie verticală. Atât adăugirile, cât şi tăieturile s-au făcut cu aceeaşi cerneală violetă. Strofele care n-au mai fost reproduse sună astfel:

O, dulce, trist, Paiaţă, – Ca tine suntem noi,
Pribegi pierduţi în viaţă,
Cu suflet de eroi.„...;.,
Purtăm sub frunţi povara
Durere i tăinuite,. — – ^
Ci mult mai grea-i ocara
Mulţimelor smintite.
Dar lacrimile grele în ochi când le simţim.
Spre-albastrul foc din stele
Măreţi şi reci privim.

Mai există şi o altă retuşare făcută pe manuscris, însă de mai puţină importanţă:

v. 45: Zâmbind din înălţime, [sfidând, *tăiat*] zâmbind din înăl ţime. «; -...; * ....

Poezia X. Poetul damnat, „demonul”, figura centrală a poemului,

în manuscris este prefigurat de „Păcală cel cu albă faţă”. Se remarcă de asemenea că într-o notă din manuscrisul 1.658, f. 36, Şt. Petică propunea de fapt titlul *Cintecul lui Păcală* pentru o poezie care ar fi trebuit să intre în ciclul *Serenade demonice*. Se pare că semnificaţia lui Păcală l-a preocupat, văzând în el, probabil, tot un gen de neînţeles datorită superiorităţii inteligenţei sale, deoarece în manuscrisul 1.657, f. 306, într-o piesă cu tramă istorică, dominantă e figura lui Păcală.

Pe manuscrisul după care reproducem poezia sunt operate anumite modificări. Tăietura din primul vers, cât şi întreaga formulă propusă în locul celei eliminate sunt efectuate cu cerneală neagră, celelalte tăieturi şi adaosuri sunt făcute cu aceeaşi cerneală violetă cu care e scris întreg textul.

v. 1: Sunt demonu-nfricat cu tristă faţă, / [Eu sunt Păcală cel cu albă faţă, *tăiai*} // *v. 15*: şi strălucesc [dar strălucesc, *tăiat*} si strălucesc// *v. 27*: Deşi trecând [trecând încet, *tăiat*}.

Poezia XI din ediţia Davidescu, căreia îi corespunde poezia XV din ediţia Tabacaru, nu s-a păstrat în manuscris. De aceea o reproducem după primul editor.

Poezia XII din manuscris’, care începe cu versul: „O ceată-n-lunecată s-a oprit”, e publicată de Tabacaru şi în *Cintecul toamnei*, dar e introdusă şi ca poezia a doua din *Serenade demonice*. Pentru a evita repetiţia, N. Davidescu o scoate din acest ciclu şi o integrează doar *Serenadelor demonice*, precizând că a publicat *Serenadele demonice* după *Românul* (20 noiembrie şi 18 decembrie 1903), şi nu după manuscris.

ClNTECE DE SEARĂ

Prima poezie introdusă în ciclul *Cintece de seară* e intitulată chiar *Cintec de seară* şi se află în manuscrisul 1.658, f. 47, după care o reprodi’cem.

Iscălitura *Erics* denotă că această poezie aparţine începuturilor literare ale lui Şt. Petică, deoarece unele din primele lui articole politice publicate în *Lumea nouă* (1896) erau semnate cu acest pseudonim. G3rneala violetă, caracteristică primei etape a creaţiei sale, e de asemenea prezentă.

Poezia II din *Cintece de seară* se găseşte în manuscris 1.658, f. IOC, şi prezintă puţine şi neesenţiale modificări pe textul iniţial.

Pentru *căci* din *v. 5* propune *eu*, fără a şterge însă primul cuvânf, ceea ce ne-a determinat să adoptăm forma primă ca mai potrivită în

context. Pentru *v- 11* şi *12*: Şi fără ţintă mă lăsam/Pribeag să-mi umble gândul *creează ulterior varianta*: Şi tot la tine mă prindeam/ Pribeag că-mi umblă gindul. Deoarece poetul nu se decisese încă pentru care din forme să opteze, lăsându-le să coexiste, am preferat prima formă, pentru că cea de a doua aduce o impresie de concret care iese oarecum din atmosfera de generalitate şi de vagă poezie. Cuvântul *şopteau* din v. 17 a fost însă tăiat şi substituit prin *vorbeau*.

Poezia III, ultima din ciclul *Cintece de seară*, apare în ms. 1.658, f. 82, tot cu titlul *Cintec de seară*, ca şi prima bucată din această serie, fiind iscălită, lateral, cu acelaşi pseudonim: *Erics*. E scrisă însă cu cerneală neagră. Acest negru de culoarea tuşului învechit apare de asemenea dincând în cândân lucrările sale de început.

în manuscris poezia a fost supusă unor transformări. Interesantă ni se pare mai ales schimbarea unui epitet care modifică impresia muzicală. „Blânde note de chitară" în comparaţie cu „clare note de chitară" aduce cu sine cert o atenuare a impresiilor, aceasta fiind una din trăsăturile caracteristice ale creaţiei sale de mai târziu.

POEZII TIPĂRITE ÎN CADRUL UNOR STUDII Pentru poeziile sau fragmentele de poezii incluse în acest subcapitol trebuie făcută precizarea că majoritatea au apărut redate în întregime, însă într-o altă ordine, dictată de natura comentariului, într-un interesant studiu al lui G. G. Ursu, intitulat *Un caiet de versuri inedite ale lui Şt. Petică*, publicat în *Analele Moldovei*, II, nr. 3 – 4, iunie-decembrie 1943. De fapt, unele dintre ele vor fi reluate, adăugându-li-se şi alte inedite într-o altă valoroasă cercetare, *Contribuţii la reconsiderarea lui Şt. Petică* în *Limbaşi literatură română*, voi. VI, 1962, pp. 311 – 335. G.G. Ursu, un pasionat cercetător al îiteraturii tecucene si bârlădene, preciza chiar, în primul articol amintit, că furnizează acest material pentru ca ceea ce pare a fi meritoriu din el să fie încorporat într-o „ediţie definitivaşi completă". Trebuie făcută însă precizarea că G.G. Ursu n-a stabilit textele pe baza manuscriselor autografe, ci după o transcriere a lui Tudor Pamfile dintr-un carneţel cu titlul *Fărlms de versuri din manuscriptele lui Şt. Petică*, aflat la *Ar*. Gr. A. Tabacam. Transcrierea este exactă în general, cu neglijabile erori, deoarece ea concordă atât cu transcrierile lui Gr. Tabacaru, într-un caieţel de culoare albastră, purtând indicaţia: „Din manuscriptele lui Şt. Petică, fragmente culese în 1916 pe front", dar mai ales coincide cu manuscrisele autografe la poeziile la care acestea s-a», păstrat.

Deşi reproducerea, în general, e corectă, identificându-se şi unele erori de transcriere, am preferat să stabilim textul după manuscrisele autografe existente.

DESPĂRŢIRE

Apare în *Freamătul*, II. nr. 1 – 3 (Bârlad), ianuarie-martie 1912. în acest număr al revistei, dedicat în exclusivitate lui Şt. Petică, I. Dongorozi şi P. Şeicaru publică articolul *Foi veştede* (pp. 62 – 67), în care se fac consideraţii generale asupra manuscriselor rămase de la Şt. Petică şi ni se citează, printre altele, şi poezia amintită. Cei doi autori dau chiar şi o sumară descriere a manuscrisului în care au identificat poezia *Despărţire*: „Printre câteva reflexii asupra operei magistrale a lui Karl Marx, *Capitalul*, zăresc o poezie în întregime redată, dar cu aceeaşi menţiune jos: «A se revedea»".

Foi veştede prezintă interes din punct de vedere documentar, deoarece e singura sursă de informaţie asupra unor manuscrise de a căror soartă nu se mai ştie nimic. (Fratele scriitorului, Tacne Petică, ne-a mărturisit că P. Şeicaru a luat de la tatăl poetului un vraf de manuscrise cu promisiunea de a le restitui în urma unui atent proces de valorificare a acestora. Hirtiilen-au mai fost însă restituite.)

Se pare că un deosebit interes îl prezentau manuscrisele din domeniul sociologiei şi teatrului, în ceea ce priveşte creaţia poetică propriu-zisă, indicaţiile sunt mai avare şi se contrazic oarecum. Iniţial se afirmă: „Poeziile acestea, deşi scrise într-o epocă când abia îşi dibuia drumul pe care trebuia să meargă, ne dau o idee de moduî cum era conceput versul şi îndelunga-i prefacere prin care trebuia să treacă până să-şi capete forma definitivă".

Apoi însă se inserează o observaţie care, după părerea noastră, e susţinută şi de natura poeziei publicate: „Poeziile scrise între 16 – 18 ani, aceste poezii care sunt închegarea celor dinţii vibraţii ale sufletului său, constituesc oglinda cea mai credincioasă a puterii talentului lui Şt. Petică".

PENTRU UN UMILIT

E publicată în cadrul studiului lui G.G. Ursu, *Un caiet de versuri inedite ale lui St. Petică*, în *Analele Moldovei*, II, nr. 3 – 4, iunie-dscembrie 1943, p. 191. Poezia e reprodusă de acelaşi autor în *Contribuţii la reconsiderarea lui Şt. Petică*, *Limbă şi literatură română*, voi. VI, 1962, p. 322 – 323, (B).

între acest text publicat iniţial după transcrierea lui Tudor

Pamfile şi manuscrisul autograf pe care l-am identificat în ms. 1.658, f. 165 (A), se constată următoarele deosebiri: *y*. *15*: Tovarăşi celui umilit, A; Tovarăşi până la mormânt, B // *v*. *16*: Prietini până la mormânt, A; Prieteni celui urgisit, B.

Poezia este iscălită *Erics*, pseudonim frecvent în publicistica din *Lumea nouă*, mai ales a anului 1896, când el indică cu exclusivitate scrierile aparţinând lui Şt. Petică, în anii următori (1897, 1898) acest pseudonim începe să alterneze cu altele: *Senez*, *Ştefan^ Sapno* etc. Dat fiind că şi poeziile publicate în acelaşi an în *Lumea nouă*, *literară şi ştiinţifică* sunt însoţite de acelaşi pseudonim, înclinăm să credem că această poezie a fost concepută cam în aceeaşi perioadă (1896). Textul e scris în întregime cu cerneală neagră, adăugirile, însă, sunt făcute cu cerneală violetă. Fără să fie tăiate cuvintele pe care le propunea spre substituire în *v*. *6*, avem alternanţele: *potopitor*, *covârşitor*, iar în *v*- *15*: *umilit*, *urgisit*. Oscilările nu ne-au făcut să alegem ultima propunere, deoarece formele iniţiale nis-au părut mai adecvate ansamblului decât ultimele, care introduc evidente stridenţe, în schimb, la stabilirea textului, s-a avut în vedere notaţia scriitorului de-a schimba poziţia versurilor 15 şi 16 ale poeziei.

PENTRU MUNCĂ

Apare în cadrul studiului lui G.G. Ursu, *Contribuţii la reconsiderarea lui Şt*. *Petică*, în *Limbă şi literatură română*, voi. VI,p. 323 şi e comunicată după transcrierea lui Gr. Tabacaru (ms. 1.658, f. 201).

Poezia aceasta, identificată de noi în ms. autograf 1.658, f. 52, mai poartă şi subtitlul, „poemă", pe care, firesc, l-am păstrat. Textul e scris cu aceeaşi cerneală violetă, însă pe hârtie albastră.

ÎNAINTE

Apare în cadrul studiului lui G.G. Ursu, *Un caiet de versuri inedite ale lui Şt*. *Petică*, din *Analele Moldovei*, pp. 201 – 202.

Textul autograf nu s-a păstrat, există doar o transcriere a lui Taba^aru în caietul amintit (ms. 1.658, f. 183 v.). Poezia dată de G.G. Ursu după transcrierea lui Tudor Pamfile coincide perfect cu cea reprodusă de Tabacaru, ceea ce înseamnă că ambele au avut un izvor comun, deci un bruion care probabil s-a rătăcit.

[PRIETENI, SINGUR VREAU SĂ FIU] Publicată în cadrul studiului citat mai sus, p. 195 (B). S-a păstrat manuscrisul autograf (1.658, f. 53 v.) A; aproape identic transcrierii lui Tudor Pamfile (v. 4: trâmbiţă, A;

trâmbiţe,

B// v. 6: paseri, A; păsări, B).

O formă anterioară acestei poezii, prezentând similitudini de ritmică şi de formulare, e cea inserată în ms. 1.658, f. 121, sub titlul *Cintec*: „Amici, în cântecile voastre / Iubitele îmi lăudaţi, / Şi fiecare, călduros, /Mai sus de stele le-nălţaţi./ Amici, în viersul meu duios / Iubita nu mi-am lăudat".

ADELA

Apare în cercetarea lui G. G. Ursu, citată mai înainte, p. 192 – 193. Poezia, transcrisă după Tudor Pamfile, coincide cu manuscrisul autograf, pe care l-am identificat la Biblioteca Academiei, 1.658, f. 102. Strofa 3 este scrisă pe linie verticală, alături de strofa 2, şi prin notaţia strofelor se indică integrarea ei la locul respectiv.

în ms. poezia este semnată: *S. Petică*.

La f. 127, ms. 1.658, se află o primă formă a acestei poezii, compusă din fragmente, între ele scriitorul lăsând spaţii albe pentru viitoarea completare: „Ah. mi-i visul o povară / Ce m-apasă atât de greu / Gând te văd cât de departe / Eşti de mine, amorul meu [*spaţiu alb*]. L-aş lăsa şi nu se poate [*spaţiu alb*]. Adormi, adormi în pace, / O, dorul meu nespus, / Pe faţa mea se lasă / Senini raze de sus. [*Mult. loc gol*]. Adio pe vecie acum, /Adio, draga mea, / Şi-ţi jur că niciodată eu / Mânie n-oi purta".

[LOHENGRIN, OH, LOHENGRIN]

E publicată în studiul lui G.G. Ursu, p. 201. Manuscrisul autograf nu s-a păstrat, avem însă o transcriere a lui Gr. Tabacaru în ms. 1.658, f. 180 v., ceea ce atestă un izvor comun dispărut.

[DEASUPRA CERUL MAGIC ÎN FALDURILE SALE]

E publicată de G. G. Ursu în cadrul studiului *Un caiet de versuri ale lui Şt. Petică*, p. 198 (A). Transcrierea lui Pamfile, dupăcares-a stabilit textul, nu prezintă diferenţieri faţă de manuscrisul autograf (1.658, f. 107) (B).

Poezia e scrisă cu cerneală neagră şi prezintă un spaţiu liber între strofa 2 şi 3. în partea de sus a poeziei, cu aceeaşi cerneală, sunt notate următoarele versuri: „Când fraged liliacul din verzile boschete / Lăsa spre fruntea noastră albastrele-i buchete".

Pe manuscris s-au operat anumite modificări. Atât ştersăturile, cât şi propunerile ulterioare sunt făcute cu aceeaşi cerneală neagră.

v. ă: dragilor poveşti [*indescifrabil*] // *v. 7*: buzele-ţi

[*indescifrabil*] *II v. 8*: palidă în umbră (palidă şi mută) // *v. 9*: adânc înfiorată (ai stat înfiorată).

.,.,’.,…,-.:,.,.,v CORBUL BARDULUI

Apare In studiul lui G.G. Ursu din 1943, p. 197-198 (B),urmtnd aceeaşi transcriere a lui Tudor Pamfile, după Gr. Tabacaru Manuscrisul autograf al acestei poezii s-a păstrat însă (1.658, 1. 9;] (A) şi el prezintă unele diferenţieri faţă de transcrierea lui T. Pamtilc după care G. G. Ursu a stabilit textul.

In primul rând, G.G. Ursu remarcă lipsa titlului, *venind* cu propunerea de a se intitula această poezie organic constituita Moartea

— *bardului*. In manuscrisul autograf poezia este intitulata insa *Corbul bardului*...

Se mai remarcă următoarele diferenţieri faţă de original:

v. 8: zeu germanic, A; un zeu, sărmanul, B, //?. *11*: Ce-n_dese neguri ard, A; în dese neguri cad, B // «-. *12*: Voi păsări, tristepasari,

A; Voi paseri, triste paseri, B. _

în manuscris textul poeziei este scris cu creionul şi cunoaşte repetât6 rovcniri *

”. *1*: se pUn?e [sărută, *tăiat*} // p. *4*: se stinge [bardul moare cu *tăiat*], Căci bardul blând se stinge pe verzi cununi de laur (Ah, bardul, bardul moare cu verzi cununi de laur) // o. 6: cu chipul sau semn (el zace blând si lin) // *o. 7*: dormind [el pare, *tăiat*] // *v._8*: s-ar zice un [un mindru, *tăiat*] // *o. 11*: sinistre [ce-n negur, *tăiat*] // *v. U*. un falnic [mândrul, *tăiat*].

[APARI A MBA IUBITĂ ÎN SEARA-MBĂLSĂMATĂ]

Apare în studiu, lui G.G. Ursu din 1943, p. 2«Iui Tabacaru nu prezintă diferenţieri faţă de cea a I după care G.G. Ursu a stabilit textul. E deci o transcriere exacta a unui izvor comun. [ÎN OCHII MARI ŞI-ALBAŞTRI LUCIND ÎN FAŢA VIEŢEI]

Apare în studiul citat mai înainte, p. 198. Transcrierea lui Tabacaru (A) se află in ms. 1.658, f. 180 v., şi este oarecum identica cu cea a lui Pamfile (B) (*9. 3*: purtau, A; purtam, B).

[CODRULE]

E publicată în acelaşi studiu al lui G. G Ursu, p^ 199.

Manuscrisul autograf nr. 1.658, f. 153 s-a păstrat, dar nu prt-zintă nicio dsosebire faţă de transcrierea Iui T. Pamfile, după care a fost reprodus textul de G.G. Ursu.

SCriS cu creionul, nu prezintă nicio retusare ceea oe atesta

caracterul spontan al creaţiei. Nu poate fi vorba de o transcriere a autorului însuşi, pentru că Petică nu obişnuia să-şi definitiveze textele în creion,

[CEVA DIN MINE-N ULIŢI, ÎN GEAŢĂ-NHORBOTATE] Apare în studiul citat al lui G.G. Ursu, p. 193. S-a păstrat şi manuscrisul autograf al acestui crochiu liric (ms. 1.657, î. 107). Textul este identic cu cel al transcrierii lui T. Pamfile, după care au fost reproduse versurile în studiul amintit.

DIN „CÂNTECUL POETULUI"

Poezia este reprodusă după manuscrisul autograf 1.658, f. 69 [A). Deşi G.G. Ursu în studiul său nu reproduce decât 2 strofe (p. 194) (poezia având 3), am considerat că e mai indicat să o introducem la Postume publicate.

Poezia aceasta aparţine în mod sigur primei faze a creaţiei lui Şt. Petică, deoarece tot cu creionul cu care pare a fi fost scris textul liric, pe partea dreaptă a foii, sunt notate sumar câteva idei cu evidente implicaţii de altruism socialist: „Dă-mi voie, cavalere, ca mâna să ţi-o string, / Cea mâna care-ajută pe cei ce-n umbră plâng". Ofrân-tură de dialog consemnează şi persistenţa unui spirit de rebeliune: „Tu ce faci în mijlocul aisstei mulţimi revoltate? Zău, nici eu nu ştiu. Dar am văzut strânşi la un loc atâţia oameni şi am venit să văd…"

Poezia, care ss detaşează ca o unitate, e intercalată între următoarele crochiuri lirice: „Iară visurile noastre / Se urzesc în pacea ssrei / Fermecat de stele albastre / Şi de vântul primăverei", în partea de sus a foii. Cealaltă notaţie în versuri se află în josul aceleiaşi foi: „Iar plopi cvi vârfurile-nalte / Ei tremură-n noaptea de vară / Ei dorm şi în somn se apleacă / De scutură dulcea povară/Ce rouă le-a pus-o pe creştet / Visând, surâzând".

Poezia *Din „Cintecul poetului*" este inserată în manuscrisull.658, f. 173, cu indicaţia XVIII, care prevedea probabil încadrarea acesteia într-unul din ciclurile organizate în vederea publicării; intenţie părăsită apoi. Ciclul proiectat adoptase titulatura *Din „CIntecul poetului*", dsoarece în ms. 1.658, f. 111, sub această denumire se p ăstre ază cro-chiul următor: „Fermecător ademenind /Curg notele din liră blând, / Şi-n alte minţi acelaşi dor / Revarsă tonul lor sonor. / De sunet dulce fermecată / Princesa în seara cea curată…"

ÎN NOAPTEA CLARĂ (Walt Whitman)

Textul acestei poezii, cu excepţia titlului, care nu e comunicat,

s-a publicat de către Gr. Tabacaru în *Ateneul cultural*, nr. 3 din ii l i

1925. (Dăm această informaţie după N. Davidescu, care a reprodus din această revistă poezia în ediţia sa din 1938, deoarece numărul respectiv din *Ateneul cultural* lipseşte din Biblioteca Academiei.)

în actuala ediţie reproducem poezia din ms. 1.658, f. 81 (A), care, deşie scrisă cu creionul şi pare a fi prima formă a traducerii, e superioară ulterioarei transpuneri după W. Whitman, ms. 1.658,. f. 165 v. (B), scrisă cu cerneală violetă, cu aparenţă de manuscris definitiv (reprodusă de altfel de dr. Tabacaru *In Ateneul cultural*). Semnalăm următoarele diferenţieri:

Titlu: în noaptea clară, A; în noaptea senină (după Walt Whitman), B // *v. 4*: pace, A; lume, B [*această mică diferenţiere de text e importantă*, *deoarece ea face să se repete in* B *cuvintul* lume *in cadrul aceleiaşi strofe*].

LA ETBLKA (Al. Petofi)

Poezia *La Elelka* a fost publicată de către G.G. Ursu în studiul său intitulat *Un caiet de versuri inedite ale lui Şt. Petică*, *Analele Moldovei*, nr. 3 – 4, iunie-decembrie 1943,. p. 203 – 204. Trebuie să precizăm că acest text, cât şi celelalte traduceri pe care le vom aminti erau reproduse după o transcriere a folcloristului Tudor Pamfile în-tr-un caieţel intitulat: *Fărime de versuri din manuscriptele lui St.Petică*, aflate la Gr. Tabacaru.

în actuala ediţie textul e reprodus din ms. autograf 1.658, f. 123. B scrisă cu cârnaală violetă, fără nicio retuşare, adăugându-i-se însă mai târziu, cu cjrneală albastră, notaţia 12. Indicaţia corespunde într-adevăr, în ordinea în care au fost comunicate poeziile din ciclu, cu locul rezervat poeziilor lui Petofi.

în afara poaziilor organic constituite, sau a fragmentelor lirice relevabile din anumite unghiuri, în studiul lui G.G. Ursu din 1943 sunt reproduse şi versificări răzleţe care nu sunt neglijabile, deoarece ele arun3ă naaşteptate lumini asupra biografici spirituale a poetului, asupra laboratorului său de creaţie, a. influenţelor survenite etc.

Dezlănţuit-am singur furtuni de vijelie în suflete zdrobite de neagra sărăcie, Cu vorbe înfocate vărsatu-le-am tărie In vinele uitate de vechea vitejie.

(P. 195)

Pentru versurile citate am putut identifica şi manuscrisul

autograf (1.658, f. 57), care nu prezintă însă nicio diferenţiere faţă de textul publicat de G.G. Ursu după T. Pamfile.

446”

Ill

In noaptea rătăcirii mele. Ah, înălţaţi-mă la voi, Pe calea razelor senine Mă smulgeţi asprelor nevoi.

(p. 193) *

Toţi prieteni într-un singur gând

Ridice cupa şi închine,

Spre ziua sfântă a izbânzii «

. A tot ce este sfânt şi bine.

(p. 193)

Aceste versuri le-am identificat în manuscrisul autograf (1.658, f. 88). între transcrierea lui T. Pamfile, după care G.G. Ursu a reprodus textul, şi manuscrisul autograf nu există însă nicio diferenţiere.

Mândre raze-ale simţirii, să cerc oare-a le desface, Sau în proză fermecată sau în versuri poleite? Sau să las să doarmă bine dulci emoţiile-n pace Si în tremurul lor cald să am visuri aurite.

.(P. 197)

Pentru fragmentul citat n-am putut identifica textul de bază. Concordanţa între transcrierea lui T. Pamfile şi a lui Tabacaru denotă exactitate în transmiterea unui izvor comun.

Eram copil de casă la Ştefan Voievodul

Şi-n zile de sărbare

Priveam măreţ şi aspru în jos la tot poporul Şi mânile Domniţei adesea rătăceau Prin blondele inele din păru-mi de mătasă. Treceau zglobii prin lume cei cincisprezece ani, Aveau luciri de galbeni de aur cu noi zimţi.

«s (P.189-190)

Transcrierea acestor versuri, făcută de Gr. Tabacaru în ms. 1.658, f. 181, este identică cu cea a lui T. Pamfile, după care s-a făcut reproducerea textului.

Străine,-aceste locuri ce tu le vezi nainte-ţi Că se întind în toată măreaţa lor splendoare Şi unde-atât de mândru al libertăţii soare Pe-un cer atât de pur la răsărit apare E patria-mi, e patria!

(p. 196)

Transcrierea lui Tabacaru reprodus după T. Pamfile.

1.658, f. 225) corespunde cu textul

O, lasă-mă, iubită, naintea ta să cad Şi-asupra rnea privirea ta gingaşă o ad', Căci toată viaţa mea a fost o năzuinţă De tine să m-apropii, o, dulce creatură, Şi dacă păn-acuma de-a altora voinţă trăirăm despărţiţi, de-acuma la un loc Ne-om duce viaţa noastră, lipsită de noroc.

(p.200 t n *Un caiet*...)

Manuscrisul autograf al acestui fragment a fost identificat în ms. 1.657, f. 76 v. Identitate perfectă cu textul stabilit de Ursu după transcrierea lui T. Pamfile.

Sprinten şi zglobiu răsare Versul cel surâzător Şi-n podoabele-i apare Ga un flutur de uşor.

(p. 199)

La izvorul cel din vale Nu mai vii încetişor. Ca urciorul tău umplându-l Să-mi şopteşti al tău amor.

Şi devale, pe-noptate. Rătăci-vor iar părechi, Numai noi nu vom mai fi Ca în vremurile vechi.

(p. 201)

Textul stabilit după transcrierea lui T. Pamfile este identic cu cel transcris de Tabacaru în ms. 1.658, f. 188 – 189.

Ieri am văzut din nou pe *Kean*,

' O dramă ce-a făcut furori,

Petrece Nottara şi bea, Petrec şi ceilalţi actori; E-o veselie generală, E chin doar pentru spectatori.

Am putut identifica manuscrisul autograf al acestui text (ms. 1.657, f. 282 v.) (A). El prezintă anumite diferenţieri atât faţă de transcrierea lui T. Pamfile, după care *G.G*. Ursu ne-a dat textul, «ît şi faţă de cea a lui Gr. Tabacaru' (ms. 1.658, f. 182) (B):

v. 2: dramă, A; piesă, B // *v. 4*: Petrec şi ceilalţi actori, A; [*lipseşte complet*} B.

De ce cântecele toate îmi sunt pline de jele:

Pentru c-am pus durerea

Intregei lumi în ele.

Aceste versuri sunt citate de G.G. Ursu în *Limbă si literatură română*, voi. VI, 1962, p. 324. Ele sunt reproduse după transcrierea lui Gr. Tabacaru (ms. 1.658, f. 188).

Ne permitem să ataşăm aici şi nişte versuri ocazionale, atribuite lui Petică de D. Karnabatt, în cartea sa intitulată *Boema de altădată* („Vremea", 1944).

La „Prepeliţa ideală” Se bea şi se m’ănâncă bine, Dar nu-e-n stare orişicine Să facă-o strofă genială La „Prepeliţa ideală”.

D. Karnabatt în cartea sa se referă şi la împrejurările în care au fost improvizate aceste versuri.

„Mai întotdeauna luam masa cu el la o cârciumioară din strada care, acum poartă numele de Ed. Quinet. Cârciumioară avea o firmă ilustrată în culori, «La Prepeliţa», fiindcă patronul – un albanez numit Andrei – era un vânător pasionat, împărtăşindu-şi deseori clienţii cu recolta isprăvilor lui de discipol al lui Nemrod. Era o cârciumioară retrasă, discretă, foarte cercetată de boemii vremii, fiindcă se mânca suculent şi foarte ieftin. Petică, încântat şi recunoscător acestei cârciumioare, îi improvizase o odă”.

POEME ÎN PROZĂ

ÎN STREINĂTATE

Apare în *Lumea*, *nouă*, IV, nr. 1.156, 28 mai 1898, p. l, semnată: *St. P.*

Laitmotivul acestui poem în proză: „Cunoşti tu ţara unde înfloresc lămâii?” este o traducere a versului iniţial al poeziei *Mignon*, aparţiOând primului roman din ciclul *Wilhelm Meister* al lui Goethe.

Singura similitudine dintre poemul lui Şt. Petică şi poezia lui Goethe este puternica nostalgie pentru pământul autohton, particularizată în cazul unor eroi aspirând spre tărâmurile însorite ale Italiei. Diferenţierile sunt mult mai pregnante şi de altfel fundamentale. La Goetlie, Mignon e o apariţie feminină delicată şi suavă, fiind mistuită de dorul locurilor din care nişte acrobaţi de circ au furat-o şi au dus-o în Alpii germanici, ea cerând insistent omului care o iubea să fie eliberată şi condusă în ţara sa. (De fapt, poezia materializează tocmai acest moment al stăruitoarei rugăminţi.) La Şt. Petică, însă, figura centrală e a unui bătrân cântăreţ, care, intuindu-sisfârşitulapropiat, trăieşte cu o intensitate dureroasă dorinţa de a-şi revedea pentru ultima oară meleagurile patriei sale. Tragismul aspiraţiei sale e subliniat într-un final din care reiese imposibilitatea omului sărac de a-şi realiza ultimul vis. Din specificul imagisticii, Şt. Petică n-a reţinut decât ideea luminescenţei aurii a portocalelor, „în tufişul întunecat ard portocale aurii”, spune Goethe, iar Şt. Petică are viziunea unor „grădini aurite de portocali”. Pentru posibilitatea unei totale confruntări, dăm textul integral al poeziei.

Kennst du das Land, wo die Zilronen bliihn,
Im dunkeln Laub die Goldorangen gliihn,
„ Ein sanfter Wind vom blauen Himmel weht,
Die Myrte still and hoch der Lorbeer steht, Kennst du es wohl?
' i Dahin! Dahin
„ Mocht ich mit dir, o, mein Geliebter, ziehn. — „.«;
Kennst du das Haus? Auf Săulen ruht sein Dach,
Es glănzt der Saal, es schimmert das Gemach
Und Marmorbilder der stehn und sehn mich an: -.;
Was hat mân dir, du armes Kind, getan?
Kennst du es wohl?
" ' Dahin! Dahin '
Mocht ich mit dir, o, mein Beschiltzer, ziehn… — :„..;
Kennst du den Berg und seinen. Wolkensteg? Das Maultier sucht im, Nebel seinen Weg; In Hohlen wohnt der Drachen alte Brut; Es sturzt der Pels und iiber ihn. die Fiul, Kennst du ihn wohl?
Dahin! Dahin,..."
Geht unser Weg! o, Vater, lass uns ziehn!
(Goethe, *PoetischeWerke, Gedichte, I*, „Aufbau-Verlag", 1965, p.111.)

în ms. 1.658, f. 70, există o notaţie din care rezultă că Şt. Petică vedea în *Wilhelm Meister* o lucrare fundamentală. El o încadrează chiar într-un sistem de influenţe pe care capodoperele le-ar putea realiza asupra cititorilor. „Citirea faptelor mari înflăcărează imaginaţia şi provoacă în cititor dorinţa de a le imita (*Wilhelm Meister*). Când dorinţa aceasta a ajuns la o intensitate destul de puternică, ea se transformă în fapte (*Don Quijote*). Alţii însă se pun pe scris. Dar aceştia nu sunt detracaţii, cum ziceFerrero, ci e partea cea rnai nobilă din omenire, mai energică, destinată a arăta drumul altor, cum zice G. Sand".

ÎN ÎNTUNERIC

Tipărită în *Lumea nouă*, IV, nr. 1.159, 31 mai 1898, p. l, semnat: *St. P.*

Versurile lui Dante, citate la începutul acestei bucăţi, aparţin – *Infernului*. Ele constituie de fapt primul terţet cu care se deschide *Divina Comedie*.

Nel mnzo del ca-nmin di nostra vita Mi rilrovai per una selva oscura Clie la diritta via era smarrila.

(*La divina commedia* di Dante Alighieri, Milano, 1891, p. 27J FĂRĂ TINEREŢE

Publicat în *Lumsa nouă*, IV, nr. 1.186, vineri, 3 iulie 1898, p. l, semnat: *St. P*.

Poemele amintite până-n prezent apar la rubrica „Note zilnice", de altfel singura rubrică din acest periodic cu profil politic dedicată constant literaturii.

DOUĂ VIEŢI

Apare în *România junâ*, II, nr. 109, 28 martie 1900, p. l, semnat:

Trubadur. Este republicată în *Neamul românesc*, XIII, nr. 327, 26

noiembrie 1918. Aparent surprinde că, în plin război, acest poem şi câteva poezii apar într-un ziar politic. Din când în când, însă, se rea lizau şi suplimente literare, în care se introduceau creaţii neadiacente strict cu momentul istoric, dar care indirect puteau fi legate de frilmântările specifice timpului. Oficiul de angrenare în actual îl reali zează Gr. Tabacaru, care, printr-o sumară expunere a vieţii şi operei lui Şt. Petică, îl introduce în evenimentele la ordinea zilei, pedalând asupra efortului depus de acesta în vederea.îmbunătăţirii stării ţăra-

.nilor şi.mai ales asupra luptei lui pentru obţinerea dreptului de.vot

,si împărţirea de pământ ţăranilor.,: –„

’ ”’ ’: ’”” ’ ’ NOAPTE PRIMĂVĂRATECĂ ’ ’

Publicat în *România junâ*, „Intre luptă şi vis", II, nr. 112, 31 martie 1900, semnat: *Trubadur*. Este republicat de către Taba-caru *in Florile dalbe*, Bârlad, I, nr. 4, 15 februarie 1919, pp. 61 – 62. înclinăm să credem că acest text, deşi prezentat ca inedit, n-a fost stabilit pe baza manuscriselor rămase de la Şt. Petică. Cele citeva caiete în care se află o parte din poemele în proză şi care au fost ataşate foilor volante (ms. autograf), întrunite în ms. 1.567, nu aparţin lui Şt. Petică. Această convingere e mai puţin fundată pe elemente de grafie, căci asistăm la un anumit fenomen firesc de mimetism, sprijinindu-ne, în schimb, pe faptul că particularităţile de limbă specifice textelor lui Petică lipsesc, iar datarea poemelor este cea a apariţiei lor în *România junâ*.

GÂNTEC VECHI

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 113, l aprilie 1900, p. l, semnat: *Trubadur*. Textul e republicat de Tabacaru în *Florile dalbe*, Bârlad, I, nr. 8, l mai 1919, p. 126.

POVEȘTI D-APRILIE

Tipărit în *România junâ*, II, nr. 115, 3 aprilie 1900, semnat: *Trubadur*. Retipărit de Gr. Tabacaru în *Florile dalbe*, Bârlad, I, nr. 4, 15 februarie 1919, p. 61. Atât acest poem, cât şi *Noapte primăvăratecă*, apărute în acelaşi număr, sub titlul generic *Poeme*, sunt însoţite de o notă a lui Gr. Tabacaru, intitulată *Postumele lui Şt. Petică*: „*Intre luptă şi vis*". De fapt, ele sunt antume. Şi avem indicii că însuşi Tabacaru era conştient de acest fapt. Poemul în cauză, cât şi celelalte poeme publicate în *Florile dalbe* sau *Neamul românesc* sunt tăiate în caietele amintite cu o linie, ceea ce ne permite să deducem că ele fuseseră transcrise din *România junâ* pentru a fi publicate. Apoi, din motive care nu ne sunt cunoscute, au fost introduse printre manuscrisele lui Petică. (Se pare că Tabacaru, ca nespecialist, nu era la curent cu anumite rigori. El a introdus printre manuscrise tot ce era în legătură cu Şt. Petică – pentru care a păstrat un ataşament de-o constanţă rară – transcrieri ale manuscriselor acestuia, comentarii despre el etc.)

LA POALELE CRÂNGULUI

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 117, 5 aprilie 1900, p. l, semnat: *Fanta-Cella*. Este republicat de Gr. Tabacaru în *Florile dalbe*, Bârlad, I, nr. 8, l mai 1919, pp. 125 – 126.

SUB GERUL LIBER

Apare în *România junâ*, „între luptă şi'vis", II, nr. 124, 15 aprilie 1900, p. l, semnat: *Sentino*.

VISUL MEU

— .;. Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis",„II, nr. 127, 18 apri»

lie 1900, p. l, semnat: *Sentino*. — SEARĂ DE MAI

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 131, 22 aprii. lie 1900, p. l, semnat: *Sentino*.

LILIACUL

Se publică în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 133, 24 aprilie 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

GA VOTA DEPĂRTATĂ

Publicat în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 145, 6 mai 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

FLORILE CARI j SE DUC

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 157, 18 mai 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

Laitmotivul acestui poem în proză – „Parfum de flori uitate, părăsite” – supus unei uşoare modificări – „Parfum din flori pălite şi uitate” – va deveni unul din laitmotivele poeziei XII din ciclul *Cind vioarele tăcură*.

NOPŢI DE MAI

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 159, 20 mai 1900, p. l, semnat: *Trubadur*. Este republicat de către Gr. Tabacaru în *Neamul românesc*, Bucureşti, XIII, nr. 351, 24 decembrie 1918.

Strofa care devine laitmotiv al acestui poem în proză – „Mai ţii oare minte, frumoasă pribeagă, / Acele nopţi clare de aur scăldate, / Când caldă privirea de visuri stelate / Cădea tremurândă şi-atâtade vagă?” – mai târziu va constitui începutul poeziei III din *Cântecul toamnei*.

REVEDERE

Se publică în *România junâ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 167, 28 mai 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

r

ClNTEG UITAT

— Apare în *România junâ*, „Intre luptă şi vis”, II, nr. 173, 3 iunie 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

Anumite secvenţe de frază ce revin în acest poem în proză vor forma mai târziu elemente constitutive ale poeziei II din *Cind vioarele „tăcură*. De ex.: „O notă stângace sălta tremurind”; O notă stângace.sălta peste clape”, sau „Şi nota uşoară sălta zglobic’/Şi nota uşoară lovea în perdele”.

FECIOARA NECUNOSCUTĂ

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 175, 5 iunie 1900, p. l, semnat: *Trubadur*. N. Davidescu o consideră o prelucrare a poeziei *Uetrangere* de Ephraim Mikhael.

NOPŢILE DE LEGENDE

Publicată în *România junâ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 178,, 8 iunie 1090, p. l, semnat: *Trubadur*.

FĂGĂDUIELILE ETERNE

Apare în *România junâ*, „Intre luptă şi vis”, II, nr. 180, 10 iunie 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

TÂRZIU

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 189,
19 iunie 1900, p. l, semnat: *Narcis*. CÂNTĂ!

Apare în *România junâ*, iunie 1900, p.

„Intre luptă şi vis", II, nr. 190, l, semnat: *Narcis*.

GLASUL LUNCILOR

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 195, 25 iunie 1900, p. l, semnat: *Trubadur*. A fost republicată de Gr. Taba-'Caru,în *Neamul românesc*, XIII, nr. 327, Iaşi, 26 noiembrie 1918.

BĂTRÂNUL CARE CÂNTĂ

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 200, l iulie 1900, p. l, semnat: *Sentino*.

Laitmotivul acestui poem în proză este tot primul vers din *Mignon* a lui Goethe, însă de data aceasta e dat în germană: *Kennst du das Land wo die Zitronen bluhn*? Spre deosebire de bucata *In străinătate*, de data aceasta nu mai există nicio similitudine între poezia lui Goethe şi poemul în proză al lui Şt. Petică.

FIGURĂ SUAVĂ

E publicat în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 206, 7 iulie 1900, p. l, semnat: *Sentino*.

AMEAZI DE VARĂ

Publicat în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 208, 9 iulie 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

PE ARIPA ZEFIRULUI

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 211 12 iulie 1900, p. l, semnat: *Sentino*.

VIS PIERDUT

Apare în *România junâ*, „Intre luptă şi vis", II, nr. 212, 13 iulie 1900, p. l, semnat: *Narcis*.

PE APĂ

E publicat în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 213, 14 iulie 1900, p. l, semnat: *Narcis*.

NOAPTEA DE VARĂ E publicată în *România junâ*, „între luptă şi vis, II, nr. 218,

19 iulie 1900, fără semnătură.

PRIBEAG Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 210,

20 iulie 1900, p. l, semnat: *Narcis*.

DRAGOSTEA E publicat în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 220,

21 iulie 1900, p. l, semnat: *Narcis*.

EA DOARME Publicat în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr.

221,

22 iulie 1900, p. l, semnat: *Narcis*.

ÎN ORE DE LINIŞTE

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 233, 3 august 1900, p. l, fără semnătură.

CEI DOI SOLITARI

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 234, 4 august 1900, p. l, semnat: *Sentino*.

SIMŢIRI STINSE

Apare în *Rymî-iia junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 244, 14 august 1900, p. l, ssmnat: *Narcis*.

SINGUR

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 297, 7 octombrie 1900, p. l, semnat *Narcis*.

în această bucată e preluat motivul mai vechi al cocorilor, semnii'icând aceeaşi nostalgie pentru peisajul meridional, plin de luminozitate. Asistăm, după cinci ani, la o materializare similară.a nostalgiei de evaziune, diferenţierea constând în rezonanţa elegiacă care era străinăp03ziei intitulate *Exotic*: „Lumină, soare şi senin / îmi cere sufletul în dor. / Nu vă miraţi când mă vedeţi / Privind cocorii visător..." Motivul se transformă pe specificul evoluţiei structurale *a* poetului, intrând din lumină în întuneric (în sens de zonă depresivă), „în zare se pierde un plâns de cocori. O, pasări pribege, de ce nu mă luaţi cu voi în ţările muiate vecinie în apele visurilor blonde, sub cer «de-a pururea senin, cu alei în floare! Pribege paseri, îmi lăsaţi doar doruri vagi, în cari înoată întreaga mea simţire..."

CROCHIURI LIRICE, EVOCĂRI

UN ÎNVINS

Apare în *Lwnea nouă*, „Note zilnice", IV, nr. 1.130, 25 aprilie 1898, p. l, semnat: *Sapho*.

SPRE LARG

Apare în *Lumea nouă*, „Note zilnice", IV, nr. 1.133, 29 aprilie -1898, p. l, semnat: *St. P*.

ÎN ZORII ZILEI

Apare în *Lwnea nouă*, „Note zilnice", IV, nr. 1.142, 9 mai 1898, p. l, semnat: *St. P*.

SPIONII SUFLETELOR

Apare în *Lurnsa nouă*,' „Note zilnice", IV, nr. 1.148, 15 mai 1898,

;p. l, semnat: *St. P.* – – ’ ’

CREDINŢA CARE MUTĂ MUNŢII

.Apare în *Lumea nouă*, „Note zilnice”, IV, nr. 1.149, 17 mai — .1898, p. l, semnat *St. P.*., – 456’

SCENE DE NOAPTE,

Apare în *Lumea nouă*, „Note ziânice”, IV, nr. 1.150, 19 maî 1898, p. l, semnat: *St. P.*

.!’ FUM ŞI PRAF

Apare în *Lumea nouă*, „Note zilnice”, IV, nr. 1.151, 20 mai» 1898, p. l, semnat: *St. P.*

Scriitorul, referindu-se la Ossian, Fingal, ceaţa galilor, făcea desigur asociaţii cu atmosfera specifică a legendelor erse prelucrate-de către James Macpherson, deoarece ceea ce reţine sau în orice caz. îl impresionează se pare că e tocmai acea ceaţă permanent prezentă care estompa întristând contururile, dând senzaţia că personajele se-mişcă solemn, elegiac, purtând cu ele tristeţi inexprimabile. A fi’ cunoscut fragmsntele originale ale incertului Ossian, bard ecosez. din sscolul al III-lea, e foarte puţin probabil, mai ales că autenticele cânteceersesedistingprintr-oenergie aspră, printr-un aspect de simplicitate rudimentară şi vigoare sălbatică, străine melancoliei ceţoase’ şi diafanităţilor întunecate ale imitaţiilor lui Macpherson.

LA COLŢUL STRĂZEI

B publicat în *Lumea nouă*, „Note zilnice”, IV, nr. 1.152, 21 mai 1898, p. l, semnat: *St. P.*

LA SPITAL

Apare în *Lumea nouă*, „Note zilnice”, IV, nr. 1.153, 23 mai 1898, p. l, semnat: *St. P.*

IAD ŞI RAI

Publicat în *Lumea nouă*, „Note zilnice”, IV, nr. 1.154, 24 mai 1898, p. l, semnat: *St. P.*

NATURA

Tipărit în *Lumea nouă*, „Note zilnice”, IV, nr. 1.157, 29 mai 1898, p. l, S3mnat: *St. P.*, prefigurează o anumită imagistică specifică poeziei sale de mai târziu. De ex.: „Am văzut un porumbel alb, ca visul neprihănit al unei fecioare”, sau viziunea specifică asupra universului văzut ca un „mare templu”.

PRIBEGI

A fost publicat în *Lumea nouă*, „Note zilnice”, IV, nr. 30 mai

1898, p. l, semnat: *St. P.*

Motivul central se detaşează din cadrul unor preocupări cu un caracter mai constant. Ideea ţăranilor rătăcitori în căutare de lucru revine în câteva din primele lui încercări lirice, distingându-se însă de actuala transpunere literară printr-o notă de tristă resemnare, de oboseală, în *Pribegi* motivul se colorează cu o certă atitudine protestatară, de natură indirectă însă, deoarece e dedusă mai mult din. tr-o abundentă tentă de compasiune şi din aluziile transparente. „E o lume întreagă de desculţi în zdrenţe care-şi îndreaptă paşii după cum bate vântul, nădăjduind că în ţara asta largă şi întinsă trebuie să fie undeva un colţişor şi pentru dânşii".

TIMPUL CIREŞELOR

Apare în *Lumea nouă*, „Note zilnice", IV, nr. 1.161, 3 iunie 1898, p. l, semnat: *St. P.*

Versul laitmotiv – „Gând va veni timpul cireşelor…" – aparţine lui E. Pettier.

MOARTEA

E publicat în *Lumea nouă*, „Note zilnice", IV, nr. 1.165, 7 iunie 1898, p. l, semnat: *St. P.*

Schema structurală, cât şi ideea pe care se axează au fost preluate de Şt. Petică într-un articol din *Depeşa*, nr. 44, 22 februarie, 1901, p. l, fără iscălitură. *Revoluţia din Sicilia – Greva lucrătorilor* e construit pe acelaşi contrast dintre frumuseţile naturii şi mizeria existentă şi mai ales pe antiteza izbitoare dintre splendidul peisaj mediteranean şi prezenţa armatei care înăbuşă în sânge mişcarea grevistă.

DOINA

E publicat în *Lumea nouă*, „Note zilnice", IV, nr. 1.178, 23 iunie 1898, p. l, semnat: *St. P.*

E o transpunere în proză a motivului doinei cu largă circulaţie în primele sale încercări poetice. Specificul e dat de faptul că adaptează acest motiv al doinei la natura crochiurilor sale citadine, în care notaţia avea întotdeauna un corespondent în realitate. Crochiul se coagulează în jurul impresiei pe care o are în momentul în care ajung până la el notele unei doine cântate la pian într-o casă boierească. Elementul comun, cu încercările poetice, îl constituie convingerea că o anumită categorie socială este opacă la autentica emoţie estetică pe care o degajă doina. „Ce înţelege doamna sau domnişoara, care

muncește așa de bine pianul, din doină? Pricepe ea scopul ei tainic și sfânt, durerea veacurilor trecute, care plârige în notele sale triste, aspirațiile luminoase ale autorilor ei, revolta înăbușită a celor carî o. cântă?”., -. — .

BUNĂTATE

Apare în *Lumea nouă*, „Note zilnice”, IV, nr. 1.1S3, 28 iunie 1898, p. l, semnat: *St. P.*

DEMONUL

Apare în *Lumea nouă*, „Note zilnice”, IV, nr. 1.184, l iulie 1898,, p. l, semnat: *St. P.*

Prezența demoniacului în existența și mai ales în structura celor destinați creației e o idee care l-a preocupat de asemenea pe Șt. Petică, în ms. 1.657, f. 316, se află o prefigurare a convingerii conform căreia naturile creatoare sunt devorate de o forță implacabilă căreia nu i se pot sustrage si care, ca un bici de foc, le mină rnereu înainte, nelă-sându-le o clipă de răgaz și cauzându-le mari suferințe.

„Ura și nenorocirea își găsesc solul natal în aceste spirite despotice. Ei trăiesc canișteregi căzuți, rnereu insultând, și răniți, având toate mizeriile orgoliului, dar neavând nicio mângâiere, incapabili de a gusta nici societatea, nici singurătatea, prea ambițioși pentru a se mulțumi cu tăcerea, prea mândri pentru a se servi de lume, născuți pentru revoltă și *defaite*, meniți prin, pasiune și neputința lor la desperare și la talent”.

Tot în ms. 1.657, f. 318, se găsește proiectul unei piese de teatru sau al unui roman, *Predica demonului*, în care figura centrală ar fi trebuit să fie „Omul cu fața palidă”. Din schițarea problemelor care urmau să fie dezvoltate s-ar putea deduce o structură pozitivă a demonului, deoarece se pare că acesta îndeamnă spre revizuiri în sensul unei ameliorări. „I Lipsa de morală; II Imposibilitatea sa rațională; III Ideea de drept (binele în înțeles restrâns); IV Ideea de bine (dreptul în înțeles larg); V Virtutea; VI Umanitatea; VII Libertatea, Sacrificiul de sine pentru libertate; VIII Viața”.

Tentațiile demonice, în sensul unor inexorabile stimulente spre creație, vor deveni un laitmotiv al scrierilor sale, cunoscând o maximă materializare îndeosebi în piesa intitulată *S glii păcii*.

O SEARĂ LA MAGEDONSKI

Apare în *Capitala*, I, nr. 34, 4 decembrie 1898, pp. l – 2, semnată *Ștefan Petică*.

;- – TECUCIUL DEPĂRTAT.

.'. — . — Note de toamnă „*-'. '’

îa *Antisemitul*, I, nr. 68 şi 69 din 11 şi 12 noiemBMe 1899.

O SCRISOARE

E publicaţii *iii România junâ*, „între luptă şi vis", II, Hr. 118, 6 aprilie 1900» se tunată: *Trubadur*.

ÎN CIMITIRUL SĂRACILOR

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 125, 16 aprilie 1900, p. l, semnată: *Sentino*.

Versurile citate aparţin poetului francez P. Verlaine. Dăm în întregime poezia *Chanson d'automne*, aparţinând *Poemelor saturniene*, după *Oeuvres completes*, *Collection „Le Nombre d'or"*, *Le Club du meilleur Here*, 1959, p. 105.

Leş sanglots longs Des violons De l'automne Blessent mon coeur D'une langueur Monotone.

Tout suffocant E t bleme, *quand iSonne l'heure*, *Je me souviens Des jours anciens E t je pleure*;

Et je m'en vais Au cant mauvais Qui m'emporte De ţa, *de la*, *Pareil ă la Feuille morte*.

DECADENŢA SPANIOLĂ

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 128, 19 aprilie 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

O VIZIUNE

E publicat în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 129, 20 aprilie 1900, p. l, semnat: *Sentino*.

Această bucată în proză prefigurează, atât prin conceptul *de* „fermie idaal", cât şi prin eleganţa şi delicateţea cu care e schiţată figura feminină, ceva din transparenţa ireală a siluetelor din *Fecioara în alb*.

ÎN RĂTĂCIRE

II, nr. 132, 23 apri-Apare în *Romlnia junâ*, ".între luptă şi vis" lie 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

IDILELB DIN MANSARDE

Apare în *Rymdniajunâ*, „Intre luptă şi vis", II, nr. 135, 26 aprilie 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

Crinul msdieval, luat în accepţia sa simbolică în cadrul acestui crochiu liric, nu constituie decât începutul unui proces de elaborare în care specificitatea viziunii va fi dată în bună măsură de frecvenţa

acestui element, „întristate, graţioase, / Se înclină ca un crin”; „Crini cu florile deschise / Plâng în umbră de altar”. „Pală-n rochia ei albă / Stă feoioara ca im crin” (din *Fecioara in alb*, I şi II).

FATALITATEA

E publicată în *România junâ*, „între luptă şi vis”, II, nr. 137, 28 aprilie 1900, p. l, semnată: *Trubadur*.

Chirvăsuţă, prezentat aici ca o figura de înaltă intelectualitate, distinginiu-se prin înţelepciune, armonie şi echilibru, era într-ade-văr prieten cu Şt. Petică, în posssia lui Tache Petică, fratele scriitorului, se află o ssrisjare a lui Chirvăsuţă, pe care o reproducem integral.

„Tecuci, 8 dec. 1895

Dragii mei prieteni, [Petică şi Corodeanu, n.ns.]

…închipuiţi-vă că d. Crivăţ de la societate m-a asigurat că voi fi neapărat dat în judecată dacă nu plătesc procentele şi parte din datoria *ps* care frate-meu a cam uitat-o (desigur de nevoie). Iar procentele sunt cam la 60 de lei…

A trebuit să las baltă pe farmacist şi librar… ba chiar pe Tănăsache, care a zis că mă aşteaptă (!) pentru luna în care n-am mâncat mai de loc, – pentru ca să-mi mai rămâie vreo 40 de lei.

Nu ştiu de vă vine a crede, dar şi eu sunt mirat de asta.

Şi închipuiţi-vă că nici lui Diaconescu nu i-am plătit! Mai că-mi vine să mă pun sub epitropie. — : – 461

35 – Scrieri vol. I – Ştefan Petică

Mă hotărâsem întâi să dau tot ce mi-a mai rămas la societate, dar văzând că tot nu pot acoperi măcar toată dobânda (care nu e plătită mai bine de un an), m-am hotărât să dau cât pot. De aceea vă trimit numai 20 de lei… şi când mă gândesc la luna cealaltă, cu atâtea datorii de plătit, voi fi în imposibilitatea de a mă ţine de vorbă.

Voi veţi înţelege tăria trebuinţelor noastre sica buni prieteni veţi face cu ei ce veţi putea, iar pe mine mă veţi ierta, cred, că nu pot face mai nimic pentru voi. Şi doar ştiu cât sunteţi de necăjiţi şi asta mă doare rău pe lângă ale mele dureri. Dacă ne asemănăm la surtuc (căci eu îs cu cel de vară) şi la ghete etc., apoi desigur că voi aveţi un bun, sănătatea, iar eu un rău, boala, care mă face să cheltuiesc [îngrozitor de mult şi să nu pot îngriji nici de [indescifrabil, *n.ns.*~\. Doară măcar nici de datoria de a-mi depune măcar cotizaţia şi să mai şi privesc suferind pe cei mai buni tovarăşi, fpe cei mai iubiţi prieteni.

Nu-i vorba că, cu vorbele mele, nu vă pot lua nimic nici din

suferinţa voastră.

De multe zile sunt bolnav aproape în şir. Lucrul s-a complicat şi cu friguri.

M-am hotărât însă să nu chem doctori, las' că nici nu vin.

Luceşte însă o rază de bucurie. Se pare că a început să pătrundă printre tinerii de la gimnaziul de aici ideile noastre.

Vă salut frăţeşte, G. Chirvăsuţă"

CA FOILE!

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 138, 29 aprilie 1900, semnat: *Trubadur*.

ACTORI ŞI ZIARIŞTI

Apare în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 141, 2 mai 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

DE UNDE SE VEDE CUM REALUL ESTE GÂTEODATĂ MAI FRUMOS DECÂT IDEALUL

Apare în *România junâ*, „Intre luptă şi vis", II, nr. 151, 12 mai 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

ISTRIONUL

Apare în *România junâ*, „Intre luptă şi vis", II, nr. 453, 44 mai 1900, semnat: *Trubadur*.. — 462

FRAGII

Apare în *Rominia junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 163, 24 mai 1900, p. l, semnat: *Trubadur*.

ZIDURILE AFUMATE

Apare în *România junâ*, „Intre luptă şi vis", II, nr. 204, 5 iulie 1900, p. l, semnat: *Sentino*.

MELANCOLIE

E publicată în *România junâ*, „între luptă şi vis", II, nr. 229, 30 iulie 1900, p. l, semnată: *Sentino*.

Comentariul este sumar aci, dar mai amplu şi mai interesant caracterizat de Şt. Petică în ms. 1.657, f. 72. „Şi Hans Thoma şi Bocklin sunt modernişti, dar pe când ceilalţi moderni au făcut ceea ce au făcut streinii din nord şi vest în mult mai bine, Bocklin şi Thoma au creat propriu. La Bocklin e sângele productiv german care, sub înrâurirea sudului, curge prin vine cu fantasia şi sufletul, cu forma şi culoarea, cu visele şi arta. Thoma a rămas german de nord şi opera sa e ca o floare de eâmp care creşte, înfloreşte şi miroasă în propriul său câmp. El e feciorul de ţăran din Schwartzwald, strâns legat cu pământul: cu

pământul de care n-a scăpat încă. Thoma e simbolist, dar simbolismul e unit cu spiritul gjrman. Millet şi Thoma, amândoi fii de ţărani şi copii ai pământului, sunt în arta timpurilor noastre cei dinţii şi cei mai curaţi tălmăcitori ai spiritului pământului german".

DESPĂRŢIRE

E tipărită în *România junǎ*, II, nr. 257, 28 august 1900,pp. l – 2, semnată: *St. Petică*.

CELE CARI TREC

Tipărit în *Dipesa*, „Viaţa bucureşteană", I, nr. 7, 16 ianuarie 1901, p. l, semnat: *Trubadur*.

ÎNTÂIA CUNOŞTINŢĂ

Apare în *Darabantul*, I, nr. 60, 9 mai 1902, pp. 1 – 2, semnat: *S. Musat*.

MAGIA PRIMĂVEREI

Apare în *România ilustrată*, I, nr. 6, mai 1901, pp. 85 – 86, semnat: *St. Petică*.

ADDENDA

POEZII ORIGINALE PĂSTRATE ÎN MANUSCRISE

Ineditele lirice ale lui Şt. Petică aparţin, în general, începuturilor sale litsrare (aproximativ 1894 – 1898). Spre această concluzie conduc particularităţile *da* gi'afie, culoarea cernelii, pseudonimele sau unele indicaţii de datare, dar mai ales structura poeziilor, distincte prin simplitate de versificare şi de formulare şi conţinând evidente stângăcii. Implicaţiile sociale ale acestor poezii ne indică de asemenea conceperea lor în faza iniţială a creaţiei lui Şt. Petică, deoarece ea este cea care se situează exclusiv sub auspiciile zodiei socialiste.

Petică n-a revăzut niciodată aceste texte pentru a le finisa şi a le destina tiparului, probabil datorită faptului că nu-l mai satisfăceau din.punctul de vedere al exigenţei artistice şi, în bună măsură, nici nu mai corespundeau orientării sale de după 1899.

Exersările lirice rămase în stadiu de manuscris prezintă interes deoarece ne permit să urmărim evoluţia personalităţii poetice a lui Şt. Petică.

Gruparea acestor postume s-a operat în raport de tematică, de natura problemelor abordate, cât şi de natura specifică a stărilor de suflet şi a similitudinilor de versificaţie.

O singură p33zie, *Cintsc de seară*, fiind indirect datată (15 mai 1895) şi având structura unei arte poetice, a fost plasată'la început,

fiind urmată de *Pe lacul de rouă*… datorită afinităţilor de ritmică şi de preocupări ideatice. Apoi au fost comunicate poeziile care prin specific de versificaţie sunt identice celor publicate de scriitor în 1896 în *Lumea nouă*, *literară*, *şi ştiinţifică*, iar pentru că acestea sunt poezii cu tentă socială, li s-au ataşat, firesc, şi celelalte poezii de aceeaşi natură, ciclul continuând cu lirica intimă, poezia naturii etc.

GÂNTEC DE SEARĂ

Textul se găseşte în manuscrisul autograf 1.658, f. 143.

Cu a;3eaşi cerneală, gen tuş, cu care sunt făcute şi celelalte notaţii, poezia e scrisă pe o foaie de hârtie pregătită p&ntru teza de chimie, printre rânduri putându-se descifra: „Teză la chimie, St. Petică, ci. VI» Liceul real, 1895, mai 15". Indirecta datare a poeziei ne permite să deducem oarecum că şi celelalte pasaje manuscriptice, notate cu cerneală identică, au fost scrise aproximativ în aceeaşi perioadă. Manuscrisul poeziei prezintă un singur retuş:

v. 8: El pare singuratec (Şi singuratec pare).

Pe aceeaşi pagină mai sunt notate şi câteva versuri anterioare textului comentat. Gu aceleaşi linii subţiri cu care sunt scrise indicaţiile de administraţie şcolară sunt grifonate două versuri, dintre care unul poate fi reţinut: „Lună, melancolică tovarăşă a nopţei". Pe verso, alături de nişte adrese de librării, se află o notaţie succintă: „Pentru noi poporul e dreptatea şi arta Dumnezeu".

[PE LACUL DE ROUĂ ŞI LIN CA CRISTALUL] Poezia e reprodusă după manuscrisul autograf 1.658, f. 114. Pe aceeaşi pagină de manuscris se mai află notate şi următoarele versuri: „Spre tine se-ndreaptă acum gândul meu, / Tu stea ce-mi luceşti în cale mereu", şi în paranteză: „Şi apa în ceruri senine-ondu-lează / Şi iarba pe ţărmuri în fior visează".

SUB ULM

E reprodusă din manuscrisul autograf 1.658, f. 52. Textul se află, scris mărunt, pe partea laterală a foii.

Poezia nu a fost supusă metamorfozărilor. Singura substituire s-a realizat probabil chiar în momentul creaţiei, deoarece cuvântul înlocuit *e* tăiat cu aceeaşi cerneală violetă cu care e scris întreg textul:

v. 1: -ncetinel [încetişor, *tăiat*].

Intre cele două strofe în ms. se mai află intercalate două versuri: „Şi către şoimul cel din vârf / Grăieşte-n grai bătrân şi blind".

Sjb această poezie, pe aceeaşi foaie de manuscris, sunt propuse

următoarele titluri: 1. *Şoimul şi ulmul*; 2. *Povestea bălrinului*; 3. *Povestea mezinului*; 4. *Povestea tlnărului*.

OBIDIŢI

Poezia aceasta, cu subtitlul *Elegie* (ms. 1.658, f. 168), e concepută cam în acelaşi interval cu poeziile anterioare, dovadă prezenţa aceluiaşi motiv al ţăranilor rătăcitori în căutare de lucru, cât şi a cernelei violete. De data aceasta s-au operat anumite modificări pe text, fără prea mare importanţă însă:

v. 12: neştiut (urgisit); *am adoptat forma din paranteză conside-rtnd-o ca fiind mai adecvată sensului general al poeziei*; *v. 7*: Şi am umblat atâta doar (căci şi atâta umblet doar).

Poezia ar fi trebuit să continue, ghidându-ne după începutul strofei a treia, suspendat brusc: „Şi nicăieri…"

Pe aceeaşi foaie (ms. 1.658, f. 168) se află câteva variante ale textului fundamental, interesante de reţinut datorită implicării unor idei noi: „Dar voi vedeţi că-s ostenit / Şi nu mai pot. /Şi|c-am s-o duc aşa trudit /Mult, nu socot". „De oi rămâne cumva pe drum / Şi mai mult n-oi putea ţinea, / *Cui i-ar păsa*? / (Căci voi în lume ori-şicum) / Iară de asta vedeţi cum / Port grijă-amară şi nevoi / Şi nu-s ca voi". Sau propunerea pe temeiuri mai puţin întunecate şi cu un ritm mai alert: „Sub teiul mândru şi rotat/Ne-am aşezat. El şi-o pleca crengi înspre noi / Şi ne-o umbri".

Se pare că scriitorul avea în vedere o poemă mai extinsă, deoarece, ca precizări ale îndeletnicirilor celor obidiţi, notează în final: „Unul e mecanic, altul prăsitor, secerător; ultimul, tânăr lucrător de toate".

POVESTE TRISTĂ

Poezia (ms. 1.657, f. 226) avea iniţial numai trei strofe, apoi penultima a fost ataşată lateral textului anterior. Pentru cuvântul „pustii" din această strofă (vers 12) există forma „răzleţe", [la care s-a renunţat, motivat de altfel.

E scrisă pe o foaie de caiet cu cerneală neagră.

GLASUL GlNTECULUI VEGHI

Textul acestei poezii a fost stabilit pe baza manuscrisului autograf depistabil la f. 103, ms. 1.658. Desigur că forma aceasta a cunoscut anterioare elaborări, deoarece nu prezintă ezitări şi ştersături. O singură oscilare e prezentă pentru v. 27, poetul pendulând între formele: „O, cum îngădui mişelia" şi: „Ce miselii

îngădui tu". Am optat pentru prima formă.

O prefigurare a poeziei *Glasul cintecului vechi* se află în ms. 1.657, f. 225. Alături de poezia *Povsste tristă*, ca o subită străfulgerare a unei viziuni, pornind de la cuvântul „doina", care e pomenit în accepţia lui figurată în cadrul acestei poezii, avem, într-o singură strofă, sugerat viitorul eşafodaj liric coagulat în jurul motivului „doinei". *La doina*: „Voi v-aţi pus în ea viaţa / Şi ale voastre planuri toate /Ce de atâta vreme lungă / Le nutriţi numa-n şoapte". La f. 125 v. a manuscrisului 1.658 se află însă prima încercare de a realiza o construcţie lirică axată pe motivul doinei. Deşi e doar o singură strofă, ea condensează substanţa întregii poezii viitoare, ideea fiind apoi dezvoltată pe diverse claviaturi: „Gântaţi-mi doina, [dragii mei, / Fermecătoru-i viers / Mă smulgă lumei de minciuni / Cu simţul sec şi şters". Din poezia *Glasul cintecului vechi* în cadrul studiului *Un caiet de versuri inedite ale lui St. Petică* de G.G. Ursu (*Analele Moldovei*, 1943) au fost citate câteva strofe.

Glasul clntecului vechi a fost transcrisă apoi de Gr. Tabacaru în ms. 1.658, f. 174-177, şi apoi la f. 206-209.

în transcrierea Iui poezia se numea iniţial *Doina*, apoi *Glasul cântecului vechi*, ca în cele din urmă ambele titluri să fie [tăiate şi substituite prin XIX. De remarcat e de asemenea că în transcriere se realizează o contopire a poeziei pe care o comentăm cu poema *Ferice-aaelor ce le clnt*, a cărei primă formă se găseşte în ms. 1.658, f. 80. Juxtapunerea textelor, care, de altfel, atât prin ideatică, cât şi prin metrică, prezintă fundamentale înrudiri, cât şi indicaţia XIX pentru titlu s-ar putea explica fie prin reproducerea de către Tabacaru a unui fragment de ciclu, pe care el îl avea în posesie iniţial, dar care apoi nu s-a mai păstrat, fie prin dorinţa de a introduce din exterior o anumită ordine în manuscrisele poetului.

Ferice-atelor ce le clnt – poszie insuficient cristalizată şi disto-nând prin anumite stângăcii stridente – s-a păstrat sub forma unei ciorne în creion în ms. 1.658, f. 80.

Ferice-acelor ce le cânt La groap-a doinei jele. Pământul lor vedea-va vremi Fără de zile grele.

Ei de-ar putea s-ar scula: Ga să vă-ndemne-n zor, S-or bucura şi [ei] odat' Gu voi în viitor.

Gântaţi-mi doina, dragii mei, Fermecătoru-i viers Mă smulgă moalelor simţiri Şi lumei de eres.

…Pe mine să mă-mbărbătez
* La glasul ei străbun,
Ge-am auzit la rândul meu G-apoi şi eu să spun.
Şi pentru unii e prea sus
Puternica ei lege,
Sunt mai aproape eu de voi
Doar mă veţi înţelege. «-
Prietene ce viaţa-ţi duci Sub al Provensei cer senin, Nu simţi ades un tainic dor De-al doinei glas duios şi lin?
Acelaşi dor neţărmurit Ce-a strămutat popoare Rosteşte şi-acum viersul ei, Decât putere n-are.
Şi iar răsună ca ieşind Din piepturi de străbuni Şi glasul falnic e ca şi când înmărmurea nebuni.
— Şi cum suna măreţ atunci ’ ’*’ – ’
’ ’”” ’, ’ Şi-acum tot aşa sună,. — .;.-
Decât puţin dac’ înţeleg Ce dânsa vrea să spună.
Şi de-nţeleg nu simt în ei
’’ Nici focul arzător -:;:. — -..;
Şi nici putere ca să dea Aripi la al ei dor.
E
i dânşii nu vor auzi e-acum mai mult nainte Nici viersul ei tânguitor, Nici dorul ei fierbinte.

[PE STRUNA HARFEI VEGINIG TREAZĂ] Se găseşte în manuscrisul 1.658, f. 115 – 115 v., şi se distinge de celelalte inedite datorită faptului că deţine cele mai pronunţate elemente protestatare.

Modificările pe text sunt aproape inexistente. De altfel, poezia e insuficient elaborată, sunt evidente discontinuităţi, neconcordanţe de timp, cât şi intervenţia unui final forţat, căzând pe o strofă neîn-cheiată. Unica transformare survine în *v. 2*: măreţe [senine, *tăiatei*

TATĂL

Apare în manuscrisul 1.658, f. 119 – 119 v. Prima strofă a poeziei se află pe f. 119 v. Deşi ea nu se integrează textului liric, exis-tând notaţia I (contrapagină) care ne indică necesitatea deplasării acestei strofe la începutul poeziei, am operat mutaţia sugerată.

Ultima strofă a originalului n-a putut fi reprodusă deoarece scriitorul, după primul vers, pe care-l separă de altfel de următoarele rânduri printr-o linie, trece la o simplă notare a ideilor şi stărilor-de

suflet. Comunicăm aici integral paragraful eliminat:

încet mă mişc prin lungile hale
Şi ascult cel mai mic zgomot
Dar adesea înşelat mă duc până la prag
Şi mă întorc trist.

Fragmentele introduse prin y. *ii*:„Pe cer străluceşte aşa rece luna" si v. 25: „Pe câmpul ce se-ntinde sub mândra raz-a lunei", deşi se circumscriu aceleiaşi 8irbi£nţe depresive din *Talăl*, par a constitui de fapt momente lirice aparte.

CÂNTAREA ÎNTUNERECULUI

Textul acestei poezii a fost stabilit după manuscrisul autograf 1.658, f. 101. Drept titlu, iniţial, au existat următoarele forme, la care apoi s-a renunţat: *Vaietul vântului*, *Cinice de ncapte*, *Strigătul nopţei*. Transformările operate pe text sunt minime:

v. 9: *se* pare (păreau) // *v. 10*: spaimă [teşiră, *tăiat*; *Talacaru*, *In transcrierea sa din ms. 1.658, f. 216, a optat pentru epitetul tăiat de autor*] *II v. 11*: încleştat [apucat, părăsit, *tăiatei*.

PLÂNGEREA FECIOAREI

Apare în ms. 1658, f. 132. în v. 5 coexistă formele „nemernic – * cucernic". Am optat pentru „cucernic".

Pe aceeaşi foaie se mai află notat un vers fără să fie în directă şi strânsă legătură cu poezia: „E cântul iubirei apusă de mult". O variantă a *Plângerii fecioarei* a putut fi identificată în ms. 1.658,f. 114 v. Similitudinile de conţinut, cât şi de versificaţie sunt evidente, îi lipseşte însă formei pe care o vom cila intensitatea durerosului şi motivul furtunii în prim plsn, prezent de altfel tot cu finalitatea de a potenţa substratul tragic.

E singură fecioara şi după naltul mal
,, Priveşte cum s-alungă în mare val pe val
'' Şi cum de a furtunei putere zguduite

S-azvârl în unde repezi spre maluri azvârlite, Iar sufletu-i se umple de-o dureroasă jale Şi ochii ei plânşi cată pe-a valurilor cale: Iubitul ei, iubitul.

Iar apa-i aduce la ţărm pe iubitul '.

Cântaţi pe acel ce iubind a murit.

Pe aceeaşi pagină se mai află notate câteva versuri disparate. Unele neglijabile („Copii, luaţi seama la cele ce spun, / Căci dragostea veche pierit-a acum"), iar altele constituind promiţătoare începuturi:

„în aburii razelor lunei, fantasmele vechilor barzi” sau un indiciu de poezie programatică: „Scriu pentru cei ce plâng, iubesc şi mult visează”.

v

APROAPE DE NEBUNIE

Deoarece manuscrisul autograf al acestei poezii nu a putut fi identificat, am stabilit textul după transcrierea lui Gr. Tabacaru (ms. 1.658, f. 109). Considerăm însă sursa indirectă ca prezentând maximum de garanţie, având în vedere corectitudinea şi scrupulozi-tatea transcrierii atestate de comparaţia între cele două reproduceri ale aceloraşi texte (T. Pamfile şi Gr. Tabacaru).

ÎN PUSTIU

Pentru reproducerea textului am utilizat transcrierea lui Gr. Tabacaru (ms. 1.658, f. 193 – 194) din motivele enunţate mai sus.

[SARA RĂSARE POETUL]

Textul reproduce manuscrisul autograf 1.658, f. 56. In partea de sus a foii, cu cerneală neagră, se fac anumite pre~ cizări, se schiţează vag specificul ambianţei creatoare de pe atunci: „Nu voi uita vrodată acele seri iubite / în farmec de poeme, de poeme aşa blând învelite”.

[IN TRECUT VISAM IUBIREA]

Această poezie e reprodusă după transcrierea de către Gr. Tabacaru a unui bruion ce nu s-a păstrat (ms. 1.658, f. 189 – 190). Garanţiile pe care le prezintă copiile lui Tabacaru au fost demonstrate anterior.

LA N.;

Originalul acastei poezii se află în ms. 1.657, f. 358 v. Există o identitate perfectă între acest manuscris autograf şi transcrierea lui Gr. Tabacaru (nv». 1.658, f. 220). Această poezie de iubire a cunoscut probabil prelucrări anterioare, căci nu conţine ezitări şi retuşări. Doar la înaeputul poeziei, sub titlu, e părăsit versul: „în noaptea asta”,care devine într-o altă împrejurare: „în sară asta”, fapt ce atestă cristalizarea mai multor poozii de dragoste în jurul aceleiaşi figuri feminine. E probabil aceeaşi Natalie căreia scriitorul îi închina o nuvelă purtând un titlu similar şi rămasă tot în stadiu de manuscris, ca şi versurile.

Poezia e scrisă pe o cerere adresată primului-ministru în numele unorţărani din Suceşti participanţi la războiul de independenţă, care solicitau să lise dea loturi „fără i mai fi tras la sorţi”,

deoarece se deducea că această practică nu i-a favorizat pe niciunul dintre ei. Pe aceeaşi hlr-tie, însă pe verso, avem o mărturie care atestă că Şt. Petică învăţa rusa şi că nu era chiar un începător. Textul scris în ruseşte se referă la Caterina a Il-a. E schiţat un gen de profil moral în care se insistă pe ideea că acesteia nu-i plăcea „clevetirea şi nu iubea pe acei oameni care se îndeletniceau cu ea", în partea de jos a foii se dă şi traducerea câtorva cuvinte ruseşti: flc-KasuBaTb «= a dovedi, a aproba, o6panoBaHHHft = fericit, HaynâHiwecTBO = clevetirea; rHeBaTBCH= ase supăra, c6i;fiEJieHHH= declaraţii, publicaţii, KpacHufi KpecT = Crucea Roşie, o6o8peHHe=revista. Pe părţile laterale ale cererii, se află o traducere din ruseşte intitulată Nicolai Ivanovici Kibalcici.

[IUBIREA-I FOC MISTUITOR]

Scrisă cu creionul, fără nicio retuşare, se găseşte în ms. 1.658, f. 116 v. Transcrierea lui Tabacaru apare în ms. 1.658, f. 214, şi este identică cu manuscrisul autograf.

CÂNTECE MODERNE ClNTEC DIN DEPĂRTARE

Textul este stabilit pe baza ms. 1.C58, f. 75 (A). Iniţial această poezie avea titlul *Răspuns* şi era iscălită *P. Stiopca* (ms. 1.658, f. 122) (B). Apoi, atât titlul, cât şi iscălitura au fost schimbate: *Cântec din depărtare*, semnată: *Erics*. Deoarece câteva din primele articole ale lui Şt. Petică, publicate în *Lumea nouă*, se referă Ia o figură de agitator denumit Stiopca, iar în *Munca* publica în 1894 chiar sub acest pseudonim, înclinăm să credem că poezia aceasta a fost concepută între anii 1894 – 1896. Textul de bază e scris cu cerneală violetă, apoi tăieturile, cât şi adăugirile sunt efectuate cu cerneală neagră. De fapt, în afara modificărilor amintite, care sunt exterioare poeziei, doar *v. 12* diferă de forma ulterioară: „ca să iubesc", A; „cum să iubesc, B. Notăm şi prelucrările pe text. *V. 9*: „Departe sunt de tine-acum", A; [„Să-ţi spun: – acum sunt liniştit", *tăiai*] B.

Ulterior această poezie a fost integrată ca primă piesă a unui ciclu intitulat *Clntece moderne* (ms. 1.658, f. 75).

Suita proiectată n-a fost însă realizată, ea limitându-se doar la trei bucăţi: I *Cântec din depărtare*; II *Odal-am pllns împătimit* şi III *Eram copii*…

II [*Odat-am plâns…'*]

Forma pe care o publicăm are ca text de bază manuscrisul autograf 1.658, f. 75 – 76 v. (A). A doua secvenţă din *Cintece moderne*

nu e decât o reluare, cu unele retuşări, a textului din ms. 1.658, f. 116 v. *v. 1*: Odat-am plâns împătimit, A; Odat-am plâns cu lacrima calzi, B // *v. 2*: De dorul dalbei frumuseţi, A; Pe urma unei frumuseţi, B // *v. 3*: eram pe atunci, A; era p-atunci, B // *v. 4*: In vremea tinereivieţi, A; In vremea simplei tinereţi, B // *v. 7*: Şi din apusele.dureri, A; Şi din durerea de atunci, B.

III [*Eram copii*…]

Poezia se găseşte în manuscrisul autograf 1.658, f. 75 v. Motoul acestei poezii: „*Wer erfreute sich des Lebens / Der in seine Tiefen blickt*!" („Cine s-a bucurat de viaţă / Privind în adâncurile ei!") aparţine poeziei *Casandra* a lui Fr. Schiller.

[A TRECUT DB-ATUNGEA VREME] Poezia se păstrează în manuscrisul autograf 1.658, f. 94 v. Pe text este efectuată o singură schimbare: *v. 4*: îl văd tot ca şi-n trecut (E acelaşi ca în trecut).

[ASEARĂ VISAT-AM LA RAZE DE LUNĂ]

Poezia se păstrează în manuscrisul autograf 1.658, f. 157.

Petică pare a fi fost într-adevăr inspirat, deoarecsprimaformă a poeziei cunoscută de noi e şi ultima. E prezentă doar o singură modificare:

v. 10: vorbindu-ţi [prin vorbe, *tăiat*].

Notaţiile existente pe aceeaşi pagină de manuscris (1.658, f. 157) nu afectează textul. Deasupra primei strofe se află, de pildă, un vers pus în paranteză („Iar vântu-şi spune afară încet a sale plân-suri"), iar la sfârşitul poeziei e adăugată o succintă completare, de natură explicativă: „Acolo unde fiecare colină e o legendă şi fiecare pădure o taină, acolo sunt".

[ÎN SARA ASTA M-AM QÂNDIT] Poezia se păstrează în manuscrisul 1.658, f. 147. Ultimele două versuri ale poeziei mai aveau o variantă, dar fiind de certă influenţă eminesciană, i-am preferat prima propunere:

v. 11: Şi-aş fi vrut aievea chiar (O lume aş fi dat să te am);

t». *12*: Să te am lângă mine (Aievea lângă mine).

In manuscrisul 1.658, f. 128, se află prima redactare a acestei poezii, care e stângace, dar prezintă interes pentru că atestă aceeaşi puritate de sentiment care va fi proprie şi formei definitive: „în sară asta m-am gândit / La tine ce abia / Numai ca soră pân-acum /A

te numi-ndrăznesc. /Şi m-am simţit oarecum mâridiu / „Văzândcăfac ceva / Ce poate ţie ca să-ţi placă". '

GlNTEG

Poezia se păstrează în manuscrisul 1.658, f. 130. Avea iniţial doar trei strofe, apoi, sub iscălitura: *Erics*, a rr.ai fost adăugată o strofă, care, conform unei notaţii, urma a fi antepusă ultimei strofe. In versurile ataşate ulterior sunt prezente unele retuşuri:

v. 9: iertător [înduioşat, *tăiat*] // *v. 12*: plânselul poetului (visurile, *tăiat* poetului).

[TRESTIANA ERA D ÎNSĂ]

Poezia se păstrează în ms. ’1.658, f. 194, în transcrierea lui Gr.Tabacaru. Dat fiind că toate manuscrisele autografe care s-au păstrat coincid total cu transcrierile lui Tatacaru, cât şi datorită faptului că există o corespondenţă perfectă între trsnscrierile lui T. Pamfile şi Gr. Tabacaru, nu ne îndoim de autenticitatea sursei.

ÎN TYROL

Textul e stabilit pe baza manuscrisului sutcgrgf 1.658, f. 38. Poezia e precedată de un moto în franceză: „*Airrer*, *boire*, *chasser*, *c’est la vie aux enfanls de Tyrol*”, între cele două strofe ale poeziei sunt integrate următoarele notaţii, ca variante ale aceloraşi idei: „Vinul, cântecul, femeile, vânatul, / aceesla e viaţa| veselă”. Sau: „Munţii fruntea şi-o ridică / Dimineaţc-n zori de [zi. / Munţii um-brele-şi trimit / Seară-n asfinţit de soare”.

[DIN ŢĂRI DE TOŢI..NECUNOSCUTE] Poezia se păstrează în manuscrisul sulogrsf 1.658, f. 141 v. Consemnăm retuşurile, de altfel efectuate parţial şi provizoriu, indicând formele pentru care am optat. Fără să fie tăiate versurile 5 şi 6, li se propunea alături varianta mai lărgită, pe care n-am adoptat-o:

v. 5: Căci n-a simţit vrodată clar (Căci el singur niciodată /n-a simţit în sine *bine*); *v. 6*: Ce-i cere inima, ce-i vra (Ce-sr dori şi el ca parte / din întinsa mare *lume*); *v. 15*: lira [chitara, *tăiat*;\ *am optat pentru*, *această formă*]; *v. 17*: o dorinţă [acea dorinţă, *tăiat*]; *v. 18*:

nişte visuri [acele gânduri, *tăiat*]; *v. 19*: Iar în note adesea tremur Şi-n note tremurau ades, *tăiat*]; *v. 20*: De-a lui ţară nostalgii (De ţara lui dulci nostalgii). *Am optat atit in cazul v. 19 cit şi 20 pentru formulările prime*.

[SE ÎNTINDE CÂMPUL VERDE ÎN ALBASTRUL INFINIT]

Textul po3ziei se păstrează în ms. autograf 1.658, f. 40.

Textul e scris în întregime cu creionul, ca şi cele câteva sumare notaţii care contrazic ambianţa naivă şi optimistă a poeziei: „Inima

mea care nu mai poate simţi sincer, căci au rănit-o şi falsificat-o moravurile lumai parverse", sau: „Azi chiar glasul de revoltă pare atât de banal. Şi ridicolul ce cade peste faptele cuiva trece îără de efect".

Unicele cuvinte scrise cu cerneală neagră pe această pagină sunt: „Frumoasă ţară, ţara Moldovei!"

[SUNT ZARZĂRII ÎN FLOARE ŞI GERUL E SENIN] Poezia se păstrează în ms. autograf 1.658, f. 66, scrisă cu cerneală violetă.

Gr. Tabacaru dă o transcriere integrală a textului în manuscrisul 1.658, f. 227. G. G. Ursu, însă, în *Analele Moldovei* nu publică poezia decât până la versul: „Şi plopi cu frunza şoptitoare ce se pleacă", probabil pentru că după acesta este introdus un „etc.".

Indicaţiile de prelucrare sunt foarte vagi. Nu există decât un

„azi"preexistent lui „sunt" (versul 1) şi „prin maluri" pentru „sub maluri" (versul 2). Acel „etc". de la f inele versului 11 a f ost eliminat în actuala ediţie, deoarece versurile următoare vin să completeze ceea ce scriitorul considera momentan ca suspendat. Am omis ultimele douăversuri, care erau evident neperfectate: „Şitoamna când apune soarele singurel / Apune-vei ferice erou şi tu ca el". — ;

[PLOPI GU FRUNZA ŞOPTITOARE] Păstrată în manuscrisul autograf 1.658, f. 147 v.

[CURGE ŞIRETUL LIN MIŞGÂND DIN VALURI] Textul acestei poazii e stabilit pe baza manuscrisului autograf 1.658, î. 131.

Pe aceeaşi pagină se află notate câteva versuri care prezintă interes deoarece aduc o viziune epicureică asupra existenţei, ceea ce este impropriu pentru Petică. De altfel, se pare că versurile sunt construite ironic: („Aluzie la Duiliu)Gel care-i vede unda si altelegândeşte/

E om care nu şti(e)J deloc cum se trăieşte, /Căci iată care este înţe" lepciunea-n viaţă: / Să ştii ca să te bucuri de timpul de faţă".

SONET

Poezia e reprodusă după manuscrisul sufograf 1.658, f. 68. Deşi poezia nu e terminată, cele 9 versuri rămase prezintă totuşi interes, deoarece conţin o muzicalitate interioară atât de pronunţată,încât sensul curge-n melodie odihnitoare şi blinda.

Pe aceeaşi pagină s-a proiectat un alt sonet, din care nu s-au realizat însă decât două versuri: „Şoptind în visuri se trezesc izvoarele" şi: „Cine ne turbură undele, clarele".

[O ZI DE TOAMNĂ LINIŞTITĂ]

Textul este stabilit pe baza manuscrisului autograf 1.658, f. 92. E prezentă o singură modificare:

v. *4*: se scutură [cutremurată, *tăiat*].

SONET

Versurile sunt reproduse după manuscrisul autcgraf 1.658, f. 166. Deşi intenţia de a realiza un sonet nu cunoaşte finalizarea, cele două strofe complet coagulate care ne-au rămas prezintă o valoare de sine stătătoare.

Pentru partea neterminată a poeziei, din urzeala incompletă a textului se detaşează următoarele versuri: „Nopţile iubirei calde în-vălite sunt de brumă", „în grădina parfumată cade ploaia viorie". „Crizanteme elegante în grădină au crescut / Printre veştedele frunze, printre iedera lucioasă".

NOAPTEA CLARĂ

Poezia se păstrează în manuscrisul autcgraf 1.657, f. 47 v.

Consemnăm modificările care s-au operat pe text:

v. *1*: gingaşe [leneşe, *propus*] // *v*. *3*: târzie [deseară, câmpiei, *tăiate*] // *v*. *5*: strălucite [fermecate, *tăiat*} // *v*. *9*: fantastici [năprasnici, *tăiat*] *II v*. *11*: linişti [pace, *tăiat*].

Am renunţat la ultimele două versuri deoarece, atât prin deficienţele de rimă, cât şi prin neaderarea organica la versificaţia anterioară este evident că sunt insuficient elaborate. Ele constituie mai curlnd nişte notaţii pentru un final care ar fi trebuit să fie reluat: „E aşa de bine aicea şi-i aşa de măiestrit:/Farmecul din îrrprejur cât de mândru-i şi tăcut".

[ABIA TE VĂD ŞI CAD PE GÂNDURI] Textul se păstrează în manuscrisul autograf 1.658, f. 149. Transcrisă fără erori de Gr. Tabacaru în *ras*. 1.658, f. 185 *v*. *1*: cad pe gân-duri (tremur, *tăiat*) // *v*. *2*: vremuri de odinioară (vremile trecute, *tăiat*)// *v*. *3*: din ceasurile (a ceasurilor).

în manuscrisele rămase de la Şt. Petică, alături de poeziile organic constituite sau de fragmentele detaşabile datorită prezenţei unor imagini fulgurante, care fac ca textul aparent insignifiant să se lumineze brusc, mai pot fi identificate şi alte încercări lirice apte de a solicita interesul. Anumite poezii păstrate integral, dar rămase, într-un stadiu primitiv, şi unale texte mai mult sau mai pufin extinse, datorită unei evidente spontaneităţi a actului creator, cât şi datorită unor idei şi stări de suflet care completează universul său spiritual merită să fie

reţinute.

Deschidem suita materialului pe care-l publicăm la acest subcapitol printr-o poezie care se constituie ca un gen de artă poetică şi care, atât după grafie, cât şi după unele particularităţi de ideatică şi de realizare, se înscrie printre primele încercări lirice ale lui Şt.Petică

Nu face vină celui ce ştii că stă deoparte Şi a luptei bărbăţie cu tine n-o împarte, Ci a sale năzuinţe le-nchide cu durere în suflet şi pe viaţă le ascunde în tăcere.

— De-ai şti cât de adsssa-l îndurerează gândul
Că dânsul n-o să aibă în veci la luptă rândul
Şi că o să-şi treacă viaţa pustie şi în urmă;: ’
Cu viaţa şi a lui nume din lume i se curmă.
De bună seamă atuncea de el te-ai îndura
Şi lacrimi, fierbinţi lacrimi pe soartă-i ai vărsa,

Căci singur vede dânsul amarul lui de-ajuns în viaţa-i sfâşiată şi vrednică de plâns,

Şi bine simte doară că viaţa lui întreaga:””’
”. Nu lasă amintirea nici unei clipi mai dragă.
— Dar tu te-mbărbătează şi veşnic al tău gând
Măreţ l-împodobeşte, cu el sărbătorind.
Profetul tuturora, tălmăcitor de doruri,
Ţie-ţi şânt hărăzite a luptelor onoruri.
Din inima-ţi scânteie de mângâiere lină
Dă celora din umbră durerea de-o alină,.
Căci cei ce n-au putinţa de trai cum se cuvine..
Tot sufletul şi dorul şi-l pun cu drag în tine:,
Ah, lumea ştie cum să se îngrădească
Ga cel ce vrea să lupte să nu se mai ivească.
(Ms. 1.657, f. 237.)

’ RĂSUNĂ CLOPOTELE RAR

Poezia se păstrează în ms. 1.658, f. 72. Ce ade a doua strofă este înserată şi de G.G. Ursu în studiul său *Un caiet de versuri inedite ale lui Şt. Petică* în *Analele Moldovei*, 1943.

Răsună clopotele rar.

a i din a lor glasuri răsar uvinţe adânci şi-nţelepţeşti: Ah, singur, singur, cum trăieşti? Pe cer se duce luna-n cale Acoperindu-se de jale; Şi mustrător e glasul său: – Tot singur, încă, dragul meu?

[S-O VĂD, S-O VĂD ORIUNDE…] Se păstrează în manuscrisul

autograf 1.658, f. 129.

S-o văd, s-o văd oriunde, s-o văd, s-o văd mereu, Privirea ei cea dulce sa-mi umple gândul meu, Căci traiul meu de-acuma atât de greu m-apasă, Nehotărât pe pantă când visul meu se lasă, Ga înfiorat privesc cum, dus de-a soartei mână, Mă stăpâneşte gându-i cu patimă nebună Şi nu ştiu să fiu trist sau vesel c-am iubit, Ci numai evoc clipe de-atunci când am vă[zut]. Adesea întârziat eu stau şi aştept s-apară Să se desprindă-ncet în calda, dulce sară, Şi-ncet ca o plutire trecându-mi dinainte Sopti-i-voi cu iubire fierbinţile cuvinte. Şi-n aşteptarea celui moment ce nu mai vine, Se duce vechea pace şi depărtatul bine.

Crâmpeiele de lirică rămase în manuscris ca vestigii ale unei elaborări nefinisate le dăm în ordinea în care ele apar în manuscrise, deşi nu avem certitudinea criteriului cronologic în ordonarea materialelor rămase de la Şt. Petică. (Cu prilejul reluării materialului pentru proza inedită, am putut constata, dimpotrivă, că foile care se continuau, constituind împreună bucăţi de sine stătătoare, erau dispersate în cadrul volumului, între ele introducându-se adesea zeci de pagini). Totuşi, d3oarece se pare, ghidându-ne după grafie, că ms. 1.657 conţine unele notaţii versificate anterior celor cuprinse în ms.1.658, vom începe prin a comunica câteva texte din acest manuscris. Visurile de-altădată azi nu le mai înţeleg, Dar şi-acum cu drag de-un viers cugetarea mea mi-o leg.

(Mg. 1.657, f. 228 v.)

în versurile citate *z* e reprezentat prin $; fenomenul nu'se repetai mai târziu, ceea ce înseamnă că aceste versuri ţin de primele sale încercări de versificare.

De acestea doar e plină vara
Şi blând le-mbracă noaptea-n ceaţă,
Dar mulţi încep idilic sară
Şi sfârşesc tragic dimineaţa.
(Ms. 1.657, *t*. 32.)
GlNTEG DE TOAMNĂ

Ah, acorduri depărtate la picioare vin şi mor, Iar natura toată-i plină de melancolia lor.

(Ms. 1.657, I. 54.) M

Vii dorinţi de fericire Dântr-atâta depărtare Nordul rece îţi trimite într-o lungă-mbrăţişare.

(Ms.l. 657, f. 65.)

Nu văzuse că Rodrigo în odaie se strecoară, Cu bastonul său în mână Şi jobenu-n subsioara.

(Ms. 1.657, f. 67.)

Secretarul este astăzi într-o mare buimăceală, Cum o să se mai deştepte Asta-i altă socoteală.

(Ms. 1.657, f. 211 v.)

Frumoase şi vesele fete, Ce odată gândirea-mi răpirăţi, Răsareţi din nou; mă îmbete Iar farmecul ochilor vânăţi.

(Ms. 1.657, f. 215 y.)

Căci în farmecul de noapte Simt nevoia să vorbesc

36*

De fecioare-n calde şoapte Şi de cei cari iubesc. Şi al ei nume gingaş sună Ga un cântec de demult Şi pe o noapte aşa senină Despre ea ştim.

(Ms. 1.657, f. 218 V.)

Găci o parte-mi fu din trai, Cea mai mândră, a ei iubire. Timpul dulce al lunei mai – Gea mai dragă amintire.

(Ms. 1.657, f. 218 v.)

O, noi trăim din visuri, din dorul altor vrâste Trecute, dispărute în neguri depărtate Şi adesea acel dor în ceasurile triste in mine se strecoară puternic şi străbat.

t(Ms. 1.657, f. 218 v.)

Sunt din Kolonos cea plină de soare
La care măiastră privighetoare
Voioasă se-ntoarce şi cântă în văile înfloritoare
Sub raza lunei cea blândă şi sfântă.

(Ms. 1.657, f. 411 T.)

Şi clipele acelui trecut Aşa de drage mi-s, Că mă cutremur când gândesc Că totul a fost vis.

(Ms. 1.658, f. 85.)

Strălucitoare nopţi cu lună Şi farmec de iubire Vor rămânea etern neşterse Ga sfântă amintire.

(Ms. 1.658, *l*. 85.)

Erai o Sarmisagetuză
De bâlci, e drept, dar, orişicum,
Erai o Sarmisagetuză
Cum nu se leapădă pe drum.
Eu aş fi vrut să fiu romanul Traian, vestitul împărat.

(Ms. 1.658, f. 91.)

Mai mândru chiar ca Arfcbsn Purtând în spate-un macferlen, Treceam voios pe strada mare De după faine galantare.

(Ms. 1.658, f. 91 v. ^

De-ar deschide el poetul somnorcşii ochii săi, Ar uita în acea clipă draga vrernilor dinţai, Şi a lui visuri s-ar aprinde şi măreţ a-rrpodcbi-o, Mai frumoasă decât toate ce-l înccnjur *st* simţi-o.

(Ms. i.658,'_f. 112.)

E unirea măiestrită între artă şi artist. Unul plin de idealuri ce le află în natură, Alta veşnic surâzândă, veşnic rece şi-n schimbare, Ce a-ncălzit pe atâţia alţii, ce-ncălzi-va alţii iar, Căci atât va fi şi artă cât trăi-va toată lumea De la anticul Sophocles până-n tainic viitor.

(Ms. 1.658, f. 112 v.)

Pe aşa vreme fermecată principesa surâzând Mărmurită stă şi-admiră faţa mândrului poet Ce visează stele albastre, surâzând ca un băiet.

(Ms. 1.658, f. 112 v.)

Plecam voios şi-n drumul meu Un vers de doină răsuna Ce ca un semn prevestitor In pacea serei se-nălţa.

(Ms. 1.658, f.

H6»

Se arată înainte măreaţa livadă, Cu mândrii copaci ca vechii străjeri,

Prin cari şopteşte încet, încet vântul Şi raze de soare, uşoare ca gândul, Se cern printre frunze şi lasă să vadă Ga lamurul de pur albastru cer.

(Ms. 1.658, f. 123 v.)

Iubirea e ca să duci viaţa mai bine Şi nu viaţa să ţi-o pierzi iubirei.

(Ms. 1. 658, f.131.)

O cărare străbătută de atât de multe vise îmi apare în strălucită aureolă de lumină Şi asupra vieţei toate dulcea faţa ta senină Rispândoşte-atâta farmec şi atâta poezie înoât trece aşa de lină ca o undă argintie.

(Ms. 1.658, f. 140.)

Plopii ţiitori de taină In a nopţei întuneric Dungi de umbră împrejuru-i Răspândesc aşa feeric De răsare alb în umbră Idealul său profil încadrat în plete negre Şi cu zâmbet de copil.

(Ms.1.658, f. 141.)

Răsună lin şi tânguios Un viers de doină din caval Ge-n pacea serei-naripat Sî-nalţă dincolo de deal.

(Ms. 1.658, f. 145.)

O, sufletlblând de soră, duioasă armonie, Ge dai cântărei msle cereasca poezie.

*

Preludiu fu amurgul liniştit, Preludiu singuratec de vioare.

(Ms. 1.658, J. 146.) *

Adesea te cuprind tristeţi nesfârşite De ţi se pare toate dorinţile pierdute Şi stai ca aiurit de-atâta neînţeles.

Ci nalţă-ţi a ta minte şi cercetează-n lume Şi vezi câte dorinţe-s trudite şi nebune Şi luptă ca sâ-i scapi de-al căderei eres.

(Ms. 1.658, *f*. 148.)

VISURI VAGI

Din ţări pierdute-n depărtare venea poetul cântăreţ Cântând lumei iubitoare versul său cel mult isteţ. ’

Ţări albastre-n depărtare le lăsă poetul blând, Fermecat de mândre visuri, neînţelese de-al său gând, Căci el singur niciodată n-a simţit în sine clar Ce-ar putea mai bun alege din al vieţei mare dar, Ci de-n haine de serbare toată firea surâdea, înstrunând îndată lira, vesel imnuri intona.

(Ms. 1.658, f. 163.)

Nu-mi pot rimele să-ncapă cea mai mândră floare a vieţei., Nici să spună acea sete ideală a tinereţei.

(Ms. 1.658, *t*. 163.)

Şi ca un sphinx ce veşnic va fi netălmăcit Stă tainic începutul şi tainicul sfârşit.

(Ms. 1.658, 164 v.)

E o măreaţă epocă şi tristă totodată Ca fruntea palidă a unui erou rănit, Luminată de razele soarelui apunând.

(Ms. 1.658, f. 167.)

Fluturând pe dinainte îmi răsare adesea-n cap, Şi cu toată bogăţia, viersurile nu-l încap, Căci e tainic ca viaţa şi ca dânsa de frumos.

El vorbeşte mult de tine, draga mea fără de sesmăn, Şi de-aceea acel cântec e aşa de greu de spus.

(Ms. 1.658, r. 171.)

Considerăm indicat să ataşăm aici şi câteva versuri ocazionale, importante prin faptul că ele constituie, după cel ce ne-a făcut relatarea, *prima poezie* a lui Şt. Petică.

LA MOARTEA LUI OTHELO Othelo zace în mormânt. în sânul recelui pământ Stă negrul trup al lui în pace

Şi limba lui isteaţă tace. Othelo zace în mormânt.

O, maur fără de noroc, Te plânge astăzi cu mult foc O Desdemonă de tocmeală Din clasa I-a gimnazială.

Legenda necesară pentru înţelegerea acestor versuri este sumar prezentată în articolul manuscris al prof. Liviu Macedonescu, după «care am reprodus textul.

„Prima poezie a lui Şt. Petică, nepublicată, a fost aceea pe care el a scris-o la moartea câinelui unei familii cunoscută de el. Gâinele mare, negru, era plâns de o fetiţă din clasa I gimnazială".

Articolul manuscris al prof. Liviu Macedonescu, după care am reprodus atât poezia, cât şi citatul, se intitulează *Amintiri despre* «*Şt. Petică* şi e datat 4 august 1965. Liviu Macedonescu, distinsul profesor din oraşul Brăila, care a avut bunăvoinţa să ne pună acest material la dispoziţie şi să ne furnizjze şi alte date referitoare la viaţa *-şi* personalitatea lui Şt. Petică, a fost coleg cu acesta în clasa a V-a la Iic3ul r3al şi a râmis ap31 prieten cu viitorul scriitor.

TRADUCERI PĂSTRATE ÎN MANUSCRISE

Cu excepţia a două poszii – *Cintec* (după Heine) şi *Romanţă* (după Hugo Salus) – celelalte prelucrări sau traduceri făcute de Şt. Petică n-au văzut lumina tiparului în timpul vieţii poetului. Se pare totuşi că ele au fost sistematizate în vederea publicării, deoarece se află grupate, într-o transsriere fără retuşuri, într-un caiet de format mic, cu foaie albă, fiind scrise cu cerneală violetă, frecventă în faza imaputurilor sale litorare (ms. definitiv 1.658, f. 19 – 25, Biblioteca Academiei).

în ediţia noastră traducerile vor fi reproduse din acest manuscris cu caracter definitiv, indicându-se pentru cele câteva bucăţi publicate postum de către G. G. Ursu locul şi data apariţiei.

TRAGEDIE

Se păstrează în manuscrisul autograf 1.658, f. 19. Prima S3cvenţă, *Tragedie l*, a fost publicată de G. G. Ursu după transcrierea lui T. Pamfile în studiul său din 1943.

Nu întâmplător traducerile încep cu câteva echivalenţe

româneşti alepoeziilorlui Heine, ci pentru că acesta era unul din poeţii preferaţi ai copilăriei sale. în manuscrisul 1.657, f. 214, avem o schiţă de dialog din care reiese frecventarea acestui poet de giupul din care-făcea parte.

„Car. Să ne citeşti ceva. Vreau să-mi întrupez Sn minte serile-acelor sâmbete vesele cari au făcut atât de fericită vremea… când eram împreună la Adela Marian.

Pet. Ce voiţi să vă citesc?

Car. Iată aice Heine. Deschide-l oriunde, căci toate poeziile lui pătrund deopotrivă inima, cu adâncă întristare. Şi parcă acum, mai mult ca oricând, simt nevoia unei calde duioşii.

Pet. Am nemerit la *Tragedie*. Ascultaţi, căci încep: «O, fugi cu mine, draga mea».

Dânsa suspină înăbuşit. Car. ascultă religios, cu capul între mâni.

«Căzut-a o lumină în noaptea de mai.»

Dânsa izbucneşte în plâns.

Car. (se scoală şi se îndreptea2ă repede spre dânsa). L!"

De fapt versul „O, fugi cu mine, draga mea" este v. l din *Tragedie*, care inaugurează ciclul de traduceri.

De altfel, simplul fapt că ciclul de traduceri din Heine este ceJ mai extins ne poate oferi un alt indiciu sigur în sensul preferinţelor deja semnalate.

DEDICAŢIE (Heine)

Păstrată în ciclul de traduceri care se află într-un manuscris cu caracter definitiv (caieţelul din ms. 1.658, f. 19 – 25). *Dedicaţie* figurează în ms. 1.658, f. 19 v.

DIANA (Heine)

Reprodusă din manuscrisul cu csrgder definitiv 1.658, f. 19 v. 20.

DORINŢĂ (Heine) -: ”'

Traducere păstrată în manuscrisul 1.658, f. 20 v.

LA RĂSPINTENI (Heine) – Păstrată în ms. citat anterior, f. 20 v.

ÎN VALE LA SALAMANCA (Heine) – ” Poezie păstrată în ms. citat, f. 21.

ANGELICĂI (Heine)

Reprodusă din ciumi de traduceri al manuscrisului cu caracter definitiv 1.658, f. 21.

SEARA-N CODRU (Heine)

Reprodusă din ciclul de traduceri al manuscrisului cu caracter definitiv 1.658, f. 21 v. Această pogzie, atribuită ipotetic lui Heine, apare în întregime în studiul lui G. G. Ursu din 1943, p. 202. Ipoteza se confirmă, deoarece acest text, reprodus după transcrierea lui T. Pamfile, este integrat suitei de traduceri din poetul german.

LA MALUL MĂREI (Heine)

Poezia este păstrată în manuscrisul 1.658, f. 21 v. Textul acestei poezii este reprodus de către G. G. Ursu, după transcrierea lui T. Pamfile, la p. 202 în studiul amintit.

ÎNTÂIUL ROL (Al. Petfifi) Se găseşte în manuscrisul 1.658, f. 22.

Publicată de G. G. Ursu după transcrierea lui T. Pamfile în studiul său din 1943, p.]204.

GLASUL AMINTIREI (Al. Petofi) Este păstrată în manuscrisul 1.658, f. 22.

VIERSURI IUBITEI (Al. Petofi)

Apare în ciclul de traduceri aflate în manuscrisul cu caracter definitiv 1.658, f. 22 v. Este reprodusă din acest manuscris.

ORIENTALE (Bodenstedt)

Se află în manuscrisul 1.658, f. 23 – 23 v.

Secvenţa a doua a *Orientalelor* (*Orientale 2*) este reprodusă de G. G. Ursu, după transcrierea lui T. Pamfile, în *Analele Moldovei*, 1943, p. 203.

CÂNTEC (Lermontov) Poezie păstrată în manuscrisul 1.658, f. 23 bis.

LA NIEMEN (Mickiewicz)

Se păstrează în manuscrisul cu caracter definitiv 1.658, f. 24.

Reprodusă în întregime de G. G. Ursu, după transcrierea lui T. Pamfile, *in Analele Moldovei*, 1943, p. 196. Am introdus aici această poezie, ca şi celelalte traduceri publicate postum de Ursu, pentru a nu strica unitatea ciclului creat de scriitor, păstrat într-un manuscris cu caracter definitiv.

HARFA DIN TARA (Th. Moore) Se află în manuscrisul autograf 1.658, f. 25.

CE FRAGEZI ŞI MlNDRI ERAU TRANDAFIRII E o traducere a poemului în proză al lui Turgheniev intitulat *Jfak xapomUjkak ceeotcu 6buiu poau* ..., scris în 1879 şi inspirat dintr-o poezie a lui Miatlev, din care a păstrat neschimbat versul ce revine ca un laitmotiv. Data aproximativă a acestei traduceri se poate fixa datorită preţioaselor

precizări ale profesorului Liviu Mace-donescu, fostul coleg de liceu al scriitorului, care ne-a comunicat că Şt. Petică a publicat, pe lângă articole de structură politică, şi o traducere din Turgheniev în revista *Propăşirea*, scoasă de cei doi liceeni în primăvara anului 1895. Suntem tentaţi să credem că e vorba chiar de acest poem în proză, deoarece în manuscrisul 1.657, f. 273, transpunerea în româneşte e scrisă cu cerneală violetă şi cu scrisul regulat, copilăresc, propriu perioadei de formaţie a scriitorului. De fapt, traducerile în general aparţin fazei de început a creaţiei sale, dovadă stângăcia ciclului de traduceri deja comentat, grafia, cât şi existenţa unor scrisori, datate *4 decembrie 1895* şi *22 aprilie 1896*, care atestă existenţa unor traduceri în manuscris, trimise de Petică unei tipografii din Graiova spre publicare. Scrisorile se află în posesia fratelui scriitorului, Tache Petică. Prima scrisoare, trimisă de Ralian şi Ignat Samitca, conducătorii Tipografiei Naţionale din Craiova, sună astfel: „Traducerea dumneavoastră, spre a fi admisă să se publice în «Biblioteca de popularizare», trebuie să fie mai întâi citită şi aprobată de D. I. Hussar, directorul literar al publicaţiei. Dacă vă convine această condiţie, trimiteţi manuscrisul, pe care-l vom expedia apoi mai departe d-lui Hussar, şi în urmă vă vom înştiinţa de rezultat". Scrisoarea a doua confirmă acceptarea acestor condiţii: „Am primit cartea dumneavoastră poştală din 18/3 [...], precum şi manuscrisul dv., pe care l-am trimis d-lui Hussar la Munchen, ca să se pronunţe asupra-i. Imediat ce vom primi răspunsul d-sale vi-l vom comunica".

PROZĂ „„

NEÎNŢELES

în ms. 1.657, f. 277-280 v., cât şi la f. 324 – 325, s-a păstrat doar un fragment mai extins din ceea ce intenţiona să devină un roman sau în orice caz o nuvelă amplă. Deoarece textul se întrerupe si nu are legătură cu celălalt fragment păstrat în ms., am eliminat în textul editat segmentul de frază care precede capitolul III p. 386 şi pe care-l comunicăm aici: „...semi-barbară de atunci şine recomandă lumea sălbatecă de altădată. Eu zic însă că o societate stabilită pe baze egalitare, stăpână pe natură, e preferabilă".

Nu există decât o singură adăugire cu cerneală neagră (textul e scris cu violet). Ideea nefiind însă complet exteriorizată, dovadă cele două puncte după care nu mai urmează nimic („Să lasă dus de dânsele:" p. 381, r. 13), am considerat că nu e indicată reţinerea în text

a acestui început de notare a unei fraze iar lap. 386, r. 30 strădania (asuprirea, *tăiat*).

La f. 277 v., la subsolul paginii, e adăugată o propoziţiune se pare chiar în momentul creaţiei, deoarece e scrisă cu aceeaşi cerneală violetă. Fragmentul, aşa cum era firesc, a fost introdus Ia locul indicat de scriitor prin l: (p.382, r. 4 „Egoismul lui în simţire suferea de aceasta".

Bucata este precedată de o notă explicativă intitulată „Prefaţă" (ms. 1.657, f. 253) în care ni se dau indicaţii asupra modului în care a fost concepută lucrarea din punct de vedere artistic şi mai ales asupra felului în care a fost construit caracterul central al povestirii. „Schiţa prezentă e mai mult o lucrare de psihologie individuală. Ea nu conţine fapte strălucite, deci nu se adresează maselor populare; ea nu conţine nici atâta în pasiuni, căci nu se adresează nici femeilor; ci ea studiază formarea şi dezvoltarea unui caracter, deci formează ceea ce Stuart Mill numeşte ethiologie şi prin asta se adresează numai cugetătorilor. Dar ţintind aşa de sus, autorul se teme ca să nu fie luată aceasta drept o mare prezumţiune. Ţine deci să expună aici cum a urmat în aranjarea acestei schiţe (2) (un filosof modern zice că operile romancierilor actuali sunt totdeauna viciate pentru dorinţa de a place clienţilor lor; ei nu fac să se mişte personagele după adevărata lor natură; etc.).

A luat de la toţi câţi a cunoscut ce i s-a părut lui mai însemnat dnTcaracter. Ca să fipuspe fiecare în parte, ar fi ieşit o scriere prea vastă, care, pentru ca să fie o operă de artă, ar fi cerut mai mult talent. Aminteri, ar fi fost o scriere rece, în care ar fi apărut scenele *ără nicio legătură, aşa ca în fotografiarea unei mulţimi în care se vede tot realul, dar nicio artă. I se va zice că nici asta nu pare o operă de artă.

A făcut ce a putut; dar dacă ar fi complicat-o mai mult, poale n-ar fi ieşit nici atâta. (3). Autorul recunoaşte că, cercând să aprofundeze un caracter în toate detaliile sale, de multe ori ocoleşte pe de lături în Io3 să poată ai nsri drept e mo ţ lunile interne ale sufletului. Şi pe urmă, aici e vorba de un tsmperament, lucru foarte greu de definit.

Dar oricum, acesta e începutul unui nou soi de artă şi ar fi bine ca artiştii mai viguroşi să o ducă rnai departe, lăsând romanele moderne cari analizează o lume cu simţirile degenerate şi ocupându-se mai mult de generaţiunea nouă.

Tinerimea noastră ar avea multe de făcut în societate. Măreţul

zbucium al lumei de acum are nevoie de minţi cari să cugete, de Lraţe cari să execute. Ori generaţiile cari sunt pe ducă nu-i pot da acestea, iar tinerimea cu educaţia primită se dedă cu totul altor treburi. Aici se analizează pe cât e cu putinţă această stare".

Textul „Prefeţei" se află în ms. 1.657, f. 253, fiind însoţit de iscălitura *P. Stiopca*, aflată deasupra titlului.

[AMURGUL SE LĂSA ÎNCET…]

Apare în manuscrisul 1.657, f. 264 – 264 v. şi se continuă la f. 260.

Paginile au un evident caracter autobiografic.

FĂRĂ ADĂPOST *Pagini de noapte*

Este scrisă pe hârtie de aceeaşi culoare şi acelaşi format ca şi poemul în proză *Ce fragezi şi mândri erau trandafirii*. Ambele sunt concepute într-adevăr în faza socialistă. Un indiciu în acest sens ni-l oferă prezenţa cuvântului „tovarăşe", care ţine de coloratura socialistă a limbajului, reminiscenţă a modului de a se exprima în relaţiile cu colegii săi de la *Lumea nouă*. Apelul la pictura lui Hans Holbein, pentru a defini peisajul sumbru, apăsător, constituie iarăşi o dovadă, care permite chiar o datare mai strictă, deoarece, în paginile *Lumii noi*, în 4 iulie 1898, este publicat un interesant medalion asupra lui Hans Holbein (*Un tablou*). Probabil că ambele producţii sunt apropiate în timp, fiind expresii ale aceleiaşi dispoziţii sufleteşti.

Originalul se află în manuscrisul 1.657, f. 266 – 272 v., iar o transcriere a acestora de către Gr. Tabacaru apare în manuscrisul 1.658, f. 235 – 242 (transcrierea sistează spre final r. 35, p. 393). Pentru fragmentul iniţial Tabacaru a folosit un text care nu s-a mai păstrat, începutul *Paginilor ds noapte* a putut fi totuşi identificat într-o încercare de compunere în franceză în manuscrisul 1.657, f. 112, care, cu excepţia unor neimportante diferenţieri, se suprapune frazelor cu care-şi inaugurează Tabacaru transcrierea. „*La nuit passait, pale et froide. Dans la brume grise et epaisse, des gouttes d'eau fines tcmbaient lentement comme des larmes pleurees par le del de sole. Sur la vaste plains sombre comme un tableau de Hans Holbein paraissait planer, dans touts sa terrible grandeur, Vesprit desolant des nuits tragiques et des marts qui ont dispăru ă cause de leur rece angoisse*". Următorul fragment, de aproximativ o jumătate de pagină, cuprins între: „Era ca şi cum o mână nevăzută" (p. 390, r. 9) şi: „Şi omul care rătăcea în intuneres" (p. 390, r. 27), a fost stabilit după transcrierea lui Tabacaru.

Ne-am permis însă să realizăm o sumară rectificare, deoarece se remarcă din restul confruntărilor, pentru care avem textul de bază, că, deşi extrem de fidel originalului, Tabacaru comite din când în când anumite erori de transcriere, uşor remediabile, pentru că cuvintele care nu se integrează în logica frazei cheamă altele cu o fonetică asemănătoare, darperfect integrabile în context. Retuşarea s-a efectuat în fraza: „Şi tot întunericul palid care domnea după miezul nopţii părea că se mişcă în valuri mari *cernind* chemărei poruncitoare a mâinii fermecate" (p. 390, r. 14), unde e clar că „*cernind*" se cere substituit prin „*cedind*". Celelalte greşeli de transcriere, pe care le putem verifica prin textul de bază, au intervenit tot în cazuri în care expresia grafică era foarte asemănătoare, în r. 20, p. S90 „cercau" pentru „*urcau*", în r. 22, p. 391, pentru „*sătuilor*" avem „*sătenilor*", cuvânt care pare absurd în context, ca şi „inimos" pentru „*mânios*", p. 393, r. 8» etc. Tot insuficienta atenţie a făcut [ca Tabacaru să omită spre sfârşitul transcrierii un succint episod, neobservând, probabil,, un semn (8) care indica că aici trebuia introdus un alt pasaj separat scris însă tot cu creionul şi pe o foaie de format şi culoare similară, pasaj ce şi ca sens se prezenta ca o continuare a frazei întrerupte. Gând a fost vorba însă de un pasaj mai extins propus pentru intercalare, Tabacaru s-a conformat. După semnele: S + aflate pe foaia 268, a introdus şi el fragmentul cu indicaţia " + " de Ia foaia 266. Pe textul de bază ezitările între diversele formulări sunt reduse: P. 391, r. 17: îndureraţi (fiarесălbatice) p. 389, r. 33: braţ uscat (braţ descărnat)// p. 392, r. 15: cerul adormit [cerul pustiu: *am adoptat acest epitet fiind mai potrivit In context*].

Am reluat între paranteze propoziţia: „întunericul trecea palid şi rece" (p. 394, r. 16), deoarece numai astfel se putea realiza firesc legătura între pasajul pe care scriitorul îl cerea introdus şi restul schiţei...

48?

Textul fiind u?or deteriorat, am introdus în paranteze drepte fie literele care lipseau dintr-un euvânt, fie chiar unele cuvinte care nu se mai păstrează, dar pe care contextul ni le sugera. Completările, de altfel reduse, s-au efectuat la p.: 392, r. 24 – 27, p. 393, r. 1,2, 13, 15, *16*, 27 – 29, p. 394, r. 17 – 20.

VIS PRIMĂVĂRATEC

E constituită dintr-un ciclu de fragmente disparate prin plasarea

în manuscris, care pot fi însă ordonate într-o succesiune ce întregeşte perfect povestirea (manuscrisul 1.657, f. 201,210, 230, 233 – 233 v, 212, 231, 232 şi 231). Din manuscrisul 1.657, f. 201, deducem că partea primă a acestei nuvele avea ca titlu iniţial *Natalia*, care a fost apoi tăiat şi substituit prin *Vis primăvăratec*. Cuvintele franţuzeşti dispersate pe parcursul lucrării le-am păstrat, pentru a nu schimba nimic din tenta specifică a compoziţiei. In schimb, cuvântul „*mânglia*", care în original a fost tăiat şi substituit prin „*gâdilea*", a fost preferat formei definitive pentru că ni s-a părut a fi mai adecvat textului.

În manuscrise s-a păstrat o foarte interesantă schiţă a personajelor, cât şi a conflictului pe care ar fi dorit să-şi axeze povestirea *Vis primăvăratec* (ms. 1.658, f. 99).„Ea: frumoasă, brună, inteligentă. Natură sănătoasă şi deplin dezvoltată, îl iubeşte pe Al. cu toată nevoia sănătoasă a unei femei tinere. Se desparte de el cu regret. El: inteligent, dar rafinat, de cultura orăşănească. Din natură bun, dar din pricina surmenajului, nervos şi adesea răutăcios. Are adeseori «uvinte înţepătoare. Blazat de oraş şi de tot *desenchantement de la vie* întâlnit acolo, el vine la Natalia ca la visul cel mai cast al vieţei sale. Dar curând vede deosebirea ce-i separă acum. Urmează însă legătura înainte câtva timp, apoi o desface. Impresia totală e un perfect pesimism. In faţă li se ridică iubirea sănătoasă a lui Teodor cu grecoaica".

Proiectul elaborat n-a găsit o materializare fidelă, însă, în practica fenomenului artistic. Conflictul era conceput pe incompatibilităţi de trăiri, pe incongruenţa dintre o fire simplă, sănătoasă şi o alta nevrozată, cu toate ciudăţeniile şi anxietăţile unui intelectual sensibil, tracasat de vicisitudinile ambianţei citadine, în schiţă, dezbinările generate de contrast se pierd, pesimismul fiind rezultatul unei dezamăgiri, al unei saţietăţi care a urmat împlinirii iubirii dintre cei doi şi în niciun caz unul generat de inalte considerente.

[…CASA NECULCEŞTILOR…]

Fragment identificat în ms. 1.657, f. 328 şi 327.

Nepăstrându-se întreaga schiţă, fraza de la început e trunchiată-am comunicat-o, totuşi, deoarece prin relaţie cu restul contextului-' ea devine perfect inteligibilă.

Textul a fost supus unor uşoare revizuiri, scriitorul realizând o.

mutaţie sistematică a verbelor de la trecut la prezent: p. 401, *r*.

6:

. desfăşoară (desfăşura)// *r. 11*: curge (curgea) // *r. 13*: pare (părea) // *r, 17*:

asfinţesc (asfinţeau)// *r. 18*: capătă (căpătau)// *r. 19*: pătrund: (pătrundeau).

Celelalte schimbări propuse prin tăierea unor cuvinte şi adăugirea altora cu cerneală violetă peste cerneala neagră sunt minime: p. 401, r. *7*: verei (amiezei)// *r. ÎS*: (nopţi ultraviolete, *tăiat*) nopţi înstelate-[*am păstrat in parantează şi forma tăiată deoarece ni s-a părut a fi reprezentativă pentru tendinţa spre originalei modern specifică aiitcruliti*] */f r. 17*: aci, sub (sub).

CALEA ÎNTOARSĂ

Originalul textului se află în ms. 1.657, f. 57. Partea de început e scrisă cu cerneală neagră apoi se continuă cu cerneală violetă. Iniţial, titlul a fost *La fund*, apoi s-a tăiat cu cerneală violetă şi s-au propus alte trei titluri: *Un suflet in mulţime*, *Iubire pierdută*^ *Calea întoarsă*. Ultimul fiind subliniat cu două linii şi plasat chiar deasupra textului, a fost păstrat de noi ca titlu, deşi nici celelalte-două n-au fost tăiate.

In text au fost operate anumite modificări:

p. 403, *r. 5*: tipsie (taler)// *r. 5*:aur (argint)// *r. 5 – 6*: strălucitoare (albă)// *r. 11*: Jâmbinează (armonizează) [*am preferat totuşi a doua propunere*, *deoarece* „îmbinează" *e o formă depăşită şi forţată*],

Acest text a fost transcris de Gr. Tabacaru la f. 94 – 95, ms.1.659.

[...JUGUL ÎNGROZITOAREI MELE PERSONALITĂŢI...] Textul, identificat în ms. 1.657, f. 336 – 336 v., a fost supus unei succesive prelucrări, la puţin timp după concepere, căci corecturile sunt făcute cu aceeaşi cerneală, dar cu caractere mai subţiri (e scrisul unei alte peniţe), şi oarecum mai târziu, când nu se face decât o singură adăugire cu cerneală violetă lap. 405, r. 17: (păreri de rău) amintiri. Din retuşurile survenite chiar în timpul conceperii menţionăm: p. 405, r. 18; searbădă (încă lungă); se *renunţă la secvenţele*: „se datora în mare parte" p. 405, r. 8, „prea grea pentru, trupul acesta fraged" p. 406, r. 31.

Poezia *Cintec de toamnă*, publicată sub pseudonimul *Erics* în *Lumea nouă literară şi ştiinţifică* (III, nr. 3,

17 noiembrie 1896, p. 4} 44 – 45

Citaţia adresată lui Ştefan Petică cu prilejul procesului care i-a

fost inten tat datorită activităţii sale socialiste la sate (Biblioteca Academiei, ms. 1.659, f. 66); 44 – 45

Ştefan Petică militar (1897). Reproducere din *Freamătul*, Bârlad, II, nr. 1 – 3, ianuarie-martie 1912, p. 23 44 – 45

Coperta revistei *Literatorul* (XX, nr. 3, 20

martie 1899), în care Ştefan Petică publică poezia *Curtezana*, devenită apoi piesa XVI din ciclul *Fecioara in alb* 108 – 109

Pagină din *Literatorul* (XX, nr. 6, 10

mai 1899), p. 4, în care apare poezia

Necunoscuta 108 – 109

Coperta exterioară a revistei *Literatură şi artă română* (IH.nr.lO,25 august 1899), în care sunt publicate câteva din poe ziile ce vor alcătui ciclul *Moartea visurilor* 108-109

Poezia I din *Moartea visurilor*, publicată iniţial ca piesă constitutivă a ciclu lui intitulat *Povara crucii*, în *Litera tură şi artă română* (III, nr. 10, 25 au gust, 1899, p. 651) 108-109

Pagină din *România junǎ*, II,nr. 223,

24 iulie 1900, p. l, în care sub titlul i *La creatura di bianco vestitaa.pa.re* prima parte a ciclului *Fecioara în alb* ... 172 – 173

Carte poştală trimisă de poet tatălui său, lanachePetică, la 11 decembrie 1900.. 172 – 173

Coperta interioară a volumului de poezii apărut în 1902 172-173

Listă de cărţi, care atestă interesul poetului pentru anumiţi scriitori din literatura universală (Bilioleca Acade miei, ms. 1.657,f. 351) 172 – 173

Facsimilul unui crochiu care atestă preocupări de filosofie a matematicii 172 – 173 Legitimaţie de student la Facultatea de litere şi filosofie 236 – 237

Filă din carnetul de student 236 – 237

Legitimaţie de intrare la Biblioteca Aca demiei 236 – 237

Frontispiciul revistei *Românul*, XLVII, nr. 142(33), 20 noiembrie 1903, în care apar poeziile I şi II din *Sere nade demonice* 236 – 237

Facsimilul poeziei II din ciclul *Serenade demonice* (Biblioteca Academiei, ms.

1.659, f. 2) 236-237

începutul poeziei I din ciclul *Cintecul toamnei* (Biblioteca Academiei, ms.

1.658, f. 2) 236 – 237
Facsimil al poeziei XII din *Cintecul toam-nei*, notată în volum XI (Biblioteca
Academiei, ms. 1.658, f. 16) 236 – 237
Facsimil al poeziei I din *Cântece de seară*
(Biblioteca Academiei, ms.1.658, f.47) 300 – 301 Facsimil al poeziei III din *Cântece de seară* (Biblioteca Academiei, ms. 1.658, f. 82) 300 – 301
Facsimil al poeziei *Corbul bardului* (Biblioteca Aacademiei, ms. 1.658, f. 97) 300-301 Ştefan Petică în ultima perioadă a existenţei sale. Reproducere din *Freamătul* (Bârlad, II, nr.l – 3,ianuarie – martie 1912) 300 – 301
Filă de manuscris cuprinzând tălmăciri din Heine (Biblioteca Academiei, ms. 1.658, f. 19) 332-332
Comentar al scriitorului laschiţa intitula tă *Neînţeles* (Biblioteca Academiei, ms. l.657, f. 253) 332 – 333
Fără adăpost, filă de manuscris (Biblioteca Academiei, ms. 1.657, f. 266) 332 – 33»
Fragment din povestirea *Vis primăvăra tec* (Biblioteca Academiei, ms. 1. 657, f. 201) 332 – 333
Filă din crochiul *Calea întoarsă* (Biblioteca Academiei, ms. 1.657, f. 57).. 364-365
Mormânlul lui Ştefan Petică (în grădina bisericii din Bucești) 364 – 365
Ir
CUPRINS
Studiu introductiv VII
Notă asupra ediţiei LXXX
poezii
DIN VOLUME
Fecioara în alb 5
Argument 7
I 9
II 11
III 13
IV 15
V 17
VI 19

VII 20
VIII 22
IX 23
X 25
XI 27
XII 28
XIII 30
XIV 32
XV 34
XVI 35
XVII 3&
XVIII 37
XIX 38
XX 40
Când vioarele tăcui'ă 41
I 43
II 44
III 45
IV 47
V 49
VI 50
VII: 52
VIII 5a
IX 54
X 55
XI 56
XII 57
XIII 58
XIV 60
XV 61
xvi:..: ea
XVII 64
XVIII 65
XIX 66
XX 67
Moartea visurilor 69
I 71
II 72

III 73
IV 74
V 75
VI 76
VII 77
VIII 78
IX 9
X 80
BIN PERIODICE
Cântec 83
Cântec (după Heine) 84
Semiorient 85
Exotic 86
Cântec 87
Cântec de toamnă 88
Poveste veche 89
Necunoscuta 90
Sonet 92
în negură 93
V isători 94
La o fi oare 95
Crizantemă 96
Amintire 97
Romanţă (după Hugo Salus) 98
Duioase note 99
[Aci grozavul întuneric] 100
Poemă 102
Serenade demonice 103
I 105
II 107
III 109
IV 111
V 112
VI 113
POSTUME
J. *Publicate în volume*
Cântecul toamnei 119
I 121

II 123
III 124
IV 125
V 126
VI 127
VII 128
VIII 129
IX 130
X 132
XI 134
Cinlece de seară 135
I 137
II 139
I 140
II. *Poezii tipărite in cadrul unor studii despre St. Petică*
Despărţire 143
Pentru un umilit 144
Pentru muncă 145
înainte 146
'[Prieteni, singur vreau să fiu] 147
Adela 148
[Lohengrin, oh, Lohengrin] 149
[Deasupra cerul magic în faldurile sale] 150
Corbul bardului 151
[Apari a mea iubită, în seara-mbălsămată] 152
[în ochii mari şi-albaştri lucind în faţa vieţeij.. " 153
[Codrule] 154
[Ceva din mine-n uliţi, în ceaţă-nhorbotate]... 155
Din „Cântecul poetului" 156
în noaptea clară (Walt Whitman) 157
La Etelka (Al. Petofi) 158
POEME ÎN PROZĂ
In străinătate 161
în întuneric 163
Fără tinereţe 165
— / Două vieţi 166
Noapte primăvăratecă 168
Cântec vechi 170

Poveşti d-aprilie 171
La poalele crângului 172
Sub cerul liber 174
Visul meu 176
Seară de mai 177
Liliacul 178
Gavota depărtată 180
'C/,gJncile cari se duc 182
Nopţi de mai 184
Revedere 186
Cântec uitat 188
Fecioara necunoscută 190
Nopţile de legende 192
FagaduieLHejiterrie 194
Târ?,iu 195
Cântă! 197
Glasul luncilor 198
Bătrânul care cântă 200
Figură suavă 202
^ Ameazi de vară 204
^ Pe aripa zefirului 206
Vis pierdut 208
Pe apă 209
Noaptea de vară 210
Pribeag .....: 211
Dragostea 213
Ea doarme 214
în ore de linişte ..... 21&
Cei doi solitari 218
Simţiri stinse 219
Singur
LIRICE, EVOCĂRI
n zorii zilei
Spionii sufletelor
Credinţa care mută munţii
Scene de noapte 235
Fum şi p_râ£- – r-rrrr 237
La colţul străzei 239

… 7777. 241
. 243
Pribegi_ 247
Timpul cireşelor 249’
Moartea_ 250
Doina 252
Bunătate 254
Demonul 25S
O seară la Macedonski 258
Tecuciul depărtat, I, II 261
O scrisoare 269
în cimitirul săracilor 271
Decadenţa spaniolă ’ 273
O viziune 275
225 227 229 231 233
La spital – – Laii_sLr_ai
In rătăcire 277
Idilele din mansarde 279
Fatalitatea 281
Ca foile! 283
Actori şi ziarişti 285
De unde se vede cum realul este câteodată mai frumos decât idealul 287
Istrionul 289
Fragii 291
Zidurile afumate ”.._.., 293
Melancolie 295
Despărţire 297
Cele cari trec 304
întâia cunoştinţă 305
Magia primăverei 308
addenda *Poezii originali*; *păstrate în manuscrise*
Cântec de seară 317
[Pe lacul de rouă şi lin ca cristalul] 318
Sub ulm 319’
Obidiţi (Elegie) 320.
Poveste tristă 321
Glasul cântecului vechi 322

[Pe struna harfei vecinie trează] 325
Tatăl 327
C întărea întunorccuhu 329
Plingerea fecioarei 330
Aproape de nebunie 331
în pustiu 332
[Sara răsare poetul] 333
[In trecut visam iubirea] 334
La N 335
[Iubirea-i foc mistuitor] 33&
Cântece moderne: Cântec din depărtare 337
[A trecut de-atuncea vreme] 340
(Aseară visat-am la raze de lună] 341
[în sară asta m-am gândit] 342
Gântec 343
tTrestiana era dânsa] 344
în Tyrol 345
[Din ţări de toţi necunoscute] 346
[Se întinde eâmpul verde în albastrul infinit]. ... 347
[Sunt zarzării în floare şi cerul e senin] 348
[Plopi cu frunza şoptitoare] 349
[Curge Şiretul lin, mişcând din valuri] 350
Sonet 351
[O zi de toamnă liniştită] 352
Sonet 353
Noaptea clară 354
[Abia te văd şi cad pe gânduri...] 355
TRADUCERI PĂSTRATE IN MANUSCRISE
Tragedie (Heine) 359
Dedicaţie (Heine) 360
Diana (Heine) 361
Dorinţă (Heine) 363
La răspinteni (Heine) 364
în vale la Salamanca (Heine) 365
Angelica! (Heine) 366
Seara-n codru (Heine) 367
La malul mării (Heine) 368
întâiul rol (Al. Petofi) 369

Glasul amintirei (Al. Petofi) 370
Viersuri iubitei (Al. Petofi) 371
Orientale (Bodenstedt) 372
Cântec (Lermontov) 374
La Niemen (Mickiewicz) 375
Harfa din Tara (Th. Moore) 375
Ce fragezi şi mândri erau trandafirii (Turgheniev) 377
PROZĂ PĂSTRATA IN MANUSCRISE
Neînţeles 381
[Amurgul se lăsa încet…] 388
Fără adăpost (Pagini de noapte) 390
Vis primăvăratec 395
[…Casa Neculceştilor…] 401
Calea întoarsă 403
[…Jugul îngrozitoarei mele personalităţi…] 405
Artist 407
Vae, Soli! 410
Note, *comentarii*, *variante* 4lâ
Tabla ilustraţiilor 493
Redactor: ELENA BEKAM Tehnoredactor: MINA CANTEMIR
Apărut 1970. *Hârtie tipar înalt tip A de* 63 *qlm*". *Format 540X840/16*. *Coli ed*. 22,54. Coli tipar 36,75. *Planşe tipo 16*. *A*. *nr*. 520/1969. *C.Z. pentru 'bibliotecile mari* şi *mici 859 – O*
Tiparul executat sub comanda nr. 90 358 la
Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii", Piaţa
Scânteii nr. i, Bucureşti – Republica
Socialistă România